

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

« ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ »

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

«Μετανάστευση, Ένταξη και Εργασία: Επιτόπια μελέτη σε δομή φιλοξενίας προσφύγων
στους Αγίους Θεοδώρους Κορινθίας»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Καλλιόπη Μπαστάνη
Αθήνα, 2020

Τριμελής Επιτροπή
Γεράσιμος Καραμπελιάς, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)
Τρύφων Κωστόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
Φώτιος Μηλιένος, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright© Καλλιόπη Μπαστάνη 2020
All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ 'ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτική ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Αφιερωμένη στους μαχητές της ζωής

Ευχαριστίες

Η εμπειρία της συγγραφής και πρωτίστως της διεξαγωγής αυτής της μελέτης στάθηκε αφορμή να γνωρίσω και να συνεργαστώ με πολλούς και αξιόλογους ανθρώπους, αλλά και να έρθω σε επαφή με τις δικές μου δυνατότητες. Για το λόγο αυτό κυρίως, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην εργασία αυτή και μου χάρισαν τα δώρα της φιλίας, της υποστήριξης, της γνώσης και της υπομονής. Αρχικά, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στον καθηγητή μου κο Γεράσιμο Καραμπελιά, ο οποίος πίστεψε στο όνειρό μου και στάθηκε πλάι μου σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, καθοδηγώντας τα βήματά μου και δίνοντάς μου πολύτιμες συμβουλές. Ευχαριστώ όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού «Κοινωνιολογία», οι οποίοι μου έδωσαν την ευκαιρία να φοιτήσω στο εν λόγω πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών και πρωτίστως τα άλλα δύο μέλη της Επιτροπής, τους κυρίους Τρύφωνα Κωστόπουλο και Φώτιο Μηλιένο. Ευχαριστώ θερμά τη διοίκηση του ξενοδοχείου «Ηλιόχαρη» στους Αγ. Θεοδώρους για την ευκαιρία που μου πρόσφερε να διεξάγω την έρευνά μου στον ιδιόκτητο χώρο του. Εξαιρετικά σημαντική ήταν η στήριξη που έλαβα από την οικογένειά μου και τους φίλους μου. Η κατανόηση και η υπομονή τους μου πρόσφεραν ασφαλές έδαφος ώστε να μπορέσω να ασχοληθώ απερίσπαστα με το έργο μου. Ο Μάνος, η Χρυσάνθη και ο Χρήστος μου έδειξαν αμέριστη αγάπη και υποστήριξη. Η φίλη και συμφοιτήτρια Μαρίνα Φωτίου με στήριξε σε δύσκολες στιγμές της ερευνητικής διαδικασίας. Ευχαριστώ όλους όσους βρέθηκαν κοντά μου όλο αυτό το διάστημα και ιδιαίτερω τους ανθρώπους που μου έκαναν την τιμή να μοιραστούν μαζί μου τις εμπειρίες της ζωής τους.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	11
1.1 Μετανάστευση	11
1.2. Ένταξη	30
1.3.Εργασία	42
1.4.Προετοιμασία / Τοποθέτηση / Εσωτερίκευση. Η ολιστική προσέγγιση του αποκλεισμού των μεταναστών	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	63
2.1.Μοντέλο μελέτης	66
2.2.Τα δεδομένα: κατάταξη – οργάνωση – ταξινόμηση	67
2.3.Το περιβάλλον. Ο τόπος που βρέθηκαν. Η μεσογειακή πόλη	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	74
3.1.Οι τομές στις ιστορίες ζωής των προσφύγων	75
3.1.1.Ο πόλεμος – 2 ^η Χ.Π.	77
3.1.2.Το ταξίδι προς την Ευρώπη – 3 ^η Χ.Π.	79
3.1.3.Το ταξίδι προς την ένταξη – 4 ^η και 5 ^η Χ.Π.....	82
3.2.Η προσφυγική εμπειρία ως παράγοντας κοινωνικοποίησης.....	83
3.3.Η προσφυγική εμπειρία ως θεμέλιο του κοινωνικού αποκλεισμού.....	84
3.4. Συμπεράσματα	92
Πηγές και Βιβλιογραφία	95
Παραρτήματα.....	98

Πίνακες

Πίνακας 1: Αφίξεις οι οποίες περιλαμβάνουν όλες τις θαλάσσιες αφίξεις σε Ιταλία, Κύπρο και Μάλτα καθώς και χερσαίες και θαλάσσιες αφίξεις σε Ελλάδα και Ισπανία.....	23
Πίνακας 2: Μερική απασχόληση, ανά ομάδα χώρας υπηκοότητας και ηλικιακή ομάδα, 2015 (%) (Eurostat: Migrant integration statistics).....	48
Πίνακας 3: Τα ερευνητικά ερωτήματα, οι πηγές δεδομένων και οι μέθοδοι.....	66
Πίνακας 4: Τα ειδικότερα ερευνητικά ερωτήματα και ο οδηγός συνέντευξης.....	70
Πίνακας 5: Οι ηλικίες των παιδιών των συμμετεχόντων.....	89

Σχήματα

Σχήμα 1: Εξέλιξη των ποσοστών δραστηριότητας του πληθυσμού (ηλικίας 20–64), ανά ομάδα χώρας υπηκοότητας, EE-28, 2008–15 (Eurostat: Migrant integration statistics).....	45
Σχήμα 2: Ποσοστά δραστηριότητας πολιτών εκτός EE (ηλικίας 20–64), ανά φύλο, 2015 (Eurostat: Migrant integration statistics).....	46
Σχήμα 3: Εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας του πληθυσμού (ηλικίας 20–64 ετών), ανά ομάδες χωρών υπηκοότητας, EE-28, 2008–15 (%) (Eurostat: Migrant integration statistics).....	47
Σχήμα 4: Αυτοαπασχολούμενοι ανά καθεστώς και ιθαγένεια, EE-28, 2015 (%) (Eurostat: Migrant integration statistics).....	47
Σχήμα 5: Απασχόληση (σύνολο, γυναίκες, άνδρες, νέοι και ηλικιωμένοι), 2002–2018 (% του πληθυσμού ηλικίας 20 έως 64 ετών).....	51
Σχήμα 6: Ποσοστό απασχόλησης ανά επίπεδο εκπαίδευσης, 2002–2018 (% του πληθυσμού με χαμηλό/μεσαίο/υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης ηλικίας 25 έως 64 ετών).....	53
Σχήμα 7: Μερική απασχόληση (σύνολο, γυναίκες και άνδρες) και προσωρινή απασχόληση (σύνολο, γυναίκες και άνδρες), 2002–2018 (% του συνόλου/γυναικών/ανδρών εργαζομένων ηλικίας 20 έως 64 ετών).....	55
Σχήμα 8: Ποσοστά ανεργίας EU-28, EA-19, εποχικά προσαρμοσμένα, Ιανουάριος 2000 - Ιούνιος 2020.....	57
Σχήμα 9: Οι χρονικές περίοδοι.....	68
Σχήμα 10: Οι χρονικές περίοδοι και τομές των συμμετεχόντων στην έρευνα.....	77

Περίληψη

Η σύγχρονη εποχή είναι η εποχή της παγκοσμιοποίησης και η εποχή των κρίσεων. Αυτό λέμε εμείς σήμερα. Τι θα λέγαμε όμως για το σήμερα αν πηγαίναμε 50 χρόνια μετά; Τι θα βλέπαμε; Οικονομική κρίση, πόλεμο και πανδημία. Η φρίκη του πολέμου όμως, στο δυτικό πολιτισμό σήμερα, είναι στο φόντο, στο περιθώριο. Τη βλέπουμε μόνο θολά. Την ακούμε σαν είδηση, τη μαθαίνουμε από τους ανθρώπους που μας της διηγούνται, αλλά δεν παύει να είναι για εμάς κάτι μακρινό. Μόνο εκείνοι που έχουν ζήσει την απόλυτη φρίκη και έχουν δει την καρδιά του σκοταδιού μπορούν να μας πουν τι σημαίνει «μεταναστευτικό» ή «προσφυγικό». Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να ρίξει μια ματιά στο ζήτημα αυτό, γύρω από τον άξονα της εργασίας, μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες προσφύγων που ζουν σε δομή φιλοξενίας στους Αγίους Θεοδώρους Κορινθίας. Η πρόσφατη ερευνητική δραστηριότητα για την κατανόηση του ζητήματος του μεταναστευτικού με τη διαδικασία της επιτόπιας έρευνας, έφερε στο προσκήνιο τις διαδικασίες περιθωριοποίησης των προσφύγων, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε τρεις διαφορετικούς τόπους. Στην χώρα προέλευση, στην Τουρκία και στην Ελλάδα. Η *ολιστική προσέγγιση του αποκλεισμού των μεταναστών* (Ξυπολυτάς 2017) με άξονα την εργασία, εξηγεί τα τρία στάδια, προετοιμασία – τοποθέτηση – εσωτερίκευση, στα οποία χωρίζεται η μεταναστευτική πορεία προς τον κοινωνικό αποκλεισμό, με άξονα την εργασία. Η παραγωγή δεδομένων και η ανάλυσή τους αναπτύχθηκαν ταυτόχρονα με τη θεωρία. Τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψαν από τη χρήση του μοντέλου μελέτης των χρονικών περιόδων που επινοήθηκε για τις ανάγκες της παρούσας. Το στάδιο προετοιμασίας του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού έχει ήδη ξεκινήσει κατά τη δεύτερη χρονική περίοδο, στη χώρα καταγωγής, όταν το κέντρο των βιοτικών προτεραιοτήτων μετατοπίζεται από την εργασία στην ανάγκη για προστασία, και αυτή είναι η τομή η οποία προκαλεί ριζικές μεταβολές στην επαγγελματική σταδιοδρομία. Ενώ σχηματοποιείται σταδιακά με την πάροδο του χρόνου και τη μετακίνηση των ανθρώπων προς την Τουρκία, και αργότερα την Ελλάδα. Στην Τουρκία η επαγγελματική ταυτότητα για τους περισσότερους συμμετέχοντες της έρευνας είτε απουσιάζει εντελώς είτε διαφοροποιείται. Τα αιτήματα των ανθρώπων αυτών ήταν αρχικά να γίνουν «αόρατοι» για να περάσουν τα σύνορα και μετά να γίνουν «ορατοί» για να ζήσουν με ασφάλεια. Δεν παρατηρήθηκε κανένα ίχνος συλλογικότητας. Δεν έχουν αναπτυχθεί εκτεταμένες κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των διαμενόντων στο ξενοδοχείο, ούτε κάποιας μορφής σύλλογος ή οργανωμένη ομάδα με εκπροσώπους, ώστε να διεκδικούνται τα αιτήματά τους συλλογικά. Συναντώνται αλλά ως διαχωρισμένοι. Η ενότητα που παρατηρείται είναι στο επίπεδο της οικογένειας, της εκτεταμένης ή πολυμελούς οικογένειας. Οι ορατές και αόρατες διαδικασίες και δομές, οι οποίες καθορίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό των προσφύγων, είναι κυρίως η ιδιαίτερα μακρά περίοδος αναμονής εξέτασης του αιτήματος ασύλου, η έλλειψη ουσιαστικής επικοινωνίας και η μερική πρόσβαση σε βασικά αγαθά. Η τάση συρρίκνωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φαίνεται να θριαμβεύει. Όμως, όσο μακροχρόνια είναι η κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι ίδιοι, αν υπολογίσουμε σαν αρχή του πολέμου το έτος 2011 και τη μακρά περίοδο αναμονής στη χώρα μας, άλλο τόσο μακροχρόνια είναι η κρίση στην απασχόληση που ταλανίζει την παγκόσμια οικονομία και την Ευρώπη στην προκειμένη περίπτωση.

Λέξεις κλειδιά: μετανάστευση, ένταξη, εργασία, δομή φιλοξενίας, πρόσφυγες, κοινωνικός αποκλεισμός

Abstract

The modern age is the age of globalization and the age of crisis. That is what we are calling it today. But what would we say about today if we went 50 years later? What would we see? Economic crisis, war and pandemic. But the horror of war, in Western civilization today, is in the background, on the sidelines. We only see it vaguely. We hear about it as news, we learn about it from the people who narrate it to us, but it does not cease to be something distant for us. Only those who have experienced absolute horror and have seen the heart of darkness can really tell us what "immigrant" or "refugee" means. The present study attempts to take a look at this issue, around the axis of work, through the personal experiences of refugees living in a hospitality structure in Agioi Theodoroi, Corinth. The recent research on the issue of migrant exclusion that focuses on the importance of the experience and organization of work, has brought to the fore the processes of marginalization of refugees, which take place in three different places. In the country of origin, in Turkey and in Greece. The *holistic approach to Migrant Exclusion* (Xypolytas 2017) with a focus on work, explains the three stages, preparation - allocation - habituation, in which the migration path to social exclusion is divided, with a focus on work. Data production and analysis were developed simultaneously with theory. The results of the research emerged from the use of the study model of time periods that was devised for the needs of the present. The preparation phase of the migrant workforce has already begun in the second period, in the country of origin, when the center of living priorities shifts from work to the need for protection, and this is the intersection that causes radical changes in the professional career. While it is gradually formed over time and the movement of people to Turkey, and later to Greece. In Turkey, the professional identity of most survey participants is either completely absent or differentiated. The demands of these people were initially to become "invisible" to cross the border and then to become "visible" to live safely. No trace of collectivity was observed. Extensive social relations have not been developed between the guests at the hotel, nor any form of association or organized group with representatives to claim their demands collectively. They meet but as separate. The unity observed is at the level of the family, extended or large family. The visible and invisible processes and structures that determine the social exclusion of refugees are mainly the particularly long waiting period for the asylum application, the lack of essential communication and the partial access to basic goods. The downward trend in human rights seems to be triumphant. However, the longer the situation in which they find themselves, if we consider the year 2011 as the beginning of the war and the long waiting period in our country, the longer the employment crisis that afflicts the world economy and Europe in this case.

Keywords: immigration, integration, work, accommodation structure, refugees, social exclusion

Η σύγχρονη εποχή είναι η εποχή της παγκοσμιοποίησης και η εποχή των κρίσεων. Θα ήταν ενδιαφέρον να μπορούσαμε να πάμε 50 χρόνια μετά, στο 2070 να δούμε τι έκαναν οι άνθρωποι το 2020. Αν είχαμε την δυνατότητα να δούμε τι συμβαίνει τώρα, τι θα βλέπαμε; Οικονομική κρίση, πόλεμος και πανδημία. Η φρίκη του πολέμου όμως, στο δυτικό πολιτισμό σήμερα, είναι στο φόντο, στο περιθώριο. Τη βλέπουμε μόνο θολά. Την ακούμε σαν είδηση, τη μαθαίνουμε από τους ανθρώπους που μας της διηγούνται αλλά δεν παύει να είναι για εμάς κάτι μακρινό. Μόνο εκείνοι που έχουν ζήσει την απόλυτη φρίκη και έχουν δει την καρδιά του σκοταδιού μπορούν να μας πουν τι σημαίνει «μεταναστευτικό» ή «προσφυγικό». Όλοι εμείς οι υπόλοιποι είμαστε «καταδικασμένοι» να βλέπουμε το φαινόμενο μέσα από καθρέφτες, εξ'αντακλάσεως.

Αυτός είναι ο λόγος που επέλεξα να πραγματοποιήσω επιτόπια έρευνα σε δομή φιλοξενίας προσφύγων και να συνομιλήσω με τους ίδιους τους ανθρώπους που βιώνουν τον πόλεμο. Για να δοθεί ένα βήμα στους πρωταγωνιστές αυτής της συγκυρίας και να τεκμηριωθούν επιστημονικά οι δομές και οι διαδικασίες που πυροδοτούνται ταυτόχρονα με τον πόλεμο στη χώρα τους και τους συντροφεύουν σιωπηλά σε όποιο άλλο τόπο και αν βρεθούν. Η πρόσφατη ερευνητική δραστηριότητα για την κατανόηση του ζητήματος του μεταναστευτικού με τη διαδικασία της επιτόπιας έρευνας, έφερε στο προσκήνιο τις διαδικασίες περιθωριοποίησης των προσφύγων, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε τρεις διαφορετικούς τόπους. Στην χώρα προέλευση, στην Τουρκία και στην Ελλάδα. Η *ολιστική προσέγγιση του αποκλεισμού των μεταναστών* (Ξυπολυτάς 2017) με άξονα την εργασία, εξηγεί τα τρία στάδια (προετοιμασία – τοποθέτηση – εσωτερίκευση) στα οποία χωρίζεται η μεταναστευτική πορεία προς τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Η παρούσα εργασία κινείται παράλληλα με την εν λόγω θεωρία, με σκοπό την ανάδειξη των στοιχείων που επηρεάζουν ή/και εμποδίζουν την ομαλή ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία και «απειλούν» τη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας. Η μελέτη της προσφυγικής εμπειρίας είναι στο επίκεντρο της έρευνας, για τις ανάγκες της οποίας δημιούργησα ένα μοντέλο, που στηρίζεται στην χρονική κατανομή των περιόδων που προηγήθηκαν ή ακολούθησαν τα γεγονότα-τομή στις ζωές των ανθρώπων. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται οι έννοιες που διατρέχουν όλη την έρευνα. Η μετανάστευση, η εργασία και η ένταξη, καθώς επίσης και η θεωρία της *ολιστικής προσέγγιση του αποκλεισμού των μεταναστών*. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η ερευνητική προσέγγιση και η μεθοδολογία που ακολούθησα. Γίνεται εκτενής αναφορά στο ερευνητικό μου σχέδιο, το οποίο χαρακτηρίζεται από πολλαπλότητα πηγών δεδομένων και μεθόδων και εξηγείται το μοντέλο μελέτης των χρονικών περιόδων, το οποίο υποστήριξε την ανάδυση των ευρημάτων.

Ακολουθεί το τρίτο κεφάλαιο, όπου αναλύονται τα δεδομένα της έρευνας, και η εργασία ολοκληρώνεται με την εξαγωγή συμπερασμάτων. Παρατίθενται στο τέλος οι συνεντεύξεις με τους συμμετέχοντες καθώς και πλήθος άλλων στοιχείων, τα οποία εμπλουτίζουν τη μελέτη και κυρίως βοηθούν τον αναγνώστη να αφουγκραστεί την ηχώ της φωνής τους.

1.1 Μετανάστευση

Το στοιχείο εκείνο που οδήγησε την ανθρωπότητα στην παγκοσμιοποίηση ήταν η μετακίνηση ανθρώπων από ένα τόπο σε έναν άλλο, είτε με τη βία είτε κατόπιν επιλογής, με αφετηρία την αύξηση του εισοδήματος, την επαγγελματική αποκατάσταση, ευκαιρίες για εμπόριο, για γάμο κ.ά. Οι μετανάστες λειτουργούν σαν καταλύτες στην κοινωνία που εντάσσονται ή προσπαθούν να ενταχθούν. Ένας καταλύτης που συχνά έδωσε ώθηση στις οικονομίες αλλά και πρόοδο στις κοινωνίες, καθώς οι άνθρωποι προκειμένου να βρουν διαύλους επικοινωνίας επινόησαν νέες τέχνες και τεχνικές. Η υφαντική, η λιθοτεχνία, μέθοδοι κυνηγιού και αλιείας προέκυψαν από τη μετανάστευση ανθρώπων και αποδεικνύεται από το γεγονός ότι έχουν βρεθεί αντικείμενα σε μέρη όπου δεν υπήρχαν οι πρώτες ύλες για να κατασκευαστούν, όπως κοσμήματα από όστρακα σε μέρη μη παραθαλάσσια και εργαλεία από πέτρες. Αυτό μαρτυρά την ύπαρξη εμπορίου και επομένως τη μετακίνηση πληθυσμών.

Οι νέες τεχνικές αναπτύχθηκαν με την εγκατάσταση των ανθρώπων στο νέο τόπο και από την ανάγκη προσαρμογής τους, η οποία τους κινητοποιούσε στο να εφευρίσκουν εργαλεία και τρόπους επιβίωσης με τα μέσα που διέθεταν στο νέο τους περιβάλλον. Στις αποσκευές των μεταναστών υπάρχουν αξίες, αρχές, πεποιθήσεις, συνήθειες, παραδόσεις και έθιμα. Αρχικά οι μετακινήσεις – μεταναστεύσεις και παράλληλα οι μεταφορές ιδεών και πολιτισμών, γίνονταν διαμέσου του εμπορίου. Όταν άρχισαν οι πληθυσμοί να συγκροτούνται πιο στενά και να αυξάνεται ο αριθμός και η έκτασή τους και δημιουργήθηκαν οι αυτοκρατορίες, οι μετακινήσεις – μεταναστεύσεις – μεταφορές ιδεών και πολιτισμών γίνονταν διαμέσου των στρατιωτών (του πολέμου). Παράλληλα με το εμπόριο μέσω του οποίου διαδόθηκε το Ισλάμ.

Μέσω του εμπορίου και των μετακινήσεων διαδόθηκε η γεωργική καλλιέργεια και φρούτα και λαχανικά που μπορούσαν να αναπτυχθούν σε θερμό κλίμα άρχισαν να καλλιεργούνται στις αραβικές χώρες οπότε άρχισε ο πληθυσμός να τρέφεται καλύτερα, να έχει καλύτερη υγεία και να αυξάνεται (Βαγδάτη, Βασόρα, Δαμασκός κ.α.). Το εμπόριο υπήρξε η βάση πάνω στην οποία αναπτύχθηκε η οικονομία τόσο στην Μεσόγειο και στο δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό αλλά και στον Ινδικό Ωκεανό και τη Νοτιοανατολική Ασία.

Ο πολιτισμός που για πρώτη φορά εμφανίστηκε πριν από μόλις 5.000 με 6.000 χρόνια, άρχισε να απομακρύνει τους ανθρώπους από τους διάσπαρτους οικισμούς του

παρελθόντος και να τους ενσωματώνει σε πυκνά δίκτυα σύνθετων κοινωνικών σχέσεων. Οι πρώτοι πολιτισμοί λειτουργούσαν σαν μαγνήτες, με έναν πόλο αρνητικό και ένα θετικό¹.

Η θρησκεία, ο πόλεμος και το εμπόριο υπήρξαν οι τρεις δυνάμεις που διαμόρφωσαν την ανθρωπότητα. Περάσαμε έτσι, από την «Εποχή των Εξερευνήσεων» στην «Εποχή των Αυτοκρατοριών της Πυρίτιδας» όταν άρχισαν σταδιακά να μετατρέπονται οι εμπορικές συναλλαγές από ειρηνικές σε εχθρικές. Άρχισε ο έμπορος να είναι κυρίαρχος και να το επιτυγχάνει και με τη χρήση όπλων. Η πρώτη μορφή της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας διαμορφώθηκε από τους θαλασσοπόρους εξερευνητές οι οποίοι λάμβαναν χρηματοδοτήσεις από εύπορους επιχειρηματίες και κεφαλαιούχους προκειμένου να μεταφέρουν προϊόντα, ανθρώπους και τεχνογνωσία στα διάφορα μήκη και πλάτη της γης. Έτσι γεννήθηκε το σύστημα παραγωγής και διακίνησης αγαθών.

Μία συνέπεια της μετακίνησης πληθυσμών και προϊόντων ήταν η διάδοση και καλλιέργεια αγροτικών προϊόντων τα οποία ωφέλησαν τη διατροφή των ανθρώπων και συνέβαλλαν στη βελτίωση της υγείας τους και την μείωση θνησιμότητας. Παράλληλα όμως, η μετακίνηση ανθρώπων έφερε μαζί της και μετακίνηση ασθενειών, αιτία η οποία προκάλεσε την εξόντωση πληθυσμών σε πολλές περιοχές. Οι ασθένειες είχαν την ίδια επιρροή με τα όπλα, έκαναν τους Ευρωπαίους να φαίνονται δυνατοί, καθώς τις έφεραν αλλά δεν πέθαιναν με τον ίδιο ρυθμό, επομένως οι αυτόχθονες υποτάσσονταν με ευκολία στους κατακτητές – εξερευνητές. Όμως και οι Ευρωπαίοι πέθαιναν από τροπικές ασθένειες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αποφεύγουν την εγκατάσταση σε εδάφη κυρίως της Δυτικής Αφρικής καθώς εκεί η θνησιμότητα άγγιζε το 100%. Η εξόντωση του γηγενούς πληθυσμού της Αμερικής από τις επιδημίες στάθηκε αφορμή για τη μαζική εγκατάσταση Ευρωπαίων και την εδραίωση της κυριαρχίας τους. Ενώ η Αφρική δεν κατακτήθηκε από τους Ευρωπαίους μαζικά, για το λόγο ότι υπήρχε ήδη από το παρελθόν επικοινωνία επομένως είχε εδραιωθεί ανοσία στον πληθυσμό και παράλληλα στην Αφρική λόγω του κίτρινου πυρετού απέφευγαν να μετακινούνται πολλοί άνθρωποι.

Σταδιακά άρχισε να επικρατεί παγκοσμίως το ευρωπαϊκό εμπόριο παράλληλα με την εσωστρέφεια της κινέζικης οικονομίας. Το οικονομικό στερέωμα το οποίο στηριζόταν στο εμπόριο διαμόρφωνε την κρατούσα πολιτική. Και παράλληλα με τη βιομηχανική επανάσταση στην Ευρώπη, στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, πέρασε η ανθρωπότητα από την ανάπτυξη του εμπορίου και τη μετακίνηση εμπορών, στρατιωτών και πληθυσμών, στην ανάπτυξη του νέου οικονομικού συστήματος των ισχυρών κρατών, σύμφωνα με το οποίο

¹Βλ. Ιαν Γκόλντιν, Τζεφρυ Κάμερον & Μίρα Μπαλαρατζάν, *Αυτοί δεν είναι σαν εμάς: Το παρελθόν και το μέλλον της μετανάστευσης*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο-Αθήνα, 2013, σ.93.

ελέγχεται το εμπόριο, η μετακίνηση χρήματος και η εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού. Αυξήθηκε ο έλεγχος των αποικιών και η μετακίνηση εργατικού δυναμικού.

■ *Το φαινόμενο της μετανάστευσης*

Η μετανάστευση, όπως όλα τα φαινόμενα, γίνεται κατανοητή αν την μελετήσουμε σε μικροεπίπεδο, μεσοεπίπεδο και μακροεπίπεδο². Σε μικροεπίπεδο είναι μια απόφαση που αφορά τόσο το ίδιο το άτομο όσο και το οικογενειακό του περιβάλλον. Σε πρώτο επίπεδο η διαφορά στην αμοιβή της εργασίας αποτελεί πολύ ισχυρό κίνητρο, ωστόσο δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας που επηρεάζει την απόφαση ενός ατόμου να μεταναστεύσει. Συχνά μπορεί να αφορά την επίτευξη ενός απώτερου σκοπού, όπως η συσσώρευση χρημάτων για την αγορά κατοικίας στη χώρα προέλευσης, άρα επίκειται να ακολουθήσει η επιστροφή του ατόμου στη χώρα του. Όπως επίσης, παρατηρείται να μην επιλέγεται από κάποια άτομα ο δρόμος της μετανάστευσης σε συνθήκες που άλλοι άνθρωποι θα την επέλεγαν. Εκτός από την ατομοκεντρική προσέγγιση, υπάρχει η οικογενειοκεντρική, η οποία αφορά την οικογένεια ως κοινωνική οντότητα και σύμφωνα με την οποία η απόφαση να μεταναστεύσει ένα άτομο επηρεάζεται σε πρώτο βαθμό από τις ανάγκες και τις συνέπειες αυτής της απόφασης πρώτα στην οικογένεια. Ο Κοντ, ο οποίος ως θετικιστής επιδιώκει να ανακαλύψει τους νόμους που διέπουν την κοινωνία, αντιλαμβάνεται την τελευταία σαν μία ολότητα, στον πυρήνα της οποίας υπάρχουν οι κοινωνικές ομάδες³. Εκεί λοιπόν υπάρχει η οικογένεια, ως η πρώτη κοινωνική ομάδα με την οποία έρχεται σε επαφή το άτομο και η οποία αναλαμβάνει να το «κοινωνικοποιήσει».

Σε μεσοεπίπεδο, η ανάλυση αφορά τα δίκτυα που διαμορφώνονται, διαμορφώνουν και επηρεάζουν τη διαδικασία της μετανάστευσης. Δίκτυα και συστήματα από κανόνες, πόρους, πληροφορίες και ανθρώπους. Τα δίκτυα διακρίνονται σε θεσμικά και κοινωνικά. Τα θεσμικά αναλαμβάνουν δράση στο πρώτο στάδιο της μετανάστευσης και αφορά την εγκατάσταση στο νέο τόπο και τις βιοτικές δραστηριότητες στη χώρα υποδοχής. Ενώ τα κοινωνικά δίκτυα αφορούν το περιβάλλον του ατόμου, οικογένεια και φίλους από τη χώρα προέλευσης και δρουν μετατρέποντας τους κοινωνικούς δεσμούς σε κοινωνικό κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί τη βάση για την περαιτέρω ενίσχυση της διαδικασίας της μετανάστευσης. Τα τελευταία χρόνια η τεχνολογική πρόοδος έχει μεγάλη επίδραση στην ανάπτυξη και στη συντήρηση αυτών των δικτύων. Τα συστήματα αυτά έχουν διπλή κατεύθυνση και

² Βλ. στο ίδιο, σ.203-250

³ Βλ. Μ.Ν. Αντωνοπούλου, *Θεωρία και ιδεολογία στη σκέψη των κλασικών της κοινωνιολογίας*, Παπαζήση, Αθήνα, 1991, σελ45-49

τροφοδοτούν τόσο τη χώρα προέλευσης όσο και τη χώρα υποδοχής δημιουργώντας ροές ανθρώπων, προϊόντων και χρήματος που βρίσκονται σε διαρκή κίνηση.

Ένας από τους παράγοντες που επηρεάζουν τη μετανάστευση σε μακροεπίπεδο είναι το δημογραφικό προφίλ μιας χώρας, είτε στην περίπτωση που είναι χώρα υποδοχής, οπότε είναι ανεπτυγμένη οικονομικά αλλά έχει χαμηλό δείκτη γονιμότητας και αυξημένη γήρανση του πληθυσμού της, είτε είναι χώρα προέλευσης, οπότε έχει υψηλό δείκτη γονιμότητας και μεγάλο μέρος του πληθυσμού συγκεντρώνεται στην ηλικιακή ομάδα 18-35. Ακόμη, ιδιαίτερα σημαντικός, είναι ο παράγοντας που σχετίζεται με τις οικονομικές συνθήκες μιας χώρας, οι οποίες επηρεάζουν και διαμορφώνουν την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, τόσο αναφορικά με την εσωτερική μετανάστευση όσο και με την εξωτερική. Ο τρίτος εξίσου σημαντικός παράγοντας, είναι οι πολιτικές συνθήκες που επικρατούν σε ένα κράτος, οι οποίες άλλοτε ωθούν τους ανθρώπους να μεταναστεύουν και άλλοτε λειτουργούν αποτρεπτικά στην επιλογή του ως χώρα προορισμού. Οι πολιτικές συνθήκες μπορεί να αφορούν εμφύλιους πολέμους, εσωτερικά εκτοπισμένους πληθυσμούς, ιστορική σύνδεση της χώρας προέλευσης με τη χώρα προορισμού με τρόπο που τα διαμορφωμένα δίκτυα να λειτουργούν ενθαρρυντικά, η μεταναστευτική πολιτική ενός κράτους η οποία συχνά μεταφράζεται σε αυστηρό έλεγχο των συνόρων και αυστηρή νομοθεσία για τους παράνομους μετανάστες⁴.

▪ Οι τρεις πυλώνες της μετανάστευσης

Οι τρεις πυλώνες της μετανάστευσης είναι το άτομο, η κοινωνία και η οικονομία. Και επειδή η μετανάστευση δεν μπορεί να εξηγηθεί με μία και μόνο θεωρία, αλλά είναι μια σύνθετη διαδικασία ανάμεσα σε αυτούς τους πυλώνες, βοηθά να τη διακρίνουμε⁵ σε οικονομική, κοινωνική και προσφυγική, ώστε να τη μελετήσουμε ενδελεχώς. Μία μορφή οικονομικής μετανάστευσης είναι η μετανάστευση υψηλής ειδίκευσης, η οποία γεννήθηκε ως ανάγκη λόγω της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης της νέας οικονομίας. Από την άλλη, η μετανάστευση χαμηλής ειδίκευσης δημιουργήθηκε λόγω έλλειψης εργατικού δυναμικού στη γεωργία, τη μεταποίηση και τις υπηρεσίες. Και για τους δύο αυτούς τύπους υπάρχουν τα αντίστοιχα προγράμματα στις χώρες υποδοχής, τα οποία στην πρώτη περίπτωση δύνανται να οδηγήσουν σε χορήγηση μόνιμης άδειας παραμονής ενώ στη δεύτερη περίπτωση απλά ανανεώνονται οι προσωρινές άδειες.

⁴Παράνομοι είναι είτε οι μετανάστες που μπαίνουν σε μια χώρα παράνομα είτε αυτοί που τους λήγει η βίβα ή η άδεια παραμονής και δεν φεύγουν.

⁵Βλ. Ιαν Γκόλντιν, Τζεφρυ Κάμερον & Μίρα Μπαλαρατζάν, *Αυτοί δεν είναι σαν εμάς: Το παρελθόν και το μέλλον της μετανάστευσης*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο-Αθήνα, 2013, σ.263-310.

Μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ελεύθερη η μετακίνηση πληθυσμού και για την εργασία δεν απαιτείται η χορήγηση ειδικής άδειας. Το ίδιο ισχύει μεταξύ της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας. Ακόμη, το φαινόμενο της φοιτητικής μετανάστευσης, που εμφανίστηκε τον 21^ο αιώνα, έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις και συχνά μετατρέπεται σε μετανάστευση υψηλής ειδίκευσης καθώς οι απόφοιτοι των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων παραμένουν στη χώρα που σπούδασαν προκειμένου να εργαστούν. Είναι ιδιαίτερα έντονο ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης αλλά και από την Κίνα.

Η κοινωνική μετανάστευση διακρίνεται στην μορφή εκείνη που διαμορφώνεται λόγω οικογενειακών δεσμών και σε εκείνη που δημιουργείται λόγω ιστορικού δεσμού με τη χώρα προορισμού. Στην πρώτη περίπτωση μεταναστεύει ένα μέλος της οικογένειας και μόλις εγκατασταθεί και διαμορφώσει ένα ασφαλές επαγγελματικό περιβάλλον ακολουθεί και η υπόλοιπη οικογένεια. Ενώ στη δεύτερη περίπτωση μεταναστεύουν λόγω του νομικού κατασκευάσματος που ονομάζεται «δίκαιο του αίματος» και σύμφωνα με το οποίο ομάδες ανθρώπων αναγνωρίζονται ως ομογενείς ενός κράτους οι οποίοι λόγω «τυχαίου» γεωγραφικού διαχωρισμού δεν έχουν περιληφθεί στους υπηκόους του. Οπότε τυγχάνουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης στο κράτος που μεταναστεύουν.

Τα δίκτυα της κοινωνικής και της οικονομικής μετανάστευσης διαμορφώθηκαν από τα κράτη και τις εθνικές νομοθεσίες ενώ τα δίκτυα της προσφυγικής μετανάστευσης δημιουργήθηκαν από το διεθνές δίκαιο, το οποίο ήρθε να προστατέψει τα δικαιώματα των ανθρώπων που βρίσκονταν σε κίνδυνο. Η προσφυγική μετανάστευση αφορά την αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών από το κράτος στο οποίο είναι πολίτες διότι κινδυνεύει η ζωή τους ή η σωματική τους ακεραιότητα.

▪ *Μετανάστες - πρόσφυγες*

Μετανάστης είναι ο άνθρωπος ο οποίος επιλέγει να εγκαταλείψει τη χώρα του για να εγκατασταθεί σε μια άλλη, ενώ οι άνθρωποι που χρήζουν διεθνούς προστασίας αποτελούν νομική κατηγορία και καθορίζονται τα χαρακτηριστικά τους από τη συνθήκη της Γενεύης⁶. Οι μετανάστες μετακινούνται αρκετά μέχρι να καταλήξουν σε ένα τόπο όπου θα βρουν τις ευκαιρίες που αναζητούν και την απαραίτητη ασφάλεια και παράλληλα καλούνται να αντιμετωπίσουν καταστάσεις που δε δημιούργησαν οι ίδιοι, αλλά τους επιβλήθηκαν, και σαν επιλογή τέθηκε η ανάγκη μετακίνησης.

⁶Η Σύμβαση της Γενεύης, η οποία υπογράφηκε στις 28 Ιουλίου 1951 από τα Ηνωμένα Έθνη, λέγεται αλλιώς και Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. <https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2018/01/04-symvasiprotokollo.pdf>

Οι άνθρωποι όμως που χρήζουν διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) είναι οι εξής:

1. Πρόσφυγες
2. Αιτούντες άσυλο
3. Εκτοπισμένοι πληθυσμοί
4. Ανιθαγενείς
5. Επαναπατριζόμενοι πρόσφυγες
6. Επαναπατριζόμενοι εσωτερικά εκτοπισμένοι
7. Γενική κατηγορία

Η διάκριση που γίνεται ανάμεσα στον πρόσφυγα και τον αιτούντα άσυλο είναι ότι, ο πρόσφυγας συνήθως μετακινείται σε γειτονική χώρα με σκοπό να επιστρέψει στον τόπο του αμέσως μόλις παύσει ο κίνδυνος, ενώ ο αιτών άσυλο συνήθως μετακινείται αρκετά μακριά από τη χώρα του και ζητά να του παρασχεθεί ανθρωπιστική βοήθεια. Ο αιτών άσυλο αναμένει να του αναγνωρισθεί και τυπικά η ιδιότητα του πρόσφυγα. Στα τέλη του 20^{ου} αιώνα και λόγω των συγκρούσεων σε Λατινική Αμερική, Αφρική, Ασία, Γιουγκοσλαβία και από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, δημιουργήθηκε μεγάλος αριθμός προσφύγων. Η σύμβαση της Γενεύης συμπληρώθηκε με ένα πρωτόκολλο το 1967, σύμφωνα με το οποίο οι διωκόμενοι από όλον τον κόσμο δύνανται να τύχουν προστασίας από τις χώρες που την υπέγραψαν και όχι μόνο οι Ευρωπαίοι, όπως ίσχυε μέχρι τότε. Το πρωτόκολλο του 1967 δεν υπέγραψε η Τουρκία.

Και ενώ η σύμβαση της Γενεύης έχει σκοπό να προστατέψει του ανθρώπους που διώκονται όχι μόνο για πολιτικούς λόγους αλλά και λόγω φυλής, θρησκείας ή εθνικότητας, η διαδικασία αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα στους αιτούντες περισσότερο άπτεται της πρακτικής ανίχνευσης ψευδών μαρτυριών παρά στην πρόθεση παροχής προστασίας και υποδοχής. Ακόμα ένα πολύ σοβαρό ερώτημα που καλούνται να απαντήσουν τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί είναι αν είναι προτιμότερο οι πρόσφυγες να επαναπατριζονται σε σύντομο χρονικό διάστημα από τη φυγή τους ή είναι καλύτερο να παραμένουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα σε ημιμόνιμη διαμονή στη χώρα υποδοχής. Μία λύση στην παρατεταμένη παραμονή εκτός της χώρας προέλευσης είναι η μετεγκατάσταση των προσφύγων σε ασφαλές περιβάλλον, με άμεση προτεραιότητα σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού.

▪ *Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης*

Η μετανάστευση επηρεάζει και επηρεάζεται τόσο από τα κράτη, υποδοχής και προέλευσης, όσο και από τους ανθρώπους. Οι επιπτώσεις της είναι ορατές στο οικονομικό, στο κοινωνικό και στο δημοσιονομικό πεδίο. Ωφελεί τις χώρες υποδοχής δίνοντας ευκαιρίες για

επαγγελματική εξειδίκευση και ταυτόχρονα βοηθά στην οικονομική ανάπτυξη, καθώς με την αύξηση της απασχόλησης αυξάνεται και η κατανάλωση προϊόντων και υπηρεσιών. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το εξής: μία ανειδίκευτη μετανάστρια αναλαμβάνει τη φροντίδα ενός νηπίου προκειμένου η μητέρα να μπορεί να εργαστεί. Έτσι, με την απασχόληση ενός μετανάστη δημιουργούνται δύο εργαζόμενοι. Αυτό λειτουργεί πολλαπλασιαστικά. Ακόμη, οι μετανάστες συχνά απασχολούνται σε κοπιαστικές θέσεις εργασίας με απαιτητικά ωράρια, οι οποίες δε θα καλύπτονταν διαφορετικά ή απασχολούνται στη φροντίδα παιδιών, ηλικιωμένων, κήπων και κατοικιών, επιτρέποντας σε άτομα υψηλής εξειδίκευσης να εργάζονται στον τομέα τους. Επίσης, από πολλές έρευνες, κυρίως στις ΗΠΑ, έχει προκύψει ότι η καινοτομία στις επιστήμες και στην τεχνολογία έχει προέλθει σε μεγάλο ποσοστό από μετανάστες.

Τα δημοσιονομικά οφέλη είναι σημαντικά μόνο μακροπρόθεσμα. Συχνά παρατηρείται, η δημοσιονομική επιβάρυνση να αφορά βραχυπρόθεσμα μόνο μια γεωγραφική περιοχή, αλλά λόγω της έντασής της εισπράττεται αρνητικά, διότι το όφελος είναι μακροπρόθεσμο και αφορά όλο το κράτος συνολικά, όχι μόνο τη γεωγραφική περιοχή που φιλοξενεί τους μετανάστες. Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης σε κοινωνικό επίπεδο είναι ιδιαίτερα έντονες όταν η αύξηση των μεταναστών γίνεται ραγδαία και οι παράγοντες που διαμορφώνουν τις κοινωνικές επιπτώσεις στις χώρες υποδοχής είναι η αντιμετώπιση από τους γηγενείς, οι ευκαιρίες για κοινωνική ανέλιξη των μεταναστών και η δυνατότητα να συμμετέχουν σε πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα.

Για να διευκολυνθεί όμως, η συμμετοχή τους στην κοινωνία πρέπει πρώτα να διαμορφωθούν κατάλληλα οι υπηρεσίες που θα τους προσφέρουν στέγη, τροφή, εργασία και επικοινωνία ώστε να μπορέσουν σταδιακά να ενσωματωθούν. Παρόλο που και τα οικονομικά και τα κοινωνικά οφέλη σε βάθος χρόνου κρίνονται ευνοϊκά, οι εντάσεις που δημιουργούνται σε τοπικό επίπεδο βραχυπρόθεσμα φαντάζουν δυσεπίλυτες και είναι αυτές που πρέπει πρώτα να αντιμετωπιστούν.

Ακόμη μία πολλή σημαντική κοινωνική επίπτωση στις χώρες προέλευσης, είναι ότι η μετανάστευση υψηλής εξειδίκευσης, η οποία ωθεί επιστήμονες της υγείας να εγκαταλείπουν τη χώρα τους προς αναζήτηση καλύτερων ευκαιριών εργασίας δημιουργεί έλλειμμα στις παροχές υγείας. Ωστόσο, η μετανάστευση επιστημόνων δύναται να έχει μακροπρόθεσμα οφέλη καθώς δίνει την ευκαιρία στους ανθρώπους να σπουδάσουν εκτός της χώρας τους και την πιθανότητα να ασκήσουν την επιστήμη τους επιστρέφοντας. Επίσης, ενώ παλαιότερα η ροή της «κυκλοφορίας εγκεφάλων» είχε μία κατεύθυνση, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στο ανθρώπινο κεφάλαιο που φεύγει από μία χώρα και σε αυτό που επιστρέφει. Αξιοσημείωτο είναι το παράδειγμα της Ταϊβάν και της Ινδίας. Σε αυτές τις χώρες, οι οποίες ακμάζουν σε τεχνολογικό και επιχειρηματικό επίπεδο, έχουν επιστρέφει

άνθρωποι οι οποίοι ως μετανάστες σπούδασαν - στις ΗΠΑ κυρίως - απέκτησαν επαγγελματική εμπειρία και δημιούργησαν τα απαραίτητα δίκτυα τις δεκαετίες του 1980 και 1990.

Το πιο εμφανές όφελος που απολαμβάνουν οι χώρες προέλευσης είναι η αποστολή εμβασμάτων. Τα εμβάσματα αποτελούν σημαντική πηγή εσόδων για πάρα πολλά νοικοκυριά σε αναπτυσσόμενες χώρες και χρησιμοποιούνται για να καλύψουν ανάγκες διαβίωσης, στέγη, τροφή, εκπαίδευση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Έχει παρατηρηθεί ότι νοικοκυριά που εισπράττουν εμβάσματα είναι απίθανο να βρεθούν κάτω από τα όρια της φτώχειας⁷. Ακόμη, χρησιμοποιούνται ως κεφάλαιο για μικρές επιχειρήσεις ή για αγροτικές εργασίες και για εκσυγχρονισμό της γεωργικής παραγωγής. Ωστόσο δεν δύνανται από μόνα τους να δημιουργήσουν ώθηση για ανάπτυξη στην τοπική κοινωνία της χώρας προέλευσης των μεταναστών. Τονώνουν τα νοικοκυριά, ενισχύουν την οικονομία και συμβάλλουν στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου στις χώρες προέλευσης. Ακόμη, μέσω αυτών «εισάγονται στις χώρες προέλευσης θραύσματα του δυτικού τρόπου ζωής, μια ανέλπιστη δίοδος προς την ευημερία του.» (Ρακκάς, 2017,σελ.59)

Όλα τα ανωτέρω προϋποθέτουν ότι τουλάχιστον ένα άτομο από μία οικογένεια βρίσκεται μακριά από τους οικείους του. Το ψυχικό κόστος είναι υψηλό και για τον ίδιο τον μετανάστη και για τα μέλη της οικογένειας που ζουν με την απουσία του. Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στο ίδιο το άτομο μπορεί να είναι μοιραίες. Συχνά οι συνθήκες μετακίνησής του και εγκατάστασης στο νέο τόπο είναι επικίνδυνες και επιζήμιες για την υγεία του και τη σωματική του ακεραιότητα. Ιδιαίτερα όταν πρόκειται για πρόσφυγες.

Όμως σε οικονομικό επίπεδο τα οφέλη είναι σημαντικά. Παρόλο που είναι πολύ πιθανόν να απασχολούνται σε εργασίες κατώτερες των ικανοτήτων τους ωστόσο, στην Ευρώπη τουλάχιστον, δεν μένουν άνεργοι. Βέβαια ένας παράγοντας είναι η ελευθερία μετακίνησης ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης, γεγονός που καθιστά πολύ εύκολη την επιστροφή τους στη χώρα τους όταν δεν βρίσκουν δουλειά. Ενώ αντίθετα στις ΗΠΑ που είναι αμφίβολο αν θα μπορέσουν να επιστρέψουν, πολλοί αποφασίζουν αν παραμείνουν ακόμα και άνεργοι. Επειδή η χώρα προορισμού είναι κατά βάση πιο ανεπτυγμένη από τη χώρα προέλευσης, η ποιότητα ζωής βελτιώνεται για τον ίδιο τον μετανάστη και την οικογένειά του. Βελτιώνεται η υγεία του και η εκπαίδευσή του εκτός από το εισόδημα. Παράλληλα βέβαια με το ψυχικό βάρος και τον κοινωνικό αποκλεισμό που συνήθως βιώνει. Ο ρατσισμός όμως και η ξеноφοβία, μπορεί να οδηγήσουν τη δεύτερη γενιά μεταναστών να εγκλωβιστεί σε συνθήκες ζωής κάτω από τα όρια της φτώχειας, όταν η πρώτη γενιά δεν έχει μπορέσει να αναβαθμιστεί

⁷Βλ. Ιαν Γκόλντιν, Τζεφρυ Κάμερον & Μίρα Μπαλαρατζάν, *Αυτοί δεν είναι σαν εμάς: Το παρελθόν και το μέλλον της μετανάστευσης*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο-Αθήνα, 2013,σ.380.

κοινωνικοοικονομικά στη χώρα υποδοχής. Ορισμένες φορές οι συνθήκες ζωής παραμένουν τόσο δύσκολες που για τη δεύτερη ή την τρίτη γενιά η αφομοίωση προς τα κάτω είναι μονόδρομος.

Οι μετανάστες και οι πρόσφυγες αποτελούν ευάλωτη κοινωνική ομάδα, λόγω του αυξημένου βαθμού δυσκολίας πρόσβασης σε βασικά αγαθά και εμφανούς αδυναμίας αντιμετώπισης καθημερινών αναγκών. Οι κίνδυνοι με τους οποίους έρχονται αντιμέτωποι στην προσπάθειά τους να περάσουν τα σύνορα μιας χώρας είναι μοιραίοι, το ταξίδι μπορεί να αποβεί τραγικό και αν καταφέρουν τελικά να εισαχθούν σε ασφαλή χώρα, η εμπειρία της μετανάστευσης συχνά συνεχίζει να είναι τραυματική. Επιλέγουν και επιλέγονται για εργασίες με υψηλή επικινδυνότητα και χαμηλή ειδίκευση. Αν εργάζονται ανασφάλιστοι δεν έχουν πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη ενώ συχνά πέφτουν θύματα απάτης των πρακτόρων στρατολόγησης μεταναστών. Καταλήγουν να ανέχονται συμπεριφορές εκμετάλλευσης και κακομεταχείρισης από φόβο. Επίσης, η διακίνηση ανθρώπων παρουσιάζει πολύ μεγάλη άνθηση με κύριο χαρακτηριστικό της το εμπόριο σεξουαλικών υπηρεσιών, γυναικών και παιδιών. Σε ακόμα δυσμενέστερη θέση βρίσκονται οι πρόσφυγες, οι οποίοι καταλήγουν εξαρτημένοι από τη διεθνή κοινότητα, δίχως ελευθερία κινήσεων και αποφάσεων σχετικά με την οργάνωση της ζωής τους και χωρίς να γνωρίζουν αν και πότε θα μπορέσουν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, βρίσκονται μετέωροι ανάμεσα σε δύο κόσμους.

▪ *Ιστορική αναδρομή – Ανάλυση μορφών σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο*

Ήδη από τον 15^ο αιώνα οι δούλοι ήταν βασικό χαρακτηριστικό της παγκόσμιας τότε οικονομίας και αποτελούσαν «εμπόρευμα». Το δουλεμπόριο των Αφρικανών προς τη Δύση περιλάμβανε στο 60% άνδρες, ενώ προς την ανατολική Αφρική, τη Μέση Ανατολή και την Αραβία ήταν κυρίως γυναίκες, οι οποίες εργάζονταν ως υπηρέτριες ή παλλακίδες. Η δουλεία καταργήθηκε στη Βρετανική Αυτοκρατορία το 1833. Η βιομηχανική επανάσταση χρειαζόταν ελεύθερο εργατικό δυναμικό και όχι δούλους που θα παρείχαν καταναγκαστικά έργα. Όταν εφαρμόστηκε ο Νόμος για την κατάργηση της Δουλείας και παρόλο που είχε δοθεί οικονομικό κίνητρο στους ιδιοκτήτες φυτειών, οι ελεύθεροι πλέον εργάτες εγκατέλειψαν τις φυτείες. Τότε οι θέσεις εργασίας καλύφθηκαν από εργάτες που προέρχονταν από την Ινδία και την Κίνα και προσέφεραν δέσμια εργασία. Η εκστρατεία κατά του δουλεμπορίου περισσότερο υποστήριξε την ανάγκη του νέου οικονομικού στερεώματος για ελεύθερη μισθωτή εργασία παρά την ισότητα μεταξύ Ευρωπαίων και Αφρικανών. Μετά την κατάργηση της δουλείας ήρθε η παράνομη διακίνηση δούλων και ακολούθησε η δέσμια εργασία, κυρίως από Ινδία και Κίνα. Τον 19^ο αιώνα οι συνθήκες είχαν ως εξής: μείωση του κόστους των ταξιδιών, αύξηση του αριθμού των ταξιδιών, ανάπτυξη

της ευρωπαϊκής οικονομίας, ανάγκη για εργατικά χέρια στην Ευρώπη και στις αποικίες, μεγάλη αύξηση του πληθυσμού σε Ινδία και Κίνα, μεγάλη φτώχεια σε Ινδία και Κίνα. Επομένως ευδοκίμησε η δέσμια εργασία, η οποία εξυπηρέτησε τη δυτική οικονομία και επισφράγισε την ιμπεριαλιστική κυριαρχία της Δύσης.

Παράλληλα με την εργασία στις φυτείες ζαχαροκάλαμου, τσαγιού, καφέ και άλλων προϊόντων, το 18^ο και τον 19^ο αιώνα πραγματοποιήθηκαν πολλά έργα που αφορούσαν τις μεταφορές, λιμάνια, σιδηρόδρομοι, γέφυρες και δρόμοι, ατμόπλοια και διώρυγες. Στα τέλη του 19^{ου} η πρακτική της δέσμιας εργασίας εγκαταλείφθηκε και το 1905 η Βρετανία ψήφισε τον πρώτο Νόμο περί Αλλοδαπών ο οποίος αφορούσε το συστηματικό έλεγχο της εισόδου ανθρώπων στα εδάφη της. Το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα και λόγω της βιομηχανικής επανάστασης ιδιαίτερα αυξημένες ήταν και οι μετακινήσεις πληθυσμών εντός της Ευρώπης. Η χώρα που δέχτηκε το μεγαλύτερο αριθμό μεταναστών, λόγω φτώχειας, ανεργίας ή λόγω διώξεων, ήταν η Βρετανία. Κάτι αντίστοιχο συνέβη και στην ήπειρο της Ασίας. Οι μετακινήσεις από την Κίνα, την Ινδία και τη Ρωσία προς τη Νοτιοανατολική Ασία και τη Βόρεια Ασία ήταν εξίσου αξιοσημείωτες. Ιδιαίτερα αυξημένη ήταν και η εσωτερική μετανάστευση και στις ασιατικές χώρες.

Το χαρακτηριστικό του 19^{ου} αιώνα είναι η ανάπτυξη. Αναπτύχθηκαν οι υποδομές που διευκόλυναν τις μετακινήσεις πληθυσμών και εμπορευμάτων, γεννήθηκε η βιομηχανική επανάσταση, αυξήθηκε η ανάγκη για εργατικό δυναμικό, αυξήθηκαν οι μετακινήσεις από χώρα σε χώρα και από την ύπαιθρο στις πόλεις, και όλο αυτό οδηγούσε κυκλικά στη αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής άρα και στην εκ νέου αύξηση όλων των προηγούμενων. Η γραφειοκρατική διαχείριση της μετακίνησης πληθυσμών ξεκίνησε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όταν ξεκίνησαν οι χώρες με νόμους να καθορίζουν ποιοι θα περνούν τα σύνορά τους και κυρίως ποιοι θα αποκλείονται.

Σταδιακά η μετανάστευση έπαψε να σημαίνει αναζήτηση εργασίας και οικονομική ευημερία και άρχισε να σημαίνει ασφάλεια και συμφέρον για τη χώρα υποδοχής. Το αυξημένο ενδιαφέρον για την κατοχή διαβατηρίων από τους πολίτες, εντοπίζεται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα όταν ξεκίνησαν οι χώρες να πολεμούν μεταξύ τους και δημιουργήθηκε η ανάγκη διαχωρισμού των υπηκόων. Αρχικά φαινόταν ότι ήταν ένα έκτακτο μέτρο λόγω του πολέμου, όμως τελικά αποτέλεσε βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα των νέων εθνικών κρατών. Και παράλληλα μεγάλο εμπόδιο σε ανθρώπους που βρέθηκαν χωρίς ένα κράτος να τους προστατεύει. Αυτοί ονομάστηκαν ανιθαγενείς.

Επίσης, με τη βιομηχανική επανάσταση γεννήθηκαν και τα εργατικά συνδικάτα, τα οποία στην προσπάθειά τους να προασπίσουν τα δικαιώματα των εργατών και την πρόσβαση στις υπηρεσίες του κράτους (υγεία, παιδεία κ.λ.π.) πίεζαν προς την κατεύθυνση ελέγχου και περιορισμού της πρόσβασης στις κοινωνικές υπηρεσίες των μεταναστών. Επομένως, άρχισε

ο διαχωρισμός στην πρόσβαση κοινωνικών αγαθών ανάλογα με το διαβατήριο. Ήδη από το 1882 είχε αρχίσει ο φυλετικός αποκλεισμός των Κινέζων από τις ΗΠΑ και το 1917 η Ένωση για τον Περιορισμό της Μετανάστευσης καθιέρωσε τεστ αλφαριθμητισμού για τους μετανάστες ενώ την ίδια εποχή με απόφαση δικαστηρίου κρίνονταν ανεπαρκείς ως προς τις προϋποθέσεις απόκτησης αμερικάνικης ιθαγένειας οι Κινέζοι, οι Ιάπωνες, οι Ινδοί και άλλοι Ασιάτες. Ήταν η εποχή άνθισης της ευγονικής.

Την Αμερική αναφορικά με το φυλετικό διαχωρισμό των μεταναστών ακολούθησε η Αυστραλία και η Νότια Αφρική. Όταν άρχισε να γίνεται φυλετικός διαχωρισμός στα διάφορα κράτη, η μετανάστευση χρησιμοποιήθηκε είτε με αρνητικό πρόσημο, δηλαδή απαγόρευε την είσοδο κάποιων σε ένα κράτος είτε με θετικό πρόσημο, δηλαδή ενθάρρυνε τη μετανάστευση από μία χώρα ώστε να διαχωριστούν αυτοί που μένουν.

Την εποχή του μεσοπολέμου υπογράφηκε η Συνθήκη των Βερσαλλιών στο Παρίσι και ιδρύθηκε το 1920 η Κοινωνία των Εθνών. Η πρώτη προσπάθεια για διεθνή συνεργασία. Όμως η Κοινωνία των Εθνών δεν πήρε κάποια συλλογική απόφαση αναφορικά με το ζήτημα της μετανάστευσης. Σε συνδυασμό με το γενικότερο κλίμα που επικρατούσε με τον πόλεμο που μόλις είχε τελειώσει και την παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929, η οποία άφησε πίσω της το τέρας της ανεργίας, τα κράτη γίνονταν όλο και πιο αυστηρά αναφορικά με την είσοδο μεταναστών στα εδάφη τους. Την ίδια περίοδο στην Ασία, η Ιαπωνία έχει αναπτυχθεί σημαντικά και επεκτεινόταν στην Κορέα και την Κίνα. Ο αριθμός των Κορεατών μεταναστών που εργάζονταν ως εργάτες στην αυτοκρατορία της Ιαπωνίας από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και έως την αρχή του ΒΠΠ αυξήθηκε ραγδαία.

Αυτό που άφησε πίσω του ο 20^{ος} αιώνας είναι κλειστά σύνορα και αυστηρός έλεγχος εισόδου. Η Ρωσική Επανάσταση στάθηκε η αφορμή για την ίδρυση της Ύπατης Αρμοστίας για τους Πρόσφυγες, λόγω του μεγάλου αριθμού Ρώσων που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα και να αναζητήσουν καταφύγιο στην Ευρώπη. Τους χορηγήθηκαν τα διαβατήρια «Νάνσεν» τα οποία εκδόθηκαν με σκοπό να αντικαταστήσουν τα ταυτοποιητικά έγγραφα που τους έλειπαν ώστε να μπορούν να γίνουν δεκτοί από τα ευρωπαϊκά κράτη στην περίπτωση της μετεγκατάστασης ή να διευκολυνθεί ο επαναπατρισμός τους.

Όμως μετά τη λήξη του ΒΠΠ, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) την κατήγγειλε και στη θέση της ίδρυσε τη Διοίκηση Περίθαλψης και Ανασυγκρότησης των Ηνωμένων Εθνών (UNRRA) και τη Διεθνή Οργάνωση Προσφύγων (IRO). Η UNRRA είχε αρμοδιότητα τα θύματα πολέμου και συνέβαλε στον επαναπατρισμό ανθρώπων, ενώ η IRO είχε αρμοδιότητα τους πρόσφυγες και ανέλαβε τη μετεγκατάσταση προσφύγων, στο Ισραήλ, στον Καναδά, στις ΗΠΑ και στην Αυστραλία.

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) συστήθηκε το Δεκέμβριο του 1951 και όρισε την έννοια του «πρόσφυγα». Έχει γίνει μία προσθήκη με το Πρωτόκολλο του 1967 και ο ορισμός αυτός είναι ως και σήμερα ευρέως αποδεκτός διεθνώς. Βασικοί στόχοι είναι η προστασία του πρόσφυγα, εξασφαλίζοντάς του κάποια δικαιώματα και η πρόσβασή του σε βιώσιμες λύσεις αναφορικά με την εγκατάστασή του, δηλαδή επιστροφή στη χώρα του ή μετεγκατάσταση.

Μετά τη λήξη του ΒΠΠ άρχισε μια νέα εποχή μεταναστεύσεων. Οι χώρες που άκμαζαν οικονομικά, η Βρετανία, η Γερμανία και η Αμερική, αναζητούσαν εργατικό δυναμικό και η κάθε μία από αυτές, εφάρμοσε διαφορετική πολιτική με σκοπό να καλύψει τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Την εποχή που η παγκόσμια οικονομία βίωνε άλλη μία ύφεση λόγω της πετρελαϊκής κρίσης (1973-1974), στις χώρες του Περσικού Κόλπου, όπου χρειαζόνταν φτηνά εργατικά χέρια, κατέφθαναν μετανάστες κυρίως από Πακιστάν, Ινδία, Παλαιστίνη, Λίβανο, Σουδάν, Αίγυπτο, Ιράν και Νοτιοανατολική Ασία. Τις δεκαετίες 1960 και 1970 εμφανίστηκε στην Ευρώπη η τακτική εγκατάλειψης της «επιλογής» μεταναστών με κριτήριο την εθνότητα και υιοθετήθηκε το κριτήριο την επαγγελματικής εξειδίκευσης. Επίσης, εκείνη την εποχή είχε ήδη αρχίσει να καλλιεργείται η ιδέα της ελεύθερης μετακίνησης ανθρώπων μεταξύ κάποιων χωρών, οπότε το 1951 ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα και αργότερα, το 1985 η Συνθήκη Σενγκεν (η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1995), σύμφωνα με τις οποίες εδραιώθηκε η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων των χωρών που τις είχαν υπογράψει.

Το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα και λόγω των εμφύλιων πολέμων σε παγκόσμιο επίπεδο, ο αριθμός των προσφύγων αυξανόταν διαρκώς. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το 1993 σημείωσε τη μεγαλύτερη τιμή, αγγίζοντας τα 18,2 εκατομμύρια, ενώ ακολούθησε μία μικρή ύφεση, η οποία δυστυχώς ήταν παροδική καθώς το 2009 ο αριθμός των προσφύγων έφτασε τα 15,1 εκατομμύρια. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) έχει «δώσει» τον ορισμό του πρόσφυγα και η κάθε χώρα μέσω της νομοθεσίας της καθορίζει την πολιτική που θα ακολουθήσει. Παρατηρείται ότι ενώ αρχικά ο βασικός στόχος ήταν η μετεγκατάσταση των εξόριστων, αφού είχε προηγηθεί η είσοδός τους σε κάποια χώρα, σταδιακά η πρακτική είναι ο αποκλεισμός της εισόδου στη χώρα.

Συμπερασματικά, τον 19^ο αιώνα χαρακτηρίζει η ώθηση των ανθρώπων να μεταναστεύσουν, τον 20^ο αιώνα χαρακτηρίζει ο έλεγχος της μετανάστευσης από τα κράτη και το 21^ο αιώνα η απαγόρευση εισόδου των ανθρώπων στα κράτη. Η τακτική που ακολουθείται διαδοχικά ως προς τους μετανάστες, σε αυτούς τους τρεις αιώνες, είναι συμπερίληψη – διαλογή – εξαίρεση.

- *Οι ροές και τα σύνορα. Θεσμοί και πρακτικές.*

Η ζώνη Σένγκεν⁸, η οποία δημιουργήθηκε το 1995, και στην οποία περιλαμβάνονται όλες οι χώρες της ΕΕ εκτός από πέντε: η Ιρλανδία, η οποία διατηρεί τις εξαιρέσεις και διαχειρίζεται τη δική της κοινή ταξιδιωτική περιοχή με το Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και η Βουλγαρία, η Κροατία, η Κύπρος και η Ρουμανία, οι οποίες αναμένεται να ενταχθούν στη ζώνη Σένγκεν κάποια στιγμή στο μέλλον, έχει σκοπό τη δημιουργία ενός κοινού χώρου μέσα στον οποίο δεν γίνονται έλεγχοι στα εσωτερικά σύνορα των χωρών που υπέγραψαν τη συνθήκη και διευκολύνεται με αυτόν τον τρόπο η μετακίνηση αγαθών και εμπορευμάτων. Αυτή η ελευθερία που συμφωνήθηκε στο εσωτερικό των χωρών, προϋποθέτει τη διασφάλιση της προστασίας των εξωτερικών συνόρων.

Από την έλευση εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων που βρίσκονταν σε κίνδυνο βρέθηκαν να διαρρηγνύονται τα εξωτερικά σύνορα του χώρου Σένγκεν. Οι χώρες του εξωτερικού ορίου βρέθηκαν ανάμεσα σε δύο θέσεις: στη διάκριση ανάμεσα σε πρόσφυγες και μετανάστες και στο ερμητικό κλείσιμο των συνόρων. Επειδή το να κατηγορούνται οι χώρες των εξωτερικών συνόρων για αναποτελεσματική προστασία των συνόρων είναι μάταιο, προτείνει η Κλερ Ροντιέ (2016) είτε να καταργηθεί η ζώνη Σένγκεν, οπότε η κάθε χώρα να φυλάει μόνη της τα σύνορά της και να αποφασίζει μόνη της ότι σχετίζεται με το άσυλο είτε να επαναπροσδιορίσουν όλες οι χώρες τις προτεραιότητες και τις δυνατότητες που προέκυψαν σε αυτή την κρίσιμη στιγμή άνευ προηγουμένου.

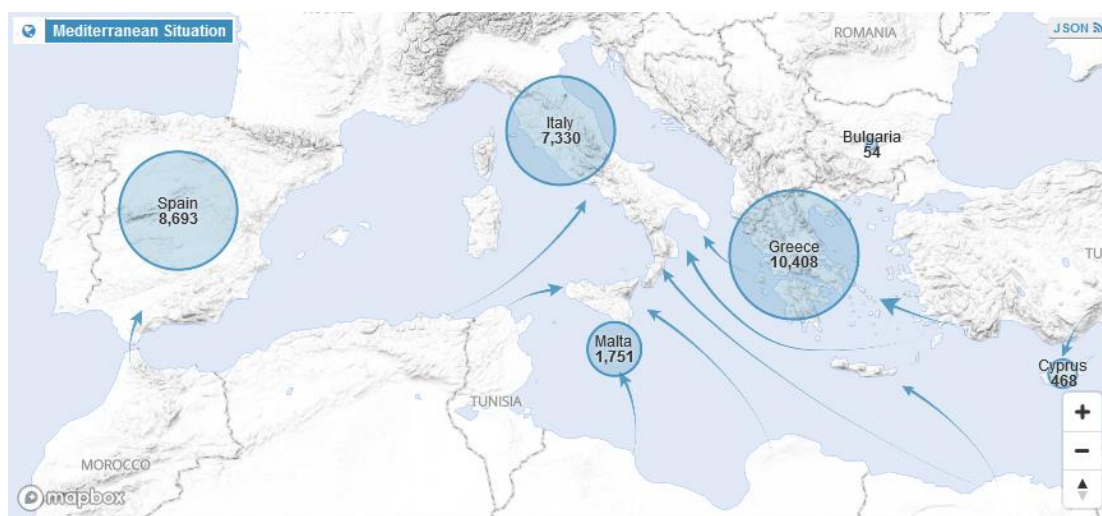
Λόγω της κορύφωσης του φαινομένου της μαζικής εισόδου στην χώρα μεταναστών και προσφύγων, ο πρόεδρος της Κομισιόν, Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ πρότεινε, το Μάιο του 2015, να κατανεμηθούν οι αιτούντες άσυλο και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, ώστε να αποσυμφορηθούν η Ελλάδα και η Ιταλία. Η κατανομή επιλέχθηκε να γίνει με τη χρήση μιας εξίσωσης που υπολόγιζε τον αριθμό των κατοίκων της χώρας, το ΑΕΠ, το ποσοστό ανεργίας και τον αριθμό αιτήσεων ασύλου που είχε δεχθεί η χώρα. Αυτή η διαδικασία ονομάστηκε μετεγκατάσταση και επικυρώθηκε το Σεπτέμβριο (16/9/2015) του ίδιου έτους. Δεν έτυχε όμως πλήρους αποδοχής η συγκεκριμένη διαδικασία από όλα τα κράτη μέλη, καθώς η Πολωνία αναθεώρησε τη δέσμευση που είχε αναλάβει μετά την επίθεση στο Παρίσι και οι Σουηδία και Αυστρία ζήτησαν αναστολή της διαδικασίας. Ακόμη, η διαδικασία δεν προέβλεπε την επιθυμία των αιτούντων να μετεγκατασταθούν σε μία χώρα όπου θα είχαν κάποιο δεσμό. Η απόφαση παίρνεται εξ' ολοκλήρου από τη διοίκηση με τη χρήση της

⁸Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Σένγκεν- Όλα όσα χρειάζεται να γνωρίζετε για τη ζώνη ελεύθερης κυκλοφορίας της ΕΕ
<https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20190612STO54307/ola-osa-chreiazetai-na-gnorizete-gia-ti-zoni-sengken>

εξίσωσης που προαναφέρθηκε και αφορά άτομα που οι πιθανότητες να λάβουν διεθνή προστασία είναι μεγάλες, χωρίς να υπολογίζεται η προσωπική επιλογή τους.

Η ροή πληθυσμών είναι κατά κύριο λόγο προσφυγική⁹, όχι μόνο λόγω ιθαγένειας, αλλά και λόγω σύνθεσης του πληθυσμού, καθώς περίπου 3 στους 10 είναι παιδιά και 2 στους 10 γυναίκες¹⁰. Ενώ στην οικονομική μετανάστευση έχουμε μόνο άντρες. Είναι άνθρωποι που προσπαθούν να βρουν καταφύγιο στην όαση Ευρώπη. Στην πραγματικότητα έχουμε κρίση υποδοχής, ούτε προσφυγική ούτε μεταναστευτική. Στις αρχές του 2016 έκλεισαν τα σύνορα του βορρά. Συγκεκριμένα, 19/11/15 έκλεισε η ΠΓΔΜ τα σύνορα για όλους τους μετανάστες εκτός από τους υπηκόους Συρίας, Ιράκ, και Αφγανιστάν. Στις 21/2/2016 έκλεισαν τα σύνορα και για τους Αφγανούς. Ενώ στις 5/3/2016 επήλθε πλήρες κλείσιμο. Η μόνη είσοδος ήταν το Αιγαίο. Το νησί στο οποίο έφτασε ο μεγαλύτερος πληθυσμός είναι η Λέσβος, λόγω του ότι είναι αρκετά κοντά στα τούρκικα παράλια και έχει ομαλή ακτογραμμή, επομένως επιλέγεται σαν προορισμός από τους διακινητές.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες οι μετακινήσεις πληθυσμών τον Ιανουάριο του 2020 αποτυπώνονται στον παρακάτω χάρτη¹¹.

Πηγή: Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες – Στατιστικά στοιχεία
<https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>

⁹Βλ.Γ.Σπυροπούλου & Δ.Χριστόπουλος, *Προσφυγικό: «Θα τα καταφέρουμε»; Ένας απολογισμός διαχείρισης και προτάσεις διεξόδου*, Παπαζήση, Αθήνα, 2016, σ.11.

¹⁰ https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean?id=83#_ga=2.22639. Στην τελευταία ενημέρωση του Αυγούστου 2018 τα νούμερα που αναφέρονται είναι τα εξής:

male_total	female_total	children_total
1.036.508	287.790	446.399

¹¹ «Στατιστικά στοιχεία UNHCR Greece», Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean?id=83#_ga=2.119596040.12275754.1569782813-962588818.1569782813

Το γράφημα που ακολουθεί αποτυπώνει τις αφίξεις μεταναστών και προσφύγων στη Μεσόγειο μηνιαίως, από το 2015 ως σήμερα (30/06/2020)¹².

Πηγή: Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες – Στατιστικά στοιχεία <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>

Έτος	Αφίξεις	Αγνοούμενοι
2019	123.663	1.319
2018	141.472	2.277
2017	185.139	3.139
2016	373.652	5.096
2015	1.032.408	3.771
2014	225.455	3.538

Πίνακας 1: Αφίξεις οι οποίες περιλαμβάνουν όλες τις θαλάσσιες αφίξεις σε Ιταλία, Κύπρο και Μάλτα καθώς και χερσαίες και θαλάσσιες αφίξεις σε Ελλάδα και Ισπανία.

Πηγή: Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες – Στατιστικά στοιχεία https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean?id=83#_ga=2.22639

■ Θεσμικό πλαίσιο και πρακτικές στην Ελλάδα

Η Ελλάδα βίωνε το 2015 από τη μία την απειλή εξόδου από την Ευρωζώνη, λόγω των χρεών και της οικονομικής κρίσης και παράλληλα την απειλή εξόδου από τη συνθήκη Σένγκεν λόγω πλημμελούς φύλαξης των εξωτερικών συνόρων¹³. Και ενώ θα μπορούσε να είχε προβλεφθεί η μαζική είσοδος ανθρώπων από τις εμπόλεμες χώρες για το λόγο ότι είχε προηγηθεί η μετακίνησή τους τα προηγούμενα χρόνια σε άλλες χώρες, όπως ο Λίβανος, δεν έγινε. Ήταν φυσικό επόμενο οι πληθυσμοί να κινηθούν προς τα δυτικά. Όμως η Ευρώπη παρακολουθούσε παθητικά αυτή την κατάσταση και δεν προετοιμάστηκε κατάλληλα. Όταν πια συνέβη η αδυναμία διαχείρισης του όγκου των μεταναστευτικών ροών, οι επιλογές ήταν ίδιες με το παρελθόν. Ενίσχυση ελέγχου των εξωτερικών συνόρων με τη δημιουργία

¹²<https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>

¹³Βλ.Γ.Σπυροπούλου & Δ.Χριστόπουλος, *Προσφυγικό: «Θα τα καταφέρουμε»; Ένας απολογισμός διαχείρισης και προτάσεις διεξόδου*, Παπαζήση, Αθήνα, 2016, σ.35

hotspots και ανάθεση διαχείρισης μέρους του προβλήματος στις γείτονες χώρες με ανταλλάγματα. Τα hotspots τα οποία ξεκίνησαν τη λειτουργία τους το 2015 σε Ελλάδα και Ιταλία, είχαν σκοπό τη διαλογή ανάμεσα σε μετανάστες, άρα ανθρώπους που θα απελαθούν, και σε πρόσφυγες, άρα ανθρώπους που θα λάβουν άσυλο.

Η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική στο ζήτημα της μετανάστευσης εξαντλείται στις μεθόδους προστασίας των εξωτερικών συνόρων, από τη Frontex, επενδύοντας μεγάλα ποσά ετησίως, στους τρόπους διάκρισης των μεταναστών από τους πρόσφυγες και στις διπλωματικές συμφωνίες με γείτονες χώρες, όπως η Τουρκία, η οποία κρίθηκε το Μάρτιο του 2016 ως ασφαλής τρίτη χώρα δίνοντας τη δυνατότητα στην Ευρώπη να επιστρέφει εκεί ανθρώπους που επιχείρησαν να περάσουν τα σύνορα παράνομα.

Ένα θετικό αποτέλεσμα της λειτουργίας των hotspots, αποτέλεσε η μεταφορά των ανθρώπων από την ύπαιθρο όπου βρίσκονταν εκτεθειμένοι στις καιρικές συνθήκες, σε χώρους προστατευμένους. Ωστόσο το γεγονός ότι η μόνη επιλογή ήταν τα στρατόπεδα, όπως έγινε στην περίπτωση της Γαλλίας, αποτελεί αποτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁴. Ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα που δημιουργήθηκε κατά της διαδικασία εντοπισμού των ευάλωτων ομάδων, στα hotspots, ήταν οι αστοχίες αναφορικά με τα ασυνόδευτα ανήλικα, τα οποία βρέθηκαν να κρατούνται ως ενήλικες.

Σε ό,τι αφορά τον εντοπισμό άλλων ευάλωτων ομάδων, τα πράγματα δυσκολεύουν ακόμα περισσότερο. Υπάρχουν σοβαρά κενά στον εντοπισμό αλλά και στην περαιτέρω παραπομπή και παρακολούθηση ατόμων που είναι θύματα βασανιστηρίων, θύματα trafficking, ή νοσούν ψυχικά. Αυτό οφείλεται τόσο στις ελλείψεις προσωπικού όσο και στην πλημμελή εξειδίκευση του υπάρχοντος προσωπικού στις διαδικασίες πρώτης υποδοχής¹⁵.

Το καλοκαίρι του 2015, και ενώ τα νησιά ασφυκτιούσαν, άρχισαν να καταφθάνουν στην πρωτεύουσα, πλήθος μεταναστών και προσφύγων, οι οποίοι επιθυμούσαν να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς την Ευρώπη ή απλά να τύχουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης λόγω παραμονής τους στην πρωτεύουσα. Λόγω αδυναμίας της διοίκησης να αντιμετωπίσει άμεσα το συγκεκριμένο πρόβλημα, αφού είχε επικεντρωθεί στα νησιά, κατέληξαν οι άνθρωποι να συνωστίζονται στο Πεδίον του Άρεως και στην πλατεία Βικτωρίας. Αποτέλεσμα αυτή της κατάστασης ήταν να δημιουργηθεί Κέντρο Φιλοξενίας στον Ελαιώνα, σε σύντομο χρονικό διάστημα, επιβεβαιώνοντας παράλληλα το γεγονός ότι ακόμα και σε περίοδο οικονομικής ύφεσης, μπορεί ο κρατικός μηχανισμός με την ανάλογη βούληση να

14 Βλ. Κ.Ροντιέ (με τη συμμετοχή της Κατρίν Πορτβέν), *Μετανάστες και Πρόσφυγες, απαντήσεις σε αναποφάσιστους, ανήσυχους και επιφυλακτικούς*, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα, 2016, σ.63.

15 Βλ.Γ.Σπυροπούλου & Δ.Χριστόπουλος, *Προσφυγικό: «Θα τα καταφέρουμε»; Ένας απολογισμός διαχείρισης και προτάσεις διεξόδου*, Παπαζήση, Αθήνα, 2016, σ.63.

λειτουργήσει θετικά¹⁶. Ακόμη, το Σεπτέμβριο του 2015 λειτούργησε στην Ειδομένη, ένα μικρό ελληνικό χωριό στα σύνορα με την ΠΓΔΜ, ένας προσωρινός χώρος παραμονής, ο οποίος δημιουργήθηκε από διεθνείς ανθρωπιστικές οργανώσεις. Όμως, λόγω του κλεισίματος των συνόρων, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το Μάρτιο του 2016 διέσχισαν τα σύνορα Ελλάδας – ΠΓΔΜ οι τελευταίοι μετανάστες.

Όσον αφορά τη διοικητική οργάνωση του κράτους, το 2010 συστάθηκε η Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής, η οποία ανήκε στο Υπουργείο Εσωτερικών και είχε ως αρμοδιότητα την έκδοση αδειών για τους νόμιμα διαμένοντες αλλοδαπούς καθώς και για ειδικές περιπτώσεις ανθρώπων που βρίσκονταν προσωρινά «χωρίς χαρτιά». Όσοι όμως εισέρχονταν παράνομα στη χώρα ήταν αρμοδιότητα του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη. Το 2011 ιδρύθηκε η Υπηρεσία Ασύλου και η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και το 2016, και εν μέσω της ρευστής συγκυρίας που αναλύθηκε προηγουμένως, με το Π.Δ 123/2016 συστάθηκε το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, με τις εξής υπηρεσίες: α)αυτοτελής Υπηρεσία Ασύλου, β)αυτοτελής υπηρεσία «Αρχή Προσφυγών» και γ)αυτοτελής Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών Μεταναστευτικής Πολιτικής. Ακόμη, το 2016 συστάθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (Τ.Α.Μ.Ε.). Αργότερα, και μετά τις βουλευτικές εκλογές του Ιουλίου 2019, καταργήθηκε το εν λόγω Υπουργείο και οι υπηρεσίες του μεταφέρθηκαν με τη μορφή της Γενικής Γραμματείας, κάτω από την εποπτεία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη. Όμως στις 15 Ιανουαρίου 2020, με το ΠΔ 4/2020¹⁷ επανασυστάθηκε το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, το οποίο συγκροτήθηκε από υπηρεσίες του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.

▪ *Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης*

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης θεσπίστηκε το 2003, αρχικά ως προπαρασκευαστική δράση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχοντας σκοπό την παροχή τόσο στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και στα Μέλη - Κράτη, αντικειμενικών, αξιόπιστων, συγκρίσιμων και ενημερωμένων δεδομένων για την μετανάστευση και το άσυλο. Με την Απόφαση 2008/381/ΕΚ, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης αποκτά νομική βάση και η Ελλάδα συμμετέχει σε αυτό το δίκτυο ενεργά. Ο λόγος δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης είναι η κάλυψη των αναγκών πληροφόρησης των κοινοτικών θεσμικών οργάνων και των θεσμικών οργάνων και αρχών των κρατών- μελών, όσον αφορά την μετανάστευση και το άσυλο, ώστε να στηριχτεί η χάραξη της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους τομείς αυτούς.

16 Βλ. Στο ίδιο, σ.65.

17 ΦΕΚ Τεύχος Α' 4/15.01.2020. <http://www.et.gr/index.php/nomoi-proedrika-diatagmata>

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα Εθνικά Σημεία Επαφής κάθε κράτους - μέλους. Η διαχείρισή του ασκείται από τη Διοικούσα Επιτροπή η οποία αποτελείται από έναν εκπρόσωπο κάθε κράτους - μέλους και έναν εκπρόσωπο της Επιτροπής. Η Επιτροπή επικουρείται από δυο επιστημονικούς συμβούλους οι οποίοι δεν αποτελούν επίσημα μέλη της Διοικούσας, ενώ ένας εκπρόσωπος από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί να συμμετέχει ως Παρατηρητής.

■ *Υπατη Αρμοστεία ΟΗΕ – Παγκόσμιες Τάσεις*

Η ετήσια έκθεση που δημοσίευσε στις 18/06/2020 η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (Υ.Α.) με τίτλο *Παγκόσμιες Τάσεις* αναφέρει ότι ο αριθμός των εκτοπισμένων φτάνει τα 79,5 εκατομμύρια στα τέλη του 2019. Είναι ο υψηλότερος αριθμός που έχει δει ποτέ η Υπατη Αρμοστεία. Οι συγκρούσεις, οι διώξεις και τα γεγονότα που συμβαίνουν σε διάφορες χώρες του κόσμου δημιουργούν την ανάγκη να βρεθεί άμεσα λύση για τα εκατομμύρια προσφύγων και εκτοπισμένων ανθρώπων, οι οποίοι αντιστοιχούν σε ποσοστό μεγαλύτερο του 1%¹⁸. Βασική διαφορά με τη δεκαετία του '90, όπου κατά μέσο όρο κάθε χρόνο περίπου 1,5 εκ. πρόσφυγες επέστρεφαν στο σπίτι τους, είναι ότι σήμερα αυτός ο αριθμός έχει μειωθεί στους 385.000. Γεγονός που δείχνει ότι η τελευταία δεκαετία μαρτυρά μια τελειώς διαφορετική πραγματικότητα, όπου η ανάγκη που οδηγεί τους ανθρώπους να εγκαταλείπουν τον τόπο τους είναι κάθε άλλο παρά προσωρινή και βραχυπρόθεσμη.

Οι παράγοντες στους οποίους οφείλεται η αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που εκτοπίστηκαν το 2019 είναι, αφενός η κατάσταση στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, το Σαχέλ¹⁹, την Υεμένη και τη Συρία, η οποία βρίσκεται στο δέκατο έτος συρράξεων και από την οποία προέρχονται 13,2 εκατ. πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και εσωτερικά εκτοπισμένοι, και αφετέρου το γεγονός ότι σε αυτόν τον αριθμό περιλαμβάνονται και οι κάτοικοι της Βενεζουέλας, πολλοί από τους οποίους δεν έχουν νόμιμα καταγραφεί ως πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο, αλλά για τους οποίους απαιτούνται ρυθμίσεις που να φροντίζουν για την προστασία τους.

Μην ξεχνάμε ότι αυτοί οι αριθμοί είναι ανθρώπινες ζωές σε κίνδυνο. Συνολικά, υπολογίζεται ότι ο αριθμός των παιδιών (30-34 εκατ. κατ' εκτίμηση, μεταξύ των οποίων δεκάδες χιλιάδες ασυνόδευτα) που έχουν εκτοπιστεί είναι μεγαλύτερος από το συνολικό πληθυσμό της Αυστραλίας, της Δανίας και της Μογγολίας μαζί. Ακόμη, οι εκτοπισμένοι

18 Όπως καταδεικνύει η έκθεση *Παγκόσμιες Τάσεις*, ο αναγκαστικός εκτοπισμός επηρεάζει στις μέρες μας πάνω από το ένα τοις εκατό ολόκληρης της ανθρωπότητας – 1 άτομο στα 97 – με όλο και λιγότερους ξεριζωμένους να καταφέρνουν να επιστρέψουν στα σπίτια τους.

19 Το Σαχέλ είναι βιογεωγραφική ζώνη στην Αφρική μεταξύ της Σαχάρας στα βόρεια και της Σουδανικής Σαβάννας στο νότο.

ηλικίας άνω των 60 ετών είναι μόνο το 4% , ποσοστό πολύ χαμηλότερο από το ποσοστό αυτής της ηλικιακής ομάδας στο σύνολο του παγκόσμιου πληθυσμού, που είναι 12%, που σημαίνει ότι οι οικογένειες έχουν χωριστεί .

Η κατάσταση αναφορικά με τον αναγκαστικό εκτοπισμό το 2020 όπως παρουσιάζεται από την έκθεση *Παγκόσμιες Τάσεις* είναι ως εξής :

- Τα τελευταία δέκα χρόνια έχει διπλασιαστεί ο αριθμός των ανθρώπων που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τον τόπο τους (41 εκατ. το 2010 σε αντιδιαστολή με 79,5 εκατ. σήμερα).
- Μεγάλο ποσοστό των εκτοπισμένων (80%) προέρχεται από χώρες οι οποίες έχουν πληγεί από οξεία επισιτιστική ανασφάλεια και υποσιτισμό και αντιμετωπίζουν κινδύνους που αφορούν στο κλίμα καθώς και σε άλλες καταστροφές.
- Ένα επίσης μεγάλο ποσοστό προσφύγων (77%) αντιμετωπίζει μία κατάσταση ιδιαίτερα μακροχρόνια, όπως για παράδειγμα το Αφγανιστάν, το οποίο διανύει πλέον την πέμπτη δεκαετία.
- Οι περισσότεροι από τους πρόσφυγες (85%) βρίσκονται σε αναπτυσσόμενες χώρες.
- Οι Συρία, Βενεζουέλα, Αφγανιστάν, Νότιο Σουδάν και Μυανμάρ, είναι οι χώρες από τις οποίες προέρχονται τα 2/3 των εκτοπισμένων.
- Στην έκθεση περιλαμβάνονται και οι 5,6 εκατ. Παλαιστίνιοι πρόσφυγες οι οποίοι εμπίπτουν στην εντολή της Υπηρεσίας Αρωγής και Έργων για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Εγγύς Ανατολή (UNRWA).

1.2. Ένταξη

Η λέξη ένταξη είναι ουσιαστικό του ρήματος εντάσσω, το οποίο σημαίνει ενσωματώνω, συμπεριλαμβάνω, προσθέτω, βάζω μέσα, τοποθετώ. Βάζω δύο μέρη μέσα σε ένα σώμα με σκοπό να αποτελέσουν και τα δύο αυτά μέρη ένα νέο σώμα τελικά. Επομένως όταν μιλάμε για ένταξη ανθρώπων σε μία άλλη κοινωνία από αυτή που βρίσκονταν πριν, εννοούμε την επαναρρύθμιση όλων των λειτουργιών της ελληνικής και της ευρωπαϊκής, κατ' επέκταση, κοινωνίας. Τη διαδικασία μέσα από την οποία θα αποτελέσουν μέρη του σώματος στο οποίο «κατοικούμε» ήδη εμείς. Είναι μία διαδικασία αμφίδρομη, η οποία απαιτεί αμοιβαίες προσπάθειες και βασίζεται στον ανθρωπισμό.

▪ *Εθνική στρατηγική για την ένταξη*

Παρόλο που ως φαινόμενο η μετανάστευση απασχολεί την ελληνική πολιτική ήδη αρκετά χρόνια, ωστόσο μέχρι πρότινος δεν είχε δοθεί προτεραιότητα στην υποδοχή και ένταξη των μεταναστών και προσφύγων. Η «Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής» που είχε συσταθεί με τον Ν.3907/2011 και ανήκε στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη μετονομάστηκε με τον Ν.4375/2016 σε «Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης» και ανήκει και αυτή πλέον στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Πριν από τον Ν.3907/2011 με τον οποίο είχαν συσταθεί αρχικώς αυτές οι υπηρεσίες, λειτουργούσε στον Κλάδο Ασφάλειας και Τάξης του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, κατά τα άρθρα 12 του Ν.2800/2000 και 8 του Π.Δ. 14/2001 Διεύθυνση Αλλοδαπών η οποία διαρθρωνόταν σε τρία τμήματα, ένα εκ των οποίων και το Τμήμα Προσφύγων – Πολιτικού Ασύλου, με κάποιες από τις αρμοδιότητές του κοινές με αυτές των νέων υπηρεσιών του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη αρχικά, και του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης.

Επομένως, ενώ το 2000 τα αιτήματα των προσφύγων περί χορήγησης διεθνούς προστασίας εξετάζονταν από ένα τμήμα της υπηρεσίας αλλοδαπών της Ελληνικής Αστυνομίας, το 2011 και καθώς οι αφίξεις προσφύγων και μεταναστών διαρκώς αυξάνονταν, συστάθηκαν νέες υπηρεσίες ελεγχόμενες από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και με αντικείμενο όχι μόνο τη χορήγηση ασύλου αλλά και την πρώτη υποδοχή. Δημιουργήθηκε διακριτή διαδικασία που αφορά όλες εκείνες τις ενέργειες που γίνονται από τη στιγμή που φτάνει ένας πρόσφυγας στην Ελλάδα, ταυτοποιείται, καταγράφεται, μεταφέρεται σε ένα χώρο φιλοξενίας και ξεκινά η αίτησή του για χορήγηση ασύλου. Στη συνέχεια και ενώ οι ροές προσφύγων από το 2014 αυξάνονταν ραγδαία, δημιουργήθηκε η ανάγκη ακόμα μεγαλύτερης «εξειδίκευσης» και οι εν λόγω υπηρεσίες με τον Ν.3375/2016 μεταφέρθηκαν στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, προσδίδοντας στην ενέργεια

αυτή μία διαφορετική σημασία ως προς το φαινόμενο του μεταναστευτικού και την αντιμετώπισή του. Η ελληνική κυβέρνηση το 2015 θωρεί το θέμα ως αντικείμενο της εσωτερικής της πολιτικής και όχι ως θέμα δημόσιας τάξης και ασφάλειας της χώρας. Αφού λοιπόν η αντιμετώπιση του μεταναστευτικού έχει αναχθεί σε θέμα εσωτερικής πολιτικής, με τον εν λόγω νόμο αλλάζουν οι επιμέρους Γενικές Γραμματείες του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Η μετονομασία της Γ.Γ. Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής σε Γ.Γ. Μεταναστευτικής Πολιτικής αναδεικνύει τη σημασία που θέλει να δώσει η κυβέρνηση στο ζήτημα καθώς και τη μετατόπιση ενδιαφέροντος από την κοινωνική συνοχή στη μεταναστευτική πολιτική. Ακόμη, δημιουργήθηκε ξεχωριστή Γενική Γραμματεία Υποδοχής, διότι η υποδοχή και ταυτοποίηση του μετανάστη / πρόσφυγα είναι ιδιαίτερα μεγάλο ζήτημα, το οποίο τη δημιούργησε την ανάγκη διακριτού διαχωρισμού από τη λοιπά θέματα που άπτονται της μεταναστευτικής πολιτικής του ελληνικού κράτους, σε δύο διαφορετικές Γενικές Γραμματείες, του ίδιου όμως Υπουργείου. Όλες αυτές οι αλλαγές ήρθαν μετά τη κοινή δήλωση ΕΕ – Τουρκίας στις 18 Μαρτίου 2016, σύμφωνα με την οποία η Τουρκία αναγνωρίστηκε ως «ασφαλή τρίτη χώρα» από την ΕΕ και επομένως οι άνθρωποι που καταφθάνουν στα ελληνικά νησιά αφού διαπιστωθεί ότι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις χορήγησης ασύλου, επιστρέφουν στην προηγούμενη ασφαλή χώρα, την Τουρκία. Η δημιουργία αυτοτελούς Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών Μεταναστευτικής Πολιτικής καταδεικνύει επίσης τη δέουσα σημασία στη διαχείριση του μεταναστευτικού, καθώς πρόκειται για υπηρεσία απευθείας υπαγόμενη στον Υπουργό.

Στις 4 Νοεμβρίου 2016 με το Π.Δ 123 συστάθηκε το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, στο οποίο μεταφέρθηκαν η Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής και η Γενική Γραμματεία Υποδοχής του πρώην Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης καθώς και η αυτοτελής Υπηρεσία Ασύλου (Ν. 3907/2011), η αυτοτελής υπηρεσία «Αρχή Προσφυγών» (άρθρο 4 του Ν. 4375/2016, Α' 51) και η αυτοτελής Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών Μεταναστευτικής Πολιτικής (άρθρο 28 του Ν. 4375/2016, Α' 51). Στις 9 Ιουλίου 2019, μετά τις βουλευτικές εκλογές και την εκλογή της Νέας Δημοκρατίας, με το ΠΔ 81/2019, αποφασίστηκε η συγχώνευση του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής σε νέο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και μεταφορά αρμοδιοτήτων στο νέο Υπουργείο. Στη συνέχεια, στις 15 Ιανουαρίου 2020, με το ΠΔ 4/2020 δημιουργήθηκε το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, το οποίο συγκροτήθηκε από υπηρεσίες του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.

Παρατηρούμε ότι οι αποφάσεις για τη διαχείριση των μεταναστών και των προσφύγων επικεντρώνονταν στη φύλαξη των συνόρων και στη διαχείριση του ζητήματος όσον αφορά την έκδοση άδειας παραμονής, την απόδοση ασύλου ή διαφορετικά την απέλαση. Όλα τα προηγούμενα χρόνια αυτό που διευκόλυνε την ένταξη στην ελληνική

κοινωνία των μεταναστών ήταν τα κοινωνικά δίκτυα που είχαν αναπτυχθεί από ανθρώπους που προέρχονταν από το ίδιο περιβάλλον, συγγενείς ή συμπατριώτες.

Ωστόσο το 2007 ξεκίνησε μια πιο ουσιαστική προσπάθεια από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών²⁰ (Απόφαση 2007/435/EK), το οποίο συστάθηκε σε συνέχεια των ανακοινώσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για θέματα μετανάστευσης, ένταξης και απασχόλησης, η οποία θεώρησε αναγκαίο να εφοδιαστεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, από το 2007, με ένα ειδικό μέσο που θα βοηθήσει τα κράτη-μέλη σε εθνικό επίπεδο να αναπτύξουν και να θέσουν σε εφαρμογή πολιτικές ένταξης, σύμφωνα με τις Κοινές Βασικές Αρχές της πολιτικής ένταξης των μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και συμπληρωματικά προς το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Σκοπός του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών είναι η υποστήριξη των προσπαθειών που καταβάλλουν τα κράτη μέλη για την ομαλή ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών με διαφορετικό οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό, γλωσσικό και εθνοτικό υπόβαθρο στις ευρωπαϊκές κοινωνίες και για την τήρηση των όρων διαμονής τους. Ειδικότερα, το Ταμείο επικεντρώνεται στους ακόλουθους στόχους: α) προώθηση της θεσμοθέτησης και εφαρμογής διαδικασιών εισδοχής των υπηκόων τρίτων χωρών, β) ανάπτυξη και εφαρμογή πολιτικών ένταξης των νεοαφιχθέντων υπηκόων τρίτων χωρών στα κράτη μέλη, γ) ενίσχυση της ικανότητας των κρατών μελών να αναπτύσσουν, να εφαρμόζουν, να παρακολουθούν και να αξιολογούν πολιτικές και μέτρα ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών, δ) συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών, εντός και μεταξύ των κρατών μελών, σχετικά με την ανάπτυξη, εφαρμογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών.

Στη συνέχεια, η Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών, η οποία ιδρύθηκε το 2013 εμφανίστηκε ως απάντηση στο αίτημα της ΕΕ για σχεδιασμό εθνικών στρατηγικών από όλα τα κράτη μέλη. Σκοπός της ήταν να διασφαλίσει τη συνοχή μεταξύ των στρατηγικών στόχων και των δράσεων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης και να εντοπίσει τους τομείς πολιτικής που θα χρηματοδοτούσαν το Ταμείο ασύλου, μετανάστευσης και ένταξης²¹ (TAME) για την περίοδο 2014-2020. Η Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών²², που ιδρύθηκε το 2018 λαμβάνει υπόψη τις νέες θέσεις της ΕΕ και των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των συμπερασμάτων του

20 Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών : <http://ete.ypes.gr/?lang=el>

21 [Ειδική Υπηρεσία](#) Συντονισμού και Διαχείρισης Προγραμμάτων / Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και άλλων πόρων <https://www.amifisf.gr/>

22 «Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη», Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής., Αθήνα, 2019. <https://shorturl.at/vLP26>

Συμβουλίου Υπουργών της Ευρώπης για την ένταξη υπό την Προεδρία της ΕΕ από την Ελλάδα (2014), το Σχέδιο δράσης για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών²³ (2016), το πολυετές πρόγραμμα του TAME και την εθνική νομοθεσία για την ένταξη που ενσωματώνεται στον κώδικα μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης (Ν. 4251/2014). Οι αλλαγές περιλαμβάνουν επίσης τη δημιουργία του Υπουργείου Μεταναστατευτικής Πολιτικής, το οποίο συγκεντρώνει όλες τις υπηρεσίες μετανάστευσης και ασύλου και διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στο συντονισμό των δράσεων υποδοχής και ένταξης. Η Εθνική Στρατηγική για την ένταξη αντικατοπτρίζει μια αναθεωρημένη στρατηγική για την ένταξη των μεταναστών, των αιτούντων διεθνή προστασία και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα. Κατά συνέπεια προσαρμόζεται στο νέο τοπικό, ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο.

▪ *Ευρωβαρόμετρο – Μία ποιοτική προσέγγιση για την Ένταξη στην ΕΕ (2011)*

Η ποιοτική έρευνα του Ευρωβαρόμετρου για την Ένταξη, η οποία συντονίστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2011²⁴, στόχευσε στο να γίνουν κατανοητές οι αντιλήψεις του ευρύ κοινού σε σχέση με τους μετανάστες εκτός ΕΕ και να διερευνηθούν οι απόψεις περί ένταξης. Εξετάστηκαν οι απόψεις κάθε ομάδας αναφορικά με τις σχέσεις μεταξύ τους, ποιες ενέργειες θεωρούν ότι οδήγησαν στην επιτυχή ένταξη και ποιες όχι, καθώς και οι απόψεις τους γύρω από πιθανές στρατηγικές βελτίωσης. Ακολουθήθηκε μια ποιοτική προσέγγιση, η οποία περιλαμβάνει μια σειρά συζητήσεων, ομαδικών και ατομικών συνεντεύξεων σε βάθος. Δύο ομαδικές συζητήσεις μεταξύ του ευρύ κοινού, μία με την ηλικιακή ομάδα των 18-35 ετών και άλλη μία με την ηλικιακή ομάδα των 45-70 ετών, πραγματοποιήθηκαν σε κάθε κράτος μέλος. Οι συμμετέχοντες από αυτές τις ομάδες προέρχονταν από ένα ευρύ φάσμα εκπαιδευτικών υπόβαθρο και κατάσταση απασχόλησης και κυρίως από αστικές περιοχές.

Διεξήχθη επίσης έρευνα σε 14 κράτη μέλη²⁵ με μετανάστες εκτός ΕΕ. Αυτά τα κράτη-μέλη επιλέχθηκαν με βάση δύο παράγοντες: τα κράτη μέλη με τα υψηλότερα επίπεδα μετανάστευσης εκτός ΕΕ και τη δυνατότητα διεξαγωγής της μελέτης εντός του διαθέσιμου χρονικού πλαισίου. Σε αυτά τα 14 κράτη μέλη πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με μετανάστες πρώτης και δεύτερης γενιάς που έχουν ζήσει στη χώρα υποδοχής το λιγότερο 5

23 Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών «Σχέδιο δράσης για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών» COM/2016/0377 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0377>

24 https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/quali/ql_5969_migrant_en.pdf

25 Αυστρία, Βέλγιο, Τσεχία, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σουηδία, Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο

χρόνια. Σε αυτές τις χώρες πραγματοποιήθηκαν επιπλέον 6 ατομικές συνεντεύξεις βάθους με υπηκόους τρίτων χωρών που ζούσαν στο κράτος μέλος για λιγότερο από τρία χρόνια. Οι εθνικότητες επιλέχθηκαν βάσει του υψηλότερου αριθμού μεταναστών εκτός ΕΕ.

Τα κύρια ευρήματα είναι τα εξής:

- Το ευρύ κοινό και οι μετανάστες εκτός ΕΕ είναι πιθανότερο να έρθουν σε επαφή μεταξύ τους κατά την εργασία. Το σχολείο είναι το επόμενο πιο κοινό μέρος όπου πραγματοποιείται αλληλεπίδραση, μέσω των παιδιών τους.
- Το ευρύ κοινό πιστεύει ότι τα κύρια εμπόδια στην αλληλεπίδραση είναι η γλώσσα και η έλλειψη επιθυμίας αλληλεπίδρασης από την πλευρά των μεταναστών.
- Αντίθετα, οι μετανάστες πιστεύουν ότι υπεύθυνος είναι ένας συνδυασμός πολιτιστικών διαφορών, στερεοτύπων και έλλειψης κατανόησης.
- Είναι ευρέως αποδεκτό από το ευρύ κοινό ότι οι μετανάστες έρχονται στη χώρα αναζητώντας καλύτερες οικονομικές ευκαιρίες. Ωστόσο, υπάρχει πραγματικός φόβος ή δυσαρέσκεια ορισμένων συμμετεχόντων σχετικά με το ότι οι μετανάστες στερούν ευκαιρίες απασχόλησης από τους ντόπιους. Κατά συνέπεια, το ευρύ κοινό σε αυτές τις χώρες αισθάνεται φόβο και απειλή από τους μετανάστες
- Σε όλους τους συμμετέχοντες των κρατών μελών από το ευρύ κοινό εκφράστηκαν τόσο θετικές όσο και αρνητικές αντιλήψεις για τους μετανάστες.
- Για ορισμένους συμμετέχοντες υπήρξε σημαντική σύγχυση και έλλειψη κατανόησης για το τι σημαίνει νόμιμος και τί παράτυπος μετανάστης. Το ευρύ κοινό δυσκολεύεται να κάνει την εν λόγω διάκριση. Όμως, καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας διευκρινιζόταν ότι ο σκοπός της μελέτης ήταν να διερευνήσει τις απόψεις σχετικά με τους νομίμως διαμένοντες. Ωστόσο, είναι πιθανό ορισμένοι συμμετέχοντες να μην έχουν κάνει αυτή τη διάκριση. Ενώ για πολλούς υπάρχει μια ισχυρή σύνδεση μεταξύ των μεταναστών και των εγκληματικών δραστηριοτήτων (όπως η απόκτηση θεωρήσεων παράνομα, αποφυγή φόρου, συμμετοχή σε διεφθαρμένες επιχειρηματικές δραστηριότητες και ούτω καθεξής).
- Τόσο το ευρύ κοινό όσο και οι μετανάστες αναγνωρίζουν ότι τα μέσα ενημέρωσης είναι υπεύθυνα για τη δημιουργία και ενίσχυση αρνητικών στερεοτύπων μεταναστών.
- Υπάρχουν μικτές απόψεις σχετικά με τον αντίκτυπο των μεταναστών στην οικονομία στο ευρύ κοινό. Ενώ πολλοί βλέπουν ότι υπάρχει μία θέση των μεταναστών στην οικονομία, διότι κάνουν κυρίως τις δουλειές που δεν θέλουν να κάνουν οι ντόπιοι, άλλοι πιστεύουν ότι δεν υπάρχει ανάγκη γι' αυτούς γιατί δεν υπάρχουν αρκετές διαθέσιμες θέσεις εργασίας. Ενώ, οι περισσότεροι μετανάστες νιώθουν ότι δεν παίρνουν τη δουλειά από τους ντόπιους, επειδή καλύπτουν θέσεις εργασίας τις οποίες δεν ενδιαφέρονται να καλύψουν οι ντόπιοι λόγω του κακού μισθού ή/και τις κακές συνθήκες εργασίας.

- Τόσο το ευρύ κοινό όσο και οι ίδιοι οι μετανάστες αναφέρουν ως τομείς εργασίας την υγειονομική περίθαλψη και φροντίδα ηλικιωμένων, καθώς και τον τομέα των κατασκευών και των υπηρεσιών καθαριότητας, δηλαδή εργασίες χαμηλού κύρους.
- Το ευρύ κοινό πιστεύει ότι οι μετανάστες συμβάλλουν στην κοινωνία κυρίως μέσω της πληρωμής φόρων. Ενώ οι μετανάστες πιστεύουν ότι συνεισφέρουν με πολλούς τρόπους: με την καταβολή φόρων και εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, με την κατανάλωση προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και καταλαμβάνοντας τις θέσεις εργασίας που δεν θέλουν οι ντόπιοι.
- Οι μετανάστες πιστεύουν επίσης ότι η ένταξη είναι σημαντική ως μέρος της δημιουργίας μίας νέας ζωής στη χώρα στην οποία έχουν μετακομίσει. Οι απόψεις των μεταναστών αναφορικά με το αν ήταν καλοδεχούμενοι στις χώρες υποδοχής δίστανται. Τα κύρια εμπόδια στην ένταξη και από τη μεριά των μεταναστών εντοπίζονται στη γλώσσα καθώς και στις πολιτισμικές και θρησκευτικές διαφορές και στην αρνητική στάση του κοινού απέναντί τους.
- Μια λίστα παραγόντων που διευκολύνουν την ένταξη παρουσιάστηκε στους συμμετέχοντες. Το ευρύ κοινό επέλεξε τους εξής τέσσερις πιο σημαντικούς παράγοντες, με σειρά φθίνουσα βαρύτητας: ομιλία της γλώσσας, εργασία, σεβασμό στον πολιτισμό και νόμιμη διαμονή. Οι μετανάστες επέλεξαν τους ίδιους παράγοντες βάζοντας όμως στη δεύτερη θέση, αμέσως μετά την ομιλία της γλώσσας, την κατοχή άδειας παραμονής.
- Οι συμμετέχοντες από τα περισσότερα κράτη μέλη εντόπισαν την ανάγκη αλλαγής της στάσης του κοινού ως ακρογωνιαίο λίθο στη βελτίωση της διαδικασίας ένταξης. Οι μετανάστες αναγνώρισαν τις ενέργειες που θα μπορούσαν να κάνουν για να βελτιώσουν την ενσωμάτωσή τους, ωστόσο, υπήρχε και η αντίληψη πολλών μεταναστών ότι η ευθύνη για βελτίωση της ένταξης βαρύνει περισσότερο το ευρύ κοινό παρά τους εαυτούς τους.
- Συνολικά, το ευρύ κοινό ασκεί κριτική στην κυβέρνηση, η οποία επικεντρώνεται στο ότι επιτρέπεται η είσοδος στη χώρα σε μεγάλο αριθμό μεταναστών και επομένως γίνεται κατάχρηση του κοινωνικού συστήματος.
- Οι μετανάστες από την άλλη πλευρά επέκριναν κυρίως τη γραφειοκρατία και την ανισότητα που σχετίζεται με τις διαδικασίες.
- Όσον αφορά τους παράγοντες που δυσχεραίνουν την ένταξη, το ευρύ κοινό υποστήριξε ότι ευθύνονται τα διάφορα «γκέτο» των μεταναστών, ενώ οι ίδιοι οι μετανάστες πιστεύουν ότι το κυριότερο πρόβλημα δημιουργείται από τη συμπεριφορά των ντόπιων απέναντί τους.
- Σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να βοηθήσει το σχολείο στην ομαλή ένταξη των μεταναστών, το ευρύ κοινό υποστήριξε ότι οι εξωσχολικές δραστηριότητες που προωθούν την πολιτιστική ανταλλαγή και την κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών βοηθά στην επιτυχή ενσωμάτωση. Ενώ οι ίδιοι οι μετανάστες αισθάνονται ότι οι γλωσσικές δεξιότητες είναι πιο σημαντικές.

- ο Τόσο το ευρύ κοινό όσο και οι μετανάστες επισημαίνουν το ρόλο που παίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία προβάλλουν ως επί το πλείστον αρνητικά στερεότυπα μεταναστών.

- *Η ένταξη των μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Αποτελέσματα έρευνας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2018)*

Στην έρευνα αναφορικά με την ένταξη μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση²⁶, που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από 21 και 30 Οκτωβρίου 2017 και δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του 2018, συμμετείχαν περίπου 28.080 κάτοικοι στην ΕΕ, τόσο πολίτες της ΕΕ όσο και εκτός ΕΕ από διαφορετικές κοινωνικές και δημογραφικές ομάδες. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη διαδικασία των συνεντεύξεων. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας έδειξαν αρκετά σημαντικές τάσεις. Ένα από τα κύρια ευρήματα είναι ότι περίπου έξι στους δέκα ερωτηθέντες αλληλεπιδρούν με τους μετανάστες σε εβδομαδιαία βάση και μια μεγάλη μειονότητα Ευρωπαίων έχουν στενούς δεσμούς με τους μετανάστες τρίτων χωρών, είτε ως φίλοι είτε ως μέλη της οικογένειας.

Η πλειοψηφία των Ευρωπαίων πιστεύουν ότι μέτρα ένταξης, όπως η παροχή μαθημάτων γλώσσας, προγράμματα ένταξης, προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και παροχή ίσων δικαιωμάτων (δηλαδή στην υγεία, την εκπαίδευση και την κοινωνική ασφάλιση) είναι πιθανό να έχουν θετική επίδραση στην ένταξη των μεταναστών. Από την άλλη πλευρά, λιγότεροι από τέσσερις στους δέκα δηλώνουν ότι είναι καλά ενημερωμένοι σχετικά με τη μετανάστευση και θέματα ένταξης.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό εύρημα της έρευνας είναι οι παρανοήσεις των Ευρωπαίων σχετικά με τα ζητήματα των μεταναστών. Για παράδειγμα, μεγάλο ποσοστό ερωτηθέντων υπερεκτιμούν τον αριθμό των μεταναστών στη χώρα τους. Η μεγαλύτερη υπερεκτίμηση εμφανίζεται στη Σλοβακία, ενώ οι εκτιμήσεις των ερωτηθέντων στην Εσθονία, την Κροατία και τη Σουηδία σχετικά με το ποσοστό των μεταναστών είναι ακριβείς. Συνολικά στην ΕΕ, εκείνοι με τα χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης τείνουν να δίνουν υψηλότερες εκτιμήσεις για το ποσοστό των μεταναστών στη χώρα τους.

Υπάρχουν επίσης παρανοήσεις σχετικά με τον αριθμό των παρανόμως διαμενόντων μεταναστών σε σύγκριση με εκείνους που διαμένουν νόμιμα. Το γεγονός ότι τα κράτη μέλη διαφέρουν σημαντικά όσον αφορά το μέγεθος και τη φύση των μεταναστευτικών ροών βοηθά να γίνει κατανοητό γιατί οι αντιλήψεις για τα θέματα της μετανάστευσης και της ένταξης ποικίλλουν επίσης μεταξύ των χωρών.

26 https://ec.europa.eu/home-affairs/news/results-special-eurobarometer-integration-immigrants-european-union_en

Όσον αφορά τις γενικές αντιλήψεις και στάσεις απέναντι στους μετανάστες, τα ευρήματα δείχνουν ότι οι Ευρωπαίοι διαχωρίζονται σημαντικά στο ζήτημα εάν η μετανάστευση προσφέρει μια ευκαιρία ή ένα πρόβλημα. Έχουν διπλάσιες πιθανότητες να δουν τη μετανάστευση ως πρόβλημα από ό, τι είναι ως ευκαιρία, ενώ σχεδόν το ένα τρίτο το βλέπει και ως πρόβλημα αλλά και ως ευκαιρία. Περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες στην Ουγγαρία, τη Μάλτα, την Ελλάδα, τη Σλοβακία, τη Βουλγαρία και την Ιταλία βλέπουν τη μετανάστευση περισσότερο ως πρόβλημα, ενώ σημαντικές μειονότητες των ερωτηθέντων στη Σουηδία, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο το θεωρούν κυρίως μια ευκαιρία.

Σημαντικά επίσης είναι τα ευρήματα που προέκυψαν ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα και τη βαθμίδα εκπαίδευσης των ερωτηθέντων. Οι νεότεροι ερωτηθέντες και όσοι είναι περισσότερο μορφωμένοι, είναι πιο πιθανό να βλέπουν τη μετανάστευση ως μεγαλύτερη ευκαιρία, ενώ οι ηλικιωμένοι ερωτηθέντες και εκείνοι με χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης είναι πιο πιθανό να το δουν περισσότερο ως πρόβλημα. Επομένως, η συνολική εικόνα είναι διφορούμενη: το να βλέπει κανείς τη μετανάστευση ως πρόβλημα μπορεί να μην σημαίνει εχθρότητα εναντίον των μεταναστών, αλλά πιθανόν να αντικατοπτρίζεται η αντίληψη ότι οι κυβερνήσεις δεν διαχειρίζονται το ζήτημα της ένταξης των μεταναστών με τον κατάλληλο τρόπο.

Επιπλέον, αν και η πλειοψηφία πιστεύει ότι ο ρόλος των εθνικών κυβερνήσεων είναι σημαντικός για την επιτυχή ένταξη των μεταναστών, είναι κάπως σκεπτικοί για το βαθμό στον οποίο έχουν μπορέσει οι κυβερνήσεις τους να το διαχειριστούν: στην Εσθονία, τη Ρουμανία, τις Κάτω Χώρες, την Ισπανία, τη Λιθουανία, την Πολωνία, τη Δανία, τη Λετονία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο λιγότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η κυβέρνησή τους κάνει αρκετά για να προωθήσει την ένταξη των μεταναστών.

Η πλειοψηφία των Ευρωπαίων συμφωνεί ότι η ολοκληρωμένη ένταξη των μεταναστών είναι μια απαραίτητη επένδυση μακροπρόθεσμα για τη χώρα τους. Υπάρχει επίσης σαφής πλειοψηφία ερωτηθέντων, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της ΕΕ είναι σημαντικός και έχουν θετική άποψη για τις δράσεις που αναλαμβάνει η ΕΕ για να υποστηρίξει την ένταξη των μεταναστών.

Υπάρχουν επίσης σημαντικές διαφορές στο ερώτημα εάν η ένταξη των μεταναστών αντιμετωπίζεται ως επιτυχία καθώς και όσον αφορά τις αντιλήψεις για το αν οι μετανάστες είχαν θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο στις χώρες υποδοχής τους. Για παράδειγμα, στην Ιρλανδία περισσότερο από τα 3/4 των ερωτηθέντων θεωρούν την ένταξη των μεταναστών ως επιτυχία, ενώ στη Βουλγαρία το ποσοστό αυτό είναι μόνο περίπου το 1/5 των ερωτηθέντων. Στη Σουηδία και τις Κάτω Χώρες, υπάρχει γενικά θετική άποψη για τις επιπτώσεις των μεταναστών, ενώ στην Ουγγαρία και τη Βουλγαρία οι μετανάστες θεωρούνται γενικά ότι είχαν αρνητικό αντίκτυπο. Ένα επίσης ιδιαίτερα σημαντικό εύρημα

είναι το γεγονός ότι σε χώρες με χαμηλό ποσοστό μεταναστών εκτός ΕΕ στον πληθυσμό τους, οι ερωτηθέντες είναι λιγότερο πιθανό να δουν την ένταξη ως επιτυχία ή να αισθάνονται ότι οι μετανάστες είχαν θετικό αντίκτυπο. Ακόμη, οι νεότεροι ερωτηθέντες και εκείνοι με υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης είναι πιο πιθανό να πιστεύουν ότι η ένταξη υπήρξε επιτυχής και ότι οι μετανάστες είχαν θετικό αντίκτυπο στη χώρα τους, ενώ οι ερωτηθέντες που είναι ευάλωτοι οικονομικά είναι πιο πιθανό να υποστηρίζουν ότι ο αντίκτυπός τους ήταν αρνητικός.

Σε αυτή τη μελέτη διερευνήθηκαν επίσης οι αντιλήψεις των Ευρωπαίων για τα πιθανά εμπόδια στην ένταξη που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες, καθώς και τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν για τη διευκόλυνση αυτής της διαδικασίας. Μια μεγάλη πλειοψηφία των Ευρωπαίων πιστεύουν ότι σημαντικό εμπόδιο στην ένταξη των μεταναστών είναι οι περιορισμένες προσπάθειες των ιδίων. Από την άλλη, αναγνωρίζεται ότι η διαδικασία της ένταξης δυσχεραίνεται σημαντικά από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην εξεύρεση εργασίας και στις διακρίσεις που υφίστανται. Οι νεότεροι και καλύτερα μορφωμένοι ερωτηθέντες είναι πιο πιθανό να αναγνωρίσουν τα εμπόδια στην ένταξη που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες. Ακόμη, οι περισσότεροι Ευρωπαίοι βλέπουν την ένταξη των μεταναστών ως αμφίδρομη διαδικασία, όπου και οι δύο μεριές, τόσο οι μετανάστες όσο και η κοινωνία υποδοχής έχουν να παίξουν ρόλο. Ωστόσο, αυτή η γνώμη είναι λιγότερο συχνή μεταξύ των ερωτηθέντων στο Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Ενώ, εκείνοι που βρίσκονται σε μεγαλύτερη ηλικία ή με χαμηλότερο επίπεδα εκπαίδευσης είναι λιγότερο πιθανό να πιστεύουν ότι η ένταξη είναι μια *αμφίδρομη διαδικασία* μεταξύ της κοινωνίας υποδοχής και του μετανάστη και είναι πιθανότερο να πιστεύουν ότι οι ίδιοι οι μετανάστες θα πρέπει να είναι κυρίως υπεύθυνοι για τους ενσωμάτωσή τους.

Τέλος, υπάρχει μια γενική συναίνεση για τους πιο σημαντικούς παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχή ένταξη. Οι Ευρωπαίοι πιστεύουν ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι μετανάστες να μπορούν να μιλούν τη γλώσσα της χώρας στην οποία έχουν μεταναστεύσει. Πάνω από εννέα στους δέκα ερωτηθέντες έχουν αυτήν την άποψη. Οι ερωτηθέντες πιστεύουν επίσης ότι τόσο οι οικονομικοί όσο και οι πολιτιστικοί παράγοντες είναι σημαντικοί για την επιτυχία της ένταξης : η πλειοψηφία συμφωνεί ότι η συμμετοχή στα συστήματα πρόνοιας των χωρών υποδοχής είναι σημαντική για την ένταξη, όπως και η αποδοχή των αξιών και των κανόνων των κοινωνιών.

Μια μεγάλη μειοψηφία των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρουσιάζουν τους μετανάστες αντικειμενικά, και περίπου ίδιο ποσοστό λένε ότι η απεικόνιση των μεταναστών από τα μέσα ενημέρωσης είναι πολύ αρνητική. Πολύ λιγότεροι υποστηρίζουν ότι τα μέσα ενημέρωσης παρουσιάζουν τους μετανάστες πολύ θετικά. Και σε αυτό το ερώτημα προκύπτουν σημαντικές διαφορές ανάλογα με τη χώρα. Για

παράδειγμα, στην Ελλάδα, τη Σλοβακία και την Τσεχική Δημοκρατία σχεδόν το ένα τέταρτο πιστεύουν ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης απεικονίζουν τους μετανάστες πολύ θετικά. Από την άλλη πλευρά, στο Ηνωμένο Βασίλειο, τη Δανία και τις Κάτω Χώρες πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες λένε ότι τα μέσα ενημέρωσης παρουσιάζουν τους μετανάστες πολύ αρνητικά.

Συνολικά, τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας δείχνουν δύο συμπεράσματα, τα οποία παρέχουν λόγους αισιοδοξίας ως προς τη δυνατότητα ένταξης μεταναστών τρίτων χωρών σε χώρες της ΕΕ. Πρώτον, η πλειονότητα των Ευρωπαίων έχουν άμεση ή συχνή επαφή και αλληλεπίδραση με μετανάστες εκτός της ΕΕ, ενώ σημαντικός αριθμός ανθρώπων έχει στενούς δεσμούς μαζί τους και αλληλεπιδρά τουλάχιστον κάθε εβδομάδα. Δεύτερον, οι Ευρωπαίοι είναι ευρέως θετικοί στην αποδοχή των μεταναστών και τείνουν να υποστηρίζουν πρωτοβουλίες προς την επιτυχή ένταξη των μεταναστών. Ακόμη προέκυψε το συμπέρασμα ότι η νεότερη γενιά και εκείνοι με υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης είναι πιο πιθανό να καλωσορίσουν τους μετανάστες και να δουν τον αντίκτυπό τους ως θετικό και πιο πρόθυμοι να εξετάσουν την ένταξή τους στη ζωή τους ως φίλοι, συνάδελφοι και συμμαθητές.

▪ Eurostat - Κοινοί Δείκτες Ένταξης (2011)

Το ζήτημα της ένταξης των μεταναστών είναι μια κεντρική πολιτική πρόκληση σε ολόκληρη την Ευρώπη και ένας από τους τομείς προτεραιότητας της ΕΕ. Οι κοινές βασικές αρχές για την ένταξη που υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο της ΕΕ το Νοέμβριο του 2004, με πρωτοβουλία της Ολλανδικής Προεδρίας, ανέδειξαν την ανάγκη «ανάπτυξης σαφών στόχων, δεικτών και μηχανισμών αξιολόγησης για την προσαρμογή της πολιτικής και αξιολόγηση της προόδου στην ένταξη». Για το λόγο αυτό πραγματοποιήθηκε μία πιλοτική μελέτη με σκοπό να προσδιορίσει την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των μεταναστών σε σύγκριση με τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να δημιουργήσει Κοινούς Δείκτες Ένταξης σε τέσσερις τομείς: εκπαίδευση, απασχόληση, κοινωνική ενσωμάτωση και ενεργός άσκηση της ιδιότητας του πολίτη. Η εν λόγω ποσοτική μελέτη έδειξε ότι η ανεργία των μεταναστών είναι κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερη από την ανεργία των Ευρωπαίων. Όσον αφορά την συμμετοχή στην εργασία των γυναικών, οι μετανάστριες της ηλικιακής ομάδας 25-54 οι οποίες εργάζονται είναι κατά 14% λιγότερες σε σχέση με τις Ευρωπαίες. Το χάσμα ανάμεσα στους αυτοαπασχολούμενους μετανάστες και μη είναι μεγάλο, ενώ ιδιαίτερα στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό αγγίζει το 19%. Ακόμη, προέκυψε εκπαιδευτικό και μορφωτικό έλλειμμα των μεταναστών, χαμηλές σχολικές επιδόσεις και υψηλά ποσοστά σχολικής διαρροής (πάνω από 25% στην Ελλάδα). Οι μεγάλες εισοδηματικές διαφορές, τα υψηλά ποσοστά των μεταναστών που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό είναι 15% υψηλότερο από αυτό των Ευρωπαίων) καθώς και

ο μικρός αριθμών έκδοσης αδειών διαμονής επί μακρόν, είναι τα δεδομένα που ανέδειξε η συγκεκριμένη έρευνα και τα οποία μαρτυρούν την ύπαρξη ανισοτήτων και στους τέσσερις τομείς που μελετήθηκαν.

▪ *Η πολιτογράφηση ως αποτέλεσμα επιτυχούς ένταξης*

Ένας δρόμος που θα μας βοηθήσει να βγάλουμε συμπεράσματα σχετικά με το τί σημαίνει ότι ένας μετανάστης ή πρόσφυγας, ένας αλλοδαπός δηλαδή, έχει ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία είναι να δούμε τη διαδικασία της πολιτογράφησης στη χώρα μας. Η μελέτη της διαδικασίας απονομής της ελληνικής ιθαγένειας σε έναν αλλοδαπό θα βοηθήσει να κατανοήσουμε τη διαδικασία της ένταξης από την αρχή ως το τέλος.

Η «πλήρης» ένταξη ενός αλλοδαπού στην πιο ολοκληρωμένη της μορφή θα μπορούσε να είναι η απόκτηση της ιδιότητας του Έλληνα πολίτη, η απόκτηση του δικαιώματος του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι. Για να μπορέσει ένας αλλοδαπός να πάρει την ελληνική ιθαγένεια θα πρέπει να έχει ήδη ενταχθεί. Εξετάζοντας την ένταξη από τη σκοπιά της πολιτογράφησης μπορούμε να δούμε τα αποτελέσματα της μακροχρόνιας διαμονής ενός αλλοδαπού στη χώρα και τα διαπιστευτήρια που πρέπει να κατέχει προκειμένου να «ενταχθεί» εξ' ολοκλήρου.

Όπως προκύπτει από τη σχετική νομοθεσία και τη διοικητική πρακτική, ένας αλλοδαπός προκειμένου να αιτηθεί την ελληνική ιθαγένεια με τη διαδικασία της πολιτογράφησης²⁷ πρέπει, εκτός από τη νόμιμη διαμονή για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που πρέπει να αποδεικνύει με τις αντίστοιχες άδειες παραμονής, να αποδεικνύει και τη μόνιμη διαμονή του στη χώρα καθώς και το γεγονός ότι έχει καταστήσει την Ελλάδα κέντρο των βιοτικών του δραστηριοτήτων. Αυτό στην πράξη σημαίνει «ζει και εργάζεται εδώ» και κατ' επέκταση φορολογείται. Δηλώνει τα εισοδήματά του και έχει ασφαλιστική κάλυψη. Είναι ιδιοκτήτης ακινήτου ή ενοικιάζει κατοικία και εάν είναι γονέας, τα παιδιά του φοιτούν σε σχολείο στην Ελλάδα. Αυτές είναι οι τυπικές προϋποθέσεις που πρέπει να καλύπτει ο αλλοδαπός προκειμένου να προωθηθεί το αίτημά του στην Επιτροπή Πολιτογράφησης, ώστε με τη διαδικασία της συνέντευξης να κριθούν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας. Επομένως, ένταξη στην ελληνική κοινωνία σημαίνει συμμετοχή στην οικονομική ζωή της χώρας. Εκ του αποτελέσματος φαίνεται ότι ο εργαζόμενος είναι εκείνος που εντάσσεται σε μια κοινωνία. Ζει και εργάζεται, λαμβάνει μισθό, συναναστρέφεται με Έλληνες άρα μαθαίνει τη γλώσσα. Οι γυναίκες που δεν εργάζονται και ασχολούνται με τη φροντίδα της οικογένειας, συναναστρέφονται με τους δασκάλους των παιδιών, τα διαβάζουν και φροντίζουν για τις εξωσχολικές του δραστηριότητες.

27 Εκτός των διαδικασιών καθορισμού και λόγω γέννησης ή φοίτησης

Η σύνδεση με την οικονομία είναι η βασικότερη πηγή ένταξης ενός αλλοδαπού σε μία χώρα. Ο εργάτης / εργαζόμενος αλλοδαπός μέσα από την εργασία του θα καταφέρει να «μπει» στην ελληνική κοινωνία, θα γίνει καταναλωτής και σταδιακά θα κατακτήσει και όλα τα υπόλοιπα εφόδια που χρειάζεται (γλώσσα, κατοικία, συμμετοχή στην κοινωνική ζωή).

Εν κατακλείδι, τα μέτρα και οι πολιτικές ένταξης των μεταναστών, είτε απορρέουν από την ΕΕ είτε από τις εθνικές κυβερνήσεις, προϋποθέτουν τη συνεργασία των εμπλεκόμενων μερών, τοπικών ή κρατικών φορέων και των μεταναστών προκειμένου να επιτευχθούν. Με τον Ν.3852/2010 θεσμοθετήθηκαν τα Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών (ΣΕΜ) τα οποία δύνανται να συγκροτούνται σε τοπικό επίπεδο, στα πλαίσια κάθε Δήμου με σκοπό τη στήριξη των ενεργειών ένταξης των μεταναστών. Πρόκειται για ένα δημοκρατικό θεσμό, ο οποίος αποτελεί αναμφισβήτητο σημαντικό βήμα προς την ενεργοποίηση της συμμετοχής των μεταναστών στην τοπική κοινωνία και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, αλλά απαιτεί την πρωτοβουλία της δημοτικής αρχής, άρα και των ίδιων των πολιτών και τη συνεργασία των μεταναστών.

1.3.Εργασία

Ο ορισμός που δίνει ο T.Watson (2005) στην εργασία είναι «η εκτέλεση εργασιών που επιτρέπει στους ανθρώπους την εξασφάλιση του βιοπορισμού τους μέσα στο εξωτερικό περιβάλλον τους». Αυτός ο ορισμός μας δίνει τη διάσταση τόσο του υλικού όσο και του πολιτισμικού κόσμου που επιτυγχάνεται με την εργασία. Διαχρονικά, το νόημα που αποδίδεται στην εργασία σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους και διαφορετικές κουλτούρες ποικίλλει. Στην αρχαία Ελλάδα και στη Ρώμη, όπου υπήρχαν δούλοι, η εργασία ήταν κάτι που έπρεπε να αποφεύγεται. Ο πολίτης της πόλης-κράτους δεν εργαζόταν προκειμένου να επιτύχει την ολοκλήρωσή του ως άνθρωπος. Στον εβραϊκό πολιτισμό, η εργασία έλαβε το νόημα της άφεσης αμαρτιών, παρέμεινε όμως αγγαρεία. Στον πρώιμο χριστιανισμό είχε το νόημα της πρόληψης αμαρτιών. Και αργότερα, παραμένοντας πάντα να σημαίνει κάτι ανιαρό, ταυτίστηκε με την εγκαρτέρηση του χριστιανού που υπομένει την εργασία όπως ο Χριστός τα πάθη του, προκειμένου να έρθει η λύτρωση.

Το 16^ο αι. ο Λούθηρος εισήγαγε την ιδέα ότι η εργασία έχει θεϊκή διάσταση και αποτελεί «θρησκευτική αποστολή» και απόδειξη πίστης στο Θεό. Τον 18^ο αι. την εποχή που γεννήθηκε ο βιομηχανικός καπιταλισμός, άρχισε να μεταβάλλεται πάλι το νόημα της εργασίας προς την κατεύθυνση της εργασιακής ηθικής, η οποία έφτασε να σημαίνει την επίτευξη ολοκλήρωσης του ανθρώπου. Ενώ στην αρχαιότητα η αποφυγή της εργασίας μπορούσε να σε ολοκληρώσει, στον καπιταλισμό μόνο η ίδια η εργασία μπορεί να σε οδηγήσει στην ολοκλήρωση. Προφανώς, γιατί ολοκλήρωση στην καπιταλιστική κοινωνία σημαίνει οικονομική ανεξαρτησία, ελευθερία και αυτονομία.

Ξεκινήσαμε την ιστορική αναδρομή από την αρχαία Ελλάδα όπου το να μην εργάζεται κάποιος ήταν αρετή και φτάσαμε στην εποχή της νεωτερικότητας όπου η αεργία σημαίνει αποτυχία. Ο Karl Marx υποστήριξε ότι «η ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης έγκειται στην ικανότητα του ανθρώπου να μετασχηματίζει με το μόχθο του, τον υλικό κόσμο²⁸». Ο Marx θεωρεί ότι ο εργαζόμενος στην καπιταλιστική κοινωνία είναι αλλοτριωμένος κυρίως λόγω του ότι η εργασία έχει καταστεί κάτι ξένο προς τους ανθρώπους, κάτι που τους καταδυναστεύει.

Βασικό χαρακτηριστικό της εργασίας είναι ότι η ικανοποίηση ή η στέρηση που μπορεί η ίδια ή η απουσία της να προκαλέσει, δεν είναι η ίδια από άκρο σε άκρο σε μια συγκεκριμένη κοινωνία, λόγω των κοινωνικών ανισοτήτων. Όσον αφορά τη νοηματοδότηση της εργασίας, τα άτομα διακρίνονται σε αυτά που τη νοηματοδοτούν ως προσφορά

28 Βλ. T.J.Watson, *Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία*. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2005, σελ.121

ενδογενούς ικανοποίησης και σε αυτά που τη νοηματοδοτούν ως προσφορά εξωγενούς ικανοποίησης. Για τους πρώτους η εργασία λαμβάνει εκφραστικό χαρακτήρα και μέσα από αυτή ο άνθρωπος αναπτύσσεται και ολοκληρώνεται. Ενώ για τη δεύτερη κατηγορία η εργασία έχει εργαλειακό χαρακτήρα. Αποτελεί μόνο ένα μέσο στην επίτευξη ενός σκοπού.

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι μελέτες για τον «ευημερούντα εργάτη» των Goldthorpe, Lockwood κ.ά., (1968) οι οποίοι ανέπτυξαν την έννοια του εργασιακού προσανατολισμού, ο οποίος λαμβάνει ως «αφετηριακή εξηγητική βάση της κοινωνικής συμπεριφοράς και των σχέσεων των εργαζομένων» το πώς οι ίδιοι ορίζουν την κατάσταση των πραγμάτων.²⁹ Δεδομένου ότι ο εργασιακός προσανατολισμός δεν είναι αντικείμενο, αλλά ιδέα ή συναίσθημα, έχει την ιδιότητα να επηρεάζεται και να μεταβάλλεται, από στοιχεία εντός ή εκτός του εργασιακού χώρου. Πολλοί μελετητές επέκριναν την έρευνα των Goldthorpe, Lockwood, διότι υποβαθμίστηκε η επίδραση που ίσως ασκείται στην εργασιακή στάση και συμπεριφορά από ενδογενείς παράγοντες της ίδιας της εργασίας.

Σημαντική ήταν η αντίδραση του Daniel (1973), ο οποίος επέκρινε τους Goldthorpe και Lockwood σχετικά με το γεγονός ότι αρκέστηκαν στο να αναλύσουν την περίσταση της εργασιακής επιλογής με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίσουν την πολυπλοκότητά και την ποικιλομορφία των εργασιακών σχέσεων τόσο στο στάδιο των διαπραγματεύσεων όσο και στο στάδιο της εκτέλεσης της εργασίας. Ο Daniel, είναι ο πρώτος ο οποίος εισήγαγε αυτό το διαχωρισμό, ανάμεσα στις στάσεις που θα εμφανιστούν στο πλαίσιο διαπραγμάτευσης και σε αυτές που εμφανίζονται στο πλαίσιο εκτέλεσης εργασίας. Στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης κυριαρχούν οι υλικές απολαβές και η «αντιπαλότητα» με τη διεύθυνση. Ενώ στο πλαίσιο της εκτέλεσης της εργασίας κυριαρχεί η σύμπνοια με τη διεύθυνση και ενδιαφέρον για το περιεχόμενο της εργασίας.

Ωστόσο, για να έχουμε τη δυνατότητα να αναλύσουμε την εργασιακή συμπεριφορά προέχει να κατανοήσουμε και να αποδεχτούμε το δυναμικό χαρακτήρα των εργασιακών προσανατολισμών. Αυτή η παραδοχή πρέπει να μας κρατήσει μακριά από το άλλο άκρο, ότι δηλαδή όλοι οι άνθρωποι διαρκώς μεταβάλλονται. Για να ξεφύγουμε τον σκόπελο θα μιλήσουμε για τη θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης και την έννοια του εαυτού μέσα σε αυτή τη θεωρία. Σύμφωνα με τον Collin (1986)³⁰ «οι άνθρωποι αποζητούν την επίτευξη μιας γενικής σταθερότητας στις εξωτερικές εκδηλώσεις τους, αλλά και συνοχής στον εσωτερικό τους κόσμο». Στην ουσία, αν θέλουμε να μελετήσουμε την εργασιακή εμπειρία κάποιου θα πρέπει να δούμε όλη την σταδιοδρομία της ζωής του. Όπου, σταδιοδρομία είναι η ακολουθία κοινωνικών θέσεων που καταλαμβάνει ένα πρόσωπο κατά τη διάρκεια της ζωής

29 Βλ. στο ίδιο, σελ 127

30 Βλ. στο ίδιο, σελ 134

του. Αυτό που το ίδιο το άτομο νοηματοδοτεί ως ακολουθία θέσεων καλείται «υποκειμενική σταδιοδρομία». Η κουλτούρα αποτελεί ένα σύνολο νοημάτων που βοηθά στη διατήρηση μιας τάξης ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να ανταπεξέρχονται στον αμφίσημο κόσμο. Οι άνθρωποι καλούνται να βρίσκουν διαρκώς μια ισορροπία ανάμεσα στον εξωτερικό κόσμο και τον εαυτό τους. Το εργασιακό περιβάλλον είναι επίσης ένα πεδίο όπου ο καθένας από εμάς καλείται να διαχειριστεί και να ανταπεξέλθει.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη σταδιοδρομία ζωής του ατόμου μέχρι τη στιγμή που εισέρχεται στην εργασία είναι η ατομική επιλογή και οι εξωγενείς παράγοντες. Στις θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί, άλλοτε δίνεται έμφαση στην ατομική επιλογή και άλλοτε στον επικαθορισμό των εξωγενών παραγόντων, την εκπαίδευση, την οικογένεια κ.λ.π. Στη θεωρία των Layder, Ashton και Sung (1991)³¹ διαπιστώνουμε μια προσπάθεια εξισορρόπησης αυτών των δύο παραγόντων με τη χρήση της έννοιας της δομοποίησης του Giddens, όπου δομή και δράση αλληλεπιδρούν εξίσου. Η δράση ενυπάρχει στην κοινωνική δομή και η δομή στη δράση. Συνυφαίνονται. Οι παράγοντες που αλληλεπιδρούν διακρίνονται σε:

α) μη εργασιακούς δομικούς παράγοντες, όπως κοινωνική τάξη, οικογένεια, φυλή, κοινωνικό φύλο, εκπαίδευση, Μ.Μ.Ε.

β) εργασιακούς δομικούς, όπως επαγγελματική δομή και κατάσταση της αγοράς εργασίας, μέγεθος εργασίας κ.λ.π.

γ) (υποκειμενικούς) ατομικοί παράγοντες – πόροι, σε χρήμα, δεξιότητες, φυσικά προσόντα και κίνητρα, φιλοδοξίες.

Τόσο οι μη δομικοί παράγοντες όσο και οι ατομικοί πόροι είναι αυτοί που παράγουν και αναπαράγουν τις κοινωνικές ανισότητες, σε συνδυασμό με την κουλτούρα μιας κοινωνίας, η οποία επηρεάζει και διαμορφώνει τις προσωπικές αξίες των ανθρώπων.

Όσον αφορά την κινητικότητα, ο Watson(1964) διακρίνει τους εργαζομένους σε δύο τύπους, στον *περιελισσόμενο* (spiralist) και στον *επιχωριάζοντα* (local). Ο πρώτος είναι ο φιλόδοξος εργαζόμενος της μεσαίας τάξης, ο οποίος μετακινείται από οργανισμό σε οργανισμό και από τόπο σε τόπο καθώς ανελίσσεται, ενώ ο δεύτερος τύπος επιδιώκει την ανέλιξη στο τοπικό εργασιακό περιβάλλον.

Από την άλλη, έχουμε το φαινόμενο της ανεργίας, όπου σύμφωνα με το μοντέλο της Jahoda (1982), η απασχόληση είναι ο κύριος πάροχος πέντε συγκεκριμένων κατηγοριών εμπειρίας που είναι σημαντικές για την ψυχολογική ευημερία. Αυτές είναι η δομή χρόνου, η κοινωνική επαφή, ο συλλογικός σκοπός, η κατάσταση και η δραστηριότητα. Κατά την άποψή της, η έλλειψη αυτών των πτυχών είναι μια σημαντική αιτία της δυσφορίας των

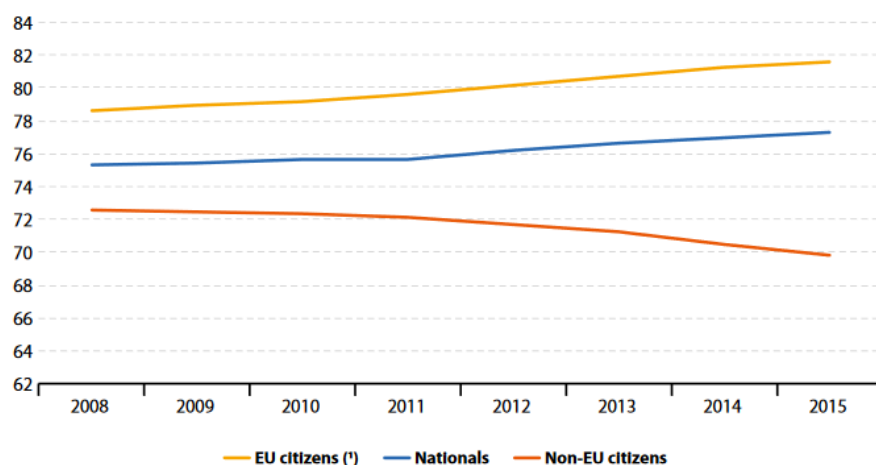
ανέργων. Η απουσία αυτών των δεσμών, των συνηθειών και των συναισθημάτων που δημιουργούνται με την εργασία είναι που σχετίζεται με την κακή υγεία, σωματική και ψυχική. Σε συνδυασμό με τους παράγοντες που αναφέρει η Jahoda, πολλοί μελετητές, ανάμεσά τους και οι Gallie και Vogler (1994) έδειξαν ότι «η ασθενής θέση των ανέργων στην αγορά εργασίας συνοδεύεται όχι μόνο από πολύ μεγαλύτερες οικονομικές δυσκολίες αλλά και από μειονεκτήματα τόσο ως προς την υγεία όσο και ως προς την κατοικία.»

▪ Eurostat – Στατιστικά ένταξης μεταναστών 2017 ³²

Τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά των μεταναστών δεν επαρκούν για τη μελέτη της ένταξής τους στις κοινωνίες που έχουν βρεθεί. Η μελέτη που διεξήχθη με βάση τα στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την ένταξη μεταναστών επικεντρώθηκε στους τομείς απασχόληση, εκπαίδευση, κοινωνική ενσωμάτωση και ενεργός άσκηση της ιδιότητας του πολίτη. Η ανάλυση βασίστηκε σε στατιστικά στοιχεία του 2015 από την έρευνα για το εργατικό δυναμικό (EU-LFS), σε στατιστικά στοιχεία για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης (EU-SILC) και τα στατιστικά στοιχεία της Eurostat για τη μετανάστευση.

Η συγκεκριμένη έρευνα έδειξε ότι τα ποσοστά απασχόλησης του πληθυσμού της ΕΕ-28 ποικίλλουν ανάλογα με την ιθαγένεια. Όπως απεικονίζεται στο Σχήμα 1, τα τελευταία οκτώ χρόνια, πολίτες χωρών εκτός ΕΕ έχουν καταγράψει συστηματικά χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης από τους πολίτες χωρών εντός ΕΕ. Από το 2009, αυτό το κενό άρχισε να αυξάνεται αισθητά.

Σχήμα 1: Εξέλιξη των ποσοστών δραστηριότητας του πληθυσμού (ηλικίας 20–64), ανά ομάδα χώρας υπηκοότητας, ΕΕ-28, 2008–15 (Eurostat: Migrant integration statistics)

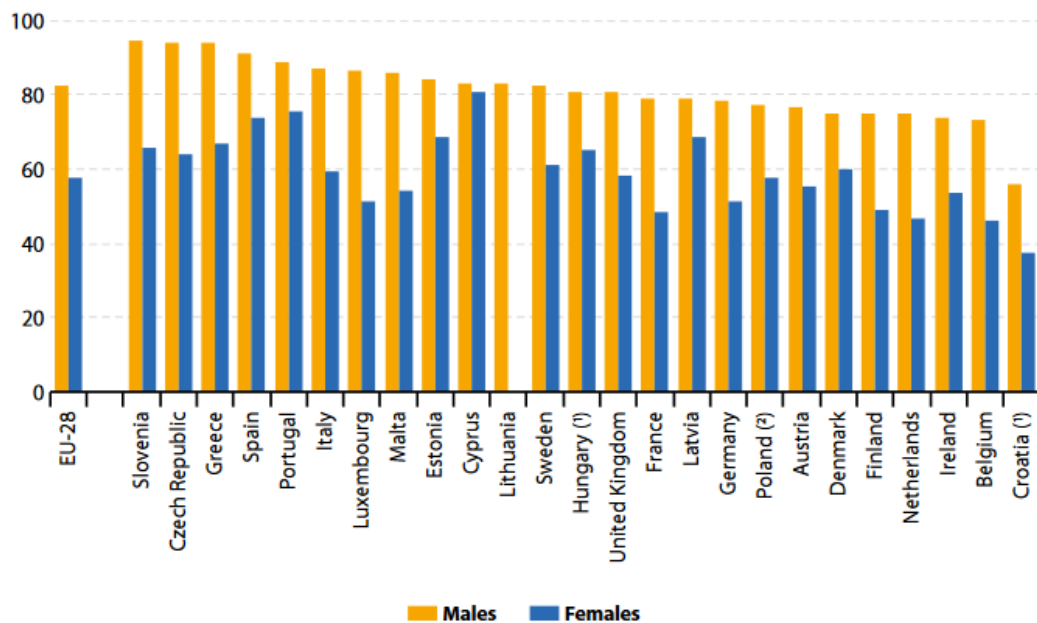

Πηγή: Eurostat(online data code: lfsa_argan)

32 Eurostat: Migrant integration statistics <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-05-17-100?inheritRedirect=true&redirect=%2Feurostat%2Fweb%2Fmigrant-integration%2Fpublications>

Αναφορικά με το φύλο για τους απασχολούμενους της ηλικιακής ομάδας 20-64, το έτος 2015, για τους υπηκόους τρίτων χωρών, παρατηρείται χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Αυτό σημαίνει ότι στον τομέα της απασχόλησης δεν έχει επιτευχθεί στον ίδιο βαθμό η ένταξη ανάμεσα στα δύο φύλα.

Σχήμα 2: Ποσοστά δραστηριότητας πολιτών εκτός ΕΕ (ηλικίας 20–64), ανά φύλο, 2015 (Eurostat: Migrant integration statistics)

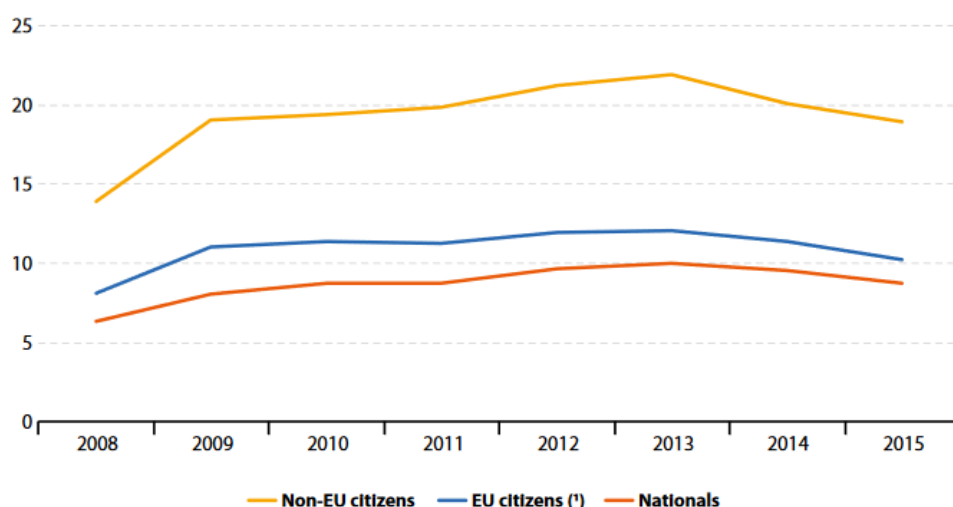
Σημείωση: Στο υψηλότερο ποσοστό για το φύλο «Ανδρες» δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα για τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία. Δεδομένα για γυναίκες δεν είναι διαθέσιμα για τη Λιθουανία (1) Χαμηλή αξιοπιστία.

(2) Χαμηλή αξιοπιστία για τις γυναίκες

Πηγή: Eurostat(online data code: *lfsa_argan*)

Το 2015, το ποσοστό ανεργίας των υπηκόων τρίτων χωρών ήταν 18,9%. Αυτή η ομάδα εργαζομένων βίωσε τη μεγαλύτερο αύξηση της ανεργίας κατά την περίοδο 2008–15 περίοδο (βλ. Σχήμα 3) και επίσης τη μεγαλύτερη μείωση - μαζί με τους πολίτες της ΕΕ - από το 2014 έως το 2015.

Σχήμα 3: Εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας του πληθυσμού (ηλικίας 20–64 ετών), ανά ομάδες χωρών υπηκοότητας, ΕΕ-28, 2008–15 (%) (Eurostat: Migrant integration statistics)

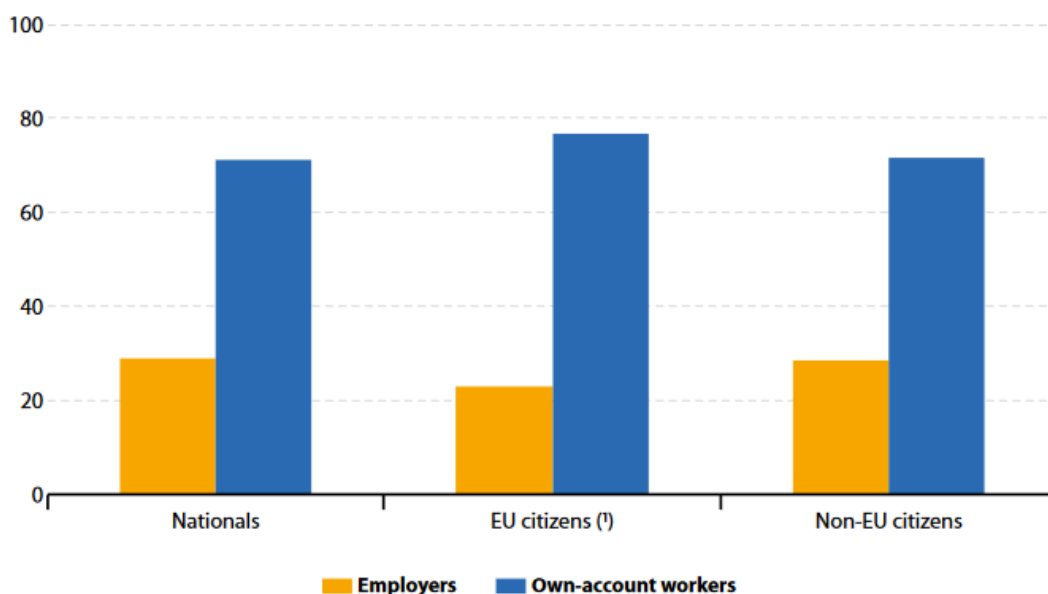

(¹)Εκτός της χώρας αναφοράς

Πηγή: Eurostat(online data code : lfsa_argan)

Αναφορικά με την κατάσταση απασχόλησης του έτους 2015 και τα ποσοστά των αυτοαπασχολούμενων τα ποσοστά των γηγενών είναι 71,2%, των πολιτών της ΕΕ 77,0% ενώ για τους πολίτες εκτός ΕΕ είναι 71,6%.

Σχήμα 4: Αυτοαπασχολούμενοι ανά καθεστώς και ιθαγένεια, ΕΕ-28, 2015 (%) (Eurostat: Migrant integration statistics)

(¹)Εκτός της χώρας αναφοράς

Πηγή: Eurostat(online data code: lfsa_argan)

Στον πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται τα ποσοστά των εργαζομένων με μερική απασχόληση ως ποσοστό του συνολικού αριθμού των εργαζομένων, ανά ηλικία και χώρα καταγωγής για το 2015. Όσον αφορά την Ελλάδα, το ποσοστό της ηλικιακής ομάδας 20-64 που απασχολείται μερικώς είναι 8,4% ενώ οι εργαζόμενοι από χώρες-μέλη της ΕΕ είναι 20,6% και οι πολίτες τρίτων χωρών 22,9%.

Πίνακας 2: Μερική απασχόληση, ανά ομάδα χώρας υπηκοότητας και ηλικιακή ομάδα, 2015 (%) (Eurostat: Migrant integration statistics)

	Nationals			Foreign citizens			Of which:					
							EU citizens (*)			Non-EU citizens		
	population at age											
	20-64	of which		20-64	of which		20-64	of which		20-64	of which	
25-54		55-64	25-54		55-64	25-54		55-64	25-54		55-64	
EU-28	18.4	16.9	21.8	25.8	25.2	28.8	23.2	22.5	27.2	28.3	27.6	30.7
Belgium	24.1	22.3	34.2	23.8	22.9	26.8	23.4	22.4	25.3	24.7	24.0	:
Bulgaria	2.1	1.8	2.8	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Czech Republic	5.2	4.4	7.7	4.7	4.3	:	:	:	:	5.2	:	:
Denmark	20.5	15.9	19.9	24.6	21.9	:	21.8	18.4	:	27.3	25.2	:
Germany	26.5	25.9	30.1	29.9	29.8	31.8	26.3	26.0	29.3	33.8	33.7	36.2
Estonia	9.6	8.5	9.2	6.7	5.1	11.4	:	:	:	6.5	4.9	:
Ireland	21.3	19.0	25.9	21.5	20.6	25.7	19.8	19.0	27.9	25.5	24.3	:
Greece	8.4	8.0	7.3	22.4	21.5	24.0	20.6	21.3	:	22.9	21.5	26.8
Spain	14.7	14.2	11.6	22.0	21.2	28.2	21.0	19.9	27.9	22.7	22.0	28.6
France	17.8	16.4	22.0	26.2	25.2	29.4	21.2	20.4	24.1	29.5	28.2	36.1
Croatia	5.8	4.9	8.9	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Italy	16.9	17.3	12.6	29.5	29.0	32.0	27.4	27.0	25.9	30.5	30.1	34.6
Cyprus	13.5	11.6	16.6	10.4	10.0	:	12.9	12.5	:	7.2	6.9	:
Latvia	7.0	5.9	10.0	7.8	8.4	:	:	:	:	8.0	8.6	:
Lithuania	7.6	6.4	11.1	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Luxembourg	21.6	20.2	30.0	14.4	13.7	20.3	14.4	13.5	20.9	14.4	14.8	:
Hungary	5.6	4.6	10.3	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Malta	13.6	12.9	13.7	16.6	14.1	:	:	:	:	:	:	:
Netherlands	47.1	43.6	49.2	42.1	39.7	47.0	38.9	36.6	46.8	46.6	44.0	47.4
Austria	27.4	27.3	29.4	29.8	30.2	24.5	28.8	29.2	23.2	31.2	31.8	:
Poland	6.6	5.4	10.4	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Portugal	9.4	7.3	16.5	15.0	14.4	:	:	:	:	15.1	15.0	:
Romania	8.5	6.9	15.1	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Slovenia	9.3	6.9	13.4	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Slovakia	5.7	5.0	7.3	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Finland	12.6	9.4	15.4	16.8	16.1	:	11.9	12.6	:	22.0	19.6	:
Sweden	22.8	19.9	24.6	27.2	25.9	25.4	22.6	21.8	22.4	31.8	29.8	32.0
United Kingdom	23.9	21.7	31.1	22.8	21.9	28.2	19.9	19.1	28.2	27.7	26.4	28.3

(*) Εκτός της χώρας αναφοράς

«:» - Τα δεδομένα δεν είναι διαθέσιμα, δεν είναι αξιόπιστα ή εμπιστευτικά.

Πηγή: Eurostat(online data code: Ifsa_argan)

- Η εργασία στην Ευρώπη - Στατιστικά

Το άρθρο της Eurostat³³ σχετικά με τις στατιστικές απασχόλησης, το οποίο αναλύεται στη συνέχεια, παρουσιάζει τις πλέον πρόσφατες στατιστικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την απασχόληση βάσει της έρευνας για το εργατικό δυναμικό της ΕΕ (ΕΕΔ), συμπεριλαμβανομένης μιας επισκόπησης με βάση τις κοινωνικοοικονομικές διαστάσεις. Συνολικά, οι στατιστικές για την απασχόληση παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο. Υπάρχουν επίσης σημαντικές ανισότητες στην αγορά εργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.

Οι στατιστικές της αγοράς εργασίας βρίσκονται στο επίκεντρο πολλών πολιτικών της ΕΕ μετά την εισαγωγή ενός κεφαλαίου για την απασχόληση στη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997. Το ποσοστό απασχόλησης, δηλαδή το ποσοστό του πληθυσμού σε εργάσιμη ηλικία που απασχολείται, αποτελεί βασικό κοινωνικό δείκτη κατά τη μελέτη των εξελίξεων στην αγορά εργασίας. Σημειώνεται ότι ο αριθμός και τα ποσοστά που εμφανίζονται στα εργαλεία και αναφέρονται στο παρόν άρθρο μπορεί να διαφέρουν σε ορισμένες περιπτώσεις, λόγω της συνεχούς αναθεώρησης των πρωτογενών στοιχείων: τα σχήματα αναφέρονται στα πλέον πρόσφατα δεδομένα (όπως εμφανίζονται στη βάση δεδομένων της Eurostat στο Απασχόληση και ανεργία (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού) (απασχόληση)), ενώ το κείμενο αναφέρεται στα στοιχεία του Μαΐου 2019.

- ο Ποσοστά απασχόλησης κατά φύλο, ηλικία και μορφωτικό επίπεδο

Το 2018, στην ΕΕ-28 το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 20 έως 64 ετών, όπως μετρήθηκε από την έρευνα για το εργατικό δυναμικό της ΕΕ (ΕΕΔ της ΕΕ), ανήλθε στο 73,1 %, στον υψηλότερο ετήσιο μέσο όρο που έχει καταγραφεί ποτέ για την ΕΕ. Ωστόσο, πίσω από τον μέσο όρο, υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των χωρών. Η Σουηδία είναι το μόνο κράτος μέλος της ΕΕ με ποσοστό απασχόλησης τουλάχιστον 80 % (82.6 %). Το υψηλό αυτό ποσοστό παρατηρείται επίσης στις ΕΖΕΣ χώρες, την Ισλανδία (86,5 %) και την Ελβετία (82,5 %).

Το 2010, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τη στρατηγική «Ευρώπη 2020». Δόθηκε έμφαση στην ενίσχυση της οικονομίας της ΕΕ και στην προετοιμασία των προκλήσεων για την επόμενη δεκαετία. Ένας από τους κύριους στόχους της εν λόγω στρατηγικής σε επίπεδο ΕΕ είναι η αύξηση, έως το 2020, του ποσοστού απασχόλησης του πληθυσμού ηλικίας 20-64

33 Eurostat : Στατιστικές απασχόλησης

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_statistics/el#CE.A0.CE.BF.CF.83.CE.BF.CF.83.CF.84.CE.AC_.CE.B1.CF.80.CE.B1.CF.83.CF.87.CF.8C.CE.BB.CE.B7.CF.83.CE.B7.CF.82_.CE.BA.CE.B1.CF.84.CE.AC_.CF.86.CF.8D.CE.BB.CE.BF.2C_.CE.B7.CE.BB.CE.B9.CE.BA.CE.AF.CE.B1_.CE.BA.CE.B1.CE.B9_.CE.BC.CE.BF.CF.81.CF.86.CF.89.CF.84.CE.B9.CE.BA.CF.8C_.CE.B5.CF.80.CE.AF.CF.80.CE.B5.CE.B4.CE.BF

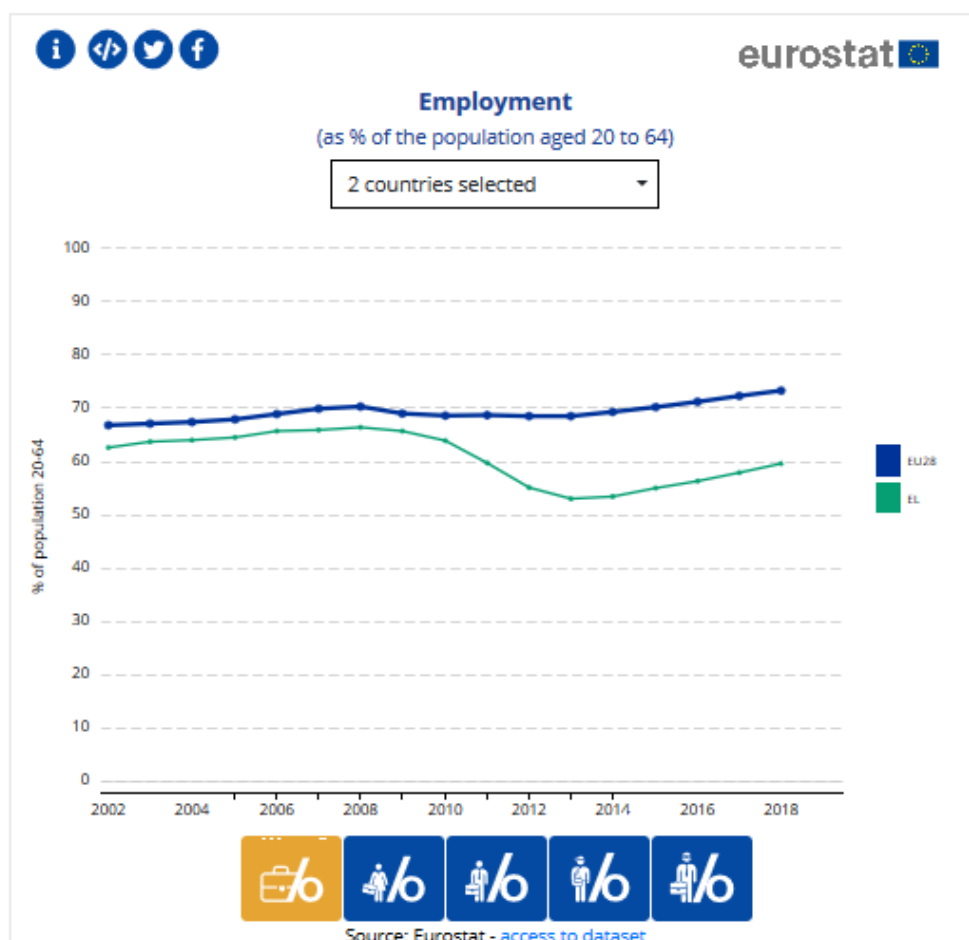
ετών σε τουλάχιστον 75 %. Το 2018, δεκατέσσερα κράτη μέλη της ΕΕ είχαν ποσοστό ίσο με 75 % ή περισσότερο, και συγκεκριμένα τα τρία σκανδιναβικά κράτη μέλη (Σουηδία, Δανία και Φινλανδία), τα τρία κράτη μέλη της Βαλτικής (Εσθονία, Λιθουανία και Λετονία), καθώς και η Τσεχία, η Γερμανία, οι Κάτω Χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Αυστρία, η Πορτογαλία, η Σλοβενία και η Μάλτα. Τρεις χώρες της ΕΖΕΣ, η Ισλανδία, η Ελβετία και η Νορβηγία είχαν επίσης υψηλά ποσοστά απασχόλησης άνω του 75 %.

Στο άλλο άκρο της κλίμακας, το ποσοστό απασχόλησης απείχε πολύ από τον στόχο της ΕΕ, δηλαδή κάτω από το 70 %, στη Ρουμανία, το Βέλγιο, την Ισπανία, την Κροατία και την Ιταλία, με την Ελλάδα να καταγράφει το χαμηλότερο ποσοστό (59,5 %).

Κατά την περίοδο μεταξύ 2002 και 2018, το ποσοστό απασχόλησης του συνολικού πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών αυξήθηκε κατά 6,4 ποσοστιαίες μονάδες στην ΕΕ-28, από 66,8 % σε 73,2 %. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια οι χώρες έχουν αντιμετωπίσει πολύ διαφορετικές καταστάσεις στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε, μεταξύ 2002 και 2018, σε όλες τις χώρες εκτός από την Ελλάδα (-3,0 ποσοστιαίες μονάδες) και την Κύπρο (-1,0 ποσοστιαία μονάδα). Η αύξηση είναι μεγαλύτερη από τον μέσο όρο της ΕΕ των 6,4 ποσοστιαίων μονάδων σε όλες τις χώρες που εισήλθαν στην ΕΕ το 2004 ή μετά (εκτός από την Κύπρο), καθώς και τη Γερμανία. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις παρατηρούνται στη Βουλγαρία (όπου το ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε κατά 16,6 ποσοστιαίες μονάδες από 55,8 % το 2002 σε 72,4 % το 2018) και στη Μάλτα (17,3 ποσοστιαίες μονάδες από 57,7 % σε 75,0 %).

Σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, το ποσοστό απασχόλησης των ανδρών ήταν υψηλότερο από ό, τι για τις γυναίκες το 2018. Αυτό ισχύει επίσης για όλη την περίοδο από το 2002 έως το 2018, με δύο εξαιρέσεις: τη Λετονία το 2010 και τη Λιθουανία το 2009 και το 2010. Ωστόσο, η εξέλιξη του ποσοστού απασχόλησης ανδρών και γυναικών κατά την περίοδο από το 2002 έως το 2018 ήταν διαφορετική.

Σχήμα 5: Απασχόληση (σύνολο, γυναίκες, άνδρες, νέοι και ηλικιωμένοι), 2002-2018 (% του πληθυσμού ηλικίας 20 έως 64 ετών)

Πηγή: Eurostat

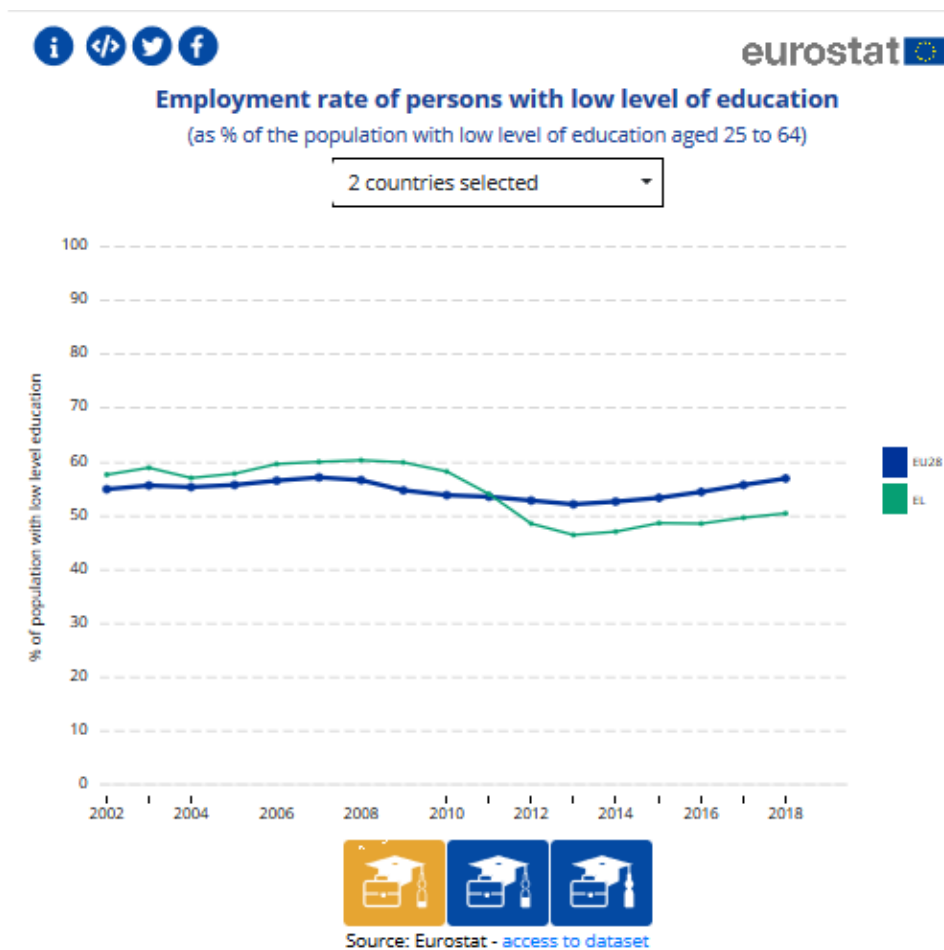
Το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 25-64 ετών που είχαν ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση (τριτοβάθμια εκπαίδευση σύντομου κύκλου, πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, επίπεδο μεταπτυχιακού ή διδακτορικού) (επίπεδα ISCED 5-8) ήταν 85,8 % σε επίπεδο ΕΕ το 2018. Αυτό είναι πολύ υψηλότερο από το ποσοστό για όσους έχουν παρακολουθήσει μόνο πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (επίπεδα ISCED 0-2), δηλαδή 56,8 %. Το ποσοστό απασχόλησης στην ΕΕ των 28 ατόμων που έχουν ολοκληρώσει το πολύ ανώτερη δευτεροβάθμια ή μεταδευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση (επίπεδα ISCED 3-4) κυμαίνεται μεταξύ των δύο προηγούμενων ποσοστών, 76,4 %. Αυτοί οι αριθμοί μπορεί να δείχνουν ότι με την αύξηση του μορφωτικού επιπέδου η πιθανότητα εύρεσης εργασίας αυξάνεται επίσης.

Εκτός από τη μικρότερη πιθανότητα εύρεσης εργασίας (μεταξύ των τριών ομάδων επιπέδου εκπαίδευσης), τα άτομα που έφτασαν το πολύ στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (επίπεδα ISCED 0-2) επλήγησαν περισσότερο από την κρίση: το ποσοστό απασχόλησης για την εν λόγω ομάδα μειώθηκε κατά 5,0 ποσοστιαίες μονάδες μεταξύ 2007

και 2013 σε επίπεδο ΕΕ. Ο αντίστοιχος αριθμός για εκείνους με μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης (επίπεδα ISCED 3-4) ήταν 1,7 ποσοστιαίες μονάδες και για εκείνους με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης (επίπεδα ISCED 5-8) 1,7 ποσοστιαίες μονάδες.

Στη Σλοβακία, το 2018 το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο ήταν 37,9 %. Το ποσοστό αυτό είναι πολύ χαμηλότερο από το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων με μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης (76,9 %) και των ατόμων με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης (82,6 %). Η κατάσταση αυτή είναι επίσης σε μεγάλο βαθμό ορατή στην Κροατία (37,5 % για χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, έναντι 68,5 % για μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης), στην Τσεχία (52,2 % έναντι 83,5 %), τη Βουλγαρία (47,0 % έναντι 78,5 %) και την Πολωνία (43,1 % έναντι 70,4 %).

Σχήμα 6: Ποσοστό απασχόλησης ανά επίπεδο εκπαίδευσης, 2002-2018 (% του πληθυσμού με χαμηλό/μεσαίο/υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης ηλικίας 25 έως 64 ετών)

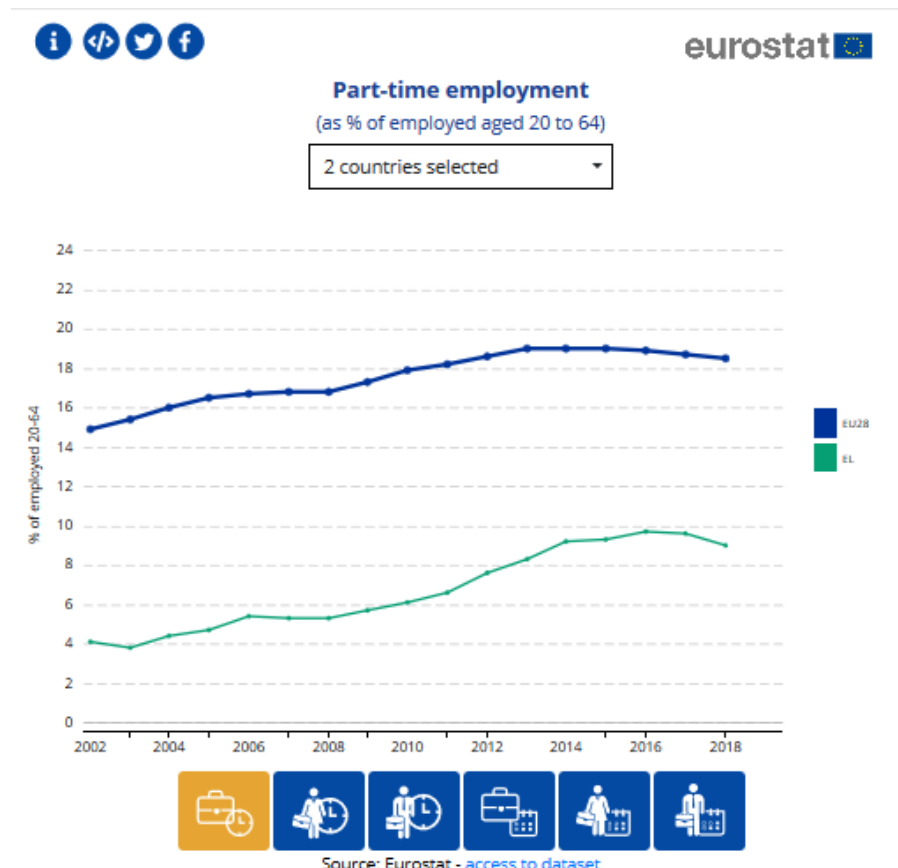
Πηγή: Eurostat

- ο Αύξηση της μερικής και προσωρινής εργασίας

Μακράν το υψηλότερο ποσοστό εργαζομένων με μερική απασχόληση το 2018 διαπιστώθηκε στις Κάτω Χώρες (46,8 %), ακολουθούμενο από την Αυστρία, τη Γερμανία, το Βέλγιο, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Σουηδία και τη Δανία, όπου η μερική απασχόληση αντιστοιχούσε σε κάθε περίπτωση σε περισσότερο από το ένα πέμπτο (21 %) των εργαζομένων. Αντιθέτως, η μερική απασχόληση ήταν σχετικά ασυνήθης στη Βουλγαρία (1,8 % των απασχολούμενων), καθώς και στην Ουγγαρία, τη Σλοβακία, την Κροατία και την Πολωνία (μεταξύ 4,2 % και 6,2 %). Η μερική απασχόληση αυξήθηκε από το 2002 σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, με εξαίρεση τη Ρουμανία (-3,1 ποσοστιαίες μονάδες), την Πολωνία (-2,7 ποσοστιαίες μονάδες), τη Λιθουανία (-2,6 ποσοστιαίες μονάδες), τη Λετονία (-1,7 ποσοστιαίες μονάδες), την Κροατία (-1,6 ποσοστιαίες μονάδες), τη Βουλγαρία (-0,9 ποσοστιαίες μονάδες) και την Πορτογαλία (-0,6 ποσοστιαίες μονάδες).

Λίγο λιγότερο από το ένα τρίτο (30,8 %) των γυναικών ηλικίας 20-64 ετών που απασχολούνταν στην ΕΕ-28 εργάζονταν με καθεστώς μερικής απασχόλησης το 2018, ποσοστό πολύ υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες (8,0 %). Περίπου τα τρία τέταρτα (73,8 %) των γυναικών και λίγο λιγότερο από το ένα τέταρτο των ανδρών (23,0 %) που απασχολούνταν στις Κάτω Χώρες εργάζονταν με καθεστώς μερικής απασχόλησης το 2018, τα υψηλότερα ποσοστά μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Η μεγαλύτερη αύξηση σε ποσοστιαίες μονάδες της μερικής απασχόλησης μεταξύ 2002 και 2018 αφορούσε τις γυναίκες στην Ιταλία (15,6 ποσοστιαίες μονάδες από 16,8 % σε 32,4 %) και για τους άνδρες στην Ελβετία (7,9 ποσοστιαίες μονάδες από 9,1 % σε 17,0 %), ενώ η μεγαλύτερη μείωση για τις γυναίκες ήταν στην Ισλανδία (-11,8 ποσοστιαίες μονάδες από 42,3 % σε 30,5 %) και για τους άνδρες στη Λιθουανία (-3,2 ποσοστιαίες μονάδες από 8,3 % σε 5,1 %).

Σχήμα 7: Μερική απασχόληση (σύνολο, γυναίκες και άνδρες) και προσωρινή απασχόληση (σύνολο, γυναίκες και άνδρες), 2002-2018
(% του συνόλου/γυναικών/ανδρών εργαζομένων ηλικίας 20 έως 64 ετών)

Πηγή: Eurostat

Από το 2002 έως το 2018, το ποσοστό των εργαζομένων με σύμβαση αορίστου χρόνου μειώθηκε ελαφρά στην ΕΕ-28, ενώ το ποσοστό των προσωρινών υπαλλήλων αυξήθηκε από 11,2 % το 2002 σε 13,2 % το 2018. Ο αριθμός των ατόμων που απασχολούνται προσωρινά διαφέρει μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ: Το υψηλότερο ποσοστό ατόμων με προσωρινή σύμβαση καταγράφηκε το 2018 στην Ισπανία (26,4 %), την Πολωνία (23,9 %) και την Πορτογαλία (21,5 %). Στο άλλο άκρο, τα χαμηλότερα ποσοστά συμβάσεων ορισμένου χρόνου εμφανίζονται στη Ρουμανία (1,1 %), στη Λιθουανία (1,4 %) και στη Λετονία (2,6 %).

Η σύγκριση της προσωρινής απασχόλησης μεταξύ ανδρών και γυναικών δείχνει ότι η διαφορά μεταξύ των φύλων δεν ήταν τόσο μεγάλη το 2018 σε επίπεδο ΕΕ, με 12,6 % για τους άνδρες και 13,8 % για τις γυναίκες. Για τις περισσότερες χώρες, τα διευθυντικά στελέχη είναι λιγότερο πιθανό να έχουν συμβάσεις ορισμένου χρόνου, ενώ οι εργαζόμενοι με θέσεις

εργασίας χαμηλότερου επιπέδου είναι πιθανότερο να έχουν τέτοιου είδους σύμβαση. Ωστόσο, τα επίπεδα διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των χωρών: Το 39,2 % των εργαζομένων με θέσεις εργασίας χαμηλότερου επιπέδου στην Πολωνία βρίσκονται σε αυτή την κατάσταση, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο για τη Ρουμανία είναι μόλις 2,6 %. Οι μεγάλες διαφορές όσον αφορά την τάση για χρήση συμβάσεων ορισμένου χρόνου μπορεί, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό, να αντικατοπτρίζουν τις εθνικές πρακτικές, την προσφορά και τη ζήτηση εργασίας, τις εκτιμήσεις των εργοδοτών σχετικά με τη δυνητική ανάπτυξη/συρρίκνωση και την ευκολία με την οποία οι εργοδότες μπορούν να προσλαμβάνουν και να απολύουν.

- ο Επισφαλής απασχόληση

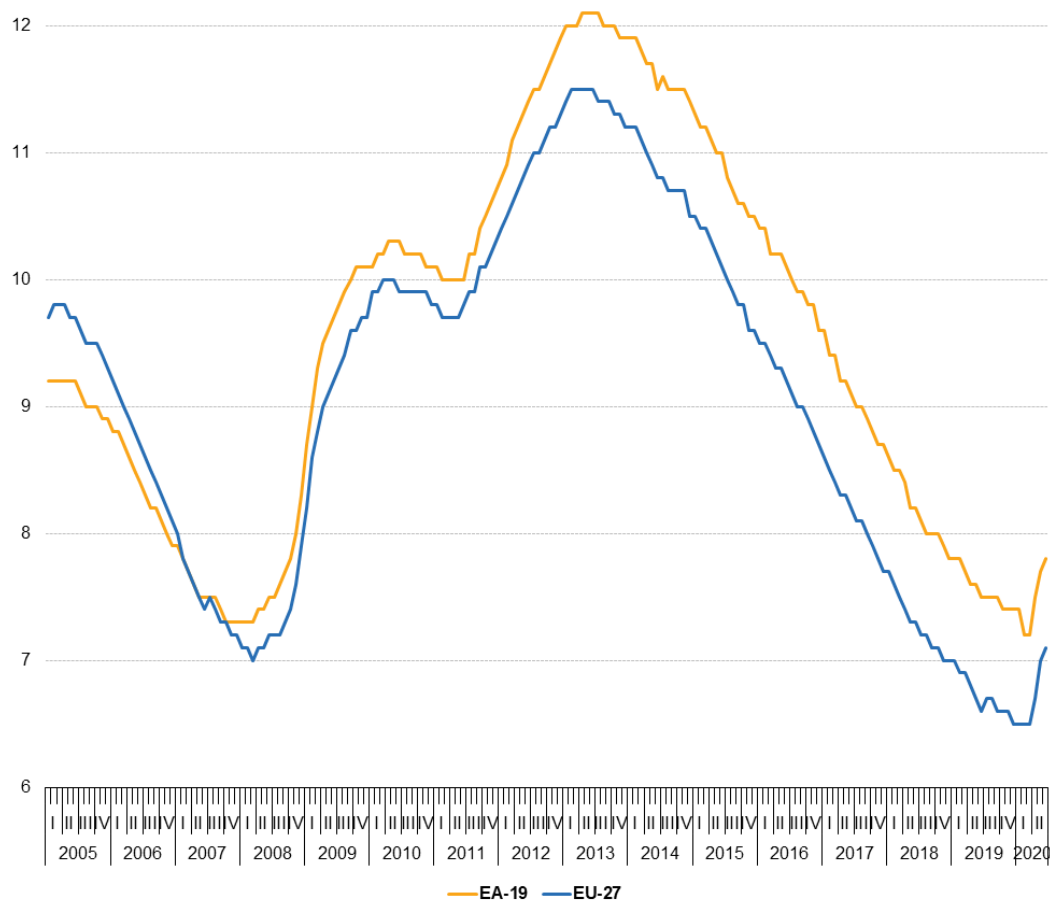
Το 2018, το 2,1 % των ανδρών και των γυναικών ηλικίας 20-64 ετών στην ΕΕ-28 βρισκόταν σε επισφαλής απασχόληση (με σύμβαση εργασίας μόνο έως και 3 μήνες). Το συνολικό ποσοστό επισφαλούς απασχόλησης ήταν υψηλότερο στην Κροατία, τη Γαλλία, την Ισπανία, την Ιταλία και τη Σλοβενία, καθώς και στις υποψήφιες χώρες Σερβία, Μαυροβούνιο και Βόρεια Μακεδονία. Οι διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών ήταν μικρότερες από 1 ποσοστιαία μονάδα σε όλες τις χώρες, με εξαίρεση τη Φινλανδία (1,1 ποσοστιαίες μονάδες), τη Σερβία (1,3 ποσοστιαίες μονάδες) και την Τουρκία (2,0 ποσοστιαίες μονάδες). Οι γυναίκες έτειναν ελαφρώς περισσότερο από τους άνδρες να βρίσκονται σε επισφαλής απασχόληση στα μισά κράτη μέλη της ΕΕ.

- Δείκτες ανεργίας - Eurostat 2020

Η Eurostat εκτιμά ότι 15.023 εκατομμύρια άνδρες και γυναίκες στην ΕΕ των 27, εκ των οποίων 12,685 εκατομμύρια στη ζώνη του ευρώ (ΕΑ-19), ήταν άνεργοι τον Ιούνιο του 2020. Σε σύγκριση με τον Μάιο του 2020, ο αριθμός των ατόμων που ήταν άνεργοι αυξήθηκαν κατά 281.000 στην ΕΕ και κατά 203.000 στη ζώνη του ευρώ.

Τον Ιούνιο του 2020, τον μήνα που άρχισαν να καταργούνται τα μέτρα περιορισμού του COVID-19 στα περισσότερα κράτη μέλη, το εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας στη ζώνη του ευρώ ήταν 7,8%, από 7,7% το Μάιο του 2020 το ποσοστό ανεργίας της ΕΕ ήταν 7,1% τον Ιούνιο 2020, από 7,0% τον Μάιο του 2020. Τον Ιούνιο 2020, το ποσοστό ανεργίας για τις γυναίκες ήταν 7,5% στην ΕΕ, από 7,3% τον Μάιο του 2020. Το ποσοστό ανεργίας για τους άνδρες ήταν 6,7% τον Ιούνιο 2020, από 6,6% τον Μάιο του 2020. Στη ζώνη του ευρώ, το ποσοστό ανεργίας για τις γυναίκες αυξήθηκε από 8,1% το Μάιο 2020 σε 8,3% τον Ιούνιο 2020 και από 7,3% σε 7,4% για τους άνδρες.

Σχήμα 8: Ποσοστά ανεργίας EU-28, EA-19, εποχικά προσαρμοσμένα, Ιανουάριος 2000 - Ιούνιος 2020

Πηγή: Eurostat(online data code: une_rt_m)

eurostat

■ Η εργασία στην Ελλάδα και η οικονομική κρίση

Η οικονομική κρίση που ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες το 2007 επηρέασε αναπόφευκτα και την οικονομία της Ελλάδας, η οποία βρέθηκε σε ιδιαίτερα δεινή θέση. Είχαν προηγηθεί χορηγήσεις δανείων προς την Ελλάδα από το ευρωπαϊκό και το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι οποίες μέσω του χρηματοοικονομικού μηχανισμού τα τελευταία είκοσι χρόνια περίπου, πριν την οικονομική κρίση, είχαν επιτρέψει να υπάρχει μεν χαμηλή συμμετοχή στην απασχόληση και ανεργία, όμως χωρίς να προκαλούνται δυσaréσκειες κυρίως λόγω των γενναιόδωρων συντάξεων και των οικονομικά προσιτών κοινωνικών υπηρεσιών και αγαθών. Η οικονομική κρίση ανέτρεψε την ανθεκτικότητα του καθεστώτος απασχόλησης και κοινωνικής πρόνοιας στην Ελλάδα ανάποδα. Το ποσοστό

ανεργίας αυξήθηκε στο 27% το 2013³⁴ και το επίπεδο απασχόλησης μειώθηκε σε λιγότερο από 55% της εργάσιμης ηλικίας στον πληθυσμό ηλικίας 15-64 ετών. Δεν υπήρχε πλέον η δυνατότητα κρατικού δανεισμού, οι τιμές των ακινήτων έπεσαν κατακόρυφα, επομένως το νοικοκυριό έπαψε να έχει τη δυνατότητα πρόσβασης στις κοινωνικές παροχές.

Η οικονομική κρίση στάθηκε αφορμή για να αποδιαρθρωθεί η αγορά εργασίας και να αλλοιωθούν οι συλλογικές διαπραγματεύσεις και οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Μετατοπίστηκε το κέντρο βάρους προς την επιχείρηση και τον εργοδότη, στο βωμό της ανταγωνιστικότητας, με αποτέλεσμα να πληγεί η εργαζόμενος, ο οποίος βρέθηκε εκτεθειμένος να διαπραγματεύεται «νέους» όρους εργασίας, γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι έχει ήδη απωλέσει δικαιώματα που στο παρελθόν ήταν κατοχυρωμένα. Όχι ότι δεν υπήρχαν παθογένειες και πριν την κρίση. Υπήρχαν. Υπήρχε και εκμετάλλευση και ανασφάλιστη εργασία και ευέλικτες μορφές εργασίας. Ήταν όμως στο περιθώριο, γίνονταν «στα κρυφά». Εκτός αυτού, υπήρχε και ένα αίσθημα ασφάλειας για τον εργαζόμενο. Υπήρχαν οι κανονιστικοί όροι των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας (ΣΣΕ), υπήρχε το εργατικό δίκαιο και κυρίως υπήρχε η εντύπωση ότι ο εργαζόμενος μπορεί να διεκδικήσει δικαιώματα μέσω της διαπραγμάτευσης, γιατί έχει δύναμη. Τη δύναμη που του δίνει η προσφορά εργασίας που κατέχει. Με την οικονομική κρίση διαρρήχθηκε βίαια αυτό το αίσθημα ασφάλειας και ο εργαζόμενος βρέθηκε ανήμπορος μπροστά στον κίνδυνο της ανεργίας και της ένδειας. Όλα αυτά που πριν γίνονταν «στα κρυφά» απέκτησαν φωνή και έγιναν η νέα κανονικότητα μέσα από τη θέσπιση νόμων, των μνημονίων.

Το 2009 η χώρα ήταν αδύναμη οικονομικά, χωρίς να μπορεί να χρηματοδοτήσει το τρέχον έλλειμα και χωρίς να μπορεί να πληρώσει τα ελληνικά κρατικά ομόλογα (από εγχώριες τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία κ.α.) που επρόκειτο να λήξουν το 2010. Οπότε, το Μάιο του 2010 αιτήθηκε 110 δις €, 80δις€ από την ΕΕ και 30 δις€ από το ΔΝΤ. Το πρώτο Μνημόνιο ψηφίστηκε στις 06/05/2010 και δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ αρ. 65/τεύχος Α', Ν.3845/2010 «Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της Ζώνης». Στις 08/05/2010 υπογράφηκε η "Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης" ("Loan Facility Agreement") με τις χώρες του Ευρώ και ο "Διακανονισμός Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας" ("Stand-by Agreement") με το ΔΝΤ. Την υπογραφή αυτών των συμβάσεων ακολούθησε ο σχηματισμός της «Τρόικα», της ομάδας εκπροσώπων

34 Βλ. C. Dimoulas (2014), Exploring the impact of employment policy measures in the context of crisis: The case of Greece. *International Social Security Review: Themed issue - Innovative social and labour market policies in Europe in times of crisis, Volume 67, Issue 2* (pp.49-65)

της ΕΕ, του ΔΝΤ και της ΕΚΤ, οι οποίοι αξιολογούσαν την πρόοδο του προγράμματος χρηματοδότησης. Αναφέρονται συχνά και ως «οι θεσμοί».

Το δεύτερο μνημόνιο ψηφίστηκε στις 14 Φεβρουαρίου 2012 και δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ αρ. 28/τεύχος Α', Ν.4046/2012 *«Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας.»*

Το τρίτο μνημόνιο ψηφίστηκε στις 14 Αυγούστου 2015 και δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ αρ.94/τεύχος Α', Ν. 4336/2015 *«Συνταξιοδοτικές διατάξεις –Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης»*. Συνολικά τα δάνεια που εγκρίθηκαν από τις χώρες του Ευρώ ήταν 80 δις ευρώ στο 1ο μνημόνιο, 144,7 δις ευρώ στο 2ο μνημόνιο και 86 δις ευρώ στο 3ο μνημόνιο. Σύνολο εγκρίθηκαν 310,7 δις ευρώ. Από το 1ο εκταμιεύτηκαν τα 52,9 δις ευρώ, από το 2ο τα 141,8 δις και από το 3ο τα 46,9 δις ευρώ. Συνολικά, τα χρήματα που έλαβε η Ελλάδα από την Ε.Ε. φτάνουν τα 241,6 δις ευρώ.

Την περίοδο της οικονομικής κρίσης καρποφόρησε η ευελιξία με αποτέλεσμα να πληγούν σοβαρά δύο άξονες του εργατικού δικαίου: η προστασία από τις απολύσεις και η διαδικασία των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Η γενικότερη εικόνα περιλαμβάνει αποδιάρθρωση των κανόνων δικαίου των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, μείωση μισθών, νέες μορφές εργασίας αναφορικά με το ωράριο και μείωση της αποζημίωσης απόλυσης με απώτερο στόχο τη μείωση του κόστους εργασίας.

Όταν γινόταν λόγος για την εργασία, προ κρίσης, αναφερόμασταν σε πλήρη και σταθερή απασχόληση, στη διασφάλιση δικαιωμάτων μέσω των ΣΣΕ, σε συγκεκριμένο και σταθερό χρόνο εργασίας και σε προστασία από τις απολύσεις. Τα βασικά χαρακτηριστικά της εργασίας μετά την κρίση είναι η εισαγωγή νέων μορφών εργασίας και εργασιακών σχέσεων αναφορικά με τα προνόμια και τις υποχρεώσεις των εργαζομένων, ενίσχυση ευέλικτων μορφών εργασίας, χαλάρωση της προστασίας απασχόλησης και της προστασίας από τις απολύσεις και αποδιάρθρωση του συστήματος των συλλογικών διαπραγματεύσεων.

Το 2013, έτος στο οποίο σημειώθηκαν τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας (28% η καταγεγραμμένη ανεργία και 33% η εκτιμώμενη)³⁵, το τοπίο της αγοράς εργασίας

35 Καψάλης, Α. & Τριανταφύλλου, Χ. (2013). *Εξελίζεις στις συλλογικές διαπραγματεύσεις και στις αμοιβές* [ηλεκτρονικό βιβλίο] Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ. Διαθέσιμο στο: https://inegsee.gr/wp-content/uploads/2015/05/Meleti-42_-Eidiki-ekdosi-Tetradia-INE2.pdf

χαρακτηρίζεται από χαμηλά ποσοστά απασχόλησης, αυξημένα ποσοστά ανεργίας αύξηση των ποσοστών ανεργίας στους μακροχρόνια άνεργους, αύξηση των ποσοστών αδήλωτης εργασίας (40% το 2013), απλήρωτους εργαζόμενους, κατακόρυφη πτώση των μισθών, αβεβαιότητα, ανασφάλεια και «εργασιακή φτώχεια», ένα φαινόμενο των τελευταίων ετών, όπου κάποιος μπορεί να είναι εργαζόμενος μεν αλλά φτωχός δε. Δεν αρκεί η εργασία για να καλύπτει τις βιοποριστικές του ανάγκες.

Το νέο εργασιακό πρότυπο, έτσι όπως διαμορφώθηκε στόχευε στην ανταγωνιστικότητά μέσω της μείωσης του κόστους εργασίας, γεγονός που προκάλεσε ραγδαία ανατροπή του εργατικού δικαίου. Στο όνομα της λιτότητας, της μείωσης δημόσιων δαπανών και της αύξησης των δημόσιων εσόδων, θεσμοθετήθηκαν ρυθμίσεις που διευκόλυναν την ευελιξία στην αγορά. Η ευελιξία αυτή αφορούσε το μέγεθος της απασχόλησης (διευκόλυνση απολύσεων, προσλήψεων και μείωση του κόστους αυτών), το περιεχόμενο της απασχόλησης (ευέλικτες μορφές εργασίας, προσωρινή και μερική απασχόληση, δανεισμός εργαζομένων, παροχή ανεξάρτητων υπηρεσιών, τηλεργασία), το χρόνο εργασίας (υπολογισμός εργάσιμου χρόνου σε ετήσια βάση, περιορισμός υπερωριών, ευελιξία στην οργάνωση χρόνου) και τη διαμόρφωση των αποδοχών (μείωση κατώτατων μισθών με διαβαθμίσεις αναφορικά με την ηλικία, διαμόρφωση μισθών σε επίπεδο επιχείρησης και όχι κλάδου ή επαγγέλματος επομένως, αποκέντρωση του επιπέδου συλλογικής διαπραγμάτευσης).

Με το 1ο μνημόνιο³⁶ τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης, του εργατικού δικαίου και των απολύσεων ήταν τα ακόλουθα:

- χαλάρωση της προστασίας των εργαζομένων και μείωση του κόστους των απολύσεων
- καταβολή αποζημιώσεων απόλυσης σε περισσότερες και χαμηλότερες δόσεις και επέκταση από τους 2 στους 12 μήνες ο ελάχιστος χρόνος απασχόλησης που απαιτείται για την υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης από τον εργοδότη μετά από την καταγγελία της σύμβασης εργασίας αόριστης διάρκειας.
- αύξηση του ορίου για τις ομαδικές απολύσεις
- άρση βασικής αρχής του εργατικού δικαίου, εκείνη της ευνοϊκότερης ρύθμισης υπέρ του εργαζόμενου, μέσα από τη νομοθετική αναγνώριση της δυνατότητας να υπογράφονται επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις με δυσμενέστερο περιεχόμενο και να υπερισχύουν του αντίστοιχου των κλαδικών

36 Κυριακούλιας, Π. (2012). Οι εργασιακές σχέσεις μετά το μνημόνιο. Πανόραμα της μεταρρύθμισης της εργατικής νομοθεσίας 2010-2012(Μελέτη) Αθήνα: ΕΙΕΑΔ. Ανακτήθηκε από:https://www.eiead.gr/publications/docs/EIEAD_arthra_kai_meletes_2-2012.pdf

Μετά το 2ο μνημόνιο και την ΠΥΣ Αριθμ. 6/28-2-2012, προέκυψε δραστική και οριζόντια μείωση των κατώτατων μισθών της ΕΓΣΣΕ, καθώς και μείωση των μισθών των κλαδικών συλλογικών συμβάσεων εργασίας. Η κατάσταση διαμορφώθηκε ως εξής:

- μείωση κατώτατου μισθού και ημερομισθίων κατά 22%
- μείωση κατώτατου μισθού και ημερομισθίων, για νέους ηλικίας κάτω των 25 ετών, κατά 32%
- μέχρι να πέσει η ανεργία κάτω από το 10% → αναστολή των διατάξεων νόμων, κανονιστικών πράξεων, Συλλογικών Συμβάσεων ή Διαιτητικών Αποφάσεων, οι οποίες προβλέπουν αυξήσεις μισθών ή ημερομισθίων, περιλαμβανομένων και εκείνων περί υπηρεσιακών ωριμάνσεων
- συμφωνίες μεταξύ εργοδότη και εργαζόμενου που υπολείπονται των νέων μειωμένων κατώτατων μισθών καθίστανται άκυρες
- κατάργηση της μονομερούς προσφυγής στη Διαιτησία - απαγόρευση ένταξης «ρήτρας» διατήρησης όρων προγενέστερων ΣΣΕ ή Δ.Α.
- κατάργηση της ρήτρας μονιμότητας σε συμβάσεις ορισμένου χρόνου (ΔΕΚΟ).

Σκοπός, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, ήταν η διαμόρφωση νέου εργασιακού προτύπου το οποίο θα στηριζόταν στη μείωση του κόστους εργασίας και θα στόχευε στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Αυτό που επετεύχθη όμως τελικά, είναι η παγίωση ενός απορυθμισμένου εργασιακού τοπίου, όπου η ευελιξία στην αγορά εργασίας είναι η νέα πραγματικότητα. Οι παραβιάσεις θεμελιωδών συνδικαλιστικών δικαιωμάτων και κατ' επέκταση κοινωνικών, δυστυχώς, έγιναν πράξη μέσα από τη θεσμοθέτηση επαχθών μέτρων και οδήγησαν στον εγκλωβισμό των εργασιακών δικαιωμάτων σε ένα περιβάλλον εχθρικό. Η αποδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων λειτούργησε ως εργαλείο το οποίο συνέβαλε στην εφαρμογή των προγραμμάτων λιτότητας όμως δεν κατόρθωσε να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα. Κρανίου τόπος είναι το περιβάλλον των συλλογικών διαπραγματεύσεων που άφησε πίσω της η οικονομική κρίση, και ενώ θα περίμενε κανείς ότι το 2017 με την ψήφιση του πολυνομοσχεδίου³⁷ θα γινόταν μια, έστω μερική, αποκατάσταση της βλάβης που είχε υποστεί η εργασία στην Ελλάδα, ωστόσο κάτι τέτοιο δε συνέβη. Επομένως η επιστροφή στην ισότιμη διαπραγμάτευση της προ-μνημονιακής εποχής είναι αμφίβολο αν θα συμβεί.

37 Νόμος 4472/17 Συνταξιοδοτικές διατάξεις Δημοσίου και τροποποίηση διατάξεων του ν.4387/2016, μέτρα εφαρμογής των δημοσιονομικών στόχων και μεταρρυθμίσεων, μέτρα κοινωνικής στήριξης και εργασιακές ρυθμίσεις, Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2018-2021 και λοιπές διατάξεις.

1.4.Προετοιμασία / Τοποθέτηση / Εσωτερίκευση. Η ολιστική προσέγγιση του αποκλεισμού των μεταναστών

Ο αποκλεισμός των μεταναστών είναι ζήτημα ύψιστης σημασίας για την κατανόηση των συνθηκών διαβίωσης, των περιορισμών και των επιλογών που οι μετανάστες αναγκάζονται να κάνουν στις χώρες υποδοχής. Η πρόσβαση σε τροφή και νερό, η στέγαση, η εκπαίδευση, η ασφάλεια, η υγεία και ο πολιτισμός είναι μερικά μόνο από τα θέματα που συνδέονται με την καθημερινή ζωή όλων των ανθρώπων. Πίσω και πριν από τα παραπάνω, η πρώτη σύνδεση για την απόκτηση αυτών των αγαθών, γίνεται μέσω της εργασίας. Μέσω της απόκτησης εισοδήματος. Μέσα από την οικονομία.

Το ζήτημα του αποκλεισμού των μεταναστών καλύπτει τόσες πολλές και διαφορετικές πτυχές που η εξειδίκευσή του είναι απαραίτητη για την ακριβή προσέγγιση του φαινομένου. Η έννοια του αποκλεισμού βασίζεται σε ορισμένες σημαντικές κοινωνικές διαδικασίες που έχουν ήδη εντοπιστεί από τα τέλη του 20ου αιώνα και τις αρχές του 21ου. Αυτές δίνουν μεγάλη έμφαση στο ζήτημα της εργασίας και αφορούν τα ακόλουθα:

- α) την εξαθλίωση του εργατικού δυναμικού,
- β) την κατανομή του σε συγκεκριμένες αγορές εργασίας και
- γ) τον έλεγχό του που δημιουργεί συγκεκριμένες αξίες και πεποιθήσεις (Tilly and Tilly 1998, Tilly 1999, Peck 2000, Therborn 2006).

Με βάση την παραπάνω κατηγοριοποίηση, η πρόσφατη ερευνητική εμπειρία στην Ελλάδα³⁸ ανέδειξε τρία σημαντικά στάδια ή διαδικασίες, η κατανόηση των οποίων είναι απαραίτητη για την εξέταση του αποκλεισμού των μεταναστών. Πρώτο στάδιο είναι η *προετοιμασία* του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού. Αυτή είναι η διαδικασία όπου συμπεριφορές, αξίες και κίνητρα δημιουργούνται στη χώρα προέλευσης. Αυτά σχετίζονται με την εμπειρία των οικονομικών και κοινωνικών κρίσεων που προηγήθηκαν της μετανάστευσης και ενσωμάτωσαν μελλοντικούς μετανάστες στον κοινωνικό χώρο περιστασιακής και χαμηλού κύρους εργασίας. Δεύτερο στάδιο είναι η *τοποθέτηση* του εργατικού δυναμικού των μεταναστών. Αυτό το στάδιο σχετίζεται με την οργάνωση και τη λειτουργία των αγορών εργασίας στη χώρα υποδοχής και την τοποθέτηση μεταναστών σε θέσεις εργασίας χαμηλού επιπέδου. Τρίτο στάδιο είναι η *εσωτερίκευση* και αναπαραγωγή της κοινωνικής τους θέσης με τα χαρακτηριστικά της χαμηλού κύρους εργασίας. Όπου με τη βοήθεια της κοινωνιολογίας της εργασίας αναδεικνύεται ότι η διαδικασία με την οποία

38 Βλ. Ν.Ξυπολυτάς, *Πρόσφυγες στη Μόρια. Οι συνέπειες μιας αποτρεπτικής μεταναστευτικής πολιτικής*, Διόνικος, Αθήνα, 2019

εσωτερικεύονται τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής τους θέσης και ολοκληρώνεται η περιθωριοποίησή τους.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο στρατόπεδο της Μόριας το 2017 από τον Νίκο Ξυπολυτά, η οποία αναλύεται στο βιβλίο του με τίτλο: *Πρόσφυγες στη Μόρια. Οι συνέπειες μιας αποτρεπτικής μεταναστευτικής πολιτικής*, είχε ως αντικείμενο τη μελέτη της περιθωριοποίησης των μεταναστών μέσω της εργασίας και επικεντρώθηκε στο πρώτο στάδιο της προετοιμασίας, καθώς η τοποθέτηση και η εσωτερίκευση δεν είχαν πραγματοποιηθεί ακόμα, διότι μεγάλος αριθμός προσφύγων βρίσκονταν εγκλωβισμένοι στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Η ανάλυση του πρώτου αυτού σταδίου της προετοιμασίας επικεντρώθηκε σε τρεις διαφορετικούς χώρους όπου συντελέστηκε και συντελείται. Στη χώρα προέλευσης, στην Τουρκία και στα ΚΥΤ.

Στην πραγματικότητα οι άνθρωποι για τους οποίους μιλάμε βρίσκονται εν μέσω μίας σκοτεινής και, καθώς φαίνεται, ατελούς δίνης, η οποία τους μεταφέρει από τον έναν τόπο στον άλλο, στροβιλίζοντάς τους γύρω από την ίδια κατάσταση, την αδυναμία βιοπορισμού. Διότι, παλαιότερα κάποια στιγμή βιοπορίζονταν επαρκώς, στη χώρα από την οποία προέρχεται ο καθένας. Κάποια στιγμή όμως αδυνατούσαν να ανταπεξέλθουν. Αυτή ήταν η στιγμή, όπως προκύπτει από την έρευνα, που αποφάσισαν να μετακινηθούν. Οι μετακινήσεις αυτές τελικά, απλά μετατόπισαν τη δίνη από τη χώρα τους σε κάποια άλλη. Διότι λόγω της οικονομικής κρίσης, η αδυναμία βιοπορισμού τους συναντά τόσο στην Ελλάδα όσο στην Ευρώπη. Έχουν μείνει για αρκετό καιρό, κάποια χρόνια μερικοί από αυτούς άεργοι και τώρα με τις αλλαγές που έρχονται στη νομοθεσία και στις διαδικασίες, θα βρεθούν αναγνωρισμένοι πολιτικοί πρόσφυγες και άνεργοι. Σε μια οικονομία που αδυνατεί να στηρίξει τους άνεργους που ήδη έχει, και εν μέσω μίας πανδημίας, η οποία απειλεί εκτός από την υγεία και την παγκόσμια οικονομία.

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύθηκαν οι έννοιες που μελετώνται στην παρούσα εργασία. Παρουσιάστηκαν η μετανάστευση, η ένταξη και η εργασία ως έννοιες αλλά και ως ζωτικά στοιχεία των κοινωνιών. Η ολιστική προσέγγιση του αποκλεισμού των μεταναστών με άξονα την εργασία και τα στάδια προετοιμασίας – τοποθέτησης – εσωτερίκευσης των χαρακτηριστικών της χαμηλού κύρους εργασίας των προσφύγων, αποτελούν τη θεωρία η οποία θα ελεγχθεί με σκοπό την επιβεβαίωσή της ή την ανάπτυξη νέας. Στο επόμενο κεφάλαιο αναλύεται η ερευνητική μου προσέγγιση και η μεθοδολογία που χρησιμοποίησα.

Το ερευνητικό μου σχέδιο χαρακτηρίζεται από πολλαπλότητα πηγών δεδομένων και μεθόδων, καθώς αυτή η επιλογή, ο συνδυασμός δηλαδή διαφορετικών μεθόδων οδηγεί στην αποτελεσματικότερη ανάδυση και διερεύνηση των διασυνδέσεων που υπάρχουν στα επίπεδα της κοινωνικής πραγματικότητας³⁹. Τα ερευνητικά ερωτήματα αφορούν τον τρόπο ζωής και εργασίας στη χώρα προέλευσης, το ταξίδι της μετανάστευσης και τη ζωή στην Ελλάδα.

Σκοπός της εν λόγω έρευνας είναι η μελέτη της διαδικασίας με την οποία αποκλείονται οι πρόσφυγες σε μία κοινωνία και η σχέση αυτής της διαδικασίας με την εργασία, καθώς η τελευταία, συνιστά μέσο «εισόδου» συμμετοχής και προσπάθειας ένταξης στη νέα κοινωνία. Είναι η βάση για τη ζωή. Η εργασία για τους ενήλικες και η εκπαίδευση για τα παιδιά, συνιστούν την πύλη εισόδου για την ενήλικη και ανεξάρτητη ζωή. Κάτι που ισχύει για όλους τους ανθρώπους, όχι μόνο τους πρόσφυγες.

Οι έννοιες που μελετώ είναι ο δρόμος της μετανάστευσης, η εργασία, το περιθώριο, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η επικοινωνία, η ασφάλεια, το βιοτικό επίπεδο, ο τρόπος ζωής, τα δίκτυα, οι κοινωνικές δομές και οι δράσεις. Η ερευνητική μου υπόθεση είναι ότι οι μετανάστες υφίστανται κοινωνικό αποκλεισμό, και σταδιακά περνώντας από τρεις χώρους, τη χώρα προέλευσης, την Τουρκία και τη χώρα υποδοχής σιγά-σιγά εσωτερικεύουν τα χαρακτηριστικά της χαμηλού κύρους εργασίας.

Τα ερευνητικά ερωτήματα είναι:

- Ποια είναι η επίδραση της εργασίας στην ένταξη του μετανάστη σε μια κοινωνία;
- Με ποιο τρόπο η εργασία ή η ανεργία ή ακόμα χειρότερα, η αεργία καθορίζει την ένταξη του μετανάστη σε μια κοινωνία;
- Με ποιο τρόπο η χώρα υποδοχής καθορίζει την εργασία και την ένταξη των μεταναστών σε αυτή;
- Ποια είναι η κοινωνική πραγματικότητα στους Αγ. Θεοδώρους, στην Ελλάδα, στην Ευρώπη;

Η οντολογική μου προσέγγιση επικεντρώνεται στην παραδοχή ότι η κοινωνική πραγματικότητα συνίσταται από ανθρώπους, κοινωνικούς δρώντες, λογική, συναίσθημα, μνήμη, αισθήσεις, αντιλήψεις, ερμηνείες, κίνητρα, ιδέες, στάσεις, πεποιθήσεις και απόψεις. Οι πρόσφυγες, ως μέλη της κοινωνίας που βρίσκονται, αλληλοεπιδρούν, επικοινωνούν και

39 Βλ. Ν.Κυριαζή, *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000, σελ. 334

συνθέτουν τη νέα πραγματικότητα. Η συμμετοχή στην εργασία καθορίζεται εν πολλοίς από το κοινωνικό περιβάλλον και τη θέση του ανθρώπου σε αυτή. Όταν αλλάζει το περιβάλλον αλλάζει και η συμμετοχή του ανθρώπου στην κοινωνία καθώς και η σχέση του με την εργασία. Ακολουθεί επαναπροσδιορισμός του νοήματος της εργασίας προκειμένου να δομηθεί η νέα σχέση.

Η συγκεκριμένη μελέτη αναλύει την προσφυγική κρίση ως μια διαδικασία περιθωριοποίησης με άξονα την εργασία, η οποία συντελείται σε τρεις χώρους και πέντε χρόνους. Οι χώροι είναι η χώρα προέλευσης, η Τουρκία και η Ελλάδα. Οι χρόνοι είναι η ζωή των ανθρώπων πριν τον πόλεμο, η ζωή τους από τον πόλεμο ως την έναρξη του ταξιδιού, το ταξίδι και ο χρόνος διαμονής στην Τουρκία, η διαμονή στα ΚΥΤ και η διαμονή στο ξενοδοχείο.

Είναι γεγονός ότι οι άνθρωποι αυτοί αισθάνονται ανασφάλεια στη χώρα τους. Ο κίνδυνος της ζωής τους και η έλλειψη βιοπορισμού, τους οδηγεί να εγκαταλείψουν τον τόπο τους. Ο πόλεμος, ο οποίος τους οδήγησε σε αυτή την απόφαση, ως πολιτική πράξη διαταράσσει τη καθεστηκυία τάξη και τους ωθεί να αναζητήσουν μια άλλη θεσμική προστασία, αυτή της διεθνούς κοινότητας. Η είσοδος των ανθρώπων στη χώρα μας γίνεται με παράνομο τρόπο. Ωστόσο, αναγνωρίζεται η ανάγκη τους για προστασία και η ιδιότητα του πρόσφυγα, η εθνική τους καταγωγή και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους ως πολίτες, χωρίς να δίνεται βάρος στον τρόπο εισόδου. Έτσι κι αλλιώς, δεδομένων των συνθηκών, δε θα μπορούσαν να έρθουν διαφορετικά. Ο κοινωνικός αποκλεισμός που βιώνουν στη χώρα καταγωγής τους λόγω της αδυναμίας βιοπορισμού και η σταδιακή απομάκρυνση από βασικά αγαθά, λειτουργεί ως μέσο πίεσης το οποίο οδηγεί στην εγκατάλειψη τη χώρας τους. Με τον ίδιο τρόπο ο κοινωνικός αποκλεισμός στη χώρα μας και η αδυναμία βιοπορισμού τους, οδηγεί κάποιους από αυτούς, εκ νέου στην εγκατάλειψη της Ελλάδας.

Το ευρύτερο θέμα που με απασχολεί είναι η διαδικασία της περιθωριοποίησης. Ο νοητικός γρίφος που επιχειρώ να απαντήσω είναι «με ποιο τρόπο συμβαίνει η διαδικασία της περιθωριοποίησης;» Είναι ορατή μέσα από την εργασία; Πως γίνεται ορατή; Ποιες είναι οι συνέπειες της προσφυγικής κρίσης στους ίδιους; Προσπαθώ να εξηγήσω τη διαδικασία με την οποία οι πρόσφυγες τίθενται στο περιθώριο της κοινωνίας στην οποία προσπαθούν να ενταχθούν. Δε μελετώ χαρακτηριστικά ή συνήθειες, πχ την ηλικία ή το φύλο ή τη χρήση χιτζάμπ, αλλά εμπειρίες ανθρώπων. Οπότε η ηλικία, το φύλο ή η ενδυμασία δεν αποτελούν δεδομένα που επηρεάζουν τη έρευνά μου. Με ενδιαφέρει να δω ποιο είναι το αίτημα αυτών των ανθρώπων τελικά. Στην ουσία λοιπόν συγκρότησα δείγμα από ανθρώπινες εμπειρίες, ατομικές και οικογενειακές. Αυτές ακριβώς είναι οι δειγματοληπτικές μου μονάδες.

Οι μέθοδοι και οι πηγές που χρησιμοποίησα ανά ερευνητικό ερώτημα αναφέρονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 3: Τα ερευνητικά ερωτήματα, οι πηγές δεδομένων και οι μέθοδοι

Ερευνητικά ερωτήματα	Πηγές δεδομένων και μέθοδοι
Τρόπος ζωής και εργασίας στη χώρα προέλευσης	- Πρόσφυγες - συνεντεύξεις - Μελέτη βιβλιογραφίας - Φωτογραφίες ή χάρτης από τον τόπο τους
Το ταξίδι της μετανάστευσης / προσφυγιάς	Πρόσφυγες - συνεντεύξεις
Η ζωή στην Ελλάδα	- Πρόσφυγες - συνεντεύξεις - Στατιστικά στοιχεία από Υπ. Αρμ. ΟΗΕ και έρευνες
Η ζωή στην Ηλιόχαρη και στο χωριό	- Πρόσφυγες - συνεντεύξεις - Φωτογραφίες (ξενοδοχείο, χωριό, παραλία) - Σχεδιάγραμμα ξενοδοχείου
Η κατάσταση στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα / Κορινθία / Αγ. Θεοδώρους	- Στατιστικά στοιχεία και έρευνες - Νόμοι και ειδικά προγράμματα του κράτους ή/και της ΕΕ

Οι λόγοι για τους οποίους επέλεξα τις συγκεκριμένες πηγές και μεθόδους είναι επίσης πολλαπλοί. Συγκεκριμένα, οι συνεντεύξεις με τους πρόσφυγες θα μου δώσουν πληροφορίες για τη ζωή τους πριν τον πόλεμο, τα τελευταία χρόνια, τους λόγους που τους ώθησαν να φύγουν καθώς και τον τρόπο ζωής και εργασίας στη χώρα τους. Μέσα από τις συνεντεύξεις θα μπορέσω να μάθω για το ταξίδι, πόσο διήρκεσε, πόσο κόστισε, πόσο επικίνδυνο ήταν, ποιοι ταξίδεψαν, πόσο καιρό και πού έμειναν στην Τουρκία, πόσο χρόνο έμειναν στα ελληνικά παράλια, πού και αν μεσολάβησε άλλη τοποθεσία πριν το ξενοδοχείο. Θα συλλέξω πληροφορίες σχετικά με τις συνθήκες ζωής στα διαφορετικά μέρη που έχουν μείνει στην Ελλάδα. Πόσο κοντά στις συνήθειες τους είναι ο τρόπος ζωής της Ευρώπης. Πως επικοινωνούν με τους Έλληνες; Επικοινωνούν;

Η μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας θα βοηθήσει να εμβαθύνω επιστημονικά και να ακολουθήσω το μονοπάτι που θα οδηγήσει στη γνώση. Οι φωτογραφίες από τον τόπο καταγωγής των προσφύγων, οι φωτογραφίες από το ξενοδοχείο, το σχεδιάγραμμα του ξενοδοχείου και οι χάρτες θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας πιο σφαιρικής εικόνας και στη συμπλήρωση του πλαισίου στο οποίο διαδραματίστηκαν και διαδραματίζονται ακόμη και σήμερα τα γεγονότα για τα οποία μιλάμε. Φανερώνουν το περιβάλλον.

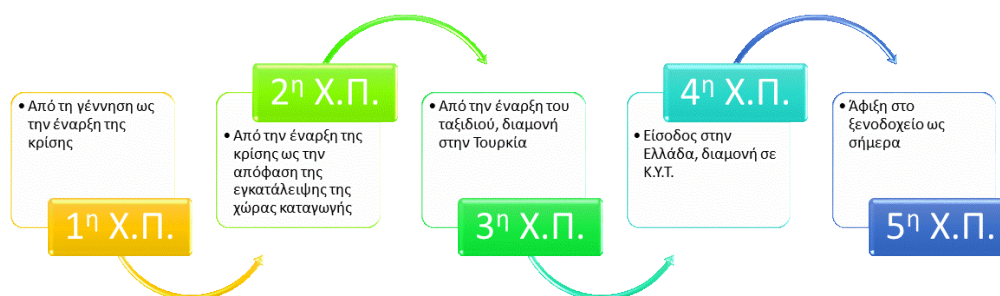
Τα στατιστικά στοιχεία και οι σχετικές έρευνες αναφορικά με την εργασία καθώς και οι σχετικοί νόμοι και τα ειδικά προγράμματα του κράτους ή/και της ΕΕ θα βοηθήσουν να ολοκληρωθεί το θεσμικό περιβάλλον στο οποίο συντελείται το υπό μελέτη φαινόμενο από την πλευρά της πολιτείας και της οργανωμένης καπιταλιστικής οικονομίας. Θα βοηθήσει να δώ το περιβάλλον της αγοράς εργασίας στο οποίο καλούνται να ενταχθούν και να συμμετάσχουν αυτοί οι άνθρωποι.

2.1.Μοντέλο μελέτης

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας δημιούργησα ένα μοντέλο μελέτης της προσφυγικής εμπειρίας, το οποίο στηρίζεται στη χρονική κατανομή των γεγονότων που οδήγησαν τους ανθρώπους στην επιλογή της εγκατάλειψης του τόπου τους. Ξεκινώντας από τη γέννηση και μέχρι το πρώτο γεγονός-τομή στη ζωή ενός ανθρώπου, το οποίο μπορεί να είναι ένας πόλεμος, μία περιβαλλοντική καταστροφή ή ακόμα και ιμπεριαλιστικές πολιτικές ή μια πανδημία, πραγματοποιείται η *πρώτη χρονική περίοδος* (1^η Χ.Π.). Από την έναρξη της κρίσης και ως την απόφαση για την αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής πραγματοποιείται η *δεύτερη χρονική περίοδος* (2^η Χ.Π.). Στη συνέχεια είναι η *τρίτη χρονική περίοδος* (3^η Χ.Π.), η οποία αφορά στο ταξίδι που ξεκινά από την πατρίδα του μετανάστη/πρόσφυγα και καταλήγει στην είσοδό του σε ασφαλή χώρα. Η *τέταρτη χρονική περίοδος* (4^η Χ.Π.) είναι το διάστημα που ακολουθεί από την είσοδό του ανθρώπου σε ασφαλές έδαφος και ως την ταυτοποίησή του και την τοποθέτησή του σε δομή φιλοξενίας. Στην ουσία αφορά την παραμονή του πρόσφυγα σε Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ). Ενώ η *πέμπτη χρονική περίοδος* (5^η Χ.Π.) αφορά στη περίοδο κατά την οποία οι άνθρωποι έχουν φύγει από την προσωρινή διαμονή τους στα ΚΥΤ και έχουν τοποθετηθεί σε δομές φιλοξενίας, στην ενδοχώρα, έως ότου πραγματοποιηθεί η συνέντευξη για το άσυλο και μπορέσουν να προχωρήσουν στο επόμενο στάδιο παραμονής τους στη χώρα. Η *έκτη χρονική περίοδος* (6^η Χ.Π.), η οποία δεν έχει ξεκινήσει ακόμα για τους ανθρώπους της συγκεκριμένης έρευνας, αφορά την περίοδο εκείνη κατά την οποία έχουν αναγνωρισθεί ως πολιτικοί πρόσφυγες και έχουν αποκτήσει κατοικία και εργασία.

Η πρώτη και η δεύτερη χρονική περίοδος λαμβάνουν χώρα στον τόπο καταγωγής, η τρίτη χρονική περίοδος λαμβάνει χώρα στην Τουρκία, ενώ η τέταρτη και η πέμπτη στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια αυτών των περιόδων και καθώς οι άνθρωποι μετακινούνται πραγματοποιείται το *στάδιο προετοιμασίας* του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού.

Σχήμα 9: Οι χρονικές περίοδοι

2.2. Τα δεδομένα: κατάταξη – οργάνωση – ταξινόμηση

Οργάνωσα αρχικά τα δεδομένα μου διατμηματικά, δημιουργώντας κατηγορίες με βάση τη χρονική περίοδο που μελετώ και το μοντέλο που ανέλυσα παραπάνω. Μετέτρεψα τις συνεντεύξεις σε ιστορίες ζωής και δημιούργησα διαγράμματα ζωής για τον κάθε έναν από τους ανθρώπους με τους οποίους συνομίλησα. Μελέτησα τις μεταβολές στις εμπειρίες ζωής των προσφύγων ανά χρονική περίοδο με άξονα την εργασία, με σκοπό να προσεγγίσω τα ερευνητικά μου ερωτήματα ολιστικά.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μία δομή φιλοξενίας στους Αγίους Θεοδώρους Κορινθίας από το Δεκέμβριο του 2019 έως τον Ιούνιο του 2020. Αφού προμηθεύτηκα την απαραίτητη άδεια εισόδου στο χώρο του ξενοδοχείου από τη διοίκηση αυτού, διεξήγαγα 11 ημι-δομημένες συνεντεύξεις με πρόσφυγες από τη Συρία και το Ιράκ. Η διαδικασία των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της «χιονοστιβάδας» και συγκεκριμένα από δύο διαφορετικούς ανθρώπους προήλθαν οι υπόλοιποι. Ο λόγος για αυτή μου την επιλογή ήταν ότι στο ξενοδοχείο αυτό φιλοξενούνται περίπου 350-400 άτομα και με σκοπό να επιτύχω το καλύτερο δυνατόν αποτέλεσμα ακολούθησα δύο διαφορετικούς δρόμους. Η πρώτη, η πέμπτη και η εντέκατη συνέντευξη πραγματοποιήθηκαν με τη βοήθεια ενός συμμετέχοντος, ο οποίος μιλά πολύ καλά αγγλικά και με τον οποίο πραγματοποίησα την τρίτη συνέντευξη. Ο συγκεκριμένος μου υπέδειξε άλλους δύο με τους οποίους συνομίλησα μόνη μου στα αγγλικά, καθώς γνώριζαν και εκείνοι. Αυτές ήταν η δεύτερη και η δέκατη συνέντευξη. Η τέταρτη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε επίσης χωρίς τη βοήθεια διερμηνέα καθώς η συμμετέχουσα γνώριζε αγγλικά. Οι υπόλοιπες τέσσερις συνεντεύξεις (έκτη, έβδομη, όγδοη και ένατη) πραγματοποιήθηκαν με τη βοήθεια ενός συνεργάτη του ξενοδοχείου, ο οποίος μιλάει αραβικά και πολύ καλά ελληνικά.

Οι λόγοι για τους οποίους επέλεξα να χρησιμοποιήσω στο υπό μελέτη θέμα της εργασίας μου ποιοτική μεθοδολογία ήταν οι ακόλουθοι. Αρχικά, επιθυμία μου ήταν να μπορέσω να δω και να μελετήσω τη μεταναστευτική κρίση μέσα από τα μάτια των ίδιων των εμπλεκομένων. Να μπορέσω να πλησιάσω όσο πιο πολύ μπορώ στη δική τους θέση, γιατί εξ ορισμού η θέση η δική μου είναι αλλού. Να δω στα λόγια τους και στις συνήθειές τους, στα προβλήματα που αναφέρουν και σε αυτά που κρύβουν, τι σημαίνει για εκείνους, οι οποίοι είναι οι πρωταγωνιστές, όλη αυτή η κατάσταση. Επίσης, το γεγονός ότι ήταν μία πρόκληση για εμένα ως κοινωνιολόγο, να χρησιμοποιήσω εθνογραφική μέθοδο και να μελετήσω τη συγκεκριμένη συγκυρία αναλύοντας τόσο τον πολιτισμό όσο και το περιβάλλον, μαζί, σαν ενότητα (Λυδάκη, 2016).

Δεύτερον, διότι είναι οι άνθρωποι, τα μέλη μιας κοινωνίας, μιας κοινωνικής ομάδας, τα οποία αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, επικοινωνούν και δημιουργούν την κοινωνική

πραγματικότητα. Εκεί είναι η ουσία. Η φύση του φαινομένου που μελετώ είναι οι εμπειρίες, οι κοινωνικές σχέσεις, οι αντιλήψεις, οι δράσεις και οι αντιδράσεις, η επικοινωνία, οι πολιτισμοί, η κοινωνική τάξη και η οργάνωση, οι ορμές. Δεν είναι υποκείμενα και αντικείμενα, ψυχή και υποσυνείδητο, αταξία ή χάος. Οι άνθρωποι είναι αυτοί που κατασκευάζουν την κοινωνική πραγματικότητα στη μεταξύ τους αλληλόδραση, αντλώντας εφόδια από το σύστημα προσωπικών προδιαθέσεων που τους χαρακτηρίζει και λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες στις οποίες βρίσκονται, ενώ συγχρόνως επηρεάζονται από τους κοινωνικούς κανόνες που διέπουν τον κοινωνικό τους ρόλο. Η ανάλυση των συνεντεύξεων έχει γίνει με βάση τη θεώρηση ότι οι άνθρωποι αυτοί βρέθηκαν εδώ από ανάγκη και αιτούνται προστασία, δεν είναι εισβολείς με όρους πολέμου.

Το πρόγραμμα με βάση το οποίο έχουν βρεθεί αυτοί οι άνθρωποι σε αυτό το ξενοδοχείο ονομάζεται «Φιλοξενία» και υλοποιείται από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης⁴⁰ (ΔΟΜ) σε συνεργασία με το Υπουργείο Μεταναστευτικής πολιτικής. Η πλήρης ονομασία του προγράμματος είναι: *ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ – Προσωρινό καταφύγιο και προστασία για τους πιο ευάλωτους μετανάστες στην Ελλάδα (FILOXENIA - Temporary Shelter and Protection for the Most Vulnerable Migrants in Greece)* και χρηματοδοτείται από τη Γενική Διεύθυνση Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴¹. Η διάρκειά του είχε αρχικά οριστεί από Οκτώβριο 2018 έως 30 Νοέμβριο 2019, όμως υλοποιείται ακόμα (07/2020)

Σκοπός του προγράμματος «ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ» είναι η ανακούφιση των ευάλωτων μεταναστών και προσφύγων που διαβιούν υπό επισφαλείς συνθήκες στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ), παρέχοντας επείγοντως αξιοπρεπή στέγαση καθώς και βασικές υπηρεσίες βοήθειας και προστασίας σε εγκαταστάσεις φιλοξενίας στην ηπειρωτική χώρα, ως μέρος του συνολικού σχεδίου έκτακτης ανάγκης της Κυβέρνησης για την αποσυμφόρηση των εγκαταστάσεων υποδοχής στα νησιά. Οι βασικοί πυλώνες αυτής της δράσης είναι η επείγουσα στέγαση υπό αξιοπρεπείς συνθήκες, οι βασικές υπηρεσίες προστασίας που

40 «Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) ιδρύθηκε τον Δεκέμβριο του 1951 και ξεκίνησε τη λειτουργία του ως Διακυβερνητική Επιτροπή για τη Μετανάστευση στην Ευρώπη (ΔΕΜΕ). Σήμερα, 67 χρόνια μετά, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης αποτελεί τον κορυφαίο στον κόσμο διακυβερνητικό οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών για τη μετανάστευση. Ως ιδρυτικό μέλος του Οργανισμού, ο ΔΟΜ Ελλάδας έχει μακρά ιστορία στενής συνεργασίας με την Ελληνική Κυβέρνηση και την κοινωνία των πολιτών, για τη βοήθεια και υποστήριξη μεταναστών. Ως ο μεγαλύτερος διεθνής οργανισμός για τη μετανάστευση παγκοσμίως, ο ΔΟΜ ενεργεί με τους εταίρους του στη διεθνή κοινότητα με γνώμονα την ασφάλεια και την αξιοπρέπεια των μεταναστών για:

- Την αντιμετώπιση των αυξανόμενων λειτουργικών προκλήσεων για την διαχείριση της μετανάστευσης.
- Την έγκαιρη κατανόηση των θεμάτων της μετανάστευσης.
- Την ενθάρρυνση της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης μέσω της μετανάστευσης.»

41 Migration and Home Affairs, <https://ec.europa.eu/home-affairs/>

εξασφαλίζουν τον εντοπισμό και την παροχή βοήθειας στον ευάλωτο πληθυσμό που διαμένει σε όλες τις στοχευμένες εγκαταστάσεις, παρέχοντας διαχείριση περιπτώσεων και παρακολούθηση καθώς και η διερμηνεία για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας των επωφελουμένων.

Με βάση τη διαμόρφωση του ερευνητικού σχεδίου που προηγήθηκε προέκυψε ο οδηγός συνέντευξης και προετοιμάστηκαν οι ερωτήσεις προς τους πρόσφυγες, όπως αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 4: Τα ειδικότερα ερευνητικά ερωτήματα και ο οδηγός συνέντευξης

Ερευνητικά ερωτήματα		Ειδικότερα ερευνητικά ερωτήματα – Οδηγός συνέντευξης
1. Τρόπος ζωής και εργασίας στη χώρα προέλευσης	1η Χ.Π. από γέννηση – έως κρίση (οικονομική/πόλεμος)	τρόπος ζωής / βιοτικό επίπεδο
		εκπαίδευση
		εργασία - επάγγελμα
		σύνθεση οικογένειας
		θρησκεία
	2η Χ.Π. από κρίση (οικονομική/πόλεμος) – έως εγκατάλειψη χώρας προέλευσης	αλλαγές στον τρόπο ζωής αλλαγές στο επάγγελμα συναισθήματα και λοιπές πληροφορίες
2. Το ταξίδι της μετανάστευσης / προσφυγιάς	3η Χ.Π. Το ταξίδι	διάρκεια εργασία δυσκολίες
3. Η ζωή στην Ελλάδα	4η Χ.Π. είσοδος στη Ε.Ε. / Ελλάδα – άφιξη στο ξενοδοχείο	διαμονή στο ΚΥΤ αίτηση άσυλο
4. Η ζωή στο ξενοδοχείο και στο χωριό	5η Χ.Π. άφιξη στο ξενοδοχείο - σήμερα	ελεύθερος χρόνος / θρησκεία εργασία εκπαίδευση και εκπαίδευση παιδιών επικοινωνία

Οι δυσκολίες που αντιμετώπισα κατά τη διάρκεια της έρευνάς μου αφορούσαν κυρίως την μεταξύ μας επικοινωνία. Το γεγονός ότι οι συνεντεύξεις δόθηκαν είτε στα αγγλικά είτε με τη βοήθεια μεταφραστή συνεπάγεται μερική αλλοίωση των νοημάτων. Μπορεί να γνωρίζει κανείς μία ξένη γλώσσα και να μπορεί να επικοινωνήσει σε αυτή, όμως

η μητρική γλώσσα εκτός από λέξεις περιλαμβάνει και πλήθος νοημάτων και εμπειριών. Προσπάθησα να ξεπεράσω αυτή τη δυσκολία δίνοντας ιδιαίτερα μεγάλη προσοχή σε αυτά που δεν ειπώθηκαν. Στη γλώσσα του σώματος, στο χώρο και σε όσα παρατήρησα καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής μου στο χώρο, και εκτός του χρόνου δηλαδή που πραγματοποιήθηκε η κάθε μία από αυτές τις συνεντεύξεις. Φρόντισα σε όλες τις περιπτώσεις η δική μου εμφάνιση να μην είναι ούτε προκλητική ούτε προσβλητική για κανέναν από τους συμμετέχοντες και ακολούθησα με σεβασμό, τις υποδείξεις όσων μπήκα στο δωμάτιό τους, σχετικά με την υποχρέωσή μου να αφήσω από έξω τα παπούτσια μου και να καθίσω οκλαδόν στο πάτωμα προκειμένου να συνομιλήσουμε. Για το λόγο αυτό είχα ήδη προνοήσει να φοράω κάλτσες και παπούτσια που βγαίνουν και μπαίνουν εύκολα, ώστε να μην έρθει κανένας από εμάς σε δύσκολη θέση. Ακόμη, σημαντική δυσκολία ήταν το γεγονός ότι μεγάλο μέρος της εν λόγω έρευνας διεξήχθη την περίοδο εμφάνισης του Covid 19.

2.3. Το περιβάλλον. Ο τόπος που βρέθηκαν. Η μεσογειακή πόλη

Η σύγχρονη εποχή είναι η εποχή της παγκοσμιοποίησης, η οποία έχει ξεκινήσει από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα, και η οποία αναφορικά με το αστικό τοπίο, χαρακτηρίζεται από μίξη χρήσεων γης. Κύριο χαρακτηριστικό της παγκοσμιοποίησης είναι η τριτογενοποίηση της οικονομίας⁴², η οποία οδήγησε στη μητροπολεοποίηση. Ο Guy Burgel, στο βιβλίο του *Η σύγχρονη ευρωπαϊκή πόλη*, αναφέρει ότι ο σύγχρονος ευρωπαϊκός κόσμος έχει διανύσει πολλές δεκαετίες ειρηνικές, γεγονός που έχει παγιώσει στις συνειδήσεις των ανθρώπων την πεποίθηση της αιωνιότητας. Έτσι η ταυτότητα του Ευρωπαίου πολίτη περιλαμβάνει την εθνική του ταυτότητα αλλά και πολλά άλλα μέρη των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών, λόγω της ευρείας μετακίνησης προσώπων, αγαθών και κεφαλαίων. Ο Ευρωπαίος πολίτης ως καταναλωτής, χρήστης και λήπτης των υπηρεσιών αλλά και ως εργαζόμενος, επιθυμεί να ζει σε μία πόλη η οποία συγκεντρώνει πλήθος ερεθισμάτων, οικονομικών και πολιτιστικών. Γι' αυτό το λόγο, ο αστικός σχεδιασμός στη μετανεωτερική εποχή έχει πάρει τη μορφή του ανταγωνισμού. Οι σύγχρονες ευρωπαϊκές πόλεις πασχίζουν να γίνουν ελκυστικές για τους κατοίκους τους αλλά και για τους επισκέπτες.

42 Η μερίδα που καταλαμβάνουν οι άυλες δραστηριότητες πριν και μετά την παραγωγή είναι όλο και μεγαλύτερη. Η τριτογενής παραγωγή στηρίζεται στην ένωση δύο αγορών, των υπηρεσιών των επιχειρήσεων και των υπηρεσιών στα νοικοκυριά, υποστηρίζεται από την τεχνολογία και τις επικοινωνίες και ο καταναλωτικός τρόπος ζωής μαζί με τη γήρανση του πληθυσμού, μαρτυρούν αυτό που υποστήριξε ο Guy Burgel (2003) ότι η τριτογενοποίηση της οικονομίας υπήρξε αιτία αλλά και συνέπεια μιας συνολικής κίνησης της κοινωνίας.

Οι μεσογειακές πόλεις έχουν διαφορετική τυπολογία, σύμφωνα με την Λίλα Λεοντίδου⁴³, από εκείνη των υπόλοιπων ευρωπαϊκών πόλεων. Οι μεσογειακές πόλεις χαρακτηρίζονται από την έντονη παρουσία του θαλάσσιου στοιχείου, το οποίο κατά το Μεσαίωνα έπαιξε το ρόλο του νοητού συνόρου ανάμεσα στο χριστιανισμό και τον ισλαμισμό. Έως και τον 17^ο η υπεροχή τους ήταν αδιαμφισβήτητη, όμως την περίοδο της εκβιομηχάνισης άρχισαν να περιθωριοποιούνται έναντι των πόλεων του βορρά, οι οποίες λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης και της βιομηχανικής επανάστασης άρχισαν σταδιακά να υπερέχουν. Επίκεντρο έγινε το εργοστάσιο και το ενδιαφέρον εξαφανίστηκε από τη μεσογειακή πόλη. Κατά τη εκβιομηχάνιση ο ρυθμός της ζωής ήταν ο ρυθμός της μηχανής⁴⁴. Ακόμη, η μεσογειακή πόλη χαρακτηρίζεται από διαφορετικότητα, ετεροτοπία και αστυφιλία. Διαφορετικότητα, γιατί δεν ακολούθησε τους «κύκλους ζωής» της πόλης του ανεπτυγμένου πρώτου κόσμου⁴⁵. Επίσης, η μεσογειακή πόλη διαφέρει από το μοντέλο της Σχολής του Σικάγο, σύμφωνα με το οποίο στην αγγλο-αμερικάνικη πόλη οι φτωχοί ήταν στο κέντρο της πόλης και οι πλούσιοι στην περιφέρεια των μεγαλουπόλεων.

Οι μεσογειακές πόλεις είναι ιδιαίτερα σύνθετες πόλεις με πολλές στρώσεις ιστορίας και πολλές φυλές. Τα τοπία τους έχουν διχασμούς συγκαλυμμένους σαν ετεροτοπίες, έναν όρο που εισήγαγε ο Φουκώ (1984), ο οποίος αναφέρει συγκεκριμένα ότι, «ενώ τον 19^ο αιώνα στοίχειωνε η έμμονη ιδέα της ιστορίας, η σημερινή εποχή θα μπορούσε να θεωρηθεί περισσότερο μια εποχή του χώρου». Ζούμε στην εποχή του ταυτόχρονου, στην εποχή της συμπαράθεσης, στην εποχή του κοντινού και του απόμακρου. Βρισκόμαστε σε μια στιγμή όπου ο κόσμος βιώνεται περισσότερο ως ένα δίκτυο που ενώνει σημεία και υφαίνει τον ιστό του. Σχετικά με την ιστορία του χώρου ο Φουκώ κάνει ένα διαχωρισμό ανάμεσα στο Μεσαίωνα και στο σήμερα, αναγνωρίζοντας ως μεγάλη τομή την ανακάλυψη του Γαλιλαίου. Στην εποχή του Μεσαίωνα ο χώρος ήταν ένα ιεραρχημένο σύνολο τόπων. Υπήρχαν χώροι ιεροί και χώροι κοσμικοί. Τόποι προστατευμένοι και απροστάτευτοι, τόποι των πόλεων και τόποι της υπαίθρου. Για την κοσμολογική θεωρία υπήρχαν τόποι επίγειοι και επουράνιοι. Όλοι αυτοί οι τόποι αποτελούσαν το μεσαιωνικό χώρο, ένα χώρο εντόπισης. Ο Γαλιλαίος

43 Βλ. Λ. Λεοντίδου, «Διαπολιτισμικότητα και ετεροτοπία στο μεσογειακό αστικό τοπίο: από την αυθόρμητη αστικοποίηση στην επιχειρηματική πόλη» στο Α.Γοσποδίνη Η.Μπεριάτος (επιμ.), *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*, Κριτική, Αθήνα, 2006, σ.70-85

44 Εξαιρετική είναι η αποτύπωση αυτού του τρόπου ζωής στην ταινία του Τσάρλι Τσάπλιν «Μοντέρνοι καιροί», η οποία γυρίστηκε το 1936, και στην οποία ο ίδιος υποδύεται έναν εργάτη σε εργοστάσιο. Η σκηνή όπου επαναλαμβάνει μία κίνηση καθώς εργάζεται στη μηχανή ενώ μετά από λίγο την επαναλαμβάνει χωρίς να βρίσκεται μπροστά στη μηχανή, δείχνει αυτό ακριβώς, ότι ο ρυθμός της ζωής ήταν ο ρυθμός της μηχανής.

45 Οι «κύκλοι ζωής» της πόλης είναι οι εξής: αστικοποίηση, προαστιοποίηση, αποαστικοποίηση και τέλος, επαναστικοποίηση. Η μεσογειακή πόλη χαρακτηρίζεται από δύο στάδια προαστιοποίησης (το ένα παράλληλα με την αστικοποίηση και το δεύτερο μετά) και είναι σε συνεχή επαναστικοποίηση. Τη δεκαετία του '70 μάλλον είχαμε διάχυτη αστικοποίηση παρά αποαστικοποίηση.

λέγοντας ότι η γη δεν είναι επίπεδη, δεν έχει δηλαδή αρχή και τέλος και ότι κινείται γύρω από τον ήλιο, μιλούσε για έναν άπειρο χώρο και επομένως απείρως ανοιχτό. Επομένως, με αφετηρία τον Γαλιλαίο και τον 17^ο αιώνα η έκταση αντικαθιστά την εντόπιση. Σήμερα η χωροθεσία έχει αντικαταστήσει την έκταση που αντικατέστησε την εντόπιση. Η χωροθεσία ορίζεται από τις σχέσεις γειτνίασης μεταξύ σημείων και στοιχείων και αφορά τόσο τα πράγματα όσο και τους ανθρώπους. Ζούμε σε μια εποχή όπου ο χώρος μας προσφέρεται υπό τη μορφή σχέσεων χωροθεσίας. Για παράδειγμα, υπάρχουν χωροθεσίες περάσματος, οι δρόμοι, τα τρένα, τα οποία είναι μια εξαιρετική δέσμη σχέσεων. Είναι κάτι μέσα από το οποίο περνάμε, είναι κάτι με το οποίο μπορούμε να περάσουμε από το ένα σημείο στο άλλο και κάτι που περνά. Υπάρχουν χωροθεσίες προσωρινής στάσης, πχ καφέ, κινηματογράφοι, παραλίες και χωροθεσίες ανάπαυσης, πχ σπίτι, κρεβάτι, υπνοδωμάτιο. Ωστόσο υπάρχουν και οι ουτοπίες, οι οποίες είναι χωροθεσίες χωρίς πραγματικό τόπο, εξωπραγματικές ως προς την ουσία τους και οι ετεροτοπίες .

Οι ετεροτοπίες ανάλογα με τη μορφή τους μπορούν να διακριθούν σε ετεροτοπίες κρίσης ή παρέκκλισης⁴⁶. Ακόμη υπάρχουν ετεροτοπίες των οποίων η λειτουργία μπορεί να μεταβληθεί με το πέραςμα του χρόνου αλλά η ετεροτοπία να συνεχίσει να υφίσταται. Όπως για παράδειγμα το νεκροταφείο⁴⁷. Επίσης μία ετεροτοπία μπορεί σε πραγματικό τόπο να συμπαραθέτει πολλούς χώρους φαινομενικά ασύμβατους μεταξύ τους, όπως είναι το θέατρο και ο κινηματογράφος⁴⁸. Άλλο ένα χαρακτηριστικό είναι ότι οι ετεροτοπίες συνδέονται με ετεροχρονίες⁴⁹. Τέλος, η πρόσβαση στις ετεροτοπίες πιθανόν να γίνεται είτε με εξαναγκασμό, πχ φυλακή ή στρατώνας, είτε με κάποιου είδους τελετουργία καθώς και ότι έχουν κάποια λειτουργία, πχ οίκοι ανοχής και οι αποικίες. Το πλοίο για παράδειγμα, είναι η κατεξοχήν ετεροτοπία. Είναι ένα κομμάτι χώρου που επιπλέει, ένας άτοπος τόπος, που ζει

46 Ετεροτοπίες κρίσης ή παρέκκλισης μπορεί να είναι οι φυλακές ή οι οίκοι ευγηρίας, αφού τα γηραιά συνιστούν μια κρίση αλλά και μία παρέκκλιση.

47 Το νεκροταφείο είναι μια πολύ ιδιαίτερη μορφή ετεροτοπίας. Μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα τα νεκροταφεία χτίζονταν στο κέντρο της πόλης δίπλα στην εκκλησία. Ενώ υπήρχε πάντα σαν ετεροτοπία στο δυτικό πολιτισμό, εντούτοις άλλαξε η χωροθεσία του και η λειτουργία του. Κατά το 18^ο αιώνα άρχισε η αντίληψη ότι οι νεκροί μεταφέρουν αρρώστιες και το 19^ο αιώνα άρχισαν να τοποθετούνται στα περίχωρα. Έκτοτε αποτελούν απλά μια άλλη πόλη με την οποία όλες οι οικογένειες διατηρούν δεσμούς.

48 Μία επίπεδη οθόνη δύο διαστάσεων προβάλλει έναν κόσμο τρισδιάστατο. Το παλαιότερο παράδειγμα είναι ο κήπος. Στην Ανατολή ο κήπος ήταν τόπος ιερός, είχε ορθογώνιο σχήμα και στο κέντρο του τη λεκάνη με το σιντριβάνι. Η βλάστηση του κήπου διαμοιράζεται σε όλο το χώρο του κήπου. Τα χαλιά αποτελούν αναπαράσταση των κήπων.

49 Για ένα άτομο συμβαίνει η παράξενη ετεροχρονία της απώλειας της ζωής να μετατρέπεται σε αιωνιότητα και να λαμβάνει χώρα στην ετεροτοπία του νεκροταφείου. Ακόμη υπάρχουν οι ετεροτοπίες του χρόνου οι οποίες συμβαίνουν στις βιβλιοθήκες και στα μουσεία. Μέχρι τον 17^ο αι τα μουσεία και οι βιβλιοθήκες ήταν στοιχείο ατομικότητας. Είναι χαρακτηριστικό της νεωτερικότητας η συσσώρευση σε ένα τόπο όλων των χρόνων και όλων των εποχών.

από μόνος του, που είναι κλεισμένος στον εαυτό του και ταυτόχρονα παραδομένος στο άπειρο της θάλασσας και που από λιμάνι σε λιμάνι και από βάρδια σε βάρδια , από οίκο ανοχής σε οίκο ανοχής πηγαίνει μέχρι τις αποικίες αναζητώντας ότι πολυτιμότερο έχουν στους κήπους τους.

Οι ιστορίες ζωής των ανθρώπων από τους οποίους πήρα συνεντεύξεις αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα ετεροτοπιών, καθώς οι ίδιοι ήρθαν εδώ με πλοίο. Σε κάθε χώρο που βρέθηκαν δεν ήταν από επιλογή αλλά αποτέλεσμα μιας διαδικασίας. Βρέθηκαν να φιλοξενοούνται σε ένα ξενοδοχείο στους Αγίους Θεοδώρους, το οποίο έχει μετατραπεί σε ετεροτοπία. Παλαιότερα φιλοξενούσε τουρίστες που το επέλεγαν ως τόπο διακοπών, τώρα φιλοξενεί πρόσφυγες που βρέθηκαν σε αυτό χωρίς επιλογή. Παλαιότερα πρόσφερε αναψυχή, ενώ τώρα ασφάλεια και προστασία. Παλαιότερα χρησιμοποιούνταν ως τόπος προσωρινής διαμονής, τώρα αποτελεί, για όσους μένουν σε αυτό σχεδόν δύο έτη, μόνιμη κατοικία.

Το κεφάλαιο αυτό περιλάμβανε την ερευνητική μου προσέγγιση και τη μεθοδολογία που χρησιμοποίησα ώστε να προχωρήσω στην ανάλυση των δεδομένων της έρευνας. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί αναφέρονται τα ευρήματα της εν λόγω μελέτης και εξηγούνται με τη χρήση αποσπασμάτων από τις συνεντεύξεις, όπου κρίνεται απαραίτητο, τα δεδομένα που προέκυψαν.

Κατά την ανάλυση των δεδομένων της έρευνάς μου αυτό που έχει σημασία είναι οι ανθρώπινες εμπειρίες. Η ανάλυση των δειγματοληπτικών μου μονάδων ακολούθησε τη χρονική σειρά της ζωής των προσφύγων και υπήρξε διεξοδική και ακριβής. Η διαδικασία εξαγωγής συμπερασμάτων έγινε με πολύ ακριβή και προσεκτικό τρόπο δεδομένου ότι αναλύονται πλήρως και με διαφάνεια όλα τα στάδια παραγωγής εξηγήσεων. Η οντολογική μου προσέγγιση επικεντρώνεται στην παραδοχή ότι η κοινωνική πραγματικότητα συνίσταται από ανθρώπους, κοινωνικούς δρώντες, λογική, συναίσθημα, μνήμη, αισθήσεις, αντιλήψεις, ερμηνείες, κίνητρα, ιδέες, στάσεις, πεποιθήσεις και απόψεις, επομένως τα δεδομένα που μελέτησα είναι ανθρώπινες εμπειρίες.

Οι μέθοδοι παραγωγής δεδομένων που χρησιμοποίησα, καθώς και η πολλαπλότητα των πηγών, αποτελούν έγκυρα εργαλεία που βοηθούν στην ανάδυση των εννοιών που επέλεξα να μελετήσω. Η ανάλυση των παρατηρήσεών μου στηρίχθηκε στη θεωρία της δομοποίησης του Giddens, ο οποίος υποστηρίζει τη δυαδικότητα της δομής και το γεγονός ότι η πράξη ενυπάρχει στην κοινωνική δομή και η κοινωνική δομή στην πράξη. Τα άτομα ενός κοινωνικού συνόλου παράγουν, αναπαράγουν και διαμορφώνουν μέσω της δράσης τους, τις κοινωνικές δομές. Δημιουργείται μία διαλεκτική σχέση ανάμεσα στα άτομα και στις δομές, όπου θεμελιώδες συστατικό αποτελεί η επικοινωνία. Οι συνθήκες στις οποίες θα βρεθούν οι άνθρωποι και θα αλληλεπιδράσουν είναι αυτές που θα καθορίσουν τη δράση τους και όχι οι ρόλοι τους. Έτσι, καθώς δημιουργείται η κοινωνική πραγματικότητα αναπαράγονται οι κοινωνικές πρακτικές, οι κοινωνικοί κανόνες και τα κοινωνικά εφόδια και εργαλεία, τα οποία ταυτόχρονα περιορίζουν αλλά και επιτρέπουν και στηρίζουν της κοινωνικές δραστηριότητες. Υπάρχει αλληλένδετη σχέση μεταξύ της δομής και της δράσης και ο διαχωρισμός τους είναι δυνατόν να επιλέγεται μόνο για λόγους μεθοδολογίας. Με σκοπό δηλαδή την ανάδειξη στοιχείων. Αυτή ακριβώς είναι η βάση στην οποία στηρίχθηκε η ανάλυση της εν λόγω έρευνας. Μελετήθηκαν οι υπάρχουσες δομές, για να φανούν οι δράσεις, ενώ ταυτόχρονα από τις δράσεις του σήμερα φάνηκαν οι δομές του μέλλοντος. Ο κοινωνικός αποκλεισμός και η εσωτερίκευση των χαρακτηριστικών της χαμηλού κύρους εργασίας από τους πρόσφυγες γεννιέται σήμερα μέσα από τις δράσεις όλης της ανθρωπότητας.

Η παρούσα ανάλυση επιβεβαιώνει την θεωρία της ολιστικής προσέγγισης του αποκλεισμού των μεταναστών⁵⁰ με άξονα την εργασία, μέσα από τις συνεντεύξεις προσφύγων και από την

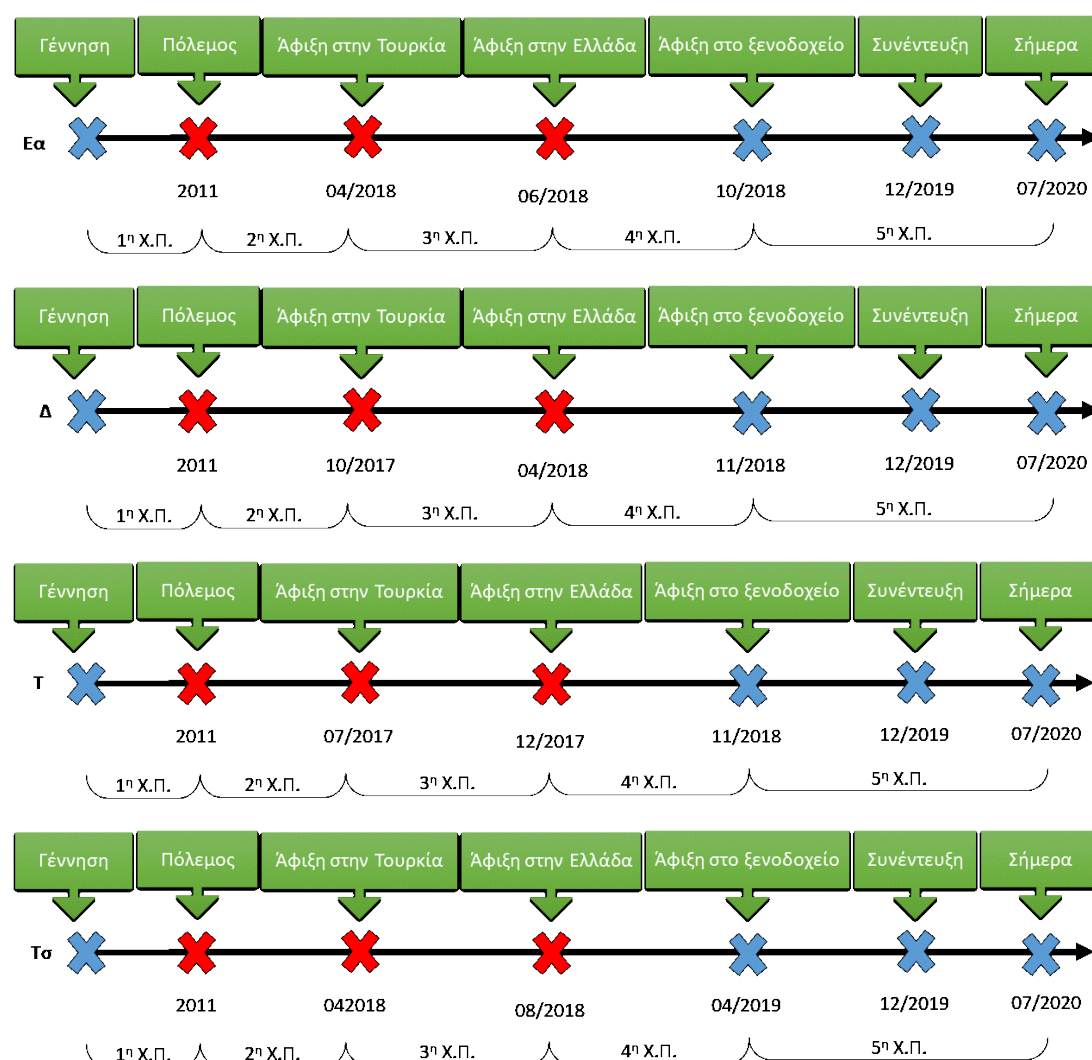
50 Βλ. Ν. Ξυπολυτάς, *Πρόσφυγες στη Μόρια. Οι συνέπειες μιας αποτρεπτικής μεταναστευτικής πολιτικής*, Διόνικος, Αθήνα, 2019

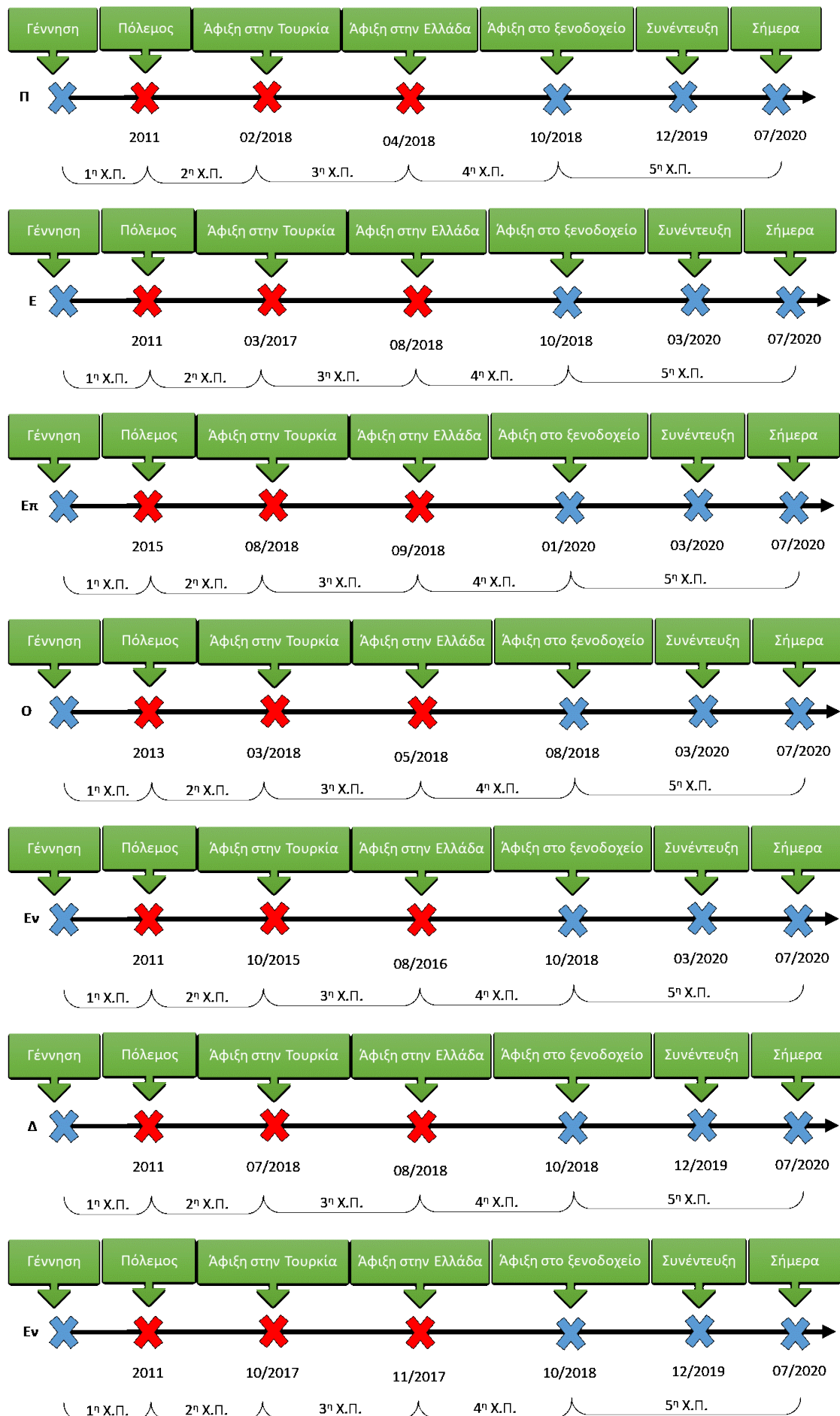
παρατήρηση του χώρου και των συνθηκών τους, εντός της δομής φιλοξενίας που διαμένουν και όπου διεξήχθη η έρευνα. Φιλοδοξεί να συμβάλει στην περαιτέρω έρευνα προτείνοντας ένα μοντέλο μελέτης παρόμοιων φαινομένων με τη μέθοδο της χρονικής κατανομής των ανθρώπινων εμπειριών και εμπλουτίζοντας την ερευνητική δραστηριότητα σε αυτό το φλέγον ζήτημα της εποχής μας, με την πλέον κατάλληλη μέθοδο, αυτή της επιτόπιας μελέτης.

3.1. Οι τομές στις ιστορίες ζωής των προσφύγων

Οι τομές στις ιστορίες ζωής των προσφύγων είναι ο πόλεμος, το πέρασμα στην Τουρκία και η είσοδος στην Ελλάδα. Ακολουθεί σχηματική απεικόνιση των χρονικών περιόδων των ανθρώπων που συμμετείχαν στην έρευνα.

Σχήμα 10: Οι χρονικές περίοδοι και τομές των συμμετεχόντων στην έρευνα

3.1.1.Ο πόλεμος – 2^η Χ.Π.

Κατά τη διάρκεια παραμονής στη χώρα προέλευσης και προτού προκύψει ως πιθανότητα η εγκατάλειψη του τόπου τους, οι άνθρωποι αυτοί ενώ πριν είχαν «κανονική» ζωή, αναγκάστηκαν, λόγω του πολέμου να βρουν διαφορετικούς τρόπους βιοπορισμού. Η ανάγκη να φύγουν από την πατρίδα τους είναι το έσχατο μέτρο αντιμετώπισης της κρίσης, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις φαίνεται να είναι προσωρινό. Κατά τη διάρκεια της 2^{ης} Χ.Π. πολλοί από τους πρόσφυγες είτε έμειναν άνεργοι, είτε άλλαξαν επάγγελμα προσπαθώντας να αντέξουν τις δυσκολίες με την ελπίδα ότι θα τελειώσει σύντομα ο πόλεμος.

Ο Δ. διηγείται ότι ενώ πριν τον πόλεμο εργαζόταν σαν τεχνίτης ασημένιων κοσμημάτων, αναγκάστηκε να κλείσει το μαγαζί του και να εργαστεί μαζί με τον πατέρα του ως μηχανικός αυτοκινήτων. Όταν όμως είδε ότι η κατάσταση συνέχιζε να είναι δύσκολη αποφάσισε να εγκαταλείψει τη χώρα του, μόνος του. Η Τσ. δέχθηκε απειλή για τη ζωή της και για το λόγο αυτό εγκατέλειψε με την οικογένειά της το Ιράκ. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού της προς την Ελλάδα έμαθε ότι όντως βομβαρδίστηκε το σπίτι της.

Ο πόλεμος είτε αποτελεί άμεση απειλή για τη ζωή των ανθρώπων είτε έμμεση, αφού αναγκάζονται οι άνθρωποι να αλλάξουν επάγγελμα ή να μείνουν άνεργοι προκειμένου να προφυλαχθούν. Ο Ε. διηγείται ένα περιστατικό:

«Ήταν καλοκαίρι και επειδή κάνει ζέστη μέσα στο σπίτι κοιμόμασταν πάνω στην ταράτσα. Και είδα ότι ερχόταν ένα ελικόπτερο με ένα βαρέλι με δυναμίτη μέσα. Πιο κάτω χτυπάει, μετά έρχεται πιο μέσα και πιο μέσα και μετά πριν να μας φτάσει αυτό, αφήσαμε το σπίτι και φύγαμε. Έτσι ξεκίνησε. Και αφήσαμε τα πράγματά μας και το σπίτι όπως είναι. Αφήσαμε το σπίτι. Πήγαμε σε ένα χωριό.».

Πήγαν οικογενειακώς σε ένα χωριό, όπου έζησαν για ένα μικρό χρονικό διάστημα, κατά το οποίο ο ίδιος έκανε κάποιες αγροτικές εργασίες προκειμένου να εξασφαλίζει τρόφιμα (π.χ. πατάτες). Μέχρι να αποφασίσουν να εγκαταλείψουν τη Συρία πέρασε αρκετό διάστημα περιμένοντας ότι η κρίση θα πάψει. Όπως λέει ο ίδιος

«.... στη Τυνησία κράτησε δύο μήνες, στην Αίγυπτο σε ένα μήνα άλλαξε η κατάσταση. Εδώ λέγανε ένα χρόνο...δύο χρόνια....».

Ο Π. είναι Κούρδος από τη Συρία και ο πόλεμος ανάγκασε τον ίδιο και την οικογένειά του να εγκαταλείψουν τη πόλη τους και να μετακομίσουν στην πόλη Αφρίν, στη βόρεια

Συρία, μία αυτόνομη κουρδική περιοχή, προκειμένου να αποφύγει ο γιος του να παρουσιαστεί στο στρατό για τη θητεία του. Ήταν μια ενδιάμεση στάση μέχρι να αποφασίσουν να εγκαταλείψουν εντελώς τη Συρία και να έρθουν στην Ελλάδα. Ο Επ. έμεινε άνεργος καθώς έκλεισε το εργοστάσιο ενέργειας στο οποίο εργαζόταν και πέρασε 2 ½ χρόνια στο νοσοκομείο με την κόρη του, η οποία είχε τραυματιστεί στο πόδι από βόμβα.

Αυτό που επίσης ανέδειξε η έρευνα είναι ότι ακόμα και όσοι έμεναν σε περιοχές που δεν απειλούνταν άμεσα από βομβαρδισμούς, οι απειλές και οι κίνδυνοι εξακολουθούσαν να είναι πολλαπλοί, θέτοντας σε αμφισβήτηση την υποτιθέμενη ασφάλεια.

«Στην πρωτεύουσα δεν έχει αεροπλάνα και βόμβες. Αλλά υπάρχουν πρακτικές δυσκολίες σχετικά με την ασφάλεια. Για παράδειγμα θες να πας στη δουλειά σου ή στο Πανεπιστήμιο ή σε οποιοδήποτε μέρος και ξαφνικά ανακαλύπτεις ότι η αστυνομία σου ζητάει τα χαρτιά σου, βλέπει το όνομά σου και σου λέει ότι η κυβέρνηση της Συρίας σε αναζητά οπότε σε συλλαμβάνουν. Αυτό είναι το μόνο επικίνδυνο στην πρωτεύουσα...», διηγείται ο Τ. από τη Συρία.

Επομένως, αναφορικά με την επαγγελματική εμπειρία των ανθρώπων προκύπτει από την έρευνα ότι έρχεται σε πρώτο πλάνο η προστασία της ζωής. Οι άνθρωποι είτε εγκαταλείπουν την εργασία τους, είτε απολύονται και παραμένουν άνεργοι, είτε εργάζονται περιστασιακά όπου βρουν, προκειμένου να ξεπεραστεί η κρίση που προκάλεσε ο πόλεμος. Εδώ είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι στη θέση του πολέμου στη Συρία εν προκειμένω, θα μπορούσε να είναι οι εμφύλιοι της Αφρικής ή ακόμα και μία βαθιά περιβαλλοντική κρίση απειλητική για τη ζωή των ανθρώπων ή/και μια πανδημία. Οι άνθρωποι εγκαταλείπουν προσωρινά την επαγγελματική τους πορεία με την ελπίδα ότι σύντομα θα μπορέσουν να επανέλθουν. Ωστόσο, αυτή ακριβώς η μετατόπιση του κέντρου βάρους από την εργασία στην προστασία, καταδεικνύει ότι η τομή του πολέμου προκαλεί ριζικές αλλαγές στον εργασιακό προσανατολισμό των ανθρώπων. Το στάδιο της προετοιμασίας του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού έχει ήδη ξεκινήσει. Και όπως δείχνει η σχετική βιβλιογραφία η πρότερη εποχή είναι δύσκολο να επανέλθει, καθώς οι συνέπειες της κρίσης καθιστούν πολύ δύσκολη την επαναφορά των ανθρώπων στους προηγούμενους επαγγελματικούς τους προσανατολισμούς. (Xypolytas, 2017).

3.1.2. Το ταξίδι προς την Ευρώπη – 3^η Χ.Π.

Το ταξίδι προς την Ευρώπη είναι στην ουσία ένα ταξίδι με προορισμό μια χώρα ασφαλή. Παρόλο που η Τουρκία είχε χαρακτηριστεί *ασφαλής τρίτη χώρα* το Μάρτιο του 2016, δίνοντας τη δυνατότητα στην Ευρώπη να επιστρέφει εκεί ανθρώπους που επιχείρησαν να περάσουν τα σύνορα παράνομα, ωστόσο για πολλούς από τους πρόσφυγες ήταν απλά μία στάση στο ταξίδι τους. Προφανώς, από τη δική τους οπτική η Τουρκία κάθε άλλο παρά ασφαλής είναι. *«Στην Τουρκία δεν υπάρχει σεβασμός για τον άνθρωπο. Δεν υπάρχει. Μια μέρα μου χτυπήσανε μια πέτρα και πέρασε ανοιχτά από το κεφάλι μου, δηλαδή αν χτυπούσε στο κεφάλι θα με σκότωνε. Γιατί δε μας θέλανε...»*, λέει ο Ε. Αποδεικνύεται από τις ιστορίες ζωής των προσφύγων ότι όποια ονομασία και να δοθεί σε μία χώρα, σε ένα νομικό κείμενο, και όποια συμφωνία κι αν επιτευχθεί ανάμεσα σε αρχηγούς κρατών, η εμπειρία και το βίωμα των ανθρώπων είναι τα στοιχεία εκείνα που θα επηρεάσουν και θα διαμορφώσουν τελικά την κοινωνική τους συμπεριφορά και ειδικότερα την επαγγελματική τους σταδιοδρομία, η οποία μελετάται στην παρούσα έρευνα. Δε θα ανακόψει το ταξίδι προς την Ελλάδα ενός πρόσφυγα από τη Συρία ή το Ιράκ το γεγονός ότι η Τουρκία ονομάστηκε «ασφαλής», διότι ο ίδιος είτε αφενός δεν αισθάνεται ασφαλής στην Τουρκία, είτε η ασφάλεια που επιθυμεί έχει διαφορετικό νόημα από αυτό που της αποδίδουν οι συμφωνίες των αρχηγών κρατών. Οι εμπειρίες των ανθρώπων της εν λόγω έρευνας δείχνουν ότι η παραμονή και η ένταξη στην αγορά εργασίας, για όσους εργάστηκαν, στην Τουρκία ήταν προβληματική. Η προετοιμασία του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού που έχει ξεκινήσει από το προηγούμενο στάδιο, από την χώρα προέλευσης, στην Τουρκία αρχίζει να εδραιώνεται σιγά-σιγά. Η επαγγελματική ταυτότητα των ανθρώπων είτε είναι εντελώς απύσχα είτε διαφορετική από την προϋπάρχουσα, αφού ο σκοπός τους στην Τουρκία είναι για κάποιους, η εξοικονόμηση των χρημάτων για τους διακινητές.

Με βάση τη χρονική κατανομή των εμπειριών των προσφύγων προέκυψε από την έρευνα ότι οι περισσότεροι πέρασαν πολύ λίγο χρόνο στην Τουρκία. Ήταν στην ουσία μία στάση για το ταξίδι τους. Όσοι πήγαν μόνοι τους στην Τουρκία, χωρίς οικογένεια και παιδιά, έμειναν λίγο χρόνο παραπάνω. Στην εν λόγω μελέτη βλέπουμε ότι για τους περισσότερους, η Τουρκία δεν ήταν σταθμός στο ταξίδι τους. Οι 7 από τους 11 έμειναν στην Τουρκία για λιγότερο από 2 μήνες, 2 έμειναν 5 και 6 μήνες αντίστοιχα ενώ μόνο 2 έμειναν για πάνω από 10 μήνες.

Αυτό που ανέδειξε η έρευνα είναι ότι τα αιτήματα αυτών των ανθρώπων είναι δύο. Οι άνθρωποι οι οποίοι ξεριζώθηκαν από τους τόπους τους λόγω πολέμου, έγιναν αόρατοι προκειμένου να διασχίσουν τα ελληνοτουρκικά σύνορα και κατόπιν προσπαθούν να ξαναγίνουν ορατοί προκειμένου να ζήσουν. Αρχικά επιλέγουν να μην «υπάρχουν» για λίγο,

να μη φαίνονται και στη συνέχεια επιθυμούν να επανέρθουν στην ορατότητα ώστε να ζήσουν αξιοπρεπώς. Ένα τούνελ μετατροπών, βαθύ και δύσβατο. Ένας δρόμος που κατέβαλαν μεγάλες προσπάθειες και βίωσαν άσχημες εμπειρίες προκειμένου να τον διαβούν. Δεν είναι τραυματικές μόνο οι εμπειρίες που τους ώθησαν να φύγουν από τη χώρα τους, είναι τραυματικό όλο το ταξίδι μέχρι την πρώτη ασφαλή χώρα και για κάποιους δεν έχει τελειώσει ακόμα.

Η Εα. μιλά για τις προσπάθειες της ίδιας και την οικογένειάς της να περάσουν τα ελληνοτουρκικά σύνορα και εξηγεί ότι το διάστημα παραμονής τους στην Τουρκία δεν ήταν τίποτα άλλο από διαρκείς προσπάθειες διαφυγής του ελέγχου της τούρκικης αστυνομίας. Προσπάθησαν κάμποσες φορές με αποτέλεσμα να φυλακιστούν. Ωστόσο συνέχιζαν τις προσπάθειες, μέχρι που κάποια στιγμή το πέτυχαν.

«..Μείναμε σε μια μεγάλη πόλη που λέγεται Εσμίρ. (Σμύρνη). Αυτούς τους δύο μήνες δεν ήταν υπό φυσιολογικές συνθήκες παραμονή. Ήταν μία περίοδος με συνεχείς προσπάθειες για να έρθουμε στην Ελλάδα. Προσπαθούσαμε να έρθουμε μέσω της θάλασσας και η αστυνομία μας έπιανε. Οπότε έπρεπε να κάνουμε κι άλλη προσπάθεια. Κι άλλη..... μείναμε σε ένα δωμάτιο. Αλλά προσωρινά. Ήμασταν έτοιμοι να φύγουμε ανά πάσα στιγμή. Φαντάσου ότι μας έπιασε η τούρκικη αστυνομία και μας φυλάκισε για ενάμιση μήνα. Κάθε προσπάθεια ακολουθούσε φυλάκιση 6 ή 7 ή 8 ημερών. Οπότε ξοδέψαμε δύο μήνες ανάμεσα στη φυλακή και σε προσπάθειες...»

Ο Π. ο οποίος ταξίδευε με την οικογένειά του, η οποία αποτελείται από πολλά άτομα καθώς ήταν ο ίδιος με τη σύζυγό του, παιδιά και εγγόνια, διηγείται ότι ακριβώς λόγω της δυσκολίας περάσματος των συνόρων, έμειναν στην Τουρκία σε σπίτι το οποίο ενοικίασαν προσωρινά.

«...Σε ένα σπίτι στα τουρκο-συριακά σύνορα. Για να μπορέσεις να περάσεις στην Ελλάδα μπορεί να προσπαθήσεις πολλές φορές. Μπορεί να επιτύχεις με την πρώτη φορά, μπορεί να χρειαστεί να δοκιμάσεις ξανά. Γι' αυτό έπρεπε να πάρουμε σπίτι, επειδή είμαστε μεγάλη οικογένεια. Δεν μπορούσαμε να μείνουμε σε σκηνές...»

Η εμπειρία του Ε. αφορά το πέρασμα των συνόρων. Διηγείται με ιδιαίτερη περιγραφικότητα την αγωνία για την αποφυγή της σύλληψης και την εναλλαγή των συναισθημάτων τους. Παρόλο που ο σκοπός ήταν να περάσουν τα σύνορα και ήταν ένας σκοπός για τον οποίο είχε καταβάλει ο ίδιος πολλές προσπάθειες, ενώ ταυτόχρονα είχε δώσει και το ανάλογο αντίτιμο,

όταν βρέθηκαν στη βάρκα να κινδυνεύει η ζωή τους, παρακαλούσε να τους βρει ένα διασωστικό κι ας είναι τούρκικο!

«...Όταν μου μίλησε στην αρχή, ο πρώτος που μου μίλησε ήταν ευγενικός, όταν όμως πήγαμε και κοιμηθήκαμε μες στα λαγκάδια, στα βράχια και τα παιδιά μικρά παιδιά, σκοτάδι, μες στο δάσος, λέω « τι γίνεται εδώ;» Λέει «μη μιλάς» και ήταν όλοι με όπλα και φοβηθήκαμε. Και του λέω στην αρχή «Κοίτα να σου πω, μη μας βάλεις σε μία βάρκα και να είναι περισσότερα από 20 άτομα. Δε θέλω να είναι πολλά άτομα.» Μου λέει «όχι μπορεί να είναι 21, 22, 24.» Του λέω «μέχρι 25 δεν πειράζει.» Η βάρκα όμως ήταν 9 μέτρα και 50 άτομα. Και όλα μας έλεγαν «σουτ και σουτ και σουτ.» Δε μπορούσα να αλλάξω γνώμη. Τελείωσε. Μίλησα (στο κινητό) με αυτόν που είχα κάνει πρώτα τη συμφωνία, και λέει ο άλλος με το όπλο, «κλείσ' το αμέσως γιατί η αστυνομία θα έρθει να μας πιάσει.» Πέντε ώρες μες στη θάλασσα..... Περίπου 5 ώρες αλλά αυτός που οδηγούσε ήταν μεθυσμένος. Και εμείς του λέγαμε που να πάει. Και υπήρχαν και κάτι νησιά Τούρκικα και φοβόμασταν μην πάμε σε κανένα Τούρκικο γιατί το gps απαγορευόταν να το έχουμε ανοιχτό. Γιατί με το gps σε πιάνει η αστυνομία..... Στην αρχή δεν ήταν άσχημα στη θάλασσα, ήταν ωραία ήταν γαλήνη, αλλά μετά γίνανε κύματα και πήγαμε να πνιγούμε και εγώ δούλεψα το gps. Λέω «δε ξέρω μακάρι να μας πιάσουνε και τουλάχιστον να σωθούμε. Αν είναι Τούρκοι ή Έλληνες ότι και να 'ναι.».....»

Το ταξίδι προς την πρώτη ασφαλή χώρα αφορά την 3^η Χ.Π. και είναι ένας δρόμος μέσα από την παραβατικότητα και την αορατότητα. Η παραβατικότητα δεν αφορά μόνο το πέρασμα των συνόρων αφορά και στην εργασία χωρίς χαρτιά για όσους έμειναν λίγο περισσότερο στην Τουρκία και εργάστηκαν. Η Εν. λέει για το σύζυγό της ότι έκανε κάποια μεροκάματα στην Τουρκία, όπου παρέμειναν για 10 μήνες, χωρίς να έχει την απαραίτητα άδεια εργασίας. Ενώ ο Ε. λέει πως εργάστηκε σαν επιστάτης σε μια ανεγειρόμενη πολυκατοικία, χωρίς άδεια εργασίας και ο μισθός του ήταν κατά πολύ κατώτερος από τον κανονικό, ενώ έκανε και άλλες εργασίες με τον ίδιο πάντα μισθό.

Τα δεδομένα έδειξαν επίσης ότι οι κατηγορίες των ανθρώπων που εγκαταλείπουν τις χώρες τους προκειμένου να μεταναστεύσουν σε μία ασφαλή χώρα, στην Ελλάδα εν προκειμένω, αναφορικά με το κόστος και την πληρωμή του ταξιδιού είναι δύο. Η πρώτη κατηγορία είναι αυτοί που φεύγουν από τις χώρες τους και έχουν ήδη τα χρήματα για την αμοιβή των διακινητών και για την προσωρινή διαμονή σε ενδιάμεσους σταθμούς (Τουρκία), ενώ η δεύτερη κατηγορία είναι εκείνοι που εργάζονται στους ενδιάμεσους σταθμούς

προκειμένου να εξοικονομήσουν τα χρήματα για το κόστος του ταξιδιού. Η ιστορία του Π. αφορά στην πρώτη κατηγορία καθώς όπως λέει ο ίδιος: «*Μένουμε στο ίδιο σπίτι με τους αδερφούς μου. Ήταν μεγάλο σπίτι. Ο αδερφός μου αγόρασε το σπίτι και ο καθένας πήρε το μερίδιό του, πούλησα και τη γη μου, συγκέντρωσα όλα τα χρήματα και ταξιδέψαμε στην Τουρκία.*» . Ενώ ο Ε., ανήκει στη δεύτερη κατηγορία, διότι μετακόμισε πρώτα μόνος του, χωρίς τη σύζυγο και τα παιδιά του, στην Τουρκία για 1½ χρόνο περίπου. Σε αυτό το διάστημα η οικογένειά του έμενε σε σκηνές στα σύνορα Συρίας – Τουρκίας από τη μεριά της Συρίας. Εκείνος εργάστηκε με σκοπό να μαζέψει τα χρήματα που χρειαζόνταν για το ταξίδι. Όταν το κατάφερε πήγε στη Συρία, πήρε την οικογένειά του και ταξίδεψαν. Ο Ε., όπως και πολλοί άλλοι, ήρθαν ήδη από την 3^η Χ.Π. σε επαφή με τα χαρακτηριστικά της χαμηλού κύρους εργασίας και της αδήλωτης εργασίας. Η σχέση του με τον ενδιάμεσο σταθμό της Τουρκίας στηρίχθηκε εξ ολοκλήρου στην εργασιακή του εμπειρία και την διασφάλιση της συνέχισης του ταξιδιού του προς την Ευρώπη από οικονομική άποψη. Η επαγγελματική ταυτότητα όσων ενεργούν ή ενήργησαν όπως ο Ε., όντας ήδη κλονισμένη παραμένει στο περιθώριο και οι ίδιοι αναζητούν απλά εισόδημα για να συνεχίσουν το δρόμο τους.

3.1.3. Το ταξίδι προς την ένταξη – 4^η και 5^η Χ.Π.

Μετά το ταξίδι προς την Ευρώπη και αφού έχει επιτευχθεί η είσοδος στην Ελλάδα, ακολουθεί η μακρά, καθώς φαίνεται, περίοδος προς την ένταξη. Η έρευνα έδειξε ότι η μέχρι τώρα παραμονή των προσφύγων στην Ελλάδα χωρίζεται σε δύο χρονικές περιόδους, την 4^η και την 5^η. Η ανάγκη για τον εν λόγω διαχωρισμό προέκυψε από το γεγονός ότι οι συνθήκες παραμονής είναι ιδιαίτερα διαφορετικές ανάμεσα στα ΚΥΤ και στο ξενοδοχείο ως δομή φιλοξενίας.

«...Στη Σάμο η ζωή ήταν πολύ δύσκολη. Δεν υπήρχε ασφάλεια. Γιατί φοβόσουν να σου πάρουν το παιδί, να σου το βιάσουν. Γιατί δεν ήταν σπίτια με κλειδί. Ήταν σκηνή. Και διαφορετικές εθνικότητες. Δε ξέρεις και ο διπλανός σου τι καπνό φουμάρει. Και μετά υπήρχαν κάτι τρύπες μες στο δάσος. Φοβόσουν μη πέσει το παιδί σε κανένα γκρεμό. Εδώ τουλάχιστον είναι ασφαλές για τα παιδιά. Εδώ μπορεί να μην έχει σχολείο αλλά πάλι καλύτερα από εκεί στη Σάμο...», λέει ο Ε.

« ... Το δύσκολο ήταν ότι είχαν χωρίσει τις οικογένειες από τους άντρες που ήταν μόνοι τους. Όμως και οι μόνοι άντρες έχουν διαφορές μεταξύ τους. Αλλιώς είναι ένας 19 ετών και ένας που είναι περίπου 40 με οικογένεια (που δεν είναι μαζί του όμως όπως εγώ.)», λέει ο Τ.

Όπως προαναφέρθηκε οι άνθρωποι αυτοί για την ανάγκη περάσματος των ελληνοτουρκικών συνόρων έγιναν τρόπον τινά αόρατοι. Έπαψαν για λίγο να φαίνονται. Από την άφιξή τους όμως σε ασφαλές έδαφος, προσπαθούν να ξαναγίνουν ορατοί και να διεκδικήσουν τη ζωή τους και όσα τους χρειάζονται για να βιοποριστούν. Οι προσπάθειες περάσματος ξανά στην ορατότητα φαίνονται από τη διεκδίκηση δικαιωμάτων, με κυρίαρχο την πρόσβαση στην εργασία. Και για πολλούς την έκδοση της άδειας παραμονής ως πρόσφυγα, ώστε να χρησιμοποιηθεί ως «διαβατήριο» για την μετάβασή τους σε άλλη Ευρωπαϊκή χώρα και την εύρεση εργασίας εκεί.

«..Θέλω να δουλέψω και να μείνω εδώ. Να πάρω το άσυλο και να πάμε στην Αθήνα. Να μάθω τη γλώσσα και να πάνε τα παιδιά σχολείο. Να ανοίξει ο άντρας μου κουρείο στην Αθήνα. Δε σκεφτόμαστε ούτε να πάμε σε άλλη χώρα ούτε να γυρίσουμε πίσω. Όταν φτάσαμε στη Σάμο η κόρη μου έκλαιγε και ήθελε να γυρίσουμε πίσω. Τώρα όμως της αρέσει και θέλει να μείνουμε εδώ...», λέει η Τσ.

«..Θέλω να κάνω δική μου δουλειά. Δε θέλω να δουλέψω σε άλλον. Μπορεί στην αρχή να πάω να δουλέψω κάπου να μάθω καμία εργασία κλπ Θα πάω να κάνω ή τη δουλειά που ξέρω ή να μάθω κάτι, να μαζέψω κεφάλαιο για να ξεκινήσω να δουλέψω. Θέλω να κάνω μια δουλειά δική μου. Δεν ξέρουμε ακριβώς που θα είμαστε αλλά μπορεί να πάμε σε μία χώρα και να μας πούνε υπάρχουν σχολές επαγγέλματος, να μάθουμε ένα επάγγελμα. Να πάω εκεί 4-5 μήνες, ένα χρόνο, να μάθω ένα επάγγελμα και να κάνω αυτό. Αλλά πάντα θέλω να κάνει δική μου δουλειά...», λέει ο Ε.

3.2. Η προσφυγική εμπειρία ως παράγοντας κοινωνικοποίησης

Δεν παρατηρήθηκε κανένα ίχνος συλλογικότητας, ούτε σε κάποια από τις συνεντεύξεις ούτε κατά τη διάρκεια των παρατηρήσεων. Δεν έχουν αναπτυχθεί εκτεταμένες κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των διαμενόντων στο ξενοδοχείο, ούτε κάποιας μορφής σύλλογος ή οργανωμένη ομάδα με εκπροσώπους ώστε να διεκδικούν τα αιτήματά τους συλλογικά. Μόνο όσες φορές προέκυψαν ζητήματα που αφορούσαν τη σίτιση, για παράδειγμα, διεκδίκησαν πολλοί από τους διαμένοντες καλύτερη αντιμετώπιση, με τη μορφή της μαζικής διαμαρτυρίας όπου κάποιος μίλησε εκ μέρους όλων, χωρίς να έχει προηγηθεί κάποιας μορφής ψηφοφορία. Προέκυψε σαν απλή συνεννόηση.

Μέχρι στιγμής παρατηρείται μόνο ατομοκεντρική και οικογενειοκεντρική μορφή κοινωνικοποίησης. Τα κοινωνικά δίκτυα που έχουν αναπτυχθεί αφορούν το οικογενειακό

περιβάλλον και δρουν μετατρέποντας τους κοινωνικούς δεσμούς σε κοινωνικό κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί τη βάση για την περαιτέρω ενίσχυση της διαδικασίας της μετανάστευσης. Στις περιπτώσεις που εκλείπουν τα οικογενειακά κοινωνικά δίκτυα, παρατηρείται ατομοκεντρική ανάπτυξη συστήματος το οποίο δημιουργείται με σκοπό να μετατραπεί σε κοινωνικό κεφάλαιο και να ενισχύσει τη διαδικασία της μετανάστευσης. Ο Δ., ο Τ., η Τα και ο Δκ είναι οι περιπτώσεις οι οποίες είτε βρέθηκαν μόνοι τους στην Ελλάδα είτε με την οικογένειά τους (η Τα), αλλά επειδή είτε απουσιάζουν πλήρως είτε είναι αδύναμοι οι δεσμοί με ανθρώπους σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, με συνέπεια να αδυνατούν να τους στηρίξουν στην περαιτέρω διαδικασία της μεταναστευτικής τους εμπειρίας, επιδιώκουν τη δημιουργία ατομικού συστήματος πόρων, πληροφοριών και ανθρώπων.

Η οικογένεια του Δ. είναι στη Συρία, ο πατέρας του πιστεύει ότι οι βόμβες συμβολίζουν την οργή του θεού, δεν έχει συγγενείς σε άλλη χώρα και σκέφτεται να εγκατασταθεί στη Γαλλία προσδοκώντας στήριξη από τα θεσμικά δίκτυα και τις οικονομικοεπαγγελματικές συνθήκες της χώρας.

Ο Τ. είναι επίσης μόνος του στην Ελλάδα, η σύζυγος, ο γιός του και οι γονείς του είναι στη Συρία και σκέφτεται να εγκατασταθεί σε Γαλλία ή Αγγλία λόγω του ότι ο ίδιος γνωρίζει αγγλικά και η σύζυγός του γαλλικά, με σκοπό να ενταχθούν σε κάποια από τις δύο αυτές αγορές εργασίας. Προσδοκά να εγκατασταθεί ο ίδιος σε κάποια από αυτές τις δύο χώρες και μετά με τη διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης να μπορέσει να φέρει τη σύζυγο και το γιο του.

Η Τα είναι με την οικογένειά της στην Ελλάδα, το σύζυγο και τα τρία τους παιδιά και λόγω απουσίας κοινωνικών δικτύων σε άλλες χώρες σκέφτονται να παραμείνουν στην Ελλάδα και να προσπαθήσουν να φτιάξουν εδώ τη ζωή τους.

Ο Δκ είναι μόνος του στην Ελλάδα. Οι γονείς του είναι στη Συρία και έχει μία αδερφή και έναν αδερφό σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Επειδή όμως και εκείνοι αδυνατούν να τον στηρίξουν στη μετεγκατάστασή του μαζί τους, προσπαθεί να ενταχθεί στην ελληνική αγορά εργασίας τελικά, παρόλο που αρχικά υπήρχε το ενδεχόμενο να πάει στη Γερμανία, όπου βρίσκεται ο αδερφός του.

3.3.Η προσφυγική εμπειρία ως θεμέλιο του κοινωνικού αποκλεισμού

Ένα από τα βασικά ερωτήματα που διατρέχει τη συγκεκριμένη μελέτη είναι το πως ακριβώς συντελείται η διαδικασία της περιθωριοποίησης. Ποιες είναι αυτές οι ενέργειες ή συμπεριφορές ή αποφάσεις οι οποίες διαμορφώνουν τη συνθήκη του κοινωνικού αποκλεισμού; Είναι άραγε ορατές; Μήπως είναι και αυτές αόρατες προκειμένου να πετύχουν το σκοπό τους; Μελετώντας τις προσφυγικές εμπειρίες που έχω στη διάθεσή μου επιχειρώ

στη συνέχεια να κάνω μια καταγραφή ορατών και αόρατων διαδικασιών, κοινωνικών δομών, με σκοπό να «δω» την τέλεση του φαινομένου και να κατανοήσω τη γέννηση και την ανάπτυξή του, με την ελπίδα να βρεθούν λύσεις και να δοθούν απαντήσεις στο ερώτημα: «και τώρα τι κάνουμε;» .

Οι ορατές διαδικασίες και εμπειρίες είναι πολύ εύκολο να καταγραφούν και να γίνουν αντιληπτές. Θεωρώ ωστόσο ζωτικής σημασίας για τη μελέτη μου να μιλήσω πρώτα για αυτές, με σκοπό να ανέβω ένα-ένα τα σκαλιά της ανάλυσής μου και μέσα από την αναφορά αυτών που οι περισσότεροι πιθανόν θεωρούμε αυτονόητα να τα μετατρέψω από *ανάξια λόγου* σε *αναγκαία* να ειπωθούν.

→ Ο *κίνδυνος της ζωής*. Όταν δηλαδή απειλείται η σωματική και ψυχική ακεραιότητα κάποιου, από συνθήκες και γεγονότα που διαφεύγουν του ελέγχου του. Όταν δεν έχει τροφή, νερό και στέγη είτε λόγω φτώχειας είτε λόγω πολέμου, στην προκειμένη περίπτωση. Αυτή είναι μια αναμφισβήτητη γενεσιουργός εμπειρία τραυμάτων και εμποδίων.

«Με είχε απαγάγει η τοπική μαφία και με ανάγκασαν να μπω στο στρατό. Από εκεί κατάφερα εγώ και άλλα 5 άτομα και αποδράσαμε. Ο ένας από αυτούς σκοτώθηκε...», λέει ο Τ.

«Όταν είχαμε προβλήματα στην πόλη μας μετακομίσαμε σε μια άλλη πόλη, μικρή πόλη, όπου μένουν Κούρδοι, που λέγεται Αφρίν. Στη Συρία έχουμε αυτό που λέγεται στρατιωτική υπηρεσία (θητεία). Ο γιος μου ήταν περίπου κοντά στην ηλικία για τη στρατιωτική υπηρεσία και η κυβέρνηση θα του ζητούσε να πολεμήσει για αυτούς. Για αυτό το λόγο πήρα όλη μου την οικογένεια και τα πράγματά μας και μετακομίσαμε σε άλλη πόλη...», λέει ο Π.

«Έγινε ένα περιστατικό. Ήταν καλοκαίρι και επειδή κάνει ζέστη μέσα στο σπίτι κοιμόμασταν πάνω στην ταράτσα. Και είδα ότι ερχόταν ένα ελικόπτερο με ένα βαρέλι με δυναμίτη μέσα. Πιο κάτω χτυπάει, μετά έρχεται πιο μέσα και πιο μέσα και μετά πριν να μας φτάσει αυτό, αφήσαμε το σπίτι και φύγαμε. Έτσι ξεκίνησε. Και αφήσαμε τα πράγματά μας και το σπίτι όπως είναι. Αφήσαμε το σπίτι. Πήγαμε σε ένα χωριό...», λέει ο Ε.

«Επειδή η κόρη μου, αυτή που είναι 15 χρονών που είναι εδώ, τη χτύπησε το αεροπλάνο με μια ρουκέτα στο σπίτι, χτύπησε το σπίτι μας η ρουκέτα και ένα κομμάτι από το σίδερο που βγαίνει, χτύπησε το πόδι της και έπαθε ζημιά. 2 ½ χρόνια στη Συρία ήταν στα νοσοκομεία και τώρα πάλι θέλει θεραπεία. Δεν είναι εύκολο που έχει φύγει ένα κομμάτι από το κρέας, και τα νεύρα έφυγαν και τα λοιπά...», λέει ο Επ.

«Ο σύζυγος ήταν άνεργος. Αλλά τα παιδιά μερικές φορές πηγαίνουν σχολείο μερικές φορές δε πηγαίνουν. Χτυπήθηκε το σπίτι μας και ο χώρος που εργαζόταν ο άντρας μου χτυπήθηκε...», λέει η Εν.

→ Ο εγκλεισμός στη φυλακή της Τουρκίας, ο «εγκλεισμός» στα ΚΥΤ, ο «εγκλεισμός» στη δομή. Η φυλάκιση με τη βία ή η τοποθέτηση σε συγκεκριμένο και ελεγχόμενο χώρο, είναι αποφάσεις και διαδικασίες που σημαίνουν τον περιορισμό της ελευθερίας του ανθρώπου και της ελεύθερης βούλησης αυτού. Αναφορικά με το χώρο, προηγήθηκε η ανάλυση του Φουκώ, σύμφωνα με την οποία, όλοι μας ζούμε σε μια εποχή όπου ο χώρος μας προσφέρεται υπό τη μορφή σχέσεων χωροθεσίας. Κάτι τέτοιο φαίνεται να συμβαίνει με τους πρόσφυγες. Προσπαθούμε να εφεύρουμε, και εφευρίσκουμε τελικά, διαρκώς χωροθεσίες για να τους τοποθετούμε εκεί για να μην μπούνε στους «χώρους» μας. Τους λέμε «εντάξει μπήκες αλλά θα πας εκεί! Θα σε κρατήσω χωριστά από εμένα. Χώρια. Μαζί αλλά χωριστά.». Δεν υπονοώ ότι το αντίθετο θα ήταν η καλύτερη λύση, ότι δηλαδή δεν χρειάζεται να υπάρχουν τα ΚΥΤ ή οι σχετικές υπηρεσίες του κάθε κράτους. Διευκρινίζω ότι το συγκεκριμένο εύρημα της έρευνάς μου το παραθέτω ως μία απόφαση, μία διαδικασία – την τοποθέτηση στα ΚΥΤ και στα στρατόπεδα - η οποία φαίνεται να της αποδίδεται από τους ίδιους τους πρόσφυγες το νόημα του «εγκλεισμού», πέρα από τη θεσμική της αναγκαιότητα. Είναι μια κοινωνική δομή που ερμηνεύεται με όρους περιορισμού της ελεύθερης επιλογής από τους ίδιους τους πρόσφυγες.

«Πήγαν όλους τους Κούρδους έξω από τη Μόρια. Μείναμε εκεί τρεις μήνες στις σκηνές σε ένα κήπο και δεν είχαμε αρκετό φαγητό να φάμε. Μία απόφαση από την κυβέρνηση έλεγε ότι έπρεπε να μεταφερθούν στο Καραταμπά, είναι ένα απίθανο μέρος εκεί μόνο για οικογένειες. Μετέφεραν όλες τις οικογένειες Κούρδων στο Καρατάμπά. Και ξεκίνησαν τα χαρτιά μας σαν να ήμασταν νέοι όταν πήγαμε εκεί. Σαν να μην ήμασταν ήδη τρεις μήνες. Ξεκινήσαμε από την αρχή. Κάναμε μία συνέντευξη στη Μυτιλήνη και μετά ήρθαμε στην Ηλιόχαρη. Δε μπορείς να φανταστείς αυτοί οι έξι μήνες πως πέρασαν, χωρίς φαγητό, χωρίς δωμάτιο, τίποτα...», «... Πρώτον, δε γνωρίζουμε τη γλώσσα. Κανένας δε μας διδάσκει τη γλώσσα. Κανείς δε μας καλεί σε μαθήματα ελληνικών. Να είμαστε μέρος αυτής της κοινωνίας. Δεύτερον, πάντα μας βάζουν σε απομονωμένα μέρη. Για παράδειγμα, τώρα είμαστε στους Αγ. Θεοδώρους. Δεν είναι κεντρική πόλη. Κανείς δε μπορεί να μας δει και εμείς δε μπορούμε να δούμε κάποιον (κανέναν). Τρίτον, είναι πολύ βαρετό. Δε μπορείς να φανταστείς πόσο δύσκολο είναι να κάθεται όλη την ώρα χωρίς να κάνεις τίποτα...», λέει ο Π.

«...Φαντάσου ότι μας έπιασε η τούρκικη αστυνομία και μας φυλάκισε για ενάμιση μήνα. Κάθε προσπάθεια ακολουθούσε φυλάκιση 6 ή 7 ή 8 ημερών. Οπότε ξοδέψαμε δύο μήνες ανάμεσα στη φυλακή και σε προσπάθειες...», λέει η Εα.

→ Οι καθυστερήσεις στις διαδικασίες. Η αναμονή είναι επίσης ένα δεδομένο ιδιαίτερα δυσάρεστο και στρεσογόνο. Οι οκτώ οικογένειες από τις έντεκα περιμένουν πάνω από 2 χρόνια από την είσοδό τους στη χώρα έως τη συνέντευξη για το άσυλο, ενώ οι υπόλοιπες τρεις περιμένουν πάνω από 18 μήνες.

«...Αν πάω στην Αγγλία θα μπορώ να επικοινωνήσω, να βρω δουλειά και επίσης θα μπορώ να φέρω την οικογένειά μου μέσα σε 6 μήνες. Πολύ γρήγορα. Θέλω ένα χρόνο στην Ελλάδα...», λέει ο Τ.

«...η συνέντευξη για το άσυλο είναι το Μάιο του 2021. Λόγω της διαμάχης που έγινε στη Μυτιλήνη και άρχισαν τα χαρτιά μας από την αρχή, λόγω αυτού ξοδέψαμε πολύ χρόνο για το τίποτα. Αυτό μας κόστισε αργές διαδικασίες. Ήταν έξι μήνες χωρίς τίποτα. Κατά τη διάρκεια αυτών των έξι μηνών ήρθαν και άλλοι, προκλήθηκε μεγάλη πίεση και γι' αυτό καθυστέρησε το ραντεβού μας. Στη βάρκα που ερχόμασταν στην Ελλάδα ήταν μία άλλη οικογένεια Κούρδων, η οποία έχει ραντεβού τον Αύγουστο του 2020. ..», λέει ο Π.

→ Ελλιπής παρακολούθηση σχολείου τόσο στη χώρα προέλευσης όσο και στην Ελλάδα και καθόλου μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Δυστυχώς επιβεβαιώνονται τα στοιχεία της έκθεσης «Ανεβάζοντας Ταχύτητα: Η Εκπαίδευση των Προσφύγων σε Κρίση» (Stepping Up: Refugee Education in Crisis)⁵¹ της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, σύμφωνα με την οποία περισσότερα από τα μισά παιδιά πρόσφυγες δεν πηγαίνουν σχολείο.

«...Τα παιδιά δεν πηγαίνουν σχολείο. Ζήτησα να πάνε στο σχολείο αλλά μου είπαν ότι παίρνουν ένα περιορισμένο αριθμό μαθητών και «έκλεισε», λέει η Τσ.

«...Δε μπορείς να φανταστείς. Πρώτον, δε γνωρίζουμε τη γλώσσα. Κανένας δε μας διδάσκει τη γλώσσα. Κανείς δε μας καλεί σε μαθήματα ελληνικών. Να είμαστε μέρος αυτής της κοινωνίας....», λέει ο Π.

«Τα παιδιά δεν έχουν πάει ποτέ σχολείο...» λέει ο Ε. του οποίου τα παιδιά είναι ηλικίας 4, 6, 9 και 12. Και συνεχίζει «...Είμαι 1 ½ χρόνο εδώ και τα παιδιά μου είναι αγράμματα.»

Τα παιδιά του Επ. σταμάτησαν το σχολείο στη Συρία από το 2015. Η κόρη της Εν. πήγαινε σχολείο στη Χίο και πήγε και στους Αγ. Θεοδώρους, ενώ ο γιος της δεν πήγε στους Αγ. Θεοδώρους διότι έπρεπε να πάει στο γυμνάσιο και πιθανόν λόγω κακής συνεννόησης ή λόγω απροθυμίας της οικογένειας δεν παρακολούθησε την τάξη που έπρεπε. Η Εντ. μητέρα τεσσάρων παιδιών αναφέρει:

«... Όλοι οι Έλληνες δεν έχουν διδάξει τα παιδιά ούτε ένα γράμμα!.... Το πρόβλημα δεν είναι μόνο τα σχολεία. Ίσως και η οργάνωση φταίει. Πολλοί λόγοι. Για αυτούς τους λόγους οι γονείς δε στέλνουμε τα παιδιά στο σχολείο...»

Ακολουθεί ένας πίνακας στον οποίο αναφέρονται οι ηλικίες των παιδιών των οικογενειών που συμμετέχουν στην εν λόγω έρευνα, οι χρονολογίες στις οποίες πήγαν ή πρόκειται να πάνε στο σχολείο καθώς και οι χρονολογίες ολοκλήρωσης της δωδεκαετούς φοίτησης.

Πίνακας 5: Οι ηλικίες των παιδιών των συμμετεχόντων

	Όνομα	Αριθμός παιδιών	Ηλικίες παιδιών	Έτος γέννησης παιδιών	Έτος έναρξης σχολείου (7 ετών α' δημοτικού)	Έτος ολοκλήρωσης σχολείου (18 ετών γ' λυκείου)
01	Εα	4	25/23/17/12	1994/1996/2002/2007	2001/2003/2009/2014	2012/2014/2020/2025
03	Τ	1	5	2014	2021	2032
04	Τα	3	12/9/6	2007/2010/2013	2014/2017/2020	2025/2028/2031
06	Ε	4	12/9/6/4	2007/2010/2013/2015	2014/2017/2020/2022	2025/2028/2031/2033
07	Επ	5	20/15/13/12/10	2000/2004/2006/2007/2009	2007/2011/2013//2014/2016	2018/2022/2024/2025/2027
08	Ο	3	19/18/4	2000/2001/2015	2007/2008/2023	2018/2019/2033
09	Εν	2	15/12	2004/2007	2011/2014	2022/2025
11	Εντ	4	13/11/9/5	2006/2008/2010/2014	2013/2015/2017/2021	2024/2026/2028/2032

Οι αόρατες διαδικασίες και εμπειρίες προσφέρουν μεγάλη δυνατότητα για ανάλυση. Είναι όσα δε φαίνονται με την πρώτη ματιά και συνήθως είναι όσα μένουν ανείπωτα. Έχουν όμως τόση δύναμη που αναπόφευκτα γεννούν στους ανθρώπους δράσεις και αντιδράσεις.

→ *Πρόσβαση* σε αγαθά και υπηρεσίες. Αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα, πίσω από τις καθυστερήσεις, την αναμονή και την τοποθέτηση σε δομές είναι η μη πρόσβαση ή η πρόσβαση υπό όρους σε βασικά αγαθά και σε υπηρεσίες. Ικανοποιείται η ανάγκη της στέγασης και της σίτισης εν μέρει, η πρόσβαση σε νερό, αλλά δεν ικανοποιείται η πρόσβαση στην εκπαίδευση.

«Όχι τίποτα. Το χωριό δεν το δέχεται. Στη Σάμο η ζωή ήταν πολύ δύσκολη. Δεν υπήρχε ασφάλεια. Γιατί φοβόσουν να σου πάρουν το παιδί, να σου το βιάσουν. Γιατί δεν ήταν σπίτια με κλειδί. Ήταν σκηνή. Και διαφορετικές εθνικότητες. Δε ξέρεις και ο διπλανός σου τι καπνό φουμάρει. Και μετά υπήρχαν κάτι τρύπες μες στο δάσος. Φοβόσουν μη πέσει το παιδί σε κανένα γκρεμό. Εδώ τουλάχιστον είναι ασφαλές για τα παιδιά. Εδώ μπορεί να μην έχει σχολείο αλλά πάλι καλύτερα από εκεί στη Σάμο...» λέει ο Ε.

Οι άνθρωποι αυτοί δείχνουν να συμβιβάζονται ακόμα και με την ελλιπή πρόσβαση σε βασικά αγαθά και να εσωτερικεύουν σιγά-σιγά τη θέση στην οποία θα τοποθετηθούν. Αρχίζουν σταδιακά να ενσωματώνουν και να νοσηματοδοτούν την κοινωνική τους ζωή ως απλά καλύτερη από την προηγούμενη, όχι όμως απαραίτητα καλή. Αποδέχονται ότι θα ικανοποιούνται μεν οι συνθήκες μιας ασφαλούς διαβίωσης, χωρίς όμως ταυτόχρονα να είναι ενεργό και το ενδεχόμενο να ικανοποιούνται οι συνθήκες της επαρκούς διαβίωσης, με την έννοια ότι καλύπτονται όλες οι ανάγκες της ανθρώπινης ύπαρξης.

Η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες η οποία παρέχεται μεν, αλλά προσφέρεται υπό όρους ή υπό ειδικές διαδικασίες, σε συνδυασμό με τις καθυστερήσεις παντός τύπου, υποκρύπτει μία υποτελή θέση για τον πρόσφυγα, ο οποίος καλείται να διαπραγματεύεται και να «μετρά» ποια δικαιώματα θα του αναγνωριστούν πρώτα, σε ποια αγαθά θα έχει πρόσβαση, με ποια σειρά να τα διεκδικήσει, τι να περιμένει και τί όχι, ή τι μπορεί να κερδίσει. Όλα αυτά είναι ενέργειες και εμπειρίες. Είναι νοήματα που αποδίδονται στην μερική ή ελλιπή πρόσβαση σε βασικά αγαθά διαβίωσης και υποσκάπτουν την ομαλή ένταξη των νεοφερμένων σε μία κοινωνία.

→ Η έλλειψη επικοινωνίας είτε καθιστά αδύνατη την περαιτέρω ένταξη των νεοφερμένων σε μια κοινωνία είτε την καθυστερεί. Δεν είναι μόνο η γνώση της ελληνικής γλώσσας ως επιπλέον προσόν που θα μπορούσε να βοηθήσει κάποιον να βρει δουλειά ή σπίτι ή να μπορέσει να συνεννοηθεί με τον διευθυντή του γυμνασίου ώστε να παρακολουθήσει το παιδί του σχολείο. Κυρίως είναι ότι απουσιάζει η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων και επομένως τίθεται εν αμφιβόλω η ένταξη αυτών των ανθρώπων στην ελληνική κοινωνία ή και σε οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή κοινωνία με την οποία δεν υπάρχει διαλεκτική σχέση. Φαίνεται να διανύουμε όλοι μας έναν δρόμο προς το άγνωστο με αγνώστους. Χωρίς επικοινωνία πως θα υπάρξει κοινωνία;

Ο Δ. αναφέρει ότι έμαθε αγγλικά από μία εθελόντρια στη Σάμο και λίγα ελληνικά, τόσο ώστε να συνεννοείται από τις περιστασιακές δουλειές που έχει βρει στην Ελλάδα. Ο Τ.

γνώριζε αγγλικά και στην Ελλάδα έμαθε πολύ λίγα ελληνικά, τις λέξεις «καλημέρα» «τι κάνεις;» κ.λ.π. από τη διαμονή του στο ξενοδοχείο.

«Όταν πήγαίνα στην παραλία το καλοκαίρι, υπήρχαν πολλοί ξένοι άνθρωποι, Έλληνες, τουρίστες κ.α. και επικοινωνία με κάποιες λέξεις και κάποια νοήματα, σύμβολα, ως εκεί...», λέει η Εα., αναφορικά με τη γνώση και την επικοινωνία με τη χρήση της ελληνικής γλώσσας.

«Πρέπει να πάμε στην Αθήνα, και να επικοινωνήσουμε με έναν Άραβα γιατρό, επειδή δεν γνωρίζουμε τη γλώσσα, και είμαστε αναγκασμένοι να βρούμε συγκεκριμένο γιατρό. Αυτό είναι άλλο πρόβλημα γιατί μπορεί αυτός ο γιατρός να μην είναι καλός...», λέει ο Π. αναφορικά με την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας.

«..Κανονικά δεν έχω πολλή επαφή γιατί δεν έχω γλώσσα. Για να κάνεις επαφή με κάποιον πρέπει να έχεις γλώσσα. Εφόσον λείπει η γλώσσα είναι λίγη η επαφή. Αλλά μία φορά εδώ που ήμασταν κοντά στη θάλασσα, έχω το παιδί το μικρό που είναι 4 χρονών και πήγαμε να κολυμπήσει αλλά στην αρχή ήταν εντάξει. Μετά είχε κύματα, το πήρα πιο κοντά στη στεριά και ήταν δύο κυρίες στην ηλικία σας, που κολυμπούσαν κοντά μου και είδαν ότι το παιδί είχε μύξα και ήρθαν και το καθάρισαν με το χέρι τους και το πλύναν το πρόσωπο του παιδιού. Για εμένα αυτό, η κίνηση αυτή με συγκίνησε πάρα πολύ. Έχουν ανθρωπιά αυτοί οι άνθρωποι. Πολλές φορές είμαστε στην παραλία καθόμαστε, δίπλα μας είναι οι Έλληνες τρώνε, θα δεις θα έρθουνε και θα δώσουνε στα παιδιά. Οι Έλληνες σα λαός, σαν έθνος είναι πολιτισμένοι και δεν είναι ρατσιστές. Δεν είδα τίποτα. Δε με ενόχλησε κανένας και πάω στην εκκλησία και δε μου είπαν αφού δεν είσαι ορθόδοξος χριστιανός τι κάνεις εδώ; Να με πετάξουν έξω. Αλλά εδώ δεν καταλαβαίνω τίποτα από τη λειτουργία. Μ' αρέσει να συμμετέχω αλλά δεν ...», λέει ο Ε. αναφορικά με τις κοινωνικές σχέσεις ανάμεσα στους νεοφερμένους και τους ντόπιους.

«Εδώ επειδή είναι να πάει στο γυμνάσιο υπήρχε δυσκολία στη συνεννόηση. Για το κορίτσι ήξερα. Για το αγόρι κάτι δεν ήξερα. Δεν μπορούσα να καταλάβω...», λέει η Εν. αναφορικά με τη φοίτηση του 15χρονου γιού της στο γυμνάσιο της περιοχής.

→ Όπως επιτάσσει η εποχή, ακόμα και η συμμετοχή στην αγορά εργασίας, η ένταξη και η επικοινωνία, λειτουργούν κατά τα πρότυπα του *diy (do it yourself)*. Οτιδήποτε και αν θελήσει ο σύγχρονος άνθρωπος μπορεί να βρει αντίστοιχο βιντεάκι στο YouTube το οποίο θα του δίνει οδηγίες για το πως θα κάνει αυτό που θέλει μόνος του. Μοιάζει να είναι κοινά αποδεκτό ως τακτική και να εφαρμόζεται ακόμα και στην συγκεκριμένη περίπτωση. Ακόμα και ως προς τη εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, όσοι έψαξαν να βρουν τον τρόπο να κάνουν μεροκάματα, βρήκαν βίντεο στο YouTube τα οποία προσφέρουν μαθήματα ελληνικών.

«...Βλέπω βίντεο στο internet και αρχίζω να προφέρω κάποιες λέξεις ελληνικές. Κοιτάω το πρόσωπό μου και δε με αναγνωρίζω...» λέει ο Τ

«Από το χωριό, έχω γνωρίσει κάποιους και έδωσα το τηλέφωνό μου και με πήρανε για να πάω.», λέει ο Δ. για το πως βρήκε εργοδότη για να κάνει κάποια μεροκάματα.

«...Εδώ δε δίνονται δουλειές. Δεν δίνεται και κίνητρο για δουλειά. Στη Γερμανία ενώ είναι πάρα πολλοί οι Τούρκοι δε γίνεται τίποτα γιατί δουλεύουν. Εδώ είμαι δύο χρόνια και ακόμα περιμένω. Εγώ κάνω κάποιες εργασίες εδώ στο ξενοδοχείο. Κάποια μεροκάματα. Ασχολούμαι με τον κήπο και κάποια μικροεργασίες.», λέει ο Τ. σχετικά με την εύρεση εργασίας.

«Επειδή τον ξέρω πολύ καλά, πριν από 3 μήνες και ενώ δούλευε έξω πέρασε από ένα κήπο και είδε τον ιδιοκτήτη του κήπου και του είπε μπορώ να τον καθαρίσω για εσένα. Ο ιδιοκτήτης του είπε: «εντάξει μπορείς να ξεκινήσεις να δουλεύεις.» Οπότε κάθε 2-3-4 μέρες του τηλεφωνεί και του λέει να πάει να δουλέψει. Αυτό κάνει. Μπορεί να δουλέψει κάποιες μέρες σε ένα μήνα, ίσως 15.», λέει ο μεταφραστής για τον Π. σχετικά με την εύρεση εργασίας.

«Πήγα εδώ σε αυτούς που ελέγχουν το πρόγραμμα εδώ και τους είπα, είμαι εθελοντής μπορείτε να βρείτε μια δουλειά στην Αθήνα για τους γέρους ανθρώπους, αυτοί που δε μπορούν να έχουν μετακίνηση, να βοηθάω; Μόνο να μου πληρώσετε το τρένο και να πάω να γυρίσω στη δουλειά μου. Να τους δείξω ανθρωπιά. Μπορεί αυτός που είναι μόνος του στο γηροκομείο και δεν έχει κανέναν, μπορεί αυτός κάποτε να είχε χτίσει αυτό το ξενοδοχείο, να ήταν οικοδόμος. Μετά., όπως εγώ βοηθάω αυτόν, αύριο θα έρθει κάποιος να με βοηθήσει. Έτσι, δηλαδή ότι σπέρνεις θα το θερίσεις.», λέει ο Ε. αναφορικά με την επιθυμία του να εργαστεί.

3.4. Συμπεράσματα

Η παραγωγή δεδομένων και η ανάλυσή τους αναπτύχθηκαν ταυτόχρονα με τη θεωρία. Με το μοντέλο μελέτης που επινόησα μου δόθηκε η δυνατότητα να κινούμαι από την ανάλυση των δεδομένων μου στη διαδικασία δόμησης εξηγήσεων με αποτέλεσμα να καταλήξω στα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Ο κίνδυνος και η ανάγκη για προστασία της ζωής προηγείται της επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Αυτή η μετατόπιση του κέντρου των βιοτικών προτεραιοτήτων από την εργασία στην ανάγκη για προστασία, αποτελεί την τομή και προκαλεί ριζικές μεταβολές στην επαγγελματική σταδιοδρομία. Επίσης, είναι σαφές ότι ο κίνδυνος και η απειλή της ζωής δεν αφορούν μόνο τις περιοχές που βομβαρδίζονται. Η ασφάλεια που επιζητούν αυτοί οι άνθρωποι, είναι μία δομή βαθιά ψυχολογική, δεν είναι μόνο κοινωνικοπολιτική.
- Το στάδιο προετοιμασίας του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού έχει ήδη ξεκινήσει κατά τη δεύτερη χρονική περίοδο, στη χώρα καταγωγής. Ενώ σχηματοποιείται σταδιακά με την πάροδο του χρόνου και τη μετακίνηση των ανθρώπων προς την Τουρκία, και αργότερα την Ελλάδα. Το διάστημα παραμονής στην Τουρκία, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι είχε χαρακτηριστεί ως «ασφαλής τρίτη χώρα», αποτελεί ένα ενδιάμεσο προπαρασκευαστικό στάδιο της διαδικασίας που αναλύεται.
- Στην Τουρκία η επαγγελματική ταυτότητα για τους περισσότερους συμμετέχοντες της έρευνας είτε απουσιάζει εντελώς είτε, για όσους έμειναν λίγο χρόνο παραπάνω, διαφοροποιείται, καθώς είτε κάνουν άλλα επαγγέλματα είτε δεν έχουν τις απαραίτητες άδειες εργασίας.
- Οι 7 οικογένειες από τις 11 έμειναν στην Τουρκία για λιγότερο από 2 μήνες, 2 οικογένειες έμειναν 5 και 6 μήνες αντίστοιχα, ενώ μόνο μία οικογένεια και ένας άντρας μόνος του έμειναν για πάνω από 10 μήνες. Αυτός που έμεινε για 18 μήνες, όταν πια ταξίδεψε προς την Ελλάδα πήρε μαζί του την οικογένειά του από τη Συρία και δεν έμειναν ούτε μία μέρα στην Τουρκία.
- Αναδύθηκαν δύο μεγάλες κατηγορίες ως προς το κόστος του ταξιδιού. Αυτοί που είχαν εξασφαλίσει το κόστος του ταξιδιού από τη χώρα τους και η εμπειρία τους στην Τουρκία αφορούσε μόνο τις προσπάθειες περάσματος των συνόρων και αυτοί που έμειναν στην Τουρκία με σκοπό να εργαστούν για να εξασφαλίσουν το κόστος του ταξιδιού τους.
- Τα αιτήματα των ανθρώπων αυτών ήταν αρχικά να γίνουν «αόρατοι» για να περάσουν τα σύνορα και μετά να γίνουν «ορατοί» για να ζήσουν με ασφάλεια.
- Δεν παρατηρήθηκε κανένα ίχνος συλλογικότητας. Δεν έχουν αναπτυχθεί εκτεταμένες κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των διαμενόντων στο ξενοδοχείο, ούτε κάποιας μορφής σύλλογος ή οργανωμένη ομάδα με εκπροσώπους, ώστε να διεκδικούν τα αιτήματά τους συλλογικά.

Συναντώνται αλλά ως διαχωρισμένοι. Η ενότητα που παρατηρείται είναι στο επίπεδο της οικογένειας, της εκτεταμένης ή πολυμελούς οικογένειας. Και ενώ συνηθίζουμε, ακόμα και στην παρούσα έρευνα, να αναφερόμαστε σε κατηγορίες του τύπου μετανάστες ή πρόσφυγες, εκείνοι μιλούν σαν Σύριοι ή Κούρδοι ή Ιρακινοί κ.ο.κ. Ή σαν σουνίτες ή σίιτες. Ή σαν φανατικοί, αδιάφοροι ή ακόμα και εν δυνάμει χριστιανοί.

- Οι ορατές και αόρατες διαδικασίες και δομές, οι οποίες καθορίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό των προσφύγων, είναι κυρίως η ιδιαίτερα μακρά περίοδος αναμονής εξέτασης του αιτήματος ασύλου, η έλλειψη ουσιαστικής επικοινωνίας και η μερική πρόσβαση σε βασικά αγαθά. Η τάση συρρίκνωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φαίνεται να θριαμβεύει.

Συνοπτικά, στην πρώτη χρονική περίοδο της προσφυγικής εμπειρίας, από τη γέννηση ως την κρίση, διαμορφώνεται η επαγγελματική ταυτότητα και εδραιώνεται ο εργασιακός προσανατολισμός των ανθρώπων. Στη δεύτερη χρονική περίοδο συντελείται η αμφισβήτηση της επαγγελματικής ταυτότητας και η ρήξη της σταδιοδρομίας. Σε αυτό το στάδιο ξεκινά η προετοιμασία του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού. Από την τρίτη χρονική περίοδο και έπειτα, συνεχίζεται η αργή αλλά σταθερή επαφή με τα χαρακτηριστικά της χαμηλού κύρους εργασίας, ενώ με την αλλαγή του χώρου παραμονής, οι άνθρωποι απομακρύνονται όλο και περισσότερο από την αρχικά διαμορφωθείσα επαγγελματική τους ταυτότητα. Και ενώ η εργασία θα έπρεπε να σημαίνει ασφάλεια, μέσα από την προσφυγική εμπειρία μετουσιώνεται σε συνέχιση των επιπτώσεων του πολέμου στο άτομο, διαμέσου της κυριαρχίας των κρατών.

Όμως, όσο μακροχρόνια είναι η κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι ίδιοι, αν υπολογίσουμε σαν αρχή του πολέμου το έτος 2011 και τη μακρά περίοδο αναμονής στη χώρα μας, άλλο τόσο μακροχρόνια είναι η κρίση στην απασχόληση που ταλανίζει την παγκόσμια οικονομία και την Ευρώπη στην προκειμένη περίπτωση. Τα στατιστικά στοιχεία που αναλύονται παραπάνω είναι ιδιαίτερα απαισιόδοξα για τον μέλλον της αγοράς εργασίας. Το 2015, την ίδια στιγμή που κορυφώνονταν οι ροές προσφύγων και μεταναστών, η ανεργία στην Ευρώπη για τους υπηκόους τρίτων χωρών άγγιζε το 18,9%, ενώ από το 2008 ως το 2015 το ποσοστό αυτό πραγματοποίησε τη μεγαλύτερη αύξηση ως τότε. Στην Ελλάδα το 2015 η μερική απασχόληση για τους Έλληνες ήταν στο 8,4% ενώ οι υπήκοοι τρίτων χωρών απασχολούνταν μερικώς σε ποσοστό 22,9%. Το 2010, ένας από τους κύριους στόχους της στρατηγικής για την απασχόληση σε επίπεδο ΕΕ ήταν η αύξηση, έως το 2020, του ποσοστού απασχόλησης του πληθυσμού ηλικίας 20-64 σε ποσοστό τουλάχιστον 75%. Το 2018 όμως στην Ελλάδα, την εποχή που πέρασαν τα ελληνοτουρκικά σύνορα οι συμμετέχοντες στην έρευνα, το ποσοστό αυτό είχε μόλις αγγίξει το 59,5%. Και ενώ σε όλες σχεδόν τις χώρες το ποσοστό απασχόλησης από το 2002 ως το 2018 πραγματοποίησε αύξηση, στην Ελλάδα

έπεσε κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες. Το πιο δυσάρεστο είναι ότι από το 2007 ως το 2016 το ποσοστό απασχόλησης μειώθηκε κατά 5% για τα άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα, αυξάνονταν τα ποσοστά των ατόμων που απασχολούνται προσωρινά ή σε επισφαλή εργασία. Φέτος το καλοκαίρι, αμέσως μόλις άρχισαν να καταργούνται τα μέτρα περιορισμού του COVID-19, στα περισσότερα κράτη-μέλη αυξήθηκε η ανεργία. Από 7,3% που ήταν το Μάιο του 2020 για τις γυναίκες ανέβηκε στο 7,5% και από 6,6% για τους άντρες στο 6,7%. Το τοπίο της αγοράς εργασίας σήμερα δεν είναι μόνο επισφαλές, είναι σε κατάσταση συναγερμού εν όψει ενδεχόμενης νέας οικονομικής κρίσης ή νέων μέτρων περιορισμού λόγω Covid-19. Όσον αφορά τους πρόσφυγες, η έλλειψη προσφοράς εργασίας, η έλλειψη σχεδίου σταδιοδρομίας και η έλλειψη διαπιστευτηρίων εκπαίδευσης ή εργασιακής εμπειρίας τους, καθιστά την πύλη προς την απασχόληση απροσπέλαστη και τον κοινωνικό αποκλεισμό μονόδρομο.

Τέλος, η απάντηση στην ερώτηση «Τι θα λέγαμε ότι συμβαίνει στην ανθρωπότητα το 2020 μετά από 50 χρόνια;» θα μπορούσε να είναι η τελευταία φράση στο βιβλίο του Ζ. Μπάουμαν *Ρευστή αγάπη: «Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, ο στόχος και η πολιτική της κοινής μας ανθρώπινης υπόστασης αντιμετωπίζουν την κρισιμότερη από τις πολλές κρίσιμες προκλήσεις που γνώρισαν στην μακρά ιστορία τους.»* . Είναι αδύνατον όμως να βρεθούν λύσεις που θα έχουν άμεσα θετικά αποτελέσματα. Βρισκόμαστε σε μια συγκυρία που απαιτεί υπομονή και συνεργασία. Μόνο αν σχεδιάσουμε προσεκτικά το παρόν θα μπορούμε να έχουμε αίσια αποτελέσματα. Και επειδή το μέλλον της ανθρωπότητας είναι τα παιδιά, αυτό που πρέπει να γίνει πρώτα είναι σχολεία. Να συμμετέχουν όλα τα παιδιά στο σύστημα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε όποια ευρωπαϊκή χώρα και αν βρίσκονται. Παράλληλα, πρέπει να ενισχυθεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση, η οποία αφορά τόσο τους μαθητές μίας μειονότητας όσο και τους μαθητές που προέρχονται από τον κυρίαρχο πολιτισμό. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε κεντρικό επίπεδο, από τις κυβερνήσεις των διαφόρων κρατών απευθύνονται στους μαθητές που είναι λήπτες αυτών των μέτρων, αλλά αφορούν όλους τους μαθητές και κατ' επέκταση όλη την κοινωνία. Με αυτόν τον τρόπο αυτό που θα συμβεί στην πράξη, δεν είναι ότι θα έρθουν κοντά μας «οι άλλοι», αλλά ότι θα έρθουμε «όλοι κοντά». Δεν αφορά μόνο τους διαφορετικούς από εμάς, η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Με την ίδια ένταση μας αφορά όλους. Η εκπαίδευση και η γνώση θα εξαλείψουν τον ρατσισμό και τη ξеноφοβία και θα βοηθήσουν τη δεύτερη γενιά να αναβαθμιστεί κοινωνικοοικονομικά στη χώρα υποδοχής. Εκπαίδευση και γνώση όμως χρειαζόμαστε όλοι μας. Γι' αυτό παράλληλα με τα παραπάνω είναι επίσης ανάγκη να εκπαιδευτούν και όχι απλά να ενημερωθούν, όλοι οι υπάλληλοι των δημόσιων φορέων και υπηρεσιών, σε ό,τι αφορά τη διαχείριση του προσφυγικού. Γιατί εμείς είμαστε το παρόν του κόσμου.

Πηγές και Βιβλιογραφία

- Αντωνοπούλου, Μ.Ν.(1991). *Θεωρία και ιδεολογία στη σκέψη των κλασικών της κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Παπαζήση
- Craib, I. (2011). *Σύγχρονη κοινωνική θεωρία. Από τον Πάρσονς στον Χάμπερμας*, (επιμ.μτφρ. Π. Λέκκας) Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1992)
- Γοσποδίνη, Α. & Μπεριάτος, Η. (επιμ.) (2006). *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*. Αθήνα: Κριτική.
- Dimoulas, C. (2014). Exploring the impact of employment policy measures in the context of crisis: The case of Greece. *International Social Security Review: Themed issue - Innovative social and labour market policies in Europe in times of crisis, Volume 67, Issue 2*(pp.49-65)
- Ιαν Γκόλντιν, Τζεφρυ Κάμερον & Μίρα Μπαλαρατζάν (2013). Αυτοί δεν είναι σαν εμάς: Το παρελθόν και το μέλλον της μετανάστευσης(μτφρ Ελένη Αστερίου, επιμ. Νίκος Κουμπιάς, Παναγιώτης Σουλτάνης). Ηράκλειο Κρήτης: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2011)
- Καψάλης, Α. & Τριανταφύλλου, Χ. (2013). *Εξελίζεις στις συλλογικές διαπραγματεύσεις και στις αμοιβές*[ηλεκτρονικό βιβλίο] Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ. Διαθέσιμο στο: https://inegsee.gr/wp-content/uploads/2015/05/Meleti-42_-Eidiki-ekdosi-Tetradia-INE2.pdf
- Κυριακούλιας, Π. (2012). *Οι εργασιακές σχέσεις μετά το μνημόνιο. Πανόραμα της μεταρρύθμισης της εργατικής νομοθεσίας 2010-2012*(Μελέτη) Αθήνα: ΕΙΕΑΔ. Ανακτήθηκε από: https://www.eiead.gr/publications/docs/EIEAD_arthra_kai_meletes_2-2012.pdf
- Κυριαζή, Ν. (2000). *Η Κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λυδάκη, Α. (2016). *Αναζητώντας το χαμένο παράδειγμα. Επιτόπια έρευνα, κατανόηση, ερμηνεία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Λυδάκη, Α. (2001). *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Mason, J. (2011). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. (επιμ. Νότα Κυριαζή). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο
- Μπάουμαν, Ζ. (2006). *Ρευστή αγάπη*. (μτφρ Γιώργος Καράμπελας) Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2003).
- Ξυπολυτάς, Ν. (2019). *Πρόσφυγες στη Μόρια. Οι συνέπειες μιας αποτρεπτικής μεταναστευτικής πολιτικής*. Αθήνα: Διόνικος.
- Ραγκάς, Γ. (2017). *Σύγχρονες Βαβέλ –Μετανάστευση, πολυπολιτισμικότητα, συγκρούσεις: Από τον Άγιο Παντελεήμονα στην προσφυγική κρίση*. Αθήνα: Εναλλακτικές εκδόσεις
- Ροντιέ, Κ. (2016). *Μετανάστες και Πρόσφυγες, απαντήσεις σε αναποφάσιστους, ανήσυχους και επιφυλακτικούς*, Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου
- Σπυροπούλου, Γ. & Χριστόπουλος, Δ. (2016). *Προσφυγικό: «Θα τα καταφέρουμε»; Ένας απολογισμός διαχείρισης και προτάσεις διεξόδου*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Φουκώ, Μ. (2012). *Ετεροτοπίες και άλλα κείμενα* (μτφρ Τάσος Μπέτζελος). Αθήνα: ΠΛΕΘΡΟΝ
- Watson, T. (2005). *Κοινωνιολογία, εργασία και βιομηχανία*. (επιμ. Ι. Ψημμένος) Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Ιστοσελίδες

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες: <https://www.unhcr.org/gr/>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: <https://www.europarl.europa.eu>

Εθνικό Τυπογραφείο: <http://www.et.gr>

Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών : <http://ete.yypes.gr>

Πρόσβαση στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=el>

Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: <https://ec.europa.eu/home-affairs/>

Νομοθεσία

ΦΕΚ αρ. 41/τεύχος Α΄, Ν.2800/2000, “Αναδιάρθρωση Υπηρεσιών Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, σύσταση Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας και άλλες διατάξεις.”

ΦΕΚ αρ. 217/τεύχος Α΄, Ν.3284/2004 “Περί κυρώσεως του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας”

ΦΕΚ αρ. 49/τεύχος Α΄, Ν.3838/2010 “Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις”

ΦΕΚ αρ. 65/τεύχος Α΄, Ν.3845/2010 «Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της Ζώνης»

ΦΕΚ αρ. 87/τεύχος Α΄, Ν.3852/2010 “Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης”

ΦΕΚ αρ.7/ τεύχος Α΄, Ν. 3907/2011 “Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υπο-δοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη – μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμε-νόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατά-ξεις. “

ΦΕΚ αρ. 28/τεύχος Α΄, Ν.4046/2012 «Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας.»

ΦΕΚ αρ. 80/τεύχος Α΄, Ν. 4251/2014 “Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης”

ΦΕΚ αρ.94/τεύχος Α΄, Ν. 4336/2015 «Συνταξιοδοτικές διατάξεις –Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης».

ΦΕΚ αρ. 51/τεύχος Α΄, Ν. 4375/2016 “Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφύγων, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, προσαρ-μογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβου-λίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις κοινές δι-αδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του κα-θεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιאτύπωση)»(L 180/29.6.2013), διατάξεις για την εργασία δικαίου-χων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις. “

ΦΕΚ αρ. 208/τεύχος Α΄, ΠΔ 123/2016 “Ανασύσταση και μετονομασία του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, ανασύσταση του Υπουργείου Τουρισμού, σύσταση Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής και Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, μετονομασία Υπουργείων Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων.”

ΦΕΚ αρ. 74/τεύχος Α', Ν. 4472/2017 “Συνταξιοδοτικές διατάξεις Δημοσίου και τροποποίηση διατάξεων του ν.4387/2016, μέτρα εφαρμογής των δημοσιονομικών στόχων και μεταρρυθμίσεων, μέτρα κοινωνικής στήριξης και εργασιακές ρυθμίσεις, Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2018-2021 και λοιπές διατάξεις.”

ΦΕΚ αρ. 119/τεύχος Α', ΠΔ 81/2019 “Σύσταση, συγχώνευση, μετονομασία και κατάργηση Υπουργείων και καθορισμός των αρμοδιοτήτων τους - Μεταφορά υπηρεσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων.”

ΦΕΚ αρ. 4/ τεύχος Α'/15.01.2020. “Σύσταση Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, καθορισμός των αρμοδιοτήτων του και ανακατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων.”

Παραρτήματα

Παράρτημα I : Οι συνεντεύξεις.....	99
Παράρτημα II: Το ξενοδοχείο	138
Παράρτημα III: Χάρτες από το Google Map	141
Παράρτημα IV: Εικόνες των πόλεων προορισμού από το πρακτορείο Reuters	142
Παράρτημα V: Εικόνες από εργαζόμενους στην εμπόλεμη Συρία	149
Παράρτημα VI: Αντίγραφο άδειας εισόδου στο χώρο του ξενοδοχείου.....	159

Παράρτημα Ι : Οι συνεντεύξεις

Πριν την έναρξη κάθε συνέντευξης συστήθηκα στους συμμετέχοντες και εξήγησα το σκοπό της συνέντευξης. Συναίνεσαν όλοι αναφορικά με την επεξεργασία των μεταξύ μας συζητήσεων με την προϋπόθεση και τη διαβεβαίωση από μέρους μου, ότι θα παραμείνουν ανώνυμοι. Για τούτο παραλείπονται τα στοιχεία ταυτότητάς τους. Ευχαρίστησα κάθε έναν ξεχωριστά τόσο στην αρχή των συνεντεύξεων όσο και στο τέλος. Στις συνεντεύξεις κρατούσα σημειώσεις. Απέφυγα τη μαγνητοφώνηση των συζητήσεών μας με σκοπό να νιώθουν οικειότητα.

Συν	: Συνομιλητής
Ερ	: Ερευνήτρια
Μετ	: Μεταφραστής

1) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε στο δωμάτιο που έμενε η κυρία με την οποία συνομίλησα, με τον σύζυγό της και τους δύο γιους της. Έγινε τον Δεκέμβριο του 2019. Με σύστησε ο κύριος, ο οποίος ήταν και ο ίδιος διαμένων στο ξενοδοχείο και με βοήθησε ως μεταφραστής. Πριν μπούμε στο δωμάτιο βγάλαμε και οι δύο τα παπούτσια μας και τα αφήσαμε έξω από την πόρτα. Το δωμάτιο στο οποίο διέμενε η συγκεκριμένη κυρία με το σύζυγό της και τους δύο της γιούς είχε δύο χώρους, δύο κρεβατοκάμαρες δηλαδή, κουζίνα μικρή και μπάνιο. Στο καθιστικό όπου διεξήχθη η συνέντευξη δεν υπήρχαν καναπέδες. Παραμείναμε καθιστοί στο πάτωμα πάνω στη μοκέτα. Η κυρία μιλούσε αραβικά και εγώ με τον μεταφραστή αγγλικά.

Ερ Πόσων χρονών είστε;

Συν 45.

Ερ Είστε παντρεμένη;

Συν Ναι.

Ερ Έχετε παιδιά;

Συν Ναι.

Ερ Πόσα;

Συν Τέσσερα αγόρια.

Ερ Τι ηλικία έχουν;

Συν 25, 23, 17 και 12.

Ερ Πηγαίνουν στο σχολείο τα μικρότερα;

Συν Όχι.

Ερ Είναι όλα τα παιδιά σας εδώ;

Συν Όχι. Είναι μόνο τα δύο εδώ. Ο μεγάλος είναι στην Ολλανδία και ο δεύτερος στην Κατερίνη. Μαζί μου είναι τα δυο μικρότερα αγόρια.

Ερ Πότε είναι η συνέντευξή σας για το άσυλο;

Συν Τον Μάρτιο το 2021.

Ερ Του 2021;

Συν Ναι, πολύ μακριά είναι η συνέντευξη.

Ερ Πόσο χρόνο είστε εδώ;

Συν 1 ½ χρόνο.

Ερ Σε ποιο νησί ήσασταν αρχικά;

Συν Στη Σάμο.

Ερ Πόσο χρόνο μείνατε εκεί;

Συν 2 ½ μήνες.

Ερ Μετά ήρθατε εδώ στην Ηλιόχαρη;

Συν Ναι, απευθείας εδώ.

Ερ Πόσο χρόνο μείνατε στην Τουρκία;

Συν Δύο μήνες.

Ερ Σε σκηνές μένατε στην Τουρκία;

Συν Σε μια μεγάλη πόλη που λέγεται Εσμίρ. (Σμύρνη). Αυτούς τους δύο μήνες δεν ήταν υπό φυσιολογικές συνθήκες παραμονή. Ήταν μία περίοδος με συνεχείς προσπάθειες για να

έρθουμε στην Ελλάδα. Προσπαθούσαμε να έρθουμε μέσω της θάλασσας και η αστυνομία μας έπιανε. Οπότε έπρεπε να κάνουμε κι άλλη προσπάθεια. Κι άλλη.

Ερ Οπότε δεν μένατε σε κάποιο συγκεκριμένο μέρος; Σε κάποιο δωμάτιο;

Συν Ναι, μέναμε σε ένα δωμάτιο. Αλλά προσωρινά. Ήμασταν έτοιμοι να φύγουμε ανά πάσα στιγμή. Φαντάσου ότι μας έπιασε η τούρκικη αστυνομία και μας φυλάκισε για ενάμιση μήνα. Κάθε προσπάθεια ακολουθούσε φυλάκιση 6 ή 7 ή 8 ημερών. Οπότε ξοδέψαμε δύο μήνες ανάμεσα στη φυλακή και σε προσπάθειες.

Μετ Αυτοί οι άνθρωποι δεν έχουν καλές σχέσεις με την τούρκικη κυβέρνηση επειδή είναι Κούρδοι.

Συν Είμαστε Κούρδοι από τη Συρία.

Ερ Που μένατε στη Συρία;

Συν Στο Χαλέπι. Είναι μεγάλη πόλη. Η πιο βιομηχανική πόλη στη Συρία. Όλα τα εργοστάσια κ.λ.π. είναι στο Χαλέπι.

Ερ Εργαζόσασταν στη Συρία;

Συν Οικιακά.

Ερ Ο σύζυγος εργαζόταν;

Συν Ναι, ήταν οδηγός.

Ερ Πριν τον πόλεμο εννοείτε ότι δούλευε;

Συν Ναι.

Ερ Αφότου ξέσπασε ο πόλεμος;

Συν Έμεινε χωρίς δουλειά.

Μετ Όλοι αυτοί μετά τον πόλεμο δεν δούλευαν γιατί ξόδευαν το χρόνο τους ανάμεσα στη Συρία και την Ελλάδα. Εδώ δεν έχει πόλεμο.

Συν Έχουν μείνει συγγενείς σας στη Συρία ή βρίσκονται κάποιοι σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα;

Ε Έχω συγγενείς στην Ολλανδία και στη Γερμανία.

Σ Στη Συρία δεν είναι κανείς;

Ε Είναι μόνο η οικογένεια του άντρα μου.

Ερ Ο Τούρκος πρόεδρος, Ερντογάν, έχει περιορίσει όλους τους Κούρδους σε μία μικρή περιοχή στη Συρία. Επομένως εκείνοι δε ξέρουν αν είναι ελεύθεροι, ζωντανοί ή όχι.

Μετ Κατά τη γνώμη τους είναι πιο δύσκολο γιατί υπάρχει πόλεμος και μεταξύ των Τούρκων και των Κούρδων.

Συν Όλες οι οικογένειες στην Ηλιόχαρη έχουν 6-7 μωρά εκτός από εμένα που έχω μόνο τέσσερα παιδιά, τα οποία έχουν μεταξύ τους 6 χρόνια διαφορά το ένα με το άλλο.

Ερ Είναι όλα αγόρια;

Συν Ναι. Επειδή προσπαθούσα να κάνω κορίτσι. Κάποια στιγμή αποδέχτηκα ότι αυτή είναι η κατάσταση και σταμάτησα (να προσπαθώ να κάνω κορίτσι).

Συν Όταν περνάς καλά έχεις καλή υγεία και φαίνεται και στην όψη σου. Αν σου δείξω φωτογραφία από την Τουρκία δε θα πιστεύεις ότι έχουν περάσει μόνο δύο χρόνια.

Συν Ξέρω ότι οι Έλληνες δε συμπαθούν τους Τούρκους. Εγώ πήρα εκδίκηση και πολέμηση τους Τούρκους.

Συν Κάναμε έξι προσπάθειες να περάσουμε στην Ελλάδα από την Τουρκία. Στον άντρα που μας φυλάκισε είπα ότι θα προσπαθώ μέχρι και το τελευταίο κομμάτι χρυσού στο χέρι μου. Είχα 6-7 βραχιόλια χρυσά. Σε κάθε προσπάθεια έπρεπε να πουλήσω από ένα βραχιόλι. Και πέτυχε.

Ερ Οπότε τώρα ουσιαστικά περιμένετε τη συνέντευξη το Μάιο του 2021. Τι σχεδιάζετε να κάνετε μετά;

Συν Στην Γερμανία υπάρχουν 4 εκ. Κούρδοι και Τούρκοι αλλά η Γερμανική κυβέρνηση (συμπαθεί) είναι θετική προς τους Κούρδους.

Ερ Ο σύζυγος εργάζεται εδώ στην Ελλάδα;

Συν Προσπαθεί να βρει δουλειά αλλά δε μπορεί. Οπότε περιμένει τη συνέντευξη.

Ερ Τι σκέφτεστε να κάνετε; Περιμένετε τη συνέντευξη και μετά;

Συν Να γίνει η συνέντευξη, να πάρει τα χαρτιά και ...

Ερ Τι περιμένετε για το μέλλον σας;

Συν Το μόνο που θέλω είναι να προσέχω τα παιδιά μου σε ένα ασφαλές μέρος και μια καλή ζωή σε ένα μέρος. Εδώ εντάζει, είναι ασφαλές, αλλά χωρίς τα υπόλοιπα πράγματα

Μου αρέσει η Ελλάδα περισσότερο από άλλα μέρη. Αλλά το να σου αρέσει κάτι δεν είναι αρκετό. Ο άντρας μου είναι απόφοιτος ινστιτούτου μηχανικών και προσπαθεί να βρει δουλειά συναφή ή σχετική με την ειδικότητά του αλλά δε μπορεί.

Ερ Είναι πολύ δύσκολο. Είναι δύσκολο επίσης για πολλούς να βρουν δουλειά σε αυτό που έχουν σπουδάσει.

Συν Ναι.

Ερ Θα ήθελα να μάθω πως περνάτε τη μέρα σας.

Συν Ξυπνάω νωρίς και ξεκινάω το πρωί πίνοντας καφέ, μετά ασχολούμαι με το χώρο (καθαριότητα) για καμιά δυο ώρες. Μετά από αυτό ετοιμάζω το φαγητό. Εν τω μεταξύ παίρνει πολύ χρόνο η προετοιμασία του φαγητού, όχι όπως στις άλλες χώρες. Θέλει συγκέντρωση και φροντίδα το φαγητό. Μετά από αυτό επικοινωνώ με κάποιους φίλους, what's up / messenger κλπ, και το απόγευμα έχουμε μια μικρή συνάθροιση 4-5 γυναικες, όπου περνάμε 3-4 ώρες γελώντας και χορεύοντας. Ξέρουμε πολύ κόσμο. Κάνουμε παρέα με πολλούς ανθρώπους αλλά συμπαθούμε λίγους από αυτούς. Έχω περάσει όλη μου τη ζωή μιλώντας με ανθρώπους από τη θρησκεία μου, από το μέρος μου, τώρα θέλω κάτι καινούριο στη ζωή μου. Νέες σχέσεις και εξαιτίας της γλώσσας δε μπορώ να επικοινωνήσω με κανένα εδώ.

Ερ Πιστεύετε ότι αν μαθαίνατε ελληνικά ή αγγλικά θα μπορούσατε να επικοινωνήσετε με περισσότερους ανθρώπους;

Συν Όταν πήγαινα στην παραλία το καλοκαίρι, υπήρχαν πολλοί ξένοι άνθρωποι, Έλληνες, τουρίστες κ.α. και επικοινωνία με κάποιες λέξεις και κάποια νοήματα, σύμβολα, ως εκεί.

Ερ Έχετε φίλους και από τη Συρία ή μόνο Κούρδους εδώ στο ξενοδοχείο;

Συν Έχω έναν φίλο Άραβα από τα παιδικά μου χρόνια στη Συρία. Από τα 12 μου έως σήμερα είναι φίλος μου, επικοινωνούμε και μεγαλώνουν τα παιδιά μας μαζί στη Συρία. Έχουμε μία πολύ μεγάλη επέτειο στις 21 Μαρτίου (Νορούζ). Του λέω: μπορώ να σε υποδεχτώ στο σπίτι μου όλο το χρόνο εκτός από αυτή τη μέρα.

2) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε στο δωμάτιο που έμενε ο κύριος με τον οποίο μίλησα, ο οποίος μοιραζόταν το δωμάτιο με άλλα δύο άτομα. Ήταν όλοι τους μόνοι, χωρίς οικογένεια. Είχε δύο χώρους το δωμάτιο και εμείς καθίσαμε στο χώρο που ήταν δικός του. Οι άλλοι δύο μοιράζονταν τον άλλο χώρο. Στο δωμάτιο υπήρχε μία μικρή κουζίνα και ένα μπάνιο. Καθίσαμε σε καρέκλες, στο χώρο που ήταν δικός του και συνομιλήσαμε στα αγγλικά. Μου τον σύστησε ο κύριος από τη Συρία που με βοήθησε ως μεταφραστής με τις συνεντεύξεις των νο1 και νο5. Στον ίδιο χώρο ήταν και το κρεβάτι του. Άφησα τα παπούτσια μου έξω από το δωμάτιο, στο διάδρομο.

Ερ Πόσων χρονών είστε;

Συν 29.

Ερ Είστε παντρεμένος;

Συν Όχι.

Ερ Από ποια χώρα έχετε έρθει;

Συν Από τη Συρία.

Ερ Που μένατε στη Συρία;

Συν Στο Χαλέπι.

Ερ Η οικογένειά σας είναι πίσω στη Συρία;

Συν Ναι, οι γονείς μου, ένας αδερφός και μια αδερφή. Ο πατέρας μου πιστεύει ότι οι βόμβες και ο πόλεμος είναι επειδή δεν είμαστε αρκετά πιστοί και είναι από το θυμό του Θεού.

Ερ Πόσο χρόνο είστε στην Ελλάδα;

Συν 1 ½ χρόνο περίπου, ήρθα στις 8/4/18.

Ερ Σε ποιο νησί βρεθήκατε;

Συν Στη Σάμο.

Ερ Πότε φύγατε από τη Σάμο;

Συν Στις 2/11/18. Έμεινα εκεί 7 μήνες.

Ερ Εργαζόσασταν πριν τον πόλεμο στη Συρία;

Συν Ναι, ήμουν τεχνίτης αργυροχρυσόχοος.

Ερ Έχετε σπουδάσει σε κάποια τεχνική σχολή;

Συν Πήγα στο σχολείο, 10 χρόνια, μετά στο στρατό και μετά άνοιξα το μαγαζί μου και δούλευα σαν τεχνίτης. Έφτιαχνα κοσμήματα από ασήμι. Δεν ήμουν πλούσιος για να φτιάχνω από χρυσό.

Ερ Όταν ξέσπασε ο πόλεμος συνεχίσατε να δουλεύετε;

Συν Μετά τον πόλεμο άρχισα να δουλεύω με τον πατέρα μου στο συνεργείο αυτοκινήτων.

Ερ Για ποιο λόγο φύγατε από τη Συρία;

Συν Λόγω του πολέμου. Εχθές έμαθα ότι έπεσε βόμβα εκεί που είναι οι δικοί μου και ακόμα δεν έχω μάθει νέα τους.

Ερ Στην Τουρκία πόσο καιρό μένατε;

Συν Επτά μήνες.

Ερ Εργαστήκατε εκεί καθόλου;

Συν Ναι. Δούλεψα στην αρχή για 1 ½ μήνα σε μια επιχείρηση με πατάτες. Καθαρίζαμε πατάτες και τις κόβαμε και έφτιαχναν τις συσκευασίες για τα σουπερμάρκετ. Μετά για 1 μήνα περίπου στην Κωνσταντινούπολη δούλεψα σαν τεχνίτης κοσμημάτων σε ασήμι. Και μετά στην Κωνσταντινούπολη πάλι για 2 μήνες περίπου σαν τεχνίτης κοσμημάτων χρυσού. Μετά βρήκαν αυτόν που θα με βοηθούσε να έρθω στην Ελλάδα και κατέβηκα στη Σμύρνη για να περάσω στη Σάμο.

Ερ Στη Σάμο όσο ήσασταν εργαστήκατε κάπου;

Συν Έκανα μεροκάματα για 6-7 μέρες. Όχι πιο πολύ.

Ερ Αγγλικά που μάθατε;

Συν Στη Σάμο, από μια Αγγλίδα εθελόντρια.

Ερ Γνωρίζετε και λίγα ελληνικά;

Συν Ναι. Λίγο.

Ερ Πως μάθατε;

Συν Από τη δουλειά.

Ερ Εδώ έχετε εργαστεί καθόλου;

- Συν Ναι, δούλεψα 28 ημέρες στη Motor Oil αλλά ο αρχιεργάτης μου είπε να σταματήσω γιατί δε μπορούσε να συνεννοηθεί μαζί μου.
- Ερ Πως μάθατε για αυτή τη δουλειά;
- Συν Από το χωριό, έχω γνωρίσει κάποιους και έδωσα το τηλέφωνό μου και με πήρανε για να πάω.
- Ερ Τώρα εργάζεστε;
- Συν Κάνω κάποια μεροκάματα στην Κινέττα, τοποθέτηση αλουμινίων και ό,τι άλλο βρω. Αλλά είναι όλα μαύρα. Δεν καταλαβαίνω γιατί είναι μαύρα. Τώρα έχω χαρτιά. Έχω πάρει την άδεια και περιμένω το διαβατήριο. Μπορώ να δουλέψω κανονικά. Αλλά τους λέω ότι έχω χαρτιά και δε θέλουν. Δεν το καταλαβαίνω. Νομίζω ότι φοβούνται επειδή είμαι από τη Συρία και νομίζουν ότι μπορεί να τους σκοτώσω αν είμαι φανατικός.
- Ερ Τι σκέφτεστε να κάνετε όταν πάρετε και το διαβατήριο;
- Συν Σκέφτομαι να πάω στη Γαλλία. Στη Γερμανία, στη Γαλλία, στην Αγγλία σε ρωτάνε τι ξέρεις να κάνεις, σε περνάνε από εξετάσεις, βλέπουν αν είσαι καλός και ξέρεις τη δουλειά και σε στέλνουν να δουλέψεις σε αυτή τη δουλειά. Εδώ δε γίνεται αυτό. Πρέπει να βρεις μόνος σου δουλειά. Εγώ δε θέλω να πάρω καμία δουλειά από τους Έλληνες αλλά δε μπορώ να βρω δουλειά. Έχουν περάσει 2 ½ χρόνια στην Ελλάδα για το τίποτα.
- Ερ Όσον αφορά τη θρησκεία, είστε Σουνίτης;
- Συν Όχι, είμαι άθεος. Εγώ είχα ένα επεισόδιο με έναν φανατικό εδώ στο ξενοδοχείο, ο οποίος μου επιτέθηκε με ένα μαχαίρι. Εδώ πολλοί έχουν μαχαίρι. Ο φανατικός ήταν χωρίς μουστάκι, με γένια και μου έκανε παρατήρηση γιατί πατούσα σε ένα συγκεκριμένο σημείο μπροστά από το μέρος έξω από το δωμάτιό του όπου προσευχόταν και το είχε για ιερό (αυτό το σημείο) Μια μέρα καθώς περνούσα από εκεί για να πάω στο δωμάτιό μου, χωρίς να το καταλάβω, πάτησα εκεί που δεν ήθελε και ενώ εκείνος μαγεύερε του γύρισε το κεφάλι και με χτύπησε. Και δεν καταλαβαίνω τι γίνεται εδώ στην Ελλάδα. Πριν από λίγες μέρες έγινε πάλι ένα περιστατικό. Τσακώθηκαν πολύ άσχημα κάποιες γυναίκες εδώ και ήρθε η αστυνομία. Αν ήταν στην Συρία θα έλεγε η αστυνομία «ποιοι τσακώθηκαν; Εσύ και εσύ; Ελάτε μαζί μου» θα τους πήγαινε στη φυλακή και τους δύο. Εδώ, ήρθε η αστυνομία και λέει «ποιοι τσακώθηκαν; Εσύ και εσύ; Εντάξει» και έφυγε χωρίς να κάνει κάτι. Μετά, έχω πάει στην Αθήνα και έχω δει πολλούς κλέφτες και πολλούς ναρκομανείς. Δεν καταλαβαίνω γιατί δεν τους πιάνουν να τους βάλουν φυλακή.

3) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο 2019, με τον κύριο που με βοήθησε στη μετάφραση από τα αραβικά στα αγγλικά, καθώς και στη σύσταση με τους υπόλοιπους συνεντευξιαζόμενους (1.3.). Ο ίδιος, επειδή μιλούσε πολύ καλά αγγλικά είχε αναπτύξει σχέση με τη διοίκηση του ξενοδοχείου και αυτός ήταν ο λόγος που μπόρεσα να τον γνωρίσω και να μου προσφέρει την αμέριστη βοήθειά του αφιλοκερδώς. Λόγω της γνωριμίας μας και της παρουσίας του κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, στο απόσπασμα που ακολουθεί από τις συζητήσεις μας, περιλαμβάνονται κάποια σχόλια που έκανε ο ίδιος κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων των οποίων παρευρισκόταν ως μεταφραστής.

- Ερ Πόσων χρονών είστε;
Συν Είμαι 39.
- Ερ Από που κατάγεστε;
Συν Από τη Συρία.
- Ερ Είστε παντρεμένος;
Συν Ναι, έχω και ένα γιο 5 ετών.
- Ερ Που μένατε; Σε ποια πόλη;
Συν Στη Δαμασκό.
- Ερ Εργαζόσασταν στη χώρα σας;
Συν Ναι, ήμουν δάσκαλος αγγλικών.
- Ερ Η σύζυγος εργαζόταν;
Συν Ναι ήταν δασκάλα γαλλικών.
- Ερ Έχετε έρθει όλοι μαζί στην Ελλάδα;
Συν Όχι, μόνος μου ήρθα. Η σύζυγος και ο γιος μου είναι ακόμα στη Συρία. Είναι μαζί με τους γονείς μου.
- Ερ Πόσο καιρό είστε στην Ελλάδα;
Συν Είμαι δύο χρόνια.
- Ερ Σε ποιο νησί βρεθήκατε αρχικά;
Συν Στη Μυτιλήνη. Έμεινα στη Μόρια περίπου 4 ½ μήνες και μετά πήγα στα Οινόφυτα για 6 μήνες. Από εκεί μας μετέφεραν εσπευσμένα εμένα και ακόμα 50 άτομα γιατί έφεραν κάποιους Κούρδους οι οποίοι προκαλούσαν αναταραχές και φοβήθηκαν για επεισόδια. Οι Κούρδοι μετά τον πόλεμο άρχισαν να μισούν τους Άραβες. Έφεραν περίπου 90 άτομα.
- Ερ Έχετε πάει σχολείο;
Συν Ναι έχω σπουδάσει στο Πανεπιστήμιο.
- Ερ Το σπίτι που μένατε στη Συρία ήταν δικό σας;
Συν Ναι αλλά καταστράφηκε.
- Ερ Πως αποφασίσατε να φύγετε από τη Συρία;
Συν Με είχε «απαγάγει» η τοπική μαφία και με ανάγκασαν να μπω στο στρατό. Από εκεί κατάφερα εγώ και άλλα 5 άτομα και αποδράσαμε. Ο ένας από αυτούς σκοτώθηκε.
- Ερ Τι σκέφτεστε για το μέλλον σας;
Συν Σκέφτομαι να πάω στην Αγγλία ή στη Γαλλία, για να έρθει και η γυναίκα μου με το γιο μου εκεί. Επειδή εγώ γνωρίζω αγγλικά και η γυναίκα μου γαλλικά, για να μπορέσουμε να δουλέψουμε.
- Ερ Έχετε φίλους ή συγγενείς σε αυτές τις χώρες;
Συν Ναι, ο αδερφός μου είναι στη Γερμανία και έχω φίλους στην Αγγλία και μαθαίνω ότι η ζωή εκεί είναι πολύ ωραία. Μπορεί κάποιος να οργανώσει τη ζωή του με δουλειά και σπίτι. Είχα ξεκινήσει πριν από 4 χρόνια περίπου για Γερμανία αλλά το μετάνιωσα και γύρισα πίσω. Τώρα όμως δε γινόταν να μη φύγω.
- Ερ Πως σκέφτεστε να πάτε στην Αγγλία ή στη Γαλλία; Τώρα συζητιέται το brexit και γενικά είναι και οι δύο αυτές χώρες που δέχονται με δυσκολία πρόσφυγες.
Συν Όπως έφτασα εδώ. Σκέφτομαι να κάνω νέα αίτηση ασύλου εκεί, επειδή εκεί πηγαίνουν πιο γρήγορα οι διαδικασίες από ότι εδώ.
- Ερ Έχετε κάνει φίλους εδώ; Στο ξενοδοχείο;
Συν Είναι πολύ δύσκολο να κάνεις φίλους εδώ.
- Ερ Πως ήταν η διαμονή στη Μόρια;

- Συν Το δύσκολο ήταν ότι είχαν χωρίσει τις οικογένειες από τους άντρες που ήταν μόνοι τους. Όμως και οι μόνοι άντρες έχουν διαφορές μεταξύ τους. Αλλιώς είναι ένας 19 ετών και ένας που είναι περίπου 40 με οικογένεια (που δεν είναι μαζί του όμως όπως εγώ.)
- Ερ Εδώ εργάζεστε;
- Συν Όχι. Εδώ δε δίνονται δουλειές. Δεν δίνεται και κίνητρο για δουλειά. Στη Γερμανία ενώ είναι πάρα πολλοί οι Τούρκοι δε γίνεται τίποτα γιατί δουλεύουν. Εδώ είμαι δύο χρόνια και ακόμα περιμένω. Εγώ κάνω κάποιες εργασίες εδώ στο ξενοδοχείο. Κάποια μεροκάματα. Ασχολούμαι με τον κήπο και κάποια μικροεργασίες.
- Ερ Πόσο διάστημα μείνατε στην Τουρκία;
- Συν Περίπου 5 μήνες.
- Ερ Εργαστήκατε εκεί;
- Συν Ναι, δούλεψα σε μια κλινική αισθητικής που έκαναν προσθετική μαλλιών. Αλλά απογοητεύτηκα και έφυγα. Είναι κλέφτες. Έλεγαν ψέματα. Πήρα το μισθό μου, μάζεψα λεφτά και έφυγα.
- Ερ Ελληνικά έχετε μάθει;
- Συν Όχι. Δεν έχουν γίνει καθόλου μαθήματα ελληνικών.
- Ερ Πως επικοινωνείτε;
- Συν Στα Αγγλικά με τους Έλληνες και αραβικά με τους υπόλοιπους.
- Ερ Πως είναι η διαμονή σας εδώ στο ξενοδοχείο;
- Συν Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί άνθρωποι. Υπάρχουν κάποιοι απολίτιστοι, από την έρημο, οι οποίοι έχουν πολλά παιδιά, παίρνουν επίδομα, έχουν 2-3 γυναίκες και δεν τους νοιάζει τίποτα. Ούτε η υγεία των παιδιών τους ούτε η εκπαίδευσή τους, τίποτα. Ούτε πώς θα βελτιώσουν τη ζωή τους.
- Συν Πιστεύω ότι η ελληνική γλώσσα είναι πολύ δύσκολη για εμάς τους Άραβες γιατί έχει κάποιους ήχους που δεν τους έχουμε στη γλώσσα μας. Το να προφέρω τη λέξη *busy* στα ελληνικά είναι πολύ δύσκολο. Στα αγγλικά είναι μόνο τέσσερα γράμματα *busy*. Το να λες «*busy*» δεν είναι το ίδιο με το να λες «*απασχολημένος*». Είναι πολύ μακρύ. Στα γερμανικά και στα γαλλικά και σε άλλες γλώσσες υπάρχουν λίγο πιο «ελαφριές» λέξεις όχι δύσκολες.
- Ερ Στα γερμανικά δεν υπάρχουν πολύ «ελαφριές» λέξεις.
- Συν Γερμανικά και αγγλικά έχουν ομοιότητες.
- Ερ Ναι, κάποιες.
- Συν Ναι ναι.
- Ερ Αλλά στα γερμανικά οι λέξεις είναι πολύ μεγάλες.
- Συν Ναι μεγάλες αλλά...
- Ερ Έχουν λέξεις που είναι δύο και τρεις λέξεις μαζί.
- Συν Ναι αλλά όχι πάντα. Γενικά υπάρχουν κάποιες ομοιότητες ανάμεσα σε αυτές τις δύο γλώσσες. Ανάμεσα στα αγγλικά και στα ελληνικά καμία απολύτως. Αυτό το σύμφωνο είναι πολύ απλό ό-χ-ι. χχ
- Ερ «Όχι.»
- Συν Δεν μπορώ να το προφέρω.
- Ερ Αλλά στα γερμανικά είναι *nein*, σαν το νούμερο εννιά στα αγγλικά.
- Συν Ναι τόσο απλό. Όπως η λέξη «*ψέμα*». Βλέπω βίντεο στο internet και αρχίζω να προφέρω κάποιες λέξεις ελληνικές. Κοιτάω το πρόσωπό μου και δε με αναγνωρίζω. «*Εμπιστέψου με*» *trust me*, είναι πολύ μακρύ. Οπότε σύμφωνα με εμένα το να μένω εδώ είναι πολύ δύσκολο. Αν πάω στην Αγγλία θα μπορώ να επικοινωνήσω, να βρω δουλειά και επίσης θα μπορώ να φέρω την οικογένειά μου μέσα σε 6 μήνες. Πολύ γρήγορα. Θέλω ένα χρόνο στην Ελλάδα.
- Ερ Για να φέρετε τη γυναίκα σας;
- Συν Ναι. Και είναι δύσκολο επίσης. Για οτιδήποτε εδώ εξαρτάται από τα οικονομικά, την οικονομική κατάσταση και την κυβέρνηση.
- Ερ Νομίζω ότι έτσι είναι σε όλες τις χώρες.
- Συν Μπορεί, αλλά για να φέρω τη γυναίκα μου δεν είναι τόσο δύσκολο. Στην Αγγλία ξέρεις πως να το κάνεις.

- Ερ Δεν γνωρίζω τι συμβαίνει ειδικά στην Αγγλία αλλά νομίζω ότι σε κάθε χώρα η οικονομία έχει σημασία.
- Συν Σε κάθε χώρα θα βρεις δυσκολίες αλλά οι δυσκολίες διαφέρουν. Για παράδειγμα ο αδερφός μου τώρα ζει στη Γερμανία εδώ και τέσσερα χρόνια. Το να βρεις δουλειά είναι κάτι...
- Ερ Εύκολο;
- Συν Τίποτα.
- Ερ Τι δουλειά;
- Συν Ο αδερφός μου; Πολλές δουλειές.
- Ερ Δουλεύει σαν εργάτης;
- Συν Ναι Γερμανός εργάτης. Δεν τελείωσε το πανεπιστήμιο λόγω του πολέμου δε μπόρεσε να πάρει το πτυχίο του. Αλλά γνωρίζει τη γλώσσα, τη γερμανική γλώσσα. Έχει ένα χαρτί που λέει ότι, 6 μήνες αφότου πάρεις αυτό το χαρτί και το δείξεις σε οποιοδήποτε γραφείο και είσαι εργάτης θα σε χρησιμοποιήσουν αμέσως. Οπότε το να βρεις δουλειά στη Γερμανία είναι πολύ απλό αλλά το να βρεις δουλειά εδώ είναι πολύ δύσκολο. Οι Έλληνες υποφέρουν και οι ίδιοι από αυτό. Δε μπορούν να βρουν δουλειά για τον εαυτό τους, πως θα βρεθεί δουλειά για εμένα; Οπότε αυτό είναι το δικό μου πρόβλημα. Όχι μόνο η δουλειά αλλά αν έφερνα στην Γαλλία την οικογένειά μου, η γαλλική κυβέρνηση θα φρόντιζε και εμένα και την οικογένειά μου, αλλά αν την έφερνα εδώ θα ήταν ελάχιστη πιθανότητα. Αλλά τώρα δε μπορώ να κάνω τίποτα γιατί δε μιλάω ελληνικά, επειδή δε μπορώ να βρω κατάλληλη δουλειά επειδή όλα είναι δύσκολα.
-
- Ερ Θα ήθελα να μιλήσουμε σχετικά με τη θρησκεία και τους ανθρώπους στο ξενοδοχείο.
- Συν Υπάρχουν πολλές διαφορές.
- Ερ Μεταξύ των Κούρδων και των Αράβων;
- Συν Όχι μόνο, μεταξύ των Αράβων. Έχουμε πολλές διαφορές.
- Ερ Ξέρω για τους Αλαουίτες, Αχμαντί, Ουαχάμπι, Χανέφι, Σάφι, Χανμπάλ, Μάλικ, Χανίφα αλλά δε ξέρω τι ακριβώς είναι όλα αυτά.
- Συν Είναι πολύ απλό. Ρωτάς κάποιον που ξέρει τα πάντα για αυτά.
- Ερ Εδώ στο ξενοδοχείο ποιες ομάδες ανθρώπων υπάρχουν σχετικά με αυτή τη κατηγοριοποίηση;
- Συν Οι μεγάλες κατηγορίες που υπάρχουν στο ξενοδοχείο είναι Άραβες από τη Συρία και από το Ιράκ. Για παράδειγμα στη Συρία έχουμε Αλαουίτες και Σούνι, αυτές είναι γενικά οι δύο μεγάλες κατηγορίες.
- Ερ Άλαουι είναι διαφορετικοί από τους Σούνι.
- Συν Άλαουι, Σούνι, Σία και έχουμε και Δρούζους. Αυτές είναι οι τέσσερις βασικές θρησκείες.
- Ερ Στη Συρία.
- Συν Γενικά ναι, αλλά τώρα οι Σούνι είναι περίπου 85% των Σύριων στη Συρία, οι υπόλοιποι όλοι είναι 15%. Άλαουι είναι η θρησκεία του Προέδρου και είναι περίπου 4%. Η βασική διαμάχη είναι μεταξύ των Σούνι και των Σία, οι Δρούζοι και οι Άλαουι είναι κάτι διαφορετικό. Η βασική διαμάχη σε όλα τα ισλαμικά κράτη είναι μεταξύ των Σούνι και των Σία. Στο Ιράκ η ίδια διαμάχη, στο Λίβανο η ίδια διαμάχη, σε όλη τη Σαουδική Αραβία, στο Μπαχρέιν, στην Υεμένη, όλες οι διαμάχες είναι μεταξύ Σούνι και Σία. Με ρώτησες για Χανέφι, Χανμπάλι κ.λ.π. Το δέντρο των Σούνι διακλαδώνεται σε τέσσερις ομάδες. Χανίφα, Χανμπάλ, Σαφι, Χανεφι. Αλλά μεταξύ τους δεν υπάρχουν διαφορές. Γιατί; Γιατί ανήκουν σε ένα κεφάλι στους Σούνι. Υπάρχουν μικρές διαφορές. Δηλαδή αν θέλεις να χωρίσεις από τη γυναίκα σου, αν πας σε έναν Χανέφι θα σου πει ναι, μπορείς να την δώσεις πίσω. Ένας Αλάουι θα σου πει, όχι δε μπορείς. Αλλά υπάρχει αγάπη, ειρήνη δεν υπάρχουν διαφωνίες μεταξύ τους. Είναι ίδιοι.
- Ερ Και οι τέσσερις αυτές κατηγορίες αγαπούν τον Θεό και προσεύχονται σε Αυτόν με τον ίδιο τρόπο έτσι;
- Συν Ναι με τον ίδιο τρόπο. Εκτός από απλές διαφορές, όχι σημαντικές.
- Ερ Οι διαφορές είναι σχετικά με τη ζωή, με τον τρόπο ζωής;

- Συν Ναι αλλά μικρές. Για παράδειγμα εγώ είμαι Σούνι. Ήμουν πριν Σούνι αλλά όχι τώρα. Γεννήθηκα μουσουλμάνος Σούνι αλλά ως τώρα δεν είμαι ένας από αυτούς. Δε ακολουθώ ακριβώς το δρόμο των Σούνι*
- Ερ Η οικογένειά σας;*
- Συν Η οικογένειά μου είναι Σάφι. Σαν τους Χανέφι.*
- Ερ Οπότε εσείς παντρευτήκατε και αποκτήσατε παιδί ως Σάφι.*
- Συν Ναι, αλλά δε διδάσκω το παιδί μου τίποτα σχετικά με τους Σάφι. Γιατί το ισλάμ είναι παγκόσμιο αν θέλεις..*
- Ερ Προσεύχεστε;*
- Συν Ναι προσεύχομαι σαν Σούνι.*
- Ερ Οπότε διδάσκετε το παιδί σας αυτόν τον τρόπο ζωής.*
- Συν Για την ακρίβεια δεν προσεύχομαι και δε διδάσκω το παιδί μου πώς να προσεύχεται.*
- Ερ Εννοώ το εξής: εγώ είμαι χριστιανή. Δεν πηγαίνω κάθε μέρα στην εκκλησία αλλά στις μεγάλες γιορτές ακολουθώ, κι εγώ και η οικογένεια, προσευχόμαστε κ.λ.π. Οπότε αυτό διδάσκω στα παιδιά μου.*
- Συν Καταλαβαίνω, ξέρω περίπου τα πάντα για τους χριστιανούς. Έχεις χρόνο για προσευχή αλλά όχι κάθε μέρα. Σύμφωνα με εμένα για παράδειγμα, πιστεύω στο Θεό αλλά όχι ως θρησκευόμενο πρόσωπο, όχι ως Σούνι ή ως Σία. Έχω το δικό μου τρόπο, έχω τις δικές μου ιδέες και ξέρω ότι είμαι σωστός. Γιατί αν όλοι οι άνθρωποι σκέφτονταν με τον τρόπο που σκέφτομαι δε θα είχαμε διαμάχες.*
- Ερ Κατάλαβα. Δε θα είχαμε πολέμους.*
- Συν Ναι όχι ηλίθιες κινήσεις κ.λ.π.*
- Ερ Αυτό είναι κάτι που το αισθάνεστε τώρα που είστε στην Ελλάδα ή το αισθανόσασταν και όταν ήσασταν στην Συρία;*
- Συν Για την ακρίβεια ήμουν και στη Συρία έτσι αλλά εκεί δε μπορείς να πεις σε όλους ότι εγώ είμαι έτσι. Γιατί θα έχεις πολλά προβλήματα. Εκεί είναι στενόμυαλοι (έχουν μικρό μυαλό). Για παράδειγμα, λες «πιστεύω στο Θεό αλλά όχι στη θρησκεία». Θα σε αντιμετωπίσουν σαν εγκληματία. Για αυτό το λόγο δεν έχεις θρησκευτική ελευθερία. Ναι. Μπορείς να πεις ότι θες, ότι σου αρέσει, μπορείς να σκέφτεσαι με τον τρόπο που σου αρέσει να σκέφτεσαι και κανείς δε έχει επιρροή πάνω σου, είναι η δική σου ελευθερία. Είναι η προσωπική σου ζωή. Αυτό είναι το σωστό. Είναι η ιδιωτική σου ζωή. Δε μπορείς να μπεις στο κεφάλι ή στην καρδιά κάποιου και να πεις αυτό είναι που ξέρω. Αυτός είναι ο τρόπος μου. Και οι διαφορές για παράδειγμα μεταξύ αυτών των δύο, Σούνι και Σία, είναι, σύμφωνα με εμένα, είναι ανοησίες. Γιατί; Επειδή, έχουμε τον Θεό, μετά τον Θεό έχουμε τον αγγελιοφόρο τον Μωχάμεντ.*
- Ερ Ναι, γνωρίζω*
- Συν Μετά που πέθανε ο Μωάμεθ, οι Σούνι θεώρησαν ότι ένας άνθρωπος που το όνομά του είναι Άμπου Μπάκρ, πρέπει να είναι ο αγγελιοφόρος της επόμενης μέρας (διάδοχος) και να είναι σαν πρόεδρος, σαν πρίγκιπας. Οι Σία λένε όχι, ο ξάδερφος του Μωάμεθ πρέπει να είναι διάδοχος. Και τότε ξεκίνησε η διαμάχη.*
- Ερ Το είπαν επειδή ήταν οικογένεια.*
- Συν Επειδή είναι οικογένεια. Για παράδειγμα έχουμε το Κοράνι, οι Σούνι αντιλαμβάνονται αυτό το βιβλίο με έναν τρόπο, ο οποίος είναι διαφορετικός από τον τρόπο που οι Σία το διαβάζουν. Οπότε έχουν τη δική τους εξήγηση για αυτό το βιβλίο. Ο κάθε ένας από αυτούς έχουν τη δική τους γραμμή.*
- Ερ Διαβάζουν το ίδιο βιβλίο διαφορετικά.*
- Συν Διαφορετικές ιδέες, διαφορετικούς τρόπους κ.τ.λ. Ο κάθε ένας από αυτούς πιστεύουν ότι πρέπει να τελειώσουν την άλλη ομάδα επειδή εκείνοι έχουν δίκιο. Και αυτό είναι που συμβαίνει τώρα στις Αραβικές χώρες. Το θέμα όμως είναι ότι πρόκειται για ανθρώπους και όχι για Θεό και αγγελιοφόρο. Όλοι συμφωνούν ποιος είναι ο Θεός και ποιος ο αγγελιοφόρος. Αλλά μετά τον αγγελιοφόρο ξεκίνησε διαμάχη. Πρέπει να είναι αυτός ο άνθρωπος, όχι πρέπει να είναι αυτός ο άνθρωπος. Και οι Δρούζοι ...*
- Ερ Οι Δρούζοι δεν είναι Σούνι ή Σία;*
- Συν Ναι, αλλά είναι Ισλάμ, οι Ουαχάμπι είναι Ισλάμ. Όλοι αυτοί είναι Ισλάμ αλλά έχουν το δικό τους τρόπο να καταλαβαίνουν το Ισλάμ και πως να ερμηνεύουν και να εφαρμόζουν*

το Ισλάμ. Οι Ουαχάμπι είναι μόνο στη Σαουδική Αραβία. Κάποιος που το όνομά του είναι..... κάποιος στη Σαουδική Αραβία πριν από ίσως 100 χρόνια, που το όνομά του είναι Μωχάμεντ Αμπντουλουαχά, έκανε πολλά σχέδια για να «ανεβάσει» να καθιερώσει τη Σαουδική Αραβία χρησιμοποιώντας τις σκληρές ισλαμικές ιδέες. Και πέτυχε. Η Σαουδική Αραβία ως και σήμερα εφαρμόζει τις ιδέες του Μωχάμεντ Αμπντουλουαχά. Οπότε και οι Ουαχάμπι είναι Σία αλλά μόνο στον τρόπο σκέψης.....έχουμε επίσης την Αλ-Κάιντα, ξέρεις την Αλ – Κάιντα;

Ερ Ναι.

Συν Οσάμα Μπιν Λάντεν. Έχει το δικό του τρόπο σκέψης, ότι δηλαδή πρέπει να πολεμήσω τους Ευρωπαίους, τους Αμερικάνους.

Ερ Ο Οσάμα Μπιν Λάντεν ήταν Σούνι ε;;

Συν Ναι. Είχε τις δικές του ιδέες. Αλλά στη βάση τους ήταν Ισλάμ. ISIS το ίδιο. Τι κάνουν οι ISIS για παράδειγμα; Πήραν τις πολεμικές ιδέες και άφησαν τις ειρηνικές και για την αγάπη ιδέες.

Ερ Κράτησαν μόνο τις ιδέες του πολέμου.

Συν Ναι σκέφτονταν «τώρα δεν είναι στιγμή για αγάπη και ειρήνη. Πρέπει να είμαστε σκληροί κ.τ.λ. Θέλουμε να ελέγχουμε ένα μεγάλο κομμάτι χώρας» «μετά ,όταν θα τελειώσουμε θα εφαρμόσουμε όλες τις ισλαμικές μας ιδέες.»

Συν Οι δυο μεγάλες ομάδες είναι οι Σούνι και οι Σία. Οι Σία, η πηγή τους είναι το Ιράν και το Ιράν δεν είναι αραβική χώρα. Για αυτό το λόγο θα βρεις όλους τους Σούνι ενάντια στο Ιράν και κάποιους Άραβες Σία επίσης ενάντια στο Ιράν. Γιατί θεωρούν το Ιράν ξένη χώρα, δε θεωρούν το Ιράν αραβική χώρα. Και όλες οι θρησκείες και το Κοράνι είναι γραμμένο στα αραβικά. Σε λίγο θα πάμε σε έναν άντρα που είναι Σούνι Κούρδος.

Ερ Υπάρχουν Κούρδοι από τη Συρία και Κούρδοι από το Ιράκ;

Συν Ναι και Κούρδοι από την Τουρκία.

Ερ Διαφορετικές ομάδες με διαφορετικές ιδέες.

Συν Ναι. Στη γλώσσα, στις ιδέες αλλά όλοι τους, όλοι οι Κούρδοι σε όλο τον κόσμο έχουν την ίδια ιδέα «θέλουμε να φτιάξουμε μία χώρα για εμάς»

Ερ Οι Κούρδοι είναι Σούνι ή Σία ή ότι θέλουν;

Συν Οι περισσότεροι είναι Σούνι αλλά αυτές τις μέρες κάποιιοι από αυτούς, όχι κάποιιοι μεγάλος αριθμός από αυτούς, δεν πιστεύουν ούτε στο Θεό. Αυτό που είναι σημαντικό για αυτούς είναι η εθνικότητά (εθνότητα) τους. Σε λίγο θα πάμε σε έναν ο οποίος ήταν Κούρδους Σούνι και τώρα άλλαξε, από όταν άρχισε ο πόλεμος στη Συρία άλλαξε τη θρησκεία του από Σούνι σε Σία, αλλά μισεί το Ιράν. Για εμάς, οι άνθρωποι από το Ιράν είναι από άλλο πλανήτη....με την Τουρκία κι εμείς έχουμε σύνορα, αλλά επειδή έμεινα στην Τουρκία 4-5 μήνες, για εμάς και αυτοί είναι διαφορετικοί σε όλα. Στον τρόπο που ζουν, στον τρόπο που τρώνε, στον τρόπο που περπατούν, στον τρόπο που κινούνται. Σε όλα. Τώρα το 80% των προβλημάτων στις αραβικές χώρες είναι εξαιτίας του Ιράν. Για αυτό το λόγο οι αραβικές χώρες μισούν το Ιράν.

Ερ Στο Λίβανο είναι Σούνι;

Συν Στο Λίβανο ναι. Αλλά και Σία.

Ερ Αλλά σε μικρότερο ποσοστό;

Συν Ναι. Το Ιράν δίνει όπλα στον Λίβανο και για αυτό το λόγο είναι φίλοι. Το Ιράν είναι φίλοι με τον Πρόεδρο της χώρας μας γιατί και σε αυτούς δίνει όπλα.

Ερ Και ο Πρόεδρος της Συρίας είναι Σία.

Συν Αλάουι. Αλλά είναι φίλοι με τους Σία του Ιράν εξαιτίας των όπλων. Αλάουι και Σία έχουν κάποια κοινά στοιχεία στις θρησκείες τους. Για παράδειγμα, οι λέξεις κλειδιά στη θρησκεία Σία είναι ΑΛΙ, ένα άτομο που το όνομά του είναι Άλι. Ο Άλι εντοπίζεται στους Αλάουι.

Ερ Ο Άλι είναι συγγενής του Μωάμεθ.

Συν Ναι ο ξάδερφός του. Ο Άλι είναι το πιο σημαντικό πρόσωπο στη θρησκεία των Σία αλλά επίσης και των Αλάουι.

Ερ Αλάουι σημαίνει αυτοί που ακολουθούν τον Αλί;

Συν Ναι, αλλά με τον δικό τους τρόπο, με έναν τρόπο διαφορετικό από τον τρόπο των Σία. Αλλά έχουν το ίδιο πρόσωπο.

- Ερ Που είναι το πιο σημαντικό.
- Συν Ναι. Οι Σούνι τώρα, ο Άλι είναι πολύ σημαντικό πρόσωπο αλλά όχι το πιο σημαντικό.
- Ερ Για τους Σούνι πιο σημαντικός είναι ο Μωάμεθ.
- Συν Ναι, ο θεός και ο Μωάμεθ. Και αυτό είναι λογικό. Γιατί; Γιατί σύμφωνα με τη δική σας θρησκεία ο Θεός έστειλε το γιό του, τον Ιησού Χριστό. Οπότε αυτό είναι λογικό. Ο θεός έστειλε έναν αγγελιοφόρο, εντάξει; Αυτό είναι λογικό. Αλλά να λες για παράδειγμα ότι ο Θεός, μπαίνει μέσα σε αυτό το πρόσωπο καιπιστεύουν ότι αυτό το πρόσωπο πως να το πώ; Ανώμαλο πρόσωπο, υπεράνθρωπο άτομο, πάνω από τους ανθρώπους, γιατί έχει την εμφάνιση ενός ανθρώπινου όντος αλλά μέσα είναι ο θεός. Μια φορά ήμουν σε ένα φίλο μου που είναι Σία και του λέω: «Θα σου κάνω μια ερώτηση. Αν αυτό το πρόσωπο είναι ο Θεός σου, ο θεός σου τρώει και πίνει και πηγαίνει στην τουαλέτα; Είναι αυτό καλό για το Θεό σου;» Με καταλαβαίνεις; Μόνο μια πρόταση. Τώρα, σύμφωνα με εμένα, επειδή με ρώτησες, εγώ έχω στο μυαλό μου το ιερό βιβλίο. (το Κοράνι) Γιατί; Γιατί, κανείς δε μπορεί να το αλλάξει. Γιατί ο θεός είπε θα κρατάω αυτό το βιβλίο ασφαλές, οπότε αυτό το βιβλίο είναι ασφαλές μέχρι τώρα, επομένως μπορώ να το διαβάσω, να το καταλάβω, αλλά δε μπορώ να πιστέψω (σύμφωνα με εμένα) τον αγγελιοφόρο. Γιατί; Γιατί ο αγγελιοφόρος μπορεί να είναι τίμιο άτομο αλλά οι άνθρωποι που πήραν τους λόγους του και τους έγραψαν, μπορεί να τους έγραψαν λάθος.
- Ερ Έγραψαν ότι κατάλαβαν.
- Συν Ναι, οπότε τώρα έχουμε 1400 χρόνια μετά, πολλά πράγματα στα χαρτιά έχουν αλλάξει, και πολλά είναι διαφορετικά, και πολλά πράγματα δεν έχουν γραφτεί. Για αυτό το λόγο δε πιστεύω στα χαρτιά αλλά συμφωνώ με το ιερό βιβλίο. Γιατί είπε ο Θεός και κανείς δε μπορεί να το αλλάξει...και όταν το διαβάζεις, το ιερό βιβλίο, θα εκπλαγείς, γιατί; Για παράδειγμα, η λέξη «εποχή» υπάρχει στο ιερό μας βιβλίο τέσσερις φορές. Η λέξη «πιστοί» εμφανίζεται ογδόντα οκτώ φορές στο βιβλίο. Και η λέξη «άπιστοι» εμφανίζεται ογδόντα οκτώ φορές στο βιβλίο. Αυτό δεν είναι γραμμένο από ανθρώπινο χέρι. Δεν υπάρχει πιθανότητα. Εκατοντάδες μαθηματικών (σχέσεων / συναρτήσεων) - υπάρχουν στο ιερό βιβλίο. Οπότε εγώ πιστεύω σε αυτό. Αυτή είναι η γνώμη μου. Και αυτό το βιβλίο δε μου λέει να μισώ τους ανθρώπους και να πολεμώ τους ανθρώπους, και ανάγκασε τους χριστιανούς να ακολουθήσουν το Ισλάμ. Αυτό το βιβλίο δε μου λέει αυτό. Αν θέλεις να είσαι χριστιανός είναι η ελευθερία σου, αν θέλεις να είσαι εβραίος είναι ελευθερία σου. Δεν πολεμώ αυτούς.
- Ερ Αυτό δεν είναι λόγος για τη διαμάχη; Η θρησκεία.
- Συν Να είσαι με αυτούς σαν άνθρωποι. Είναι άνθρωποι είσαι άνθρωπος, είναι εντάξει. Αν είναι σωστοί. Αν είναι εντάξει η σχέση τους με το θεό, είναι εντάξει. Αν δεν είναι εντάξει αυτό είναι δικό τους πρόβλημα, με το θεό τους. Δεν είναι δικό μου πρόβλημα. Αυτό είναι που γενικά το ιερό μου βιβλίο λέει. Όχι να πολεμάς τους Σία ή τους Σούνι, και να μισείς αυτό το άτομο. Μπορώ να συμφωνήσω με αυτό το βιβλίο γιατί μιλάει για ειρήνη, για αγάπη.
- Ερ Νομίζω ότι ένας άνθρωπος που θέλει να κάνει πόλεμο βρίσκει λόγο να πολεμήσει και να πει ότι το κάνει για τη θρησκεία.
- Συν Ναι, χωρίς να χρησιμοποιεί το βιβλίο.
- Ερ Ναι. Οπότε εδώ στο ξενοδοχείο ποιες (θρησκευτικές) ομάδες βρίσκονται;
- Συν Έχουμε Σούνι από Συρία και Σία από το Ιράκ. Αυτό ισχύει γενικά. Μπορεί να βρεις και κάποιους Σούνι από το Ιράκ, λίγους, και μικρός αριθμός Σία από τη Συρία.
- Ερ Είναι περίπου 500 άτομα;
- Συν 400-500 περίπου.
- Ερ Είναι περίπου 90% από τη Συρία και 8% από το Ιράκ;
- Συν Ή περισσότερο. Έχουμε επίσης και Κούρδους. Μη στηρίζεσαι στα δικά μου ποσοστά γιατί δε ξέρω ακριβώς. Γενικά αυτό ισχύει.
- Ερ Εδώ είναι μόνο Σούνι όχι Αλαουί;
- Συν Ναι. Γιατί όλοι οι Σούνι έτρεξαν να φύγουν. Το σύστημα των Αλαουί και ο Πρόεδρος των Αλαουί πολεμάει τους Σούνι.
- Ερ Οπότε οι Αλαουίτες δεν έχουν λόγο να εγκαταλείψουν τη χώρα

- Συν* Όχι, καθόλου. Και θα μείνουν για πάντα. Γιατί έχουν ισχυρή σχέση με τη Ρωσία και κάποια σχέση με το Ιράν. Και τώρα πολιτικές σχέσεις. Τώρα υπάρχουν πολλές στρατιωτικές βάσεις στη Συρία εξαιτίας της σχέσης. Μου δίνεις όπλα, σου δίνω γη.
- Ερ* Οι Ουαχάμπι έχουν κάποιες ιδέες των Σούνι.
- Συν* Όχι του Ισλάμ, γιατί θεωρούν ότι Ισλάμ είναι μόνο Σούνι. Έχουν κάποιες ιδέες των Σούνι και έχουν προσθέσει κάποιες ιδέες, κάποιες δικές τους σκέψεις και λένε ότι αυτές οι θρησκευτικές ιδέες πρέπει να είναι με αυτές τις ανθρώπινες ιδέες για να φτιάξεις μια χώρα. Αυτός που δημιούργησε τη Σαουδική Αραβία είναι ο Μωχάμεντ Αμπντούλ Ουαχά. Όταν λες ότι κάποιος είναι Ουαχάμπι εννοείς ότι ακολουθεί τις ιδέες του Μωχάμεντ Αμπντούλ Ουαχά
- Ερ* Εδώ στο ξενοδοχείο οι άνθρωποι είναι πολύ θρησκευόμενοι;
- Συν* Μόνο στην εμφάνιση. Όχι μόνο στο ξενοδοχείο. Όλοι οι Άραβες υποκρίνονται, δηλαδή λένε «είμαστε Σούνι» «είμαστε Σία» αλλά στην ουσία δεν είναι τίποτα. Κάνουν λίγη προσευχή αλλά μόνο αυτό.
- Ερ* Υπάρχει κάποια διαφοροποίηση σε σχέση με το πόσο φτωχός είναι κάποιος; Δηλαδή οι πιο φτωχοί είναι Σία για παράδειγμα;
- Συν* Όχι έτσι. Απλά οι πιο φτωχοί χρειάζονται το Θεό.
- Ερ* Ναι σε κάθε θρησκεία.
- Συν* Οι φτωχοί χρειάζονται τη βοήθεια του Θεού, προσεύχονται πολύ για να είναι καλός ο Θεός μαζί τους.
- Ερ* Βλέπω γυναίκες που φοράνε χιτζάμπ.
- Συν* Ναι είναι ειδική ενδυμασία.
- Ερ* Έχει κάποια σημασία ή κάποια διαφορά αν η μαντήλα είναι χρωματιστή ή μαύρη;
- Συν* Όχι το χρώμα δε σημαίνει τίποτα. Αλλά θα βρεις κάποια να φοράει μόνο αυτό, θα βρεις κάποια να φοράει από πάνω μέχρι κάτω, θα βρεις κάποια που θα είναι μόνο τα μάτια της καθαρά. Όλες αυτές το κάνουν σύμφωνα με την εκπαίδευσή τους, με την κοινωνία τους.
- Ερ* Δεν είναι δηλαδή σχετικό με τη θρησκεία τους;
- Συν* Είναι σχετικό με τη θρησκεία αλλά υπάρχουν Σούνι που μπορεί να λένε «μπορείς να δείχνεις το πρόσωπό σου, μπορείς να δείχνεις τα χέρια σου, αλλά όχι να μοιάζεις με νίντζα στα μαύρα και να φαίνονται μόνο τα μάτια σου». Αυτό δεν έχει σχέση με τη θρησκεία. Αυτό είναι συνήθεια. Είναι ο τρόπος σκέψης τους. Αυτοί πιστεύουν ότι όσο περισσότερο καλύπτεσαι τόσο περισσότερο είσαι θρησκευόμενος. Και αυτό είναι ηλίθιο. Γιατί αν βάλεις τον εαυτό σου σε μια μαύρη σακούλα (!! Το είπε στα ελληνικά το σακούλα) δε μπορεί να δεις τους ανθρώπους και οι άνθρωποι δε μπορούν να δουν εσένα. Μια κοπέλα όταν είναι να παντρευτεί μπορεί να δείχνει το πρόσωπό της και τα χέρια της. Γιατί από τα χέρια της μπορείς να καταλάβεις αν θα είναι χοντρή ή αδύνατη και άρα αν θα είναι χοντρή ή αδύνατη στο μέλλον. Οπότε μπορεί να δείχνει τα χέρια της και το πρόσωπό της.
- Ερ* Οπότε το ότι κάποιες γυναίκες είναι λίγο καλυμμένες και το ότι κάποιες άλλες είναι καλυμμένες από τη κορφή ως τα νύχια έχει να κάνει με την κουλτούρα τους και την εκπαίδευσή τους.
- Συν* Με τις λάθος ισλαμικές τους ιδέες. Όσο το περισσότερο καλύπτεσαι σημαίνει ότι τόσο περισσότερο είσαι ανεκπαιδευτος.

Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι προσωπικά του σχόλια και παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια της συνέντευξης vol1.

- Ερ* Στη Γερμανία υπάρχουν αρκετοί Τούρκοι.
- Μετ* Ναι αλλά για παράδειγμα αν πάω εγώ στη Ολλανδία θα μου πουν «έχεις ταυτότητα πήγαινε πίσω στην Ελλάδα» αλλά αν ένας Κούρδος πάει στην Ολλανδία θα τον καλωσορίσουν.
- Μετ* Το πρόβλημα εδώ (στο ξενοδοχείο) είναι ότι οι περισσότεροι είναι από την έρημο. Αλλά Σύριοι οι οποίοι είναι από την πρωτεύουσα είναι ιδιαίτερα έξυπνοι και σπουδαγμένοι!! Με Πανεπιστήμια και μεταπτυχιακά.

- Ερ Εννοείτε άνθρωποι από την πρωτεύουσα της Συρίας οι οποίοι τώρα είναι σε ευρωπαϊκές χώρες;
- Μετ Και στη Συρία επίσης. Για παράδειγμα η γυναίκα μου είναι δασκάλα γαλλικών. Το πτυχίο της είναι πιο ισχυρό από το δικό μου γιατί έχει μεταπτυχιακό (ή μετεκπαίδευση), ενώ εγώ δεν έχω. Οπότε στην πρωτεύουσα της Συρίας θα βρεις πολλούς με επιπλέον πιστοποιητικά που δε θα τους βρεις ανάμεσα σε αυτούς που ταξιδεύουν στην Ευρώπη.
- Ερ Αυτοί οι άνθρωποι είναι ακόμα στη Συρία;
- Μετ Ναι.
- Ερ Δεν έχουν φύγει;
- Μετ Καθόλου. Γιατί έχουν άλλη γνώμη.
- Ερ Δεν κινδυνεύουν;
- Μετ Αυτοί που είναι στην πρωτεύουσα;
- Ερ Ναι.
- Μετ Στην πρωτεύουσα δεν έχει αεροπλάνα και βόμβες. Αλλά υπάρχουν πρακτικές δυσκολίες σχετικά με την ασφάλεια. Για παράδειγμα θες να πας στη δουλειά σου ή στο Πανεπιστήμιο ή σε οποιοδήποτε μέρος ξαφνικά ανακαλύπτεις ότι η αστυνομία σου ζητάει τα χαρτιά σου, βλέπει το όνομά σου και σου λέει ότι η κυβέρνηση της Συρίας σε αναζητά οπότε σε συλλαμβάνουν. Αυτό είναι το μόνο επικίνδυνο στην πρωτεύουσα.
- Μετ Μόνο στα μέρη τα οποία ανήκουν στην κυβέρνηση είναι ασφαλές, γιατί αυτά ανήκουν στην κυβέρνηση. Οπότε οι άνθρωποι που είναι με την κυβέρνηση δεν έχουν πρόβλημα.
-
- Μετ Αυτές οι χώρες έχουν πιο δυνατά συστήματα (η Γερμανία και η Ολλανδία). Για παράδειγμα, αυτή η γυναίκα καπνίζει. Τώρα μπορεί να καπνίζει στο δωμάτιό της, μπορεί να καπνίζει και στο ξενοδοχείο. Στη Γερμανία δε μπορείς να καπνίσεις στο δωμάτιό σου ούτε στο ξενοδοχείο. Έχουν πιο αυστηρά συστήματα. Ζεις καλύτερα αλλά χάνεις επίσης. Ναι όλα έχουν καλές και κακές εκδοχές. Ζεις καλύτερη ζωή αλλά χάνεις κάτι από την ελευθερία σου γιατί πρέπει να υπακούς το σύστημα και τους κανόνες. Σύμφωνα με αυτήν, η οποία είναι μητέρα, το πιο σημαντικό πράγμα γι' αυτήν είναι τα παιδιά της. Δε σκέφτεται τον εαυτό της. Σκέφτεται τα παιδιά της. «Εδώ ή εκεί, όπου είναι καλύτερα θα πάω.» Επειδή είναι Κούρδη λέει ότι της είναι εύκολο να μάθει αγγλικά επειδή υπάρχουν ομοιότητες μεταξύ της γλώσσας της και της αγγλικής. Λέει για παράδειγμα ότι ίσως στο μέλλον αν εξασκηθεί στα αγγλικά μόνο για ένα/δύο/τρεις μήνες θα φτάσει σε πολύ καλό επίπεδο. Η γλώσσα μας έχεις το «χ» που δεν το έχουν τα ελληνικά. Επίσης έχουμε κάποια φωνήεντα και κάποια σύμφωνα τα οποία δεν υπάρχουν σε άλλες γλώσσες. Η κινέζικη γλώσσα είναι η πιο δύσκολη. Τώρα συζητάμε για αυτό που με ρώτησες νωρίτερα για τη θρησκεία γενικά. Λέει: δε μπορώ να πιστέψω πως μπορείς να έχεις φίλους σαν αυτόν που σε πήρε τηλέφωνο τώρα, γιατί αυτός έχει πολύ ιδιαίτερη συμπεριφορά, είναι από άλλη σχέση. Της είπα ότι αυτό είναι η δική του ελευθερία, μπορεί να πιστεύει σε οποιαδήποτε θρησκεία αλλά αυτό που είναι σημαντικό για εμένα είναι να είναι καλός προς εμένα. Αν είναι καλός προς εμένα θα είμαι κι εγώ προς εκείνον. Αυτό που έχει σημασία είναι οι ανθρώπινες σχέσεις.
- Ερ Γι' αυτό το λόγο έχετε πολλούς φίλους.
- Μετ Ναι.
- Ερ Είναι στοιχείο του χαρακτήρα σας.
- Μετ Ναι είναι του χαρακτήρα μου. Το να είσαι δυναμικός είναι απαραίτητο. Και για να μπορείς να συναναστρέφεσαι με πολλούς ανθρώπους θα πρέπει να αποδέχεσαι αυτούς και εκείνοι να αποδέχονται εσένα. Αν περιμένω να βρω έναν άνθρωπο όπως μου αρέσει, δε θα τον βρω. Για αυτό το λόγο τους αποδέχομαι όλους και είναι εντάξει. Για να ήταν καλύτερη η συζήτηση θα έπρεπε να μιλάτε μεταξύ σας αλλά αναγκάζομαι να βρίσκομαι εδώ ως μεταφραστής γιατί δεν έχω βρει γυναίκα στο ξενοδοχείο να μιλάει αγγλικά (!)

4) Η συνέντευξη με την κυρία που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε σε ένα δωμάτιο του ξενοδοχείου, όπου δε διέμενε κάποιος. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο 2019 και η μεταξύ μας γνωριμία έγινε λόγω της γνωριμίας της με τους ανθρώπους της διοίκησης του ξενοδοχείου. Είχαμε ήδη γνωριστεί διότι βρισκόμουν στο χώρο του ξενοδοχείου, συναντιόμασταν και χαιρετούσαμε η μία την άλλη όταν βρισκόμασταν στον προαύλιο χώρο. Με τη συγκεκριμένη επίσης η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε σε δύο στάδια. Το δεύτερο στάδιο έλαβε χώρα τον Μάρτιο 2020. Και στα δύο στάδια κατά τη διάρκεια της συνέντευξης κρατούσα σημειώσεις. Προς διευκόλυνση της ανάγνωσης παραθέτω τη συζήτηση κατά λογική αλληλουχία και όχι κατά χρονική. Τα κενά δηλαδή που υπήρχαν από το πρώτο στάδιο καλύφθηκαν με ερωτήσεις οι οποίες παρεμβάλλονται.

Ερ Πόσων χρονών είστε;

Συν 36.

Ερ Είστε παντρεμένη;

Συν Ναι.

Ερ Έχετε παιδιά;

Συν Ναι, τρία.

Ερ Τι ηλικία έχουν;

Συν 6 και 9 τα αγόρια και 12 το κορίτσι.

Ερ Από που κατάγεστε;

Συν Είμαι Κούρδη και έρχομαι από το Ιράκ. Έμενα στη Βαγδάτη.

Ερ Πότε ήρθατε στην Ελλάδα;

Συν Τον Αύγουστο του '18.

Ερ Πότε ξεκίνησαν τα προβλήματα στη Βαγδάτη;

Συν Περίπου την ίδια εποχή με τις άλλες χώρες.

Ερ Εργαζόσασταν;

Συν Δούλευα από το 2013 σαν δημοσιογράφος και έγραφα για τη κατάσταση φτώχειας στο Ιράκ και τη κακή διαχείριση της κατάστασης από την κυβέρνηση. Με απείλησαν ότι θα με σκοτώσουν εμένα και την οικογένειά μου. Για αυτό φύγαμε. Όταν έφτασα στην Ελλάδα έμαθα ότι είχαν βομβαρδίσει το σπίτι μας. Χάθηκαν όλες οι αναμνήσεις μας.

Ερ Ο σύζυγος εργαζόταν;

Συν Ναι, ήταν κουρέας.

Ερ Από όταν ξεκίνησαν τα προβλήματα μέχρι τη στιγμή που αποφασίσατε να φύγετε, δουλεύατε;

Συν Ναι.

Ερ Τα παιδιά πήγαιναν σχολείο;

Συν Ναι, πήγαιναν. Μόνο το μικρό δεν πήγαινε λόγω ηλικίας.

Ερ Πόσο χρόνο μένατε στην Τουρκία;

Συν Μείναμε για 21 ημέρες, πρώτη φορά στην πόλη Ιζμίρ. Την πρώτη εβδομάδα, που θέλαμε να πάμε στο νησί της Μυτιλήνης με βάρκα. μας είδε η τουρκική ακτοφυλακή ανάμεσα σε δέντρα και μας μετέφεραν στη φυλακή. Όταν μας συνέλαβαν, η συμπεριφορά τους ήταν πολύ κακή. Ο σύζυγός μου είναι διαβητικός και παίρνει ειδική θεραπεία. Τότε του τη σταμάτησαν. Δεν τον άφησαν να παίρνει τα φάρμακά του. Μείναμε μια εβδομάδα στη φυλακή και μετά βγήκαμε έξω από τη φυλακή. Βρήκαμε ένα άτομο για να μας βοηθήσει να περάσουμε στην Ελλάδα και τότε πήγαμε σε μια άλλη περιοχή με το όνομα Soka και κατά τη διάρκεια της τρίτης εβδομάδας καταφέραμε να περάσουμε από τη θάλασσα και να φτάσουμε στο νησί της Σάμου, τον Σεπτέμβριο.

Ερ Δουλεύατε στην Τουρκία;

Συν Όχι, γιατί μέيناμε μόνο τρεις εβδομάδες.

Ερ Πόσο καιρό μέيناτε εκεί;

Συν 3 ½ μήνες στη Σάμο και μετά 4 μήνες στην Αγ. Άννα. Εδώ στο ξενοδοχείο είμαστε από τον Απρίλιο '19.

Ερ Εδώ στην Ελλάδα έχετε εργαστεί καθόλου;

Συν Μόνο στη Σάμο για 3 ημέρες είχα βοηθήσει σε ένα ρεπορτάζ. Δεν έχω ξαναδουλέψει.

Ερ Τι σκέφτεστε για το μέλλον σας;

Συν Σκέφτομαι να βρω μια δουλειά και να πάνε τα παιδιά σχολείο.

Ερ Τα παιδιά δεν πηγαίνουν σχολείο στο χωριό;
Συν Όχι. Ζήτησα να πάνε στο σχολείο αλλά μου είπαν ότι παίρνουν ένα περιορισμένο αριθμό μαθητών και «έκλεισε».

Ερ Πως είναι οι σχέσεις σας με τους κατοίκους της περιοχής;
Συν Μια χαρά και με το σουπερμάρκετ και με το φαρμακείο, πολύ καλές.

Ερ Έχετε δημιουργήσει φιλικές σχέσεις εδώ στο ξενοδοχείο;
Συν Όχι, μία φίλη έχω μόνο από το Ιράκ. Δεν έχω κάνει πολλές φίλες γιατί δε συμφωνώ με τη μπούργκα και γι' αυτό δε μπορώ να τις κάνω φίλες. Εγώ δεν φοράω, γιατί δεν θέλω να κρύψω κάτι.

Ερ Έχετε φίλους ή συγγενείς σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα;
Συν Όχι, ούτε φίλους ούτε συγγενείς. Η οικογένειά μου έχει μείνει πίσω. Πριν από λίγο καιρό πέθανε ο πατέρας μου από τον καημό του.

Ερ Τι σκέφτεστε για το μέλλον;
Συν Θέλω να δουλέψω και να μείνω εδώ. Να πάρω το άσυλο και να πάμε στην Αθήνα. Να μάθω τη γλώσσα και να πάνε τα παιδιά σχολείο. Να ανοίξει ο άντρας μου κουρείο στην Αθήνα. Δε σκεφτόμαστε ούτε να πάμε σε άλλη χώρα ούτε να γυρίσουμε πίσω. Όταν φτάσαμε στη Σάμο η κόρη μου έκλαιγε και ήθελε να γυρίσουμε πίσω. Τώρα όμως της αρέσει και θέλει να μείνουμε εδώ.

Ερ Ο σύζυγος εργάζεται τώρα;
Συν Όχι.

5) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε στο δωμάτιο που έμενε ο κύριος με τον οποίο συνομίλησα, με την σύζυγό του και την οικογένεια του γιού του. Έγινε τον Δεκέμβριο του 2019. Με σύστησε ο κύριος, ο οποίος ήταν και ο ίδιος διαμένων στο ξενοδοχείο και με βοήθησε ως μεταφραστής. Πριν μπούμε στο δωμάτιο βγάλαμε και οι δύο τα παπούτσια μας και τα αφήσαμε έξω από την πόρτα. Το δωμάτιο στο οποίο διέμενε ο συγκεκριμένος κύριος με τη σύζυγό του και την οικογένεια του γιού του (σύζυγο και δύο παιδιά) είχε δύο ορόφους, δύο χώρους δηλαδή, μία κουζίνα μικρή στον κάτω όροφο και ένα μπάνιο στον επάνω όροφο. Κάθε όροφος είχε έναν ενιαίο χώρο. Στον χώρο του επάνω ορόφου όπου διεξήχθη η συνέντευξη δεν υπήρχαν καναπέδες. Παραμείναμε καθιστοί στο πάτωμα πάνω στη μοκέτα. Στον χώρο κατά τη διάρκεια της συνέντευξης βρίσκονταν τα εγγόνια του κυρίου, τα οποία έβλεπαν παιδικά προγράμματα στην τηλεόραση. Κάποια στιγμή, προς το τέλος της συνέντευξης ήρθε άλλος ένας κύριος, ο οποίος κάθισε μαζί μας. Η σύζυγος του κυρίου βρισκόταν στο χώρο φροντίζοντας τα παιδιά και εμένα ως καλεσμένη. Δε συμμετείχε στη συζήτηση. Ο κύριος μιλούσε αραβικά και εγώ με τον μεταφραστή αγγλικά.

Ερ Πόσων ετών είστε;

Συν 55.

Ερ Πόσα παιδιά έχετε;

Συν 7, αγόρια και κορίτσια

Ερ Είναι όλα τα παιδιά εδώ μαζί σας;

Συν Πέντε είναι εδώ και δύο έξω. Δύο παντρεμένες γυναίκες είναι στο Ιράκ.

Ερ Πόσο καιρό βρίσκεστε στην Ελλάδα;

Συν Ένα χρόνο και οκτώ μήνες.

[Η συνέντευξη αυτή δόθηκε το 12/2019 άρα βρίσκεται στην Ελλάδα από 04/2018]

Ερ Πόσο καιρό μέinate στην Τουρκία;

Συν Μόνο δύο μήνες.

Ερ Σε ποιο νησί βρεθήκατε αρχικά;

Συν Στη Μυτιλήνη, στη Μόρια.

Ερ Πόσο καιρό μέinate στη Μόρια;

Συν Έξι μήνες.

Ερ Ήσασταν όλοι μαζί;

Συν Έχω έναν παντρεμένο γιό και είναι εδώ μαζί μου. Τα παιδιά εδώ (έδειξε δύο παιδάκια που βρίσκονταν στο δωμάτιο και έβλεπαν τηλεόραση) είναι τα εγγόνια μου. Είμαι παππούς. Έχω και μια παντρεμένη κόρη στην Κρήτη. Τώρα εδώ (στην Ελλάδα) είμαι με τα τρία παιδιά. Μία κόρη και δυο γιούς.

Ερ Ταξιδέψατε όλοι μαζί από τη Συρία;

Συν Ναι ήρθαμε εδώ όλοι μαζί. Αλλά από τη Μυτιλήνη και μετά πήγαμε σε διαφορετικά μέρη. Εγώ ήρθα με την οικογένεια του γιού μου εδώ. Ο γιός μου έχει τρία παιδιά και η κόρη μου, που είναι στην Κρήτη, έχει τέσσερα παιδιά. Τώρα εδώ είμαι με την οικογένεια του γιού μου. Ο γιος είναι στον πρώτο όροφο και εμείς στο δεύτερο. Γιατί εδώ έχει δύο δωμάτια.

Ερ Οπότε από τη Μόρια ήρθατε απευθείας εδώ;

Συν Όταν φτάσαμε στη Μόρια ξεκίνησαν επεισόδια μεταξύ Κούρδων και Σύριων και μας πήγαν σε ένα απομονωμένο μέρος, όχι κυβερνητικό μέρος. Αυτό το μέρος ανήκε σε έναν Έλληνα. Κράτησε εκεί όλους τους Κούρδους για τρεις μήνες σε σκηνές, σε πολύ άθλιες συνθήκες. Δε μπορείς να φανταστείς.

Ερ Λόγω της διαμάχης;

Συν Ναι, λόγω της διαμάχης.

Ερ Πόσα άτομα πήγαν εκεί;

Συν Περίπου 350 άτομα,.

Ερ Αυτό έγινε περίπου πριν από δύο χρόνια; [Τέλη του 2017]

Συν Ναι.

Ερ Μετά τη Μυτιλήνη ήρθατε εδώ ή πήγατε κάπου αλλού πρώτα;

Συν Πήγαν όλους τους Κούρδους έξω από τη Μόρια. Μείναμε εκεί τρεις μήνες στις σκηνές σε ένα κήπο και δεν είχαμε αρκετό φαγητό να φάμε. Μία απόφαση από την κυβέρνηση έλεγε ότι έπρεπε να μεταφερθούν στο Καραταμπά, είναι ένα απίθανο μέρος εκεί μόνο

για οικογένειες. Μετέφεραν όλες τις οικογένειες Κούρδων στο Καράταμπά. Και ξεκίνησαν τα χαρτιά μας σαν να ήμασταν νέοι όταν πήγαμε εκεί. Σαν να μην ήμασταν ήδη τρεις μήνες. Ξεκινήσαμε από την αρχή. Κάναμε μία συνέντευξη στη Μυτιλήνη και μετά ήρθαμε στην Ηλιόχαρη. Δε μπορείς να φανταστείς αυτοί οι έξι μήνες πως πέρασαν, χωρίς φαγητό, χωρίς δωμάτιο, τίποτα.

Ερ Ζούσατε σε σκηνές;

Συν Ναι σε σκηνές τρέχοντας μακριά από το δάσος.

Ερ Ποια εποχή του χρόνου;

Συν Καλοκαίρι ήταν. Αλλά και το να είσαι σε σκηνή το καλοκαίρι είναι επίσης πολύ άθλιο.

Ερ Τώρα σε ποια φάση είστε; Περιμένετε τη συνέντευξη για το άσυλο;

Συν Ναι, το Μάιο του 2021. Λόγω της διαμάχης που έγινε στη Μυτιλήνη και άρχισαν τα χαρτιά μας από την αρχή, λόγω αυτού ξοδέψαμε πολύ χρόνο για το τίποτα. Αυτό μας κόστισε αργές διαδικασίες. Ήταν έξι μήνες χωρίς τίποτα. Κατά τη διάρκεια αυτών των έξι μηνών ήρθαν και άλλοι, προκλήθηκε μεγάλη πίεση και γι' αυτό καθυστέρησε το ραντεβού μας. Στη βάρκα που ερχόμασταν στην Ελλάδα ήταν μία άλλη οικογένεια Κούρδων, η οποία έχει ραντεβού τον Αύγουστο του 2020.

Μετ Έχει έρθει ένας συγγενής του, μπορεί να περάσει; Να είναι παρών στη συζήτηση;

Ερ Ναι, βέβαια.

Μετ Θα ήθελες να πιείς καφέ τσάι; Ξέρεις όπως και οι Έλληνες προσφέρουν κάτι για να πιείς.

Ερ Ναι, λίγο νερό.

Μετ Νερό και; Άσε θα διαλέξω εγώ για εσένα.

Ερ Εντάξει.

Μετ Τώρα μιλάνε μεταξύ τους κουρδικά. Τώρα εγώ κι εσύ είμαστε το ίδιο. Δε γνωρίζουμε τη γλώσσα τους.

Ερ Ωραία, είστε Κούρδος από τη Συρία. Θα θέλατε να μου πείτε ποια είναι η θρησκεία σας; Δεν πειράζει αν δε θέλετε να μου πείτε.

Μετ Όχι εντάξει, είναι λογικό πρόσωπο!

Συν Ήμουν Σούνι αλλά πριν από έξι χρόνια περίπου άλλαξα τη θρησκεία μου σε Σία. Όλη η οικογένειά μου είναι Σούνι.

Ερ Και μόνο εσείς είστε Σία;

Συν Ναι, ακόμα και η γυναίκα μου είναι Σούνι.

Ερ Είναι δύσκολο;

Συν Όχι, είναι όλα εντάξει. Είμαστε μία οικογένεια οπότε δεν μπορούμε να είμαστε εχθροί. Ακόμα και οι φίλοι μου είναι Σούνι. Έχει να κάνει με ανθρώπινες σχέσεις. Δεν έχει να κάνει με τη θρησκεία.

Μετ Ακόμα κι εγώ που είμαι φίλος του είμαι Σούνι αλλά δεν έχουμε πρόβλημα γιατί είμαστε λογικοί άνθρωποι.

Ερ Που μένατε στη Συρία;

Συν Στη Ντέιρ αλ-Ζορ.

Ερ Είναι μεγάλη πόλη;

Συν Είναι αραβική πόλη. Μεγάλη, είναι μία από τις 13 μεγάλες πόλεις της Συρίας.

Ερ Εργαζόσασταν πριν τον πόλεμο;

Συν Ήμουν σιδεράς.

Ερ Είχατε δική σας δουλειά ή ήσασταν υπάλληλος;

Συν Ιδιωτική δουλειά. Δική μου.

Ερ Πως πήρατε την απόφαση να έρθετε στην Ελλάδα;

Συν Όταν είχαμε προβλήματα στην πόλη μας μετακομίσαμε σε μια άλλη πόλη, μικρή πόλη, όπου μένουν Κούρδοι, που λέγεται Αφρίν. Στη Συρία έχουμε αυτό που λέγεται στρατιωτική υπηρεσία (θητεία). Ο γιος μου ήταν περίπου κοντά στην ηλικία για τη στρατιωτική υπηρεσία και η κυβέρνηση θα του ζητούσε να πολεμήσει για αυτούς. Για αυτό το λόγο πήρα όλη μου την οικογένεια και τα πράγματά μας και μετακομίσαμε σε άλλη πόλη.

Ερ Σε ποια ηλικία ξεκινάει η στρατιωτική υπηρεσία;

Συν Στα 18.

Ερ Είναι το ίδιο κι εδώ.

- Συν* *Ναι το ίδιο. Αυτή η αραβική πόλη δεν είναι υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης. Ελέγχεται από τους Κούρδους.*
- Ερ* *Δε μπορεί δηλαδή η κυβέρνηση να ζητήσει το αγόρι για τη στρατιωτική του θητεία;*
- Συν* *Δεν μπορούν να μπουν στην πόλη.*
- Ερ* *Δηλαδή είναι μια πόλη μόνο με Κούρδους;*
- Συν* *Περίπου. Έχουν ομοσπονδιακούς κανόνες. Έχουν Πρόεδρο και αυτή η πόλη είναι υπό τον έλεγχο της κουρδικής κυβέρνησης. Αυτή η πόλη είναι κοντά στα τούρκικα σύνορα. Τώρα είναι υπό την κατοχή του Ερντογάν.*
- Μετ* *Εν τω μεταξύ τώρα έχετε τον ίδιο εχθρό, επειδή εκείνοι μισούν τον Ερντογάν όσο δε φαντάζεσαι. Γιατί έχει καταλάβει όλη τη γη και τα υπάρχοντα των ανθρώπων.*
- Ερ* *Η σύζυγός σας εργάζεται;*
- Συν* *Όχι, οικιακά.*
- Ερ* *Το σπίτι σας στη Συρία καταστράφηκε;*
- Συν* *Μέναμε στο ίδιο σπίτι με τους αδερφούς μου. Ήταν μεγάλο σπίτι. Ο αδερφός μου αγόρασε το σπίτι και ο καθένας πήρε το μερίδιό του, πούλησα και τη γη μου, συγκέντρωσα όλα τα χρήματα και ταξιδέψαμε στην Τουρκία.*
- Ερ* *Πόσο καιρό μέinate στην Τουρκία;*
- Συν* *Δύο μήνες.*
- Ερ* *Σε σκηνές ή σε σπίτι;*
- Συν* *Σε ένα σπίτι στα τουρκο-συριακά σύνορα. Για να μπορέσεις να περάσεις στην Ελλάδα μπορεί να προσπαθήσεις πολλές φορές. Μπορεί να επιτύχεις με την πρώτη φορά, μπορεί να χρειαστεί να δοκιμάσεις ξανά. Γι' αυτό έπρεπε να πάρουμε σπίτι, επειδή είμαστε μεγάλη οικογένεια. Δεν μπορούσαμε να μείνουμε σε σκηνές.*
- Ερ* *Τώρα εργάζεστε εσείς ή κάποιος από την οικογένεια;*
- Μετ* *Επειδή τον ξέρω πολύ καλά, πριν από 3 μήνες και ενώ δούλευε έξω πέρασε από ένα κήπο και είδε τον ιδιοκτήτη του κήπου και του είπε μπορώ να τον καθαρίσω για εσένα. Ο ιδιοκτήτης του είπε: «εντάξει μπορείς να ξεκινήσεις να δουλεύεις.» Οπότε κάθε 2-3-4 μέρες του τηλεφωνεί και του λέει να πάει να δουλέψει. Αυτό κάνει. Μπορεί να δουλέψει κάποιες μέρες σε ένα μήνα, ίσως 15.*
- Ερ* *Τι σκέφτεστε να κάνετε μετά τη συνέντευξη; Θα πάρετε το άσυλο και θα φύγουν για κάποια άλλη χώρα ή σκέφτεστε να μείνετε εδώ;*
- Συν* *Αγαπημένοι του συγγενείς ζουν στο Λονδίνο, το όνειρό μου είναι να πάρω όλη την οικογένειά μου στην Αγγλία.*
- Ερ* *Σχεδιάζετε στην Αγγλία να δουλέψετε σε αγροτικές δουλειές, ως εργάτης ή ως σιδεράς;*
- Συν* *Μη ξεχνάς ότι είμαι 55 χρονών και αν είναι δυνατόν να συνεχίσω να δουλεύω θα το κάνω. Ακόμα και αν δεν έχω τη δυνατότητα να δουλέψω στην ειδικότητά μου, θα διαλέξω άλλο επάγγελμα που θα είναι κατάλληλο για εμένα. Εμείς γενικά δεν έχουμε πρόβλημα με τη φύση της εργασίας. Αυτό που είναι σημαντικό για εμάς είναι να δουλεύουμε. Όχι μόνο για τα λεφτά, αλλά δεν μπορούμε να καθόμαστε όλη την ώρα. Δεν είναι καλό για τους άνδρες ειδικά να κάθονται συνέχεια.*
- Ερ* *Τα τελευταία χρόνια πολλοί άνθρωποι δε δουλεύουν. Πως σας φαίνεται αυτό; Πως είναι που δεν δουλεύετε;*
- Συν* *Δε μπορείς να φανταστείς. Πρώτον, δε γνωρίζουμε τη γλώσσα. Κανένας δε μας διδάσκει τη γλώσσα. Κανείς δε μας καλεί σε μαθήματα ελληνικών. Να είμαστε μέρος αυτής της κοινωνίας. Δεύτερον, πάντα μας βάζουν σε απομονωμένα μέρη. Για παράδειγμα, τώρα είμαστε στους Αγ. Θεοδώρους. Δεν είναι κεντρική πόλη. Κανείς δε μπορεί να μας δει και εμείς δε μπορούμε να δούμε κάποιον (κανέναν). Τρίτον, είναι πολύ βαρετό. Δε μπορείς να φανταστείς πόσο δύσκολο είναι να κάθεται όλη την ώρα χωρίς να κάνεις τίποτα.*
- Ερ* *Ναι, εάν έχεις μάθει να δουλεύεις στη ζωής σου.*
- Συν* *Έχεις νόημα στη ζωή. Γιατί η ζωή χωρίς να δουλεύεις είναι τίποτα. Είναι μεγάλο κομμάτι της ζωής σου. Μεγάλος αριθμός Ελλήνων μας κοιτούν σαν να είμαστε κακοί άνθρωποι. Αλλά δεν είμαστε όλοι ίδιοι. Είμαστε όπως σε οποιαδήποτε χώρα. Έχουμε καλούς έχουμε και κακούς ανθρώπους και αυτό είναι φυσιολογικό. Αλλά σύμφωνα με τους Έλληνες, εκείνοι μας κοιτούν γενικά σαν να μην είμαστε κακοί άνθρωποι.*

- Ερ Σίγουρα υπάρχουν Έλληνες που μπορεί να σκέφτονται με αυτό τον τρόπο αλλά υπάρχουν και Έλληνες που δεν σκέφτονται έτσι. Όπως σε κάθε χώρα.
- Μετ *Ναι, όταν συναντήσει πρώτη φορά αυτόν τον άνθρωπο ένας Έλληνας η πρώτη αντίδραση θα είναι να φοβηθεί επειδή είναι πρόσφυγας, αλλά αφού τον γνωρίσει πολύ καλά και καταλάβει ότι είναι τίμιος άνθρωπος θα αλλάξει την άποψή του για τους πρόσφυγες.*
- Ερ Έχετε κάνει φίλους εδώ στο ξενοδοχείο;
- Συν *Γενικά έχω 2-3 στενούς φίλους, οι υπόλοιποι είναι γνωστοί.*
- Ερ Θα ήθελα να μάθω πως είναι οι σχέσεις σας με τους ανθρώπους του ξενοδοχείου, με τους υπαλλήλους στο σούπερμάρκετ και με τους κατοίκους στο χωριό.
- Συν *Όσον αφορά το χωριό και το σούπερμάρκετ δεν έχω κάποιο πρόβλημα. Φυσιολογικές είναι οι σχέσεις.*
- Ερ Αν προκύψουν διάφορα ζητήματα / προβλήματα πως τα λύνετε; Απευθύνεστε στους διαχειριστές του προγράμματος;
- Συν *Ναι. Είχα ένα πρόβλημα με το δόντι μου και χρειάστηκε να κλείσω ραντεβού με το νοσοκομείο, οπότε έπρεπε να πάω σε αυτούς και να πω ότι χρειάζομαι ένα ραντεβού με έναν οδοντίατρο. Φαντάσου μου έκλεισαν ραντεβού για μετά από 2 μήνες. Υπάρχει ακόμα ένα σοβαρό πρόβλημα. Σήμερα το πρωί, η γυναίκα του γιού μου, παραπονέθηκε ότι έχει ένα πόνο στο σώμα της, και λέει στον άντρα της «τι θα κάνουμε αν πρέπει να ζητήσουμε ραντεβού και θα πρέπει να περιμένουμε 2 μήνες για να δούμε το γιατρό;» Πρέπει να πάμε στην Αθήνα, και να επικοινωνήσουμε με έναν Άραβα γιατρό, επειδή δεν γνωρίζουμε τη γλώσσα, και είμαστε αναγκασμένοι να βρούμε συγκεκριμένο γιατρό. Αυτό είναι άλλο πρόβλημα γιατί μπορεί αυτός ο γιατρός να μην είναι καλός.*
- Ερ Λόγω της επικοινωνίας θα επιλέξετε Άραβα γιατρό ή και λόγω της κουλτούρας;
- Συν *Όχι, λόγω της επικοινωνίας.*
- Μετ *Η κουλτούρα είναι άλλο πράγμα. Αυτοί είναι Κούρδοι. Οι Κούρδοι είναι λίγο ελεύθεροι. Το να δει ο γιατρός την κόρη τους είναι κάτι φυσιολογικό. Η κουλτούρα υπάρχει. Αλλά πόσοι Άραβες γιατροί υπάρχουν στην Αθήνα; 1,2,50; Είσαι αναγκασμένος να επιλέξεις κάποιον από αυτούς. Επειδή δε μπορείς να επικοινωνήσεις.*
- Ερ Αν θέλει κάποιος να περιμένει και να πάει στο νοσοκομείο, θα έχει μεταφραστή μαζί σου;
- Συν *Μερικές φορές αυτοί που διαχειρίζονται το πρόγραμμα στέλνουν κάποιον ως μεταφραστή, κάποιες φορές όμως όχι. Η γυναίκα μου έχει πρόβλημα στα γόνατά της, όταν πήγε στο νοσοκομείο της είπαν ότι πρέπει να κάνει μαγνητική τομογραφία, όταν πήγε στην Αθήνα να κάνει μαγνητική της έκαναν κανονική ακτινογραφία! Ο γιατρός στην Αθήνα είπε...*
- Ερ Ο γιατρός στην Αθήνα ήταν Άραβας;
- Συν *Όχι. Της είπε ότι πρέπει να πάρει αυτά τα χάπια, βιταμίνες, και ότι πρέπει να κάνει εγχείρηση αλλά δεν μπορούν αυτή τη στιγμή, πρέπει να περιμένει. Πόσο χρόνο; Κανείς δε ξέρει.*
- Μετ *Σύμφωνα με αυτούς δεν υπάρχουν οι διαχειριστές του προγράμματος και καμία ανθρωπιστική οργάνωση σε αυτό το ξενοδοχείο. Σύμφωνα με τις γνώσεις του και με τις ανθρώπινες εμπειρίες έχουν λόγους τώρα να πιστεύουν ότι τους αντιμετωπίζουν σαν να είναι πραγματικά κακοί άνθρωποι. Ακόμα και από εδώ και μπρος, αν έχω κάποιο πρόβλημα ή αν χρειαστώ κάτι δε θα ζητήσω τίποτα από κανέναν.*
- Ερ Κανέναν;
- Συν *Κανέναν. Φαντάσου, τώρα μένουμε εδώ σε αυτό το δωμάτιο και για να ανέβει στο δωμάτιό της πρέπει να σκαρφαλώσει στις σκάλες ενώ ο γιατρός της είπε ότι απαγορεύεται να ανεβαίνεις σκάλες. Λόγω αυτού πρέπει να αλλάξει δωμάτιο. Να πάρει ένα ισόγειο. Όλα τα παιδιά πέφτουν από αυτές τις σκάλες, ακόμα και η μεγάλη κόρη. Χρειαζόμαστε ένα ισόγειο, για παράδειγμα, αλλά παρόλο έχει πολλά άδεια δωμάτια, δεν μας αλλάζουν δωμάτιο. Από τότε που φτάσαμε στην Ελλάδα και μέχρι να έρθουμε σε αυτό το ξενοδοχείο αντιμετωπίσαμε πολύ άσχημες συνθήκες και θα ήθελα να μπορέσω να σου πει περισσότερα για τις δυσκολίες που έχω αντιμετωπίσει.*

6) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο 2020 σε ένα χώρο του ξενοδοχείου που χρησιμοποιείται σαν γραφείο. Σε αυτή τη συνέντευξη ως μεταφραστής με βοήθησε ένας συνεργάτης της διοίκησης του ξενοδοχείου, ο οποίος είναι και ο ίδιος πρόσφυγας, βρίσκεται στην Ελλάδα πάνω από 20 χρόνια και μιλάει αραβικά και πολύ καλά ελληνικά.

- Ερ Πόσων χρονών είστε;
Συν Έχω γεννηθεί το 1982. (38)
Ερ Είστε παντρεμένος; Έχετε οικογένεια; Παιδιά;
Συν Είμαι παντρεμένος και έχω τέσσερα παιδιά.
Ερ Ποιες είναι οι ηλικίες των παιδιών;
Συν Το μεγάλο είναι 12, 9, 6 και 4. Η γυναίκα μου είναι έγκυος.
Ερ Από τη Συρία έχετε έρθει;
Συν Ναι από τη Συρία.
Ερ Που μένατε στη Συρία; Σε ποια πόλη;
Συν Στο Χαλέπι.
Ερ Μεγάλη πόλη.
Συν Ναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη.
Ερ Το σπίτι που μένατε ήταν ιδιόκτητό ή με ενοίκιο;
Συν Δικό μας.
Ερ Μένατε με γονείς, παππούδες, γιαγιάδες όλοι μαζί ή μακριά; Ο καθένας μόνος του;
Συν Μαζί.
Ερ Τι δουλειά κάνατε στη Συρία;
Συν Κανονικά σαν επάγγελμα ήμουν ράφτης. Αλλά επειδή δεν είχα δουλειά γιατί οι Κινέζοι το φάγανε, πήγα και αγόρασα κάτι σαν εδώ που είναι ... κάτι σαν γραφεία που έχουν computer και τα παιδιά πάνε και παίζουν.
Ερ Internet café.
Συν Μπράβο κάτι τέτοιο.
Ερ Αυτό έγινε λόγω του πολέμου ή το κάνατε επειδή είχε πτώση η δουλειά σας; Αυτή την αλλαγή την είχατε κάνει πριν τον πόλεμο;
Συν Ναι. Πριν το στρατό ο άνθρωπος δεν έχει προσωπικότητα στη Συρία. Είναι μικρός, δε μπορεί να στηρίζει τον εαυτό του κ.τ.λ. αλλά μόλις πάει στο στρατό μετά που γυρίζει πρέπει να κάνει κάτι δικό του. Να ξεκινήσει. Αλλά σαν ράφτης δε μπορούσα να κάνω μια δική μου δουλειά.
Ερ Οπότε αναγκαστικά..
Συν Έκανα την άλλη δουλειά. Πριν τον πόλεμο αυτό.
Ερ Πόσα χρόνια είναι το σχολείο στη Συρία;
Συν 12, όπως εδώ. 6 δημοτικού και 6 μετά.
Ερ Ωραία, και μετά κάποιος είτε σπουδάζει είτε πάει στο στρατό και μετά δουλεύει;
Συν Ναι.
Ερ Εσείς σπουδάσατε;
Συν Όχι όχι.
Ερ Πήγατε στο στρατό και μάθατε εκεί την τέχνη του ράφτη;
Συν Όχι από πριν.
Ερ Δηλαδή πήγατε σε κάτι σαν τεχνική σχολή;
Συν Όχι σχολείο μέχρι έκτη δημοτικού έφτασα. Και μετά δούλεψα.
Ερ Δουλέψατε μέχρι να πάτε στο στρατό. Στο στρατό πήγατε στα 18;
Συν Ναι.
Ερ Οπότε μάθατε την τέχνη του ράφτη αλλά μετά το στρατό δε μπορούσατε να ανοίξετε δικό σας μαγαζί. Και η επιλογή για το internet café πως προέκυψε; Σαν υπάλληλος πήγατε ή είχατε κάποιο κεφάλαιο και επιλέξατε να το επενδύσετε;
Συν Είχα το κεφάλαιο και δεν ήθελα να δουλέψω στους άλλους, ήθελα μόνος μου να κάνω κάτι.
Ερ Τα παιδιά σας πριν έρθετε στην Ελλάδα πηγαίνουν σχολείο;
Συν Όχι. Ποτέ δεν έχουν πάει σχολείο.
Ερ Τα παιδιά;

- Συν Ναι. Το μεγάλο είναι 12 χρονών και ο πόλεμος είναι πολλά χρόνια.
- Ερ Θα ήθελα να μάθω πως επηρεάστηκε η δουλειά σας στο Internet café από τον πόλεμο; Δηλαδή σταματήσατε να δουλεύετε και κάνατε κάτι άλλο ή συνεχίσατε να δουλεύετε λιγότερο;
- Συν Έγινε ένα περιστατικό. Ήταν καλοκαίρι και επειδή κάνει ζέστη μέσα στο σπίτι κοιμόμασταν πάνω στην ταράτσα. Και είδα ότι ερχόταν ένα ελικόπτερο με ένα βαρέλι με δυναμίτη μέσα. Πιο κάτω χτυπάει, μετά έρχεται πιο μέσα και πιο μέσα και μετά πριν να μας φτάσει αυτό, αφήσαμε το σπίτι και φύγαμε. Έτσι ξεκίνησε. Και αφήσαμε τα πράγματά μας και το σπίτι όπως είναι. Αφήσαμε το σπίτι. Πήγαμε σε ένα χωριό.
- Ερ Αυτό το περιστατικό πότε έγινε περίπου; Περίπου το 2010 φαντάζομαι ε;
- Συν Ναι. 2011, 2012.
- Ερ Εντάξει .
- Συν Περάσαμε πολύ άσχημα. Δεν είχαμε χώρο να μείνουμε στο χωριό. Εκεί στο χωριό μείναμε τρεις μέρες, μετά δε μπορούσαμε άλλο να μείνουμε γιατί δεν είχαμε δικό μας σπίτι εκεί. Μένουμε σε φίλους αλλά εκείνοι σε δέχονται 2-3 μέρες, μετά δε μπορείς. Μετά βρήκαμε ένα σπίτι από κάποιον που μένει στο Λαμασκό και το είχε άδειο. Μου είπαν ότι μπορούμε να το έχουμε με (παράδειγμα) 100€. Κάτσαμε εκεί 6 μήνες, μετά ήρθε κάποιος άλλος και του λέει «εγώ μπορώ να σου δώσω 200€, μπορώ να το 'χω;» και μας είπε εμάς «εσείς να βγείτε γιατί ο άλλος μου πληρώνει 200€» και βγήκαμε και από κει, και τέτοια, δηλαδή δυσκολίες πολύ.
- Ερ Μετά;
- Συν Μετά έγινε ότι δεν είχαμε φαΐ, δεν είχαμε τίποτα. Δεν είχαμε δουλειά, επίδομα. Δεν είχαμε τίποτα. Είχαμε κάτι λεφτά αλλά δεν ήταν για πολύ καιρό. Και είχαμε ψωμί. Τρώγαμε το ψωμί σκέτο και είχαμε μία ντομάτα και βάζαμε τη ντομάτα μέσα στο ψωμί για να δώσουμε στα παιδιά να φάνε. Δεν είχαμε τίποτα , να...Και το άλλο ήταν. Όταν κλειστήκαμε στο χωριό δε ξέραμε και τις αγροτικές εργασίες. Δε ξέραμε και δεν είχαμε τίποτα.
- Ερ Δεν είχατε με τι να απασχοληθείτε; Η γυναίκα σας δούλευε πριν;
- Συν Όχι, με τα παιδιά καθόταν. Να προσέχει τα παιδιά. Τέσσερα παιδιά. Αλλά εγώ κάποια φορά αν μπορούσε κάποιος και ήθελε βοήθεια για να μαζέψω τις πατάτες πίσω από το τρακτέρ που έβγαζε τις πατάτες, πηγαίναμε μαζεύαμε τις πατάτες και μας δίνανε λίγες πατάτες να φάμε.
- Στο τέλος δεν είχαμε κάπου να μείνουμε, πήγαμε και μείναμε στο σχολείο. Και στο σχολείο είχε ένα καζάνι, που για το σχολείο χρειαζόταν, αλλά τότε δεν είχε παιδιά ήταν άδειο. Και πήγαμε και αγοράσαμε νερό. Γιατί εκεί δεν έχει νερό. Ούτε πηγές, ούτε ποτάμια. Δεν έχει τίποτα νερό, από κάτω. Αλλά όταν δεν έχεις πετρέλαιο για να αγοράσεις για να δουλεύει η αντλία, πως θα βγάζεις το νερό; Δηλαδή το νερό είναι σα χρυσάφι. Τέλος πάντων αγοράσαμε ένα βυτίο να το γεμίσουμε ως απάνω για να το έχουμε να πλυθούμε, να πιούμε. Και ήρθαν κάτι αντάρτες. Είχαν βάλει κάτι πάνω δεν τους για να μην γνωρίζεις ποιοι είναι και πήγανε, ανοίξανε το νερό να φύγει το νερό για να το πάρουνε να το πουλήσουν σε κάποιον άλλο. Σε σπίτι. Και πήγε ο πατέρας μου να πει για ποιο λόγο το κάνετε αυτό; Και τί θέλετε; Αφού είναι του σχολείου; Του λένε «κοίταξε μετράμε για τρία αν δε φύγεις έχεις φύγει από τη ζωή. Και του είπα εγώ «μπαμπά σε παρακαλώ πάμε πριν μας σκοτώσουν. Πάμε.»
- Ερ Τραγικό.
- Συν Πήγε ο πατέρας μου την επόμενη μέρα στο αρχηγείο των ανταρτών να κάνει καταγγελία, ότι ξέρω ποιος είναι ο ένας από αυτούς που ήρθαν και πήραν το νερό, και έρχεται σπίτι. Και έρχεται ο γιος αυτουνού που έκανε τη καταγγελία, και τον πιάνει (δηλαδή ένα παιδί που ήταν 25 και ο πατέρας μου ήταν 60 χρονών) από εδώ από το γιακά του και του λέει «έλα ρε, που ξέρεις τον πατέρα μου;». Τότε είδα ότι ο άνθρωπος δεν έχει καμία αξία εκεί. Άφησα και τον πατέρα μου, πήρα τη γυναίκα μου και πήγαμε πάλι στο Χαλέπι. Εκεί πάλι, πάλι βομβαρδισμούς και χτύπημα από τους αντάρτες και τώρα έχω ψυχολογικά προβλήματα και εδώ κάνω θεραπεία. Γιατί δε ξέρω αύριο τι θα γίνει. Θα βομβαρδιστώ; Θα πεθάνω; Θα έχω να φάω; Τα παιδιά τι θα γίνουν; Κι ευτυχώς που βρήκα θεραπεία και με βοηθήσει αυτό. Επειδή έχω μια αρρώστια στα έντερα, τη νόσο του Chron, και δε

- μπορούσα να πάω στην πλευρά του καθεστώτος. Δε μπορούσα γιατί θα με παίρνανε φαντάρο, επειδή ήμουν μικρός. Και εκεί που ήταν οι αντάρτες ήταν πολύ ακριβά τα φάρμακα γι' αυτή την αρρώστια.
- Ερ Έτσι αποφασίσατε να φύγετε; Πόσος χρόνος πέρασε από το περιστατικό με το ελικόπτερο μέχρι που φύγατε από τη Συρία; Κάποια χρόνια;
- Συν Φοβόμουν να πάω στην Τουρκία γιατί είχα ακούσει ότι η μεταχείριση είναι άσχημη στην Τουρκία και καθόμασταν στα σύνορα της Τουρκίας μέσα στη Συρία. Αλλά οι γονείς μου πήγαν στην Τουρκία.
- Ερ Είχαν φύγει πρώτα οι γονείς σας;
- Συν Ναι.
- Ερ Και πόσο καιρό παραμένετε έτσι μέχρι να πάρετε την απόφαση τελικά να φύγετε από τη Συρία;
- Συν Περίμενα πότε θα είναι η κατάσταση καλή. Το 2018. 18/8/2018 φύγαμε.
- Ερ Οπότε από το 2011, περίπου 7 χρόνια ε;
- Συν Ναι.
- Ερ Και όλα αυτά τα χρόνια πηγαίνατε από το Χαλέπι στο χωριό στη Δαμασκό και στα σύνορα;
- Συν Ναι.
- Ερ Ζούσατε με ότι χρήματα είχατε αποταμιεύσει και ότι βγάλατε από τις πατάτες κ.λ.π.;
- Συν Εκεί που μέναμε στα σύνορα ήμασταν σε σκηνές. Camp. Και μας δίνανε φαΐ, μας δίνανε βοήθεια.
- Ερ Και όλο αυτό περιμένοντας ότι κάτι θα αλλάξει ε;
- Συν Ναι. Γιατί στη Τυνησία κράτησε δύο μήνες, στην Αίγυπτο σε ένα μήνα άλλαξε η κατάσταση. Εδώ λέγανε ένα χρόνο... δύο χρόνια...
- Ερ Οπότε κάποια στιγμή πήρατε την απόφαση και λέτε «θα περάσουμε στην Τουρκία.» Σκεφτόσασταν ότι θα πάτε λίγο στην Τουρκία και μετά θα γυρίσετε ή το σκεφτόσασταν από τότε να περάσετε στην Ελλάδα, να φτάσετε στην Ευρώπη να φύγετε μακριά από αυτό;
- Συν Απογοητεύτηκα από τη Συρία, γιατί το καθεστώς δεν πρόκειται να γίνει δημοκρατική χώρα κ.τ.λ. Μια κοινωνία σάπια. Δεν βρέθηκε ο κατάλληλος άνθρωπος να διοικήσει αυτή τη χώρα. Ο κάθε ένας για τον εαυτό του.
- Ερ Έτσι ήταν;
- Συν Ναι.
- Ερ Άρα λέτε ότι ήταν το καθεστώς, οι αντάρτες και ο υπόλοιπος κόσμος μόνος του να δει πως θα τα φέρει βόλτα.
- Συν Ναι.
- Ερ Πόσο κράτησε το ταξίδι από τη Συρία μέχρι την Τουρκία; Μέχρι τα παράλια, πριν να περάσετε στην Ελλάδα;
- Συν Όταν αποφάσισα να μπω στην Τουρκία δεν ήθελα να πάρω τα παιδιά μου και για αυτό ήρθε η μητέρα μου έμεινε με τη γυναίκα μου και τα παιδιά μου και εγώ πήγα στην Τουρκία. Δούλεψα περίπου 1 με 1,5 χρόνο και μετά όταν αποφάσισα να βγω από την Τουρκία γιατί εκεί δεν έμεινα ευχαριστημένος, τότε ήρθανε η γυναίκα και τα παιδιά.
- Ερ Τι συνέβη στην Τουρκία και λέτε ότι δεν μείνατε ευχαριστημένος;
- Συν Στην Τουρκία δεν υπάρχει σεβασμός για τον άνθρωπο. Δεν υπάρχει. Δεν μας σέβονταν γιατί οι Τούρκοι θέλανε τις Σύριες γυναίκες γιατί ήταν πιο φτηνές. Δεν κοιτούσαν πολύ, έλεγαν μόνο πάρε την κόρη μου... Μένανε οι κόρες ανύπαντρες εκεί στους Τούρκους. Μια μέρα μου χτυπήσανε μια πέτρα και πέρασε ανοιχτά από το κεφάλι μου, δηλαδή αν χτυπούσε στο κεφάλι θα με σκότωνε. Γιατί δε μας θέλανε. Μετά όταν ήρθα εδώ στην Ελλάδα μπήκα στο Internet και είδα ότι η ιδέα του Ισλάμ τελικά είναι λάθος, δεν .. και ήθελα να και είπα να ζήσω χριστιανική ζωή. Αλλά δυστυχώς εδώ το αποκλείσανε, μου σφίζανε το λουρί στο λαιμό μου, κανένας δεν μου μιλούσε και στενοχωρήθηκα για αυτή την κατάσταση. Γιατί πιστεύω σε αυτό το δόγμα το χριστιανικό το ορθόδοξο αλλά δεν μπορώ να το ζήσω ελεύθερα.
- Ερ Η δυσκολία που σας έχουν προκαλέσει ποια είναι;
- Συν Δεν με θέλουν γιατί πιστεύω στο χριστιανισμό.

- Ερ Δεν σας θέλουν οι υπόλοιποι εδώ στο ξενοδοχείο;
- Συν Ναι, οι υπόλοιποι εδώ.
- Ερ Δηλαδή;
- Συν Δεν μου μιλάνε και προσπαθούν να μου κάνουν κακό.
- Ερ Από το δικό σας το περιβάλλον θεωρούν ότι δεν πρέπει να είστε χριστιανός.
- Συν Εκεί στο Ισλάμ, τους άθεους για να τους κάνεις μουσουλμάνους – γιατί οι μουσουλμάνοι ξέρουν το θεό, οι άλλοι δε ξέρουν το θεό – αν το κάνεις αυτό είναι σαν να βοηθάς το θεό. Κατάλαβες; Και εγώ λέω «μα ο θεός δε μπορεί να βοηθήσει τον εαυτό του και θέλει ο άνθρωπος να βοηθήσει το θεό?» αν είναι δυνατόν!
- Ερ Ναι. Δηλαδή όλοι οι υπόλοιποι θεωρούν ότι βοηθάνε το θεό που πιστεύουν με το να σας εμποδίζουν να αλλάξετε την πίστη σας. Για αυτό είναι το εμπόδιο τόσο μεγάλο.
- Συν Όχι δεν είναι μόνο αυτό. Είναι ότι εγώ που είμαι μουσουλμάνος κανονικά αν ήμουν στη Συρία θα με σκοτώνανε, δε θα με άφηναν να ζήσω.
- Μετ Εμείς λένε προσπαθούμε, γιατί πρώτα γινόντανε οι πόλεμοι έτσι κι αυτοί. Η οθωμανική αυτοκρατορία τι έγινε; Τι έκανε; Άλλαξε τους ανθρώπους, τους έκανε μουσουλμάνους. Χριστιανοί έγιναν μουσουλμάνοι. Οι Κούρδοι έγιναν μουσουλμάνοι. Για αυτό οι Κούρδοι όταν θα πάνε στην Ευρώπη θα δεις τα χέρια τους, είδες αυτή η ξανθιά ..φαίνεται ότι είναι μουσουλμάννα;
- Ερ Όχι.
- Μετ Ελεύθερη, αλλά είναι μουσουλμάννα. Και φανατικοί, με το Κοράνι και όλα αυτά αλλά είναι Κούρδοι δεν είναι Άραβες. Λένε ότι είμαστε Ισλάμ αλλά στη μεταχείριση δεν είμαστε.
- Ερ Δηλαδή στην Τουρκία όταν ήσασταν δεν είχατε μεταχείριση σαν μουσουλμάνος;
- Συν Ναι έτσι. Λένε είμαστε αδέρφια, εγώ μουσουλμάνος εσύ μουσουλμάνος, είμαστε αδέρφια αλλά η μεταχείριση δεν είναι αδερφική αυτή. Αν είναι έτσι, όχι δεν είμαστε αδέρφια. Κάτσε εσύ στη θέση σου. Γιατί δούλευα δωρεάν, δε μου έδιναν λεφτά.
- Ερ Τι δουλειά κάνατε εκεί; Στην Τουρκία;
- Συν Φύλακας σε πολυκατοικία.
- Ερ Χρειαζόταν να βγάλετε άδεια παραμονής ή δουλεύατε έτσι χωρίς χαρτιά;
- Συν Οι άλλοι παίρνανε 2500 λίρες τουρκικές, εγώ έπαιρνα 900 και ήμουν και φύλακας και την ημέρα μου έλεγαν «ο τάδε δεν ήρθε να δουλέψει σήμερα, έλα να δουλέψεις εσύ εργάτης.»
- Ερ Οπότε κάνατε και μεροκάματα εκεί;
- Συν Όχι με τα ίδια λεφτά.
- Ερ Με τα ίδια λεφτά κάνατε και άλλη δουλειά;
- Συν Ναι. Μας σιχαίνονταν.
- Ερ Οπότε ήσασταν σε έναν εργοδότη ο οποίος σας απασχολούσε όλο το 24ωρο με ένα συγκεκριμένο μισθό.
- Συν Ταλαιπωρήθηκα και με τη μαφία με τις μετακινήσεις αυτές. Από τους έμπορους.
- Ερ Όσο ήσασταν στην Τουρκία ή όταν αποφασίσατε να πάρετε τη γυναίκα και τα παιδιά εννοείτε;
- Συν Όταν αποφάσισα να πάρω τη γυναίκα.
- Ερ Θα ήθελα να μάθω για τη δουλειά στην Τουρκία. Είχατε βγάλει άδεια; Ή ήταν χωρίς χαρτιά;
- Συν Ναι μαύρα.
- Ερ Χωρίς άδεια. Πόσο χρόνο; 1 χρόνο 1,5;
- Συν Ναι για να μαζέψω και άλλα χρήματα.
- Ερ Μένατε με άλλους μαζί από τη Συρία ή ήσασταν σε camp?
- Συν Όχι, εφόσον δούλευα εκεί έμενα κιόλας. Εκεί στην πολυκατοικία.
- Ερ Σ' αυτό που δουλεύατε δηλαδή. Που ήσασταν φύλακας και εργάτης.
- Συν Ναι. Τη δουλειά αυτή μου τη βρήκε κάποιος συγγενής από το Λίβανο. Έμαθα ότι κάποιος που δούλευε φύλακας θα φύγει στην Ελλάδα και μου είπε «πήγαινε εσύ να κοιτάς.» Και θα είμαι ο υπεύθυνος, δηλαδή ..
- Ερ Σαν θυρωρός δηλαδή;

Συν Ναι, ναι. Όχι, ήταν καινούρια πολυκατοικία. Δεν ήταν παλιά. Που τη χτίζουνε. Γι' αυτό με βάλανε φύλακα. Για να προσέχω να μην παίρνουν τα υλικά από την οικοδομή. Αλλά έπρεπε να είναι κάποιος έμπιστος.

Ερ Έτσι βρήκατε τη δουλειά. Από τον γνωστό στο Λίβανο.

Συν Μπορεί κάποιος σε μία μαύρη νύχτα να κλέψει πολλά πράγματα και να εξαφανιστεί και να πάει να τα πουλήσει.

Ερ Ποιοι τα κλέβανε;

Συν Οι Τούρκοι. Ο διευθυντής έλεγε όλοι οι Σύριοι κλέβουν. Εγώ όμως έπιασα έναν που είναι Τούρκος, και του λέω «εσύ μου λες ότι είναι Σύριοι, να το που είναι Τούρκος.» Να τον πιάσω; Λέει άστον.

Ερ Πως επικοινωνούσατε; Μιλούσατε την ίδια γλώσσα;

Συν Όχι. Μερικές λέξεις έμαθα. Άλλη γλώσσα έχουν.

Ερ Είπατε πριν ότι δυσκολευτήκατε με τον διακινητή. Οικονομικά;

Συν Όταν μου μίλησε στην αρχή, ο πρώτος που μου μίλησε ήταν ευγενικός, όταν όμως πήγαμε και κοιμηθήκαμε μες στα λαγκάδια, στα βράχια και τα παιδιά μικρά παιδιά, σκοτάδι, μες στο δάσος, λέω « τι γίνεται εδώ;» Λέει «μη μιλάς» και ήταν όλοι με όπλα και φοβηθήκαμε. Και του λέω στην αρχή «Κοίτα να σου πω, μη μας βάλεις σε μία βάρκα και να είναι περισσότερα από 20 άτομα. Δε θέλω να είναι πολλά άτομα.» Μου λέει «όχι μπορεί να είναι 21, 22, 24.» Του λέω «μέχρι 25 δεν πειράζει.» Η βάρκα όμως ήταν 9 μέτρα και 50 άτομα. Και όλα μας έλεγαν «σουτ και σουτ και σουτ.» Δε μπορούσα να αλλάξω γνώμη. Τελείωσε. Μίλησα (στο κινητό) με αυτόν που είχα κάνει πρώτα τη συμφωνία, και λέει ο άλλος με το όπλο, «κλείσ' το αμέσως γιατί η αστυνομία θα έρθει να μας πιάσει.» Πέντε ώρες μες στη θάλασσα.

Ερ Από Συρία μέχρι Τουρκία πόσο κράτησε το ταξίδι;

Συν Από Συρία μέχρι Τουρκία δεν ήταν στη θάλασσα.

Ερ Ναι, ναι. Γενικά πόσο κράτησε;

Συν Περίπου 4-5 ώρες περπάτημα. Απ' τη Συρία στην Τουρκία.

Ερ Και μετά 5 ώρες στη θάλασσα. Σε ποιο νησί πρώτα;

Συν Στη Σάμο. Περίπου 5 ώρες αλλά αυτός που οδηγούσε ήταν μεθυσμένος. Και εμείς του λέγαμε που να πάει. Και υπήρχαν και κάτι νησιά Τούρκικα και φοβόμασταν μην πάμε σε κανένα Τούρκικο γιατί το gps απαγορευόταν να το έχουμε ανοιχτό. Γιατί με το gps σε πιάνει η αστυνομία.

Ερ Οπότε πηγαίνανε στην τύχη.

Συν Στην αρχή δεν ήταν άσχημα στη θάλασσα, ήταν ωραία ήταν γαλήνη, αλλά μετά γίνανε κύματα και πήγαμε να πνιγούμε και εγώ δούλεψα το gps. Λέω «δε ξέρω μακάρι να μας πιάσουνε και τουλάχιστον να σωθούμε. Αν είναι Τούρκοι ή Έλληνες ότι και να ' ναι.»

Ερ Αλλά τελικά προφανώς φτάσατε στα παράλια της Σάμου.

Συν Πρώτη φορά ένιωθα ότι ένα αεροπλάνο ήρθε να με βοηθήσει. Όχι να με χτυπήσει.

Ερ Όταν φτάσατε στη Σάμο.

Συν Ναι. Ελικόπτερο ήρθε. Από όταν ήρθε το ελληνικό περίπου μία ώρα ακόμα πήρε. Μέχρι τότε νομίζαμε ότι ήμασταν χαμένοι.

Ερ Άρα ανακουφιστήκατε όταν είδαν ότι ήταν Έλληνες και δεν ήταν Τούρκοι.

Συν Ναι.

Ερ Στη Σάμο πόσο καιρό μέινετε;

Συν Περίπου δύο μήνες.

Ερ Και μετά τη Σάμο απευθείας εδώ ή και κάπου αλλού;

Συν Εδώ.

Ερ Άρα πόσο καιρό είστε εδώ; Τώρα έχουμε Μάρτιο του 2020.

Συν Περίπου 1 ½ χρόνο. Η ζωή εδώ είναι δωρεάν. Δεν την επιλέξαμε.

Ερ Χωρίς να κάνετε τίποτα εννοείτε;

Συν Είναι ένα τραγούδι στα αραβικά που λέει «την ημέρα που δε σε βλέπω δε θεωρείται μία μέρα από τη ζωή μου.»

Μετ Εδώ σου λέει επειδή δεν δουλέψαμε δεν θεωρείται μία μέρα από τη ζωή μου. Γιατί εγώ ήρθα να δουλέψω, να δημιουργώ.

- Ερ Τι γίνεται με την αίτηση για το άσυλο; Περιμένετε τη συνέντευξη; Ή έχετε πάρει την άδεια;
- Συν Όχι. Θα είναι στη Γαλλία.
- Ερ Για τη συνέντευξη;
- Συν Ναι.
- Ερ Γιατί στη Γαλλία;
- Συν Έτσι μας είπαν. Μας ρώτησαν θέλετε Γαλλία; Κι εμείς είπαμε «μόνο να φύγουμε κάπου...»
- Ερ Έχετε γονείς ή συγγενείς κάπου σε άλλες χώρες;
- Συν Στη Σουηδία έχω κάποιους συγγενείς της γυναίκας μου.
- Ερ Δεν έχετε κάποια προτίμηση δηλαδή. Δεν έχετε κάποιο συγγενή σε άλλη χώρα. Οπότε σας πρότειναν τη Γαλλία και δεχτήκατε.
- Συν Ναι. Βέβαια και οι Γάλλοι από τη συνέντευξη είτε θα συμφωνήσουν είτε όχι. Δε ξέρεις ακόμα.
- Ερ Τι πιστεύετε ότι είναι αυτό που δυσκολεύει την εργασία εδώ στην Ελλάδα;
- Συν Είμαι 1 1/2 χρόνο εδώ και τα παιδιά μου είναι αγράμματα.
- Μετ Είναι δυνατόν ένα παιδί να ζήσει χωρίς σχολείο; Είναι διεθνές. Μόλις πάνε εκεί το πρώτο πράγμα είναι έλα σχολείο.
- Ερ Ούτε τα παιδιά έχουν πάει σχολείο εδώ;
- Συν Όχι τίποτα. Το χωριό δεν το δέχεται. Στη Σάμο η ζωή ήταν πολύ δύσκολη. Δεν υπήρχε ασφάλεια. Γιατί φοβόσουν να σου πάρουν το παιδί, να σου το βιάσουν. Γιατί δεν ήταν σπίτια με κλειδί. Ήταν σκηνή. Και διαφορετικές εθνικότητες. Δε ξέρεις και ο διπλανός σου τι καπνό φουμάρει. Και μετά υπήρχαν κάτι τρύπες μες στο δάσος. Φοβόσουν μη πέσει το παιδί σε κανένα γκρεμό. Εδώ τουλάχιστον είναι ασφαλές για τα παιδιά. Εδώ μπορεί να μην έχει σχολείο αλλά πάλι καλύτερα από εκεί στη Σάμο.
- Ερ Έχετε μάθει την ελληνική γλώσσα;
- Μετ Κοίταξε όλοι αυτοί οι άνθρωποι περιμένουν από το κράτος.
- Ερ Τι σκέφτεστε τώρα; Αν υποθέσουμε ότι πάτε στη Γαλλία και φτιάξετε εκεί τη ζωή σας. Ή αν δεν γίνει τελικά και αυτό και τη φτιάξετε εδώ. Και σας δινόταν η δυνατότητα να δουλέψετε. Πως σκέφτεστε το μέλλον σας;
- Συν Θέλω να κάνω δική μου δουλειά. Δε θέλω να δουλέψω σε άλλον. Μπορεί στην αρχή να πάω να δουλέψω κάπου να μάθω καμιά εργασία κλπ Θα πάω να κάνω ή τη δουλειά που ξέρω ή να μάθω κάτι, να μαζέψω κεφάλαιο για να ξεκινήσω να δουλέψω. Θέλω να κάνω μια δουλειά δική μου. Δεν ξέρουμε ακριβώς που θα είμαστε αλλά μπορεί να πάμε σε μία χώρα και να μας πούνε υπάρχουν σχολές επαγγέλματος, να μάθουμε ένα επάγγελμα. Να πάω εκεί 4-5 μήνες, ένα χρόνο, να μάθω ένα επάγγελμα και να κάνω αυτό. Αλλά πάντα θέλω να κάνω δική μου δουλειά.
- Ερ Πως είναι οι σχέσεις με τους κατοίκους της περιοχής;
- Συν Κανονικά δεν έχω πολλή επαφή γιατί δεν έχω γλώσσα. Για να κάνεις επαφή με κάποιον πρέπει να έχεις γλώσσα. Εφόσον λείπει η γλώσσα είναι λίγη η επαφή. Αλλά μία φορά εδώ που ήμασταν κοντά στη θάλασσα, έχω το παιδί το μικρό που είναι 4 χρονών και πήγαμε να κολυμπήσει αλλά στην αρχή ήταν εντάξει. Μετά είχε κύματα, το πήρα πιο κοντά στη στεριά και ήταν δύο κυρίες στην ηλικία σας, που κολυμπούσαν κοντά μου και είδαν ότι το παιδί είχε μύξα και ήρθαν και το καθάρισαν με το χέρι τους και το πλύναν το πρόσωπο του παιδιού. Για εμένα αυτό, η κίνηση αυτή με συγκίνησε πάρα πολύ. Έχουν ανθρωπιά αυτοί οι άνθρωποι. Πολλές φορές είμαστε στην παραλία καθόμαστε, δίπλα μας είναι οι Έλληνες τρώνε, θα δεις θα έρθουνε και θα δώσουνε στα παιδιά. Οι Έλληνες σα λαός, σαν έθνος είναι πολιτισμένοι και δεν είναι ρατσιστές. Δεν είδα τίποτα. Δε με ενόχλησε κανένας και πάω στην εκκλησία και δε μου είπαν αφού δεν είσαι ορθόδοξος χριστιανός τι κάνεις εδώ; Να με πετάζουν έξω. Αλλά εδώ δεν καταλαβαίνω τίποτα από τη λειτουργία. Μ' αρέσει να συμμετέχω αλλά δεν ... Στην Τουρκία είναι 80 εκατ. και όταν πεθαίνει ένας στρατιώτης στη Συρία πάνε και χτυπάνε τους Σύριους. Οι Έλληνες πόσα εκατ. είναι, εμείς είμαστε περισσότεροι και κανείς δε μας ενοχλεί. Πήγα εδώ σε αυτούς που ελέγχουν το πρόγραμμα εδώ και τους είπα, είμαι εθελοντής μπορείτε να βρείτε μια δουλειά στην Αθήνα για τους γέρους ανθρώπους, αυτοί που δε

μπορούν να έχουν μετακίνηση, να βοηθάω; Μόνο να μου πληρώσετε το τρένο και να πάω να γυρίσω στη δουλειά μου. Να τους δείξω ανθρωπιά. Μπορεί αυτός που είναι μόνος του στο γηροκομείο και δεν έχει κανέναν, μπορεί αυτός κάποτε να είχε χτίσει αυτό το ξενοδοχείο, να ήταν οικοδόμος. Μετά., όπως εγώ βοηθάω αυτόν, αύριο θα έρθει κάποιος να με βοηθήσει. Έτσι, δηλαδή ότι σπέρνεις θα το θερίσεις.

Ερ Τι σκέφτεστε για το μέλλον;

Συν Μακάρι να πάνε τα πράγματα καλά, να βρω μια δουλειά, να πληρώσω την εφορία μου και να βρεθώ σε ένα περιβάλλον καλό και ωραίο και να είμαστε θετικοί και να βοηθάμε τους άλλους.

7) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο 2020 σε ένα χώρο του ξενοδοχείου που χρησιμοποιείται σαν γραφείο. Σε αυτή τη συνέντευξη ως μεταφραστής με βοήθησε ένας συνεργάτης της διοίκησης του ξενοδοχείου, ο οποίος είναι και ο ίδιος πρόσφυγας, βρίσκεται στην Ελλάδα πάνω από 20 χρόνια και μιλάει αραβικά και πολύ καλά ελληνικά.

Ερ Πόσων χρονών είστε;

Συν 52.

Ερ Έχετε παιδιά;

Συν Έχω μια κόρη 10 ετών στο Βέλγιο, μία κόρη παντρεμένη στη Συρία και άλλα δύο αγόρια και ένα κορίτσι.

Ερ Τι ηλικίες έχουν τα παιδιά;

Συν 15, 13 και 12. Αυτά που είναι εδώ μαζί μου.

Ερ Η σύζυγος που είναι;

Συν Η σύζυγος είναι εδώ.

Ερ Το κοριτσάκι που είναι στο Βέλγιο με ποιον πήγε; Έφυγε με κάποιον άλλο;

Συν Πήγε λαθραία με μία οικογένεια στο θείο της που είναι εκεί και μένει με το θείο.

Ερ Θα ακολουθήσετε και εσείς;

Συν Αν θέλει ο θεός!

Ερ Από τη Συρία έχετε έρθει;

Συν Ναι.

Ερ Σε ποια πόλη μένατε;

Συν Στη Σούχνα, κοντά στην Παλμ.

Ερ Σε πόλη ή χωριό;

Συν Πόλη είναι η Σούχνα.

Ερ Τι δουλειά κάνατε πριν να ξεσπάσει ο πόλεμος;

Συν Ήμουν υπάλληλος σε μια εταιρεία του πετρελαίου στη Συρία.

Ερ Η γυναίκα σας δούλευε;

Συν Όχι, στο σπίτι.

Ερ Το σπίτι ήταν δικό σας ή το νοικιάζατε;

Συν Έμενα στην εταιρεία που δούλευα αλλά είχα και σπίτι δικό μου.

Ερ Πήγατε σχολείο;

Συν Πήγα μέχρι την α' γυμνασίου.

Ερ Και μετά δουλειά;

Συν Ναι.

Ερ Τα παιδιά πηγαίνουν σχολείο πριν τον πόλεμο;

Συν Ναι. Ήταν από τα πρώτα παιδιά, από τα καλύτερα και στεναχωρήθηκα επειδή μείνανε χωρίς σχολείο.

Ερ Από όταν ξεκίνησε ο πόλεμος και μέχρι να αποφασίσετε να φύγετε και να έρθετε προς τα εδώ, άλλαξε καθόλου η δουλειά σας; Χάσατε τη δουλειά σας; Έκανε κάποια άλλη;

Συν Απ' το 2015 που μπήκαν εκεί οι αντάρτες, σταμάτησε αυτή η εταιρεία να δουλεύει γιατί ήρθαν οι αντάρτες και σταμάτησαν.

Ερ Πότε φύγατε από τη Συρία;

Συν Επειδή η κόρη μου, αυτή που είναι 15 χρονών που είναι εδώ, τη χτύπησε το αεροπλάνο με μια ρουκέτα στο σπίτι, χτύπησε το σπίτι μας η ρουκέτα και ένα κομμάτι από το σίδερο που βγαίνει, χτύπησε το πόδι της και έπαθε ζημιά. 2 ½ χρόνια στη Συρία ήταν στα νοσοκομεία και τώρα πάλι θέλει θεραπεία. Δεν είναι εύκολο που έχει φύγει ένα κομμάτι από το κρέας, και τα νεύρα έφυγαν και τα λοιπά.

Μετ Αλλά εδώ, ο άλλος δεν είχε παράπονο. Αυτός έχει πολύ παράπονο.

Συν Το παιδί μου δεν το κοιτάνε καθόλου και μου είπαν ότι να πας στην ε.. κοντά στη Μακεδονία στη Θεσσαλονίκη. Εκεί. Είναι δυνατόν στην Αθήνα να μην μπορούνε και να μας στείλουν εκεί;

Ερ Εκεί να πάτε για το παιδί για να θεραπευθεί;

Συν Ναι. Και είμαι απογοητευμένος.

Ερ Πότε ήρθατε στην Ελλάδα;

Συν Το Σεπτέμβριο του 2018.

- Ερ Δηλαδή από το 2015 που ξεκίνησαν τα προβλήματα στην πόλη σας μέχρι το 2018 περίπου 3 χρόνια.
- Συν *Αλλά τα 2 ½ ήταν με το παιδί στο νοσοκομείο.*
- Ερ Αυτά τα τρία χρόνια τα παιδιά δεν πήγαιναν σχολείο;
- Συν *Όχι.*
- Ερ Ούτε εσείς είχατε δουλειά;
- Συν *Όχι δεν είχα. Πως τη λένε αυτή την ιατρική που δεν είναι ι.. με τα χόρτα και τα λοιπά ;*
- Ερ Ομοιοπαθητική.
- Συν *Ομοιοπαθητική κάναμε.*
- Ερ Κάνατε κάποια άλλη δουλειά μέχρι να αποφασίσετε να φύγετε ή περιμένατε μέχρι να φτιάξουν τα πράγματα;
- Συν *Όχι, ο αδερφός μου που είναι στο Βέλγιο έστειλε στους γονείς μας λεφτά και οι γονείς μου μας βοηθούσαν.*
- Ερ Μέχρι να πάρετε την απόφαση να φύγετε κι εσείς. Οπότε η οικογένεια. Οι γονείς σας βοήθησαν ακόμα και οικονομικά.
- Συν *(Μας δείχνει φωτογραφίες από την κόρη του.)*
- Ερ Όταν αποφασίσατε να φύγετε από τη Συρία σκεφτόσασταν να πάτε για λίγο στην Τουρκία ή να έρθετε απευθείας στην Ελλάδα;
- Συν *(Συνεχίζει να μας δείχνει φωτογραφίες από την κόρη. Μάλλον από την κόρη που είναι στο Βέλγιο) Εδώ είπαν ότι αυτό δε γίνεται με τίποτα. Δεν θεραπεύεται και τηλεφωνήσαμε στη γυναίκα του αδερφού μου είναι μαμή.*
- Ερ Στο Βέλγιο.
- Συν *Ναι. Και της είπαμε «κοίταξε έχει πάθει το παιδί αυτή την αρρώστια» και μας λέει «θα της βάλετε ξύδι από μήλο και ελαιόλαδο» και έγινε όπως είναι. Έκλεισε τουλάχιστον.*
- Ερ Πόσο καιρό μένατε στην Τουρκία;
- Συν *Ένα μήνα.*
- Ερ Αυτόν τον ένα μήνα στην Τουρκία μένανε σε camp ή σε σπίτι;
- Συν *Μας απαγάγανε και μας είπαν «θα μας δώσετε 3.500 δολάρια να σας αφήσουμε.» Τρεις μέρες μας κρατήσανε.*
- Ερ Όλη την οικογένεια; Γονείς και παιδιά;
- Συν *Ναι.*
- Ερ Ποιοι σας απήγαγαν;
- Συν *Μαφία.*
- Ερ Τούρκικη;
- Συν *Ναι. Το σπίτι που μπήκαμε μέσα, για να μείνουμε. Αυτοί ήταν η Μαφία.*
- Ερ Βρήκατε σπίτι να μένετε και ήταν η μαφία;
- Συν *Ναι. Καθίσαμε, μιλήσαμε και μας άκουγαν.*
- Ερ Και μετά σας κρατούσαν;
- Συν *Ναι.*
- Ερ Επομένως πληρώσατε πρώτα τη λύτρα και μετά τον διακινητή για την Ελλάδα;
- Συν *13.000 για όλη την οικογένεια.*
- Ερ Μετά τη Χίο ήρθατε απευθείας εδώ ή πήγατε κάπου αλλού;
- Συν *Μας πετάζαν στη βόρεια Ελλάδα κοντά στην Αλβανία, σε ένα ξενοδοχείο εκεί.*
- Ερ Πόσο καιρό είσαστε εδώ;
- Συν *Ένα μήνα.*
- Ερ Εκτός από την κόρη που είναι παντρεμένη στη Συρία έχετε άλλους συγγενείς εκεί;
- Συν *Και ο αδερφός μου είναι στη Συρία.*
- Ερ Άλλος είναι αυτός που είναι στο Βέλγιο;
- Συν *Ναι.*
- Ερ Η κόρη σας δε σκέφτεται να φύγει;
- Συν *Δύο αδέρφια του συζύγου της κόρης πεθάναν και έχουν αναλάβει τις γυναίκες και τα παιδιά τους. Αυτοί τα μεγαλώνουν βοηθάνε για να τα μεγαλώνουν.*
- Ερ Σε ποιο νησί φτάσατε όταν ήρθατε στην Ελλάδα;
- Συν *Στη Χίο.*
- Ερ Πότε;

Συν Το Σεπτέμβριο του 2018.

Ερ Πόσο καιρό μένατε στη Χίο;

Συν Δύο μήνες και είκοσι μέρες.

Ερ Σε σκηνές;

Συν Ναι. Σε σκηνές. Ήταν δύσκολα επειδή ήμασταν πάρα πολλοί. Όταν είσαι δίκαιος στην Ελλάδα δε σε εκτιμάνε. Όταν τους λες την αλήθεια δε σε σέβονται. Κάποιος που έχει πρόβλημα υγείας, τον βάζουνε πάνω στη Μακεδονία. Ένας κύριος που έχει μία κόρη 9 χρονών που χρειάζεται άμεση βοήθεια, δηλαδή να πάει σε γιατρούς και τα λοιπά καθημερινά, και πήγανε μας ρίξανε στο τέλος του κόσμου! Που έχει προβλήματα υγείας! Και μερικοί που δεν έχουν τίποτα είναι στην Αθήνα. Τους έχουνε βάλει σε σπίτι, κοντά σε νοσοκομείο. Και δεν έχει τίποτα αυτός ο άνθρωπος. Δεν έχει ανάγκη από τίποτα.

Ερ Τώρα πως σας φαίνεται που σας έφεραν εδώ που είναι πιο κοντά στην Αθήνα;

Συν Η γυναίκα μου έκανε μία εγχείρηση. Είχε κάνει πριν από δέκα χρόνια μία εγχείρηση και έβγαλε ένα σακούλι με νερό από το συκώτι και της είχαν κάνει ράμματα περίπου 10 πόντους. Εδώ έκανε πάλι αυτή την εγχείρηση και της έκαναν ράμματα από εδώ, ως εδώ και εδώ. (έδειξε ότι η τομή ήταν από τη μία άκρη της μέσης ως τον αφαλό και ως την άλλη άκρη) Τη σακατέψαν!

Ερ Τώρα είστε 1 ½ χρόνο στην Ελλάδα. Τι περιμένετε; Τι σκέφτεστε να κάνετε όταν πάρετε το άσυλο;

Συν Η κόρη μου έχει μια αρρώστια από ένα κουνούπι που τσιμπάει και μετά σου κάνει μια πληγή για ένα χρόνο. Και αυτό όταν ήρθαμε εδώ, εδώ της λένε δε γίνεται, δεν πειράζει. Ο αδερφός μου, που είναι στο Βέλγιο που έχει μέσον και τα λοιπά, μου λέει στείλε την από εδώ. Και την έστειλα. Αλλά στη Συρία, τρεις φορές κάνουν κάτι και τελειώνει αυτή η ιστορία. Και εδώ είναι.... Και εκεί που είναι τώρα στο Βέλγιο έξι μήνες και ακόμα θεραπεία κάνουνε.

Ερ Τι σχεδιάζετε να κάνετε;

Συν Να πάμε κι εμείς στο Βέλγιο.

Ερ Τώρα περιμένετε τη συνέντευξη για το άσυλο ή έχετε περάσει;

Συν Όχι ακόμα.

Ερ Σας έχουν πει πότε είναι;

Συν Το 2021.

Ερ Τι σκέφτεστε να κάνετε ως τότε; Τι κάνετε από δουλειά;

Συν Περιμένω μήπως η ένωση...

Ερ Η Ευρωπαϊκή Ένωση;

Συν Όχι η ένωση της οικογένειας. Ότι να πάω στην κόρη μου.

Σε αυτό το σημείο προσπαθώ να ξεκινήσω συζήτηση σχετικά με την εκπαίδευση που έχει λάβει ο ίδιος στη χώρα του και μας δείχνει φωτογραφίες από το κοριτσάκι που είναι στο Βέλγιο.

Συν Εκεί είναι το πρόβλημα στο μάγουλο

Ερ Περστικά.

Συν Μία άλλη πληγή πήγε σε όλο το πρόσωπο.

Ερ Μακάρι να βρεθεί μια λύση. Είπατε νωρίτερα ότι πήγατε μέχρι την πρώτη γυμνασίου και μετά ξεκινήσατε να δουλεύετε. Για ποιο λόγο; Υπήρχαν οικονομικά προβλήματα στην οικογένεια;

Συν Έπαθα μία αρρώστια που χτυπάει το κεφάλι και δε μπορούσα πέντε χρόνια να μιλήσω καλά, η γλώσσα μου ήταν δεμένη. Δε μπορούσα πω μία φράση ολοκληρωτικά. Για να πω νούρα έλεγα νουνουνουνουνου...

Ερ Γι' αυτό αναγκαστήκατε να αφήσετε το σχολείο;

Συν Τα παιδιά μου καταστραφήκαν επειδή δεν πήγαν σχολείο.

Ερ Τώρα είστε ένα μήνα εδώ. Πως είναι οι σχέσεις σας με τους υπόλοιπους στο ξενοδοχείο;

Συν Επειδή είμαι ένα μήνα ακόμα δεν έχω πολλές σχέσεις.

Ερ Σχετικά με την προσευχή, υπάρχει κάποιος χώρος εδώ όπου πηγαίνουν όσοι θέλουν να προσευχηθούν ή ο καθένας προσεύχεται στο δωμάτιό του;

Συν Καθένας στο σπίτι του.

- Ερ Πως περνάτε τη μέρα σας;
- Συν Καθόμαστε και παίζουμε χαρτιά και καπνίζουμε και περνάει η ώρα. Και το internet...
- Ερ Τι εννοείτε; Δεν έχει Internet?
- Συν Έχει αλλά είναι πολύ αδύναμο.
- Ερ Τι σκέφτεστε σχετικά με τη δουλειά που θα θέλατε να κάνετε; Δηλαδή, αν υποθέσουμε ότι πάτε στο Βέλγιο, εσείς σαν δουλειά έχετε μάθει να είστε υπάλληλος στην εταιρεία πετρελαίου. Σκέφτεστε να κάνετε κάτι παρόμοιο; Σκέφτεστε να κάνετε κάτι άλλο; Σκέφτεστε να εκπαιδευτείτε σε κάτι;
- Συν Μπορεί να δουλέψω σα μάγειρας. Μπορεί να δουλέψω σαν κηπουρός. Μπορεί να δουλέψω.
- Ερ Κάτι τέτοιο σκέφτεστε δηλαδή για να φτιάξετε τη ζωή σας, είτε στο Βέλγιο είτε εδώ. Η προοπτική να γυρίσετε στη Συρία υπάρχει;
- Συν Μακάρι.
- Ερ Στη Συρία τα παιδιά μαθαίνουν ξένες γλώσσες; Πριν τον πόλεμο. Δηλαδή τα παιδιά ξέρουν αγγλικά να συνεννοηθούν; Ή και αυτά δυσκολεύονται στην επικοινωνία;
- Συν Στο Λύκειο μαθαίνουν κάπως αλλά για να μάθουν καλά πρέπει να πάνε πανεπιστήμιο. Δεν έχουν σαν εδώ φροντιστήρια.
- Ερ Αρά και για τα παιδιά δεν έχουν στο εκπαιδευτικό σύστημα ξένες γλώσσες;
- Συν Και τώρα εκεί από πρώτη δημοτικού μαθαίνουν αγγλικά. Και με τις δουλειές έχει αλλάζει και εκεί. Πρώτα ήταν εκεί έξι μέρες εργασία. Τώρα εκεί είναι πέντε μέρες. Δηλαδή και το Σάββατο αργία. Ήταν πρώτα μόνο η Παρασκευή αργία.
- Ερ Επομένως τα παιδιά σας έμαθαν λίγο ή δεν πρόλαβαν λόγω του πολέμου;
- Συν Δεν πρόλαβαν.

8) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο 2020 σε ένα χώρο του ξενοδοχείου που χρησιμοποιείται σαν γραφείο. Σε αυτή τη συνέντευξη ως μεταφραστής με βοήθησε ένας συνεργάτης της διοίκησης του ξενοδοχείου, ο οποίος είναι και ο ίδιος πρόσφυγας, βρίσκεται στην Ελλάδα πάνω από 20 χρόνια και μιλάει αραβικά και πολύ καλά ελληνικά.

Ερ Από ποια χώρα έχετε έρθει;

Συν Από τη Συρία.

Ερ Που μένατε;

Συν Στο Χαλέπι.

Ερ Είστε παντρεμένη;

Συν Ναι, έχω τρία παιδιά. Είναι 19, 18 και 4.

Ερ Και τα τρία αγόρια;

Συν Ναι.

Ερ Στο Χαλέπι μένατε σε σπίτι δικό σας;

Συν Ναι.

Ερ Ο σύζυγος είναι εδώ; Έχετε έρθει μαζί;

Συν Ναι.

Ερ Έχετε πάει σχολείο στη Συρία;

Συν Μέχρι την έκτη δημοτικού.

Ερ Για ποιο λόγο;

Συν Επειδή δεν πήγε η μεγάλη μου αδερφή σχολείο, για να μην είμαι άδικος ο πατέρας μας, αποφάσισε να μην πάω ούτε εγώ.

Ερ Δεν πήγε το πρώτο παιδί της οικογένειας και για αυτό δεν πήγε και εσείς;

Συν Ναι.

Ερ Εργαζόσασταν στη Συρία;

Συν Όχι.

Ερ Ο σύζυγος;

Συν Ναι.

Ερ Τι δουλειά έκανε;

Συν Ήταν χασάπης.

Ερ Είχε δική του δουλειά ή ήταν υπάλληλος;

Συν Δικιά του.

Ερ Εκείνος είχε πάει σχολείο; Είχε σπουδάσει κάτι;

Συν Όχι.

Ερ Από όταν ξεκίνησε ο πόλεμος και μέχρι να φύγετε. Τι κάνατε; Πως ζούσατε; Ο σύζυγος έμεινε άνεργος; Έκανε κάτι άλλο; Μετακινηθήκατε σε άλλη πόλη;

Συν 4-5 χρόνια ήταν.

Ερ Εννοείτε ότι 4-5 χρόνια ήταν από όταν ξέσπασε ο πόλεμος μέχρι να αποφασίσετε να φύγετε;

Συν Ναι.

Ερ Πότε φύγατε από τη Συρία;

Συν Το 2018.

Ερ Από το 2011 ως το 2018 πως ήταν τα πράγματα; Ο σύζυγος είχε ακόμα δουλειά; Ή την σταμάτησε και έκανε κάτι άλλο;

Συν Όχι δεν έβρισκε δουλειά.

Ερ Πως τα βγάζατε πέρα;

Συν Με ότι είχαμε μαζέψει.

Ερ Είχατε βοήθεια από την οικογένεια;

Συν Κάθε μέρα μας δίνανε ένα κιλό ρύζι, ένα κιλό ζάχαρη κτλ.

Ερ Το κράτος;

Συν Ναι.

Ερ Πόσο καιρό μένατε στην Τουρκία;

Συν Περίπου δύο μήνες.

Ερ Σε σπίτι ή σε σκηνές;

Συν Σε ξενοδοχείο και σε σπίτι.
Ερ Σε ποιο ελληνικό νησί φτάσατε;
Συν Στη Μυτιλήνη.
Ερ Πόσο καιρό μείνατε εκεί;
Συν Περίπου τρεις μήνες.
Ερ Τα μεγάλα παιδιά πηγαίνουν σχολείο εκεί;
Συν Όχι καθόλου.
Ερ Τα μεγάλα τα παιδιά απασχολούνται κάπου;
Συν Ο μεσαίος έχει πάει Γερμανία.
Ερ Αυτός που είναι 18;
Συν Ναι.
Ερ Ο πιο μεγάλος είναι εδώ;
Συν Ναι.
Ερ Έχει δουλέψει καθόλου;
Συν Όχι.
Ερ Ούτε ο γιός ούτε ο σύζυγος.
Συν Όχι.
Ερ Εδώ στο ξενοδοχείο είστε από το τέλος του 2018;
Συν Ναι. Τον Αύγουστο.
Ερ Πότε είναι η συνέντευξη για το άσυλο;
Συν Τον Αύγουστο του 2020.
Ερ Εκτός από το γιο που είναι στη Γερμανία έχετε άλλους συγγενείς στην Ευρώπη;
Συν Δύο ανιψιές και ο γιος μου.
Ερ Οι γονείς σας έχουν μείνει στη Συρία;
Συν Στην Τουρκία είναι οι γονείς.
Ερ Τι σκέφτεστε να κάνετε μετά τη συνέντευξη;
Συν Θα δούμε.

9) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο 2020 σε ένα χώρο του ξενοδοχείου που χρησιμοποιείται σαν γραφείο. Σε αυτή τη συνέντευξη ως μεταφραστής με βοήθησε ένας συνεργάτης της διοίκησης του ξενοδοχείου, ο οποίος είναι και ο ίδιος πρόσφυγας, βρίσκεται στην Ελλάδα πάνω από 20 χρόνια και μιλάει αραβικά και πολύ καλά ελληνικά.

Ερ Από ποια χώρα έχετε έρθει;

Συν Από τη Συρία.

Ερ Που μένατε;

Συν Είμαι από τη Δαμασκό. Βγήκαν από εκεί το 2015.

Ερ Είστε παντρεμένη;

Συν Ναι.

Ερ Έχετε παιδιά;

Συν Ναι.

Ερ Πόσα;

Συν Δύο.

Ερ Τι ηλικία έχουν τα παιδιά σας;

Συν Είναι 15 και 12.

Ερ Πριν από τον πόλεμο, πριν από το 2010-2011 πως ήταν η ζωή σας στη Συρία;

Συν Μια χαρά. Τα παιδιά στο σχολείο..

Ερ Εσείς δουλεύατε;

Συν Όχι.

Ερ Σχολείο έχετε πάει;

Συν Ως την πρώτη λυκείου.

Ερ Και μετά;

Συν Παντρεύτηκα.

Ερ Ο σύζυγος τι δουλειά έκανε;

Συν Ήταν ψυκτικός για τα φορτηγά.

Ερ Το σπίτι που μένατε ήταν δικό σας;

Συν Ναι.

Ερ Πότε φύγατε από τη Συρία;

Συν Το 2015.

Ερ Πως ήταν η ζωή σας από όταν ξέσπασε ο πόλεμος μέχρι το 2015 που αποφασίσατε να φύγετε από τη Συρία;

Συν Από το 2013 ξεκίνησε ο πόλεμος. Από το 2013 ως το 2015.

Ερ Τι κάνατε αυτό το διάστημα;

Συν Ο σύζυγος ήταν άνεργος. Αλλά τα παιδιά μερικές φορές πηγαίνουν σχολείο μερικές φορές δε πηγαίνουν. Χτυπήθηκε το σπίτι μας και ο χώρος που εργαζόταν ο άντρας μου χτυπήθηκε.

Ερ Πήγαν σε κάποιο χωριό να μείνετε προσωρινά ή όταν χτυπήθηκε το σπίτι φύγατε τελείως;

Συν Το κράτος μας είχε ετοιμάσει κάπου να μείνουμε.

Ερ Και το 2015 πήρατε την απόφαση να φύγετε.

Συν Επειδή εκεί που μας είχε ετοιμάσει το κράτος για να μείνουμε και εκεί χτυπήθηκε. Και αποφασίσαμε να φύγουμε. Όπου βρίσκαμε ότι μπορούμε να μείνουμε, μέναμε.

Ερ Άρα κάποια στιγμή αποφασίσατε να απευθυνθείτε σε διακινητή και να έρθετε μέσω Τουρκίας.

Συν Το 2015 πήγαμε στην Τουρκία.

Ερ Στην Τουρκία μένατε αρκετό καιρό ή απλά περάσατε καθώς ερχόσασταν εδώ;

Συν Στην Τουρκία 10 μείναμε μήνες.

Ερ Τι κάνατε αυτούς τους 10 μήνες εκεί; Μείνατε σε camp, σε σπίτι; Δουλέψατε ;

Συν Νοικιάσαμε σπίτι. Για μεροκάματα πήγαινε ο άντρας κάπου κάπου.

Ερ Είχε βγάλει άδεια;

Συν Όχι, χωρίς χαρτιά.

Ερ Με σκοπό να μαζέψετε χρήματα;

Συν *Ναι.*
 Ερ *Τι δουλείες έκανε εκεί; Μεροκάματα;*
 Συν *Ψυκτικός.*
 Ερ *Κι εκεί σαν ψυκτικός;*
 Συν *Ναι. Για να πάρει καλά λεφτά, έπρεπε να έχει δίπλωμα, πτυχίο από το κράτος. Γι' αυτό δε μπορούσε και ήταν χωρίς χαρτιά.*
 Ερ *Στην Τουρκία.*
 Συν *Ναι. Δεν είχε άδεια παραμονής.*
 Ερ *Το 2015 ήρθατε στην Ελλάδα; Σε ποιο νησί;*
 Συν *Το 2015 πήγαμε στην Τουρκία. Το 2016 ήρθαμε στην Ελλάδα.*
 Ερ *Πότε;*
 Συν *Τον Αύγουστο του 2016.*
 Ερ *Σε ποιο νησί;*
 Συν *Στη Χίο.*
 Ερ *Πόσο χρόνο μείνατε στη Χίο;*
 Συν *Δύο χρόνια.*
 Ερ *Σε σκηνές;*
 Συν *Πέντε μήνες σε σκηνές και μετά νοικιάσαμε ένα σπίτι για 1 ½ χρόνο.*
 Ερ *Μετά πήγατε κάπου αλλού πριν να έρθετε εδώ στο ξενοδοχείο;*
 Συν *Στη Μαλακάσα για τρεις μήνες και μετά εδώ.*
 Ερ *Ο σύζυγος είναι τώρα εδώ;*
 Συν *Ναι.*
 Ερ *Τα παιδιά έχουν πάει σχολείο στην Ελλάδα;*
 Συν *Το κορίτσι πήγαινε σχολείο στη Χίο και εδώ πάει σχολείο.*
 Ερ *Το κορίτσι που είναι 12;*
 Συν *Ναι.*
 Ερ *Το αγόρι δεν έχει πάει καθόλου σχολείο;*
 Συν *Το παιδί στη Χίο πήγαινε.*
 Ερ *Εδώ;*
 Συν *Εδώ όχι.*
 Ερ *Γιατί δεν υπήρχαν θέσεις; Τι έγινε;*
 Συν *Εδώ επειδή είναι να πάει στο γυμνάσιο υπήρχε δυσκολία στη συνεννόηση. Για το κορίτσι ήξερα. Για το αγόρι κάτι δεν ήξερα. Δεν μπορούσα να καταλάβω.*
 Ερ *Ο σύζυγος τώρα δουλεύει;*
 Συν *Όχι.*
 Ερ *Πότε είναι η συνέντευξη για το άσυλο;*
 Συν *Τον Αύγουστο του 2020.*
 Ερ *Τι σχέδια έχετε γενικά για το μέλλον; Να γυρίσετε πίσω; Να μείνετε εδώ; Έχετε συγγενείς στην Ευρώπη;*
 Συν *Αν είναι καλά τα πράγματα στη Συρία βεβαίως και θα γυρίσουμε.*
 Ερ *Διαφορετικά;*
 Συν *Διαφορετικά εδώ είναι καλύτερα.*
 Ερ *Το παιδί που πηγαίνει σχολείο βοηθάει καθόλου με την επικοινωνία;*
 Συν *Όταν πηγαίνω στο σχολείο της κόρης μου, η κόρη μου μεταφράζει, δε χρειάζομαι μεταφραστή.*
 Ερ *Ενώ με το αγόρι τι γίνεται;*
 Συν *Το πρόβλημα είναι όταν είσαι 15 χρονών δε μπορείς να πας στη Δευτέρα γυμνασίου με τα άλλα παιδιά. Πήγαινε μόνο να ακούει, δε μπορούσε να συμμετέχει.*
 Ερ *Τώρα τι σκέφτεστε να κάνετε με το σχολείο του γιού; Να πάει από το Σεπτέμβριο;*
 Συν *Θα πάει παράδειγμα πρώτη Λυκείου αλλά πρέπει απέξω να έχει φροντιστήρια ειδικά για τη γλώσσα για να μπορέσει να συμμετέχει.*
 Ερ *Έχετε συγγενείς σε άλλες χώρες της Ευρώπης;*
 Συν *Στη Γερμανία έχουμε συγγενείς. Οι γονείς μου και οι γονείς του άντρα μου.*
 Ερ *Τι σκέφτεστε να κάνετε στο μέλλον;*

Συν *Ακόμα δε ξέρουμε αν θα μας δεχτούν. Περιμένουμε. Η συνέντευξη είναι τον Αύγουστο 2020, οπότε αυτό περιμένουμε.*
 Ερ *Ο σύζυγος εν τω μεταξύ κάνει κανένα μεροκάματο;*
 Συν *Να εδώ άμα θα του πει κανένας «έλα να μαζέψουμε πορτοκάλια.»*
 Ερ *Αγροτικές δουλειές.*
 Συν *Το πρόβλημα είναι αν φύγεις από εδώ κόβεται η επιδότηση.*
 Ερ *Η αίτηση για το άσυλο;*
 Συν *Αν δηλαδή τώρα έχει στην Κρήτη δουλειά για να δουλέψει, δε μπορεί να πάει γιατί θα χάσει το επίδομα.*
 Ερ *Οπότε το επίδομα που παίρνετε είναι συνδεδεμένο και με τη δομή;*
 Συν *Ναι.*
 Ερ *Οπότε κάνει ότι δουλειές βρει να είναι εδώ τριγύρω.*
 Συν *Ναι.*
 Ερ *Πως είναι οι σχέσεις με τους υπόλοιπους στη δομή;*
 Συν *Δεν είναι τόσο καλές αλλά δεν είναι και άσχημες. Δεν έχουμε προβλήματα.*
 Μετ *Γιατί αυτοί είναι από τους πολιτισμένους. Από την πρωτεύουσα είναι. Από τη Σαχάρα καμία σχέση. Γιατί ο άντρας της είναι ψυκτικός. Καταλαβαίνεις. Αυτοί που είναι από την έρημο όταν ήρθαν εδώ στο ξενοδοχείο έβγαλαν τα κρεβάτια έξω από τα δωμάτια, στα μπαλκόνια γιατί λένε δε μπορούμε εμείς να κοιμηθούμε σε κρεβάτια γιατί φοβόμαστε ότι μπορεί να πέσουμε και να σπάσουμε κανένα χέρι ή πόδι. Όταν σου λέει κάποιος εμείς κοιμόμαστε μόνο χάμω, αμέσως καταλαβαίνεις ότι πολιτισμένοι δεν είναι. Δεν έχουν κρεβάτια και τα λοιπά. Και στο σπίτι τους άμα πας κάτω κάθεται. Δεν έχουν καρέκλες.*

10) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε στο δωμάτιο που έμενε ο κύριος με τον οποίο μίλησα, ο οποίος μοιραζόταν το δωμάτιο με άλλον έναν. Ήταν και οι δύο τους μόνοι, χωρίς οικογένεια. Είχε δύο χώρους το δωμάτιο και εμείς καθίσαμε στο χώρο που ήταν δικός του. Στο δωμάτιο υπήρχε μία μικρή κουζίνα και ένα μπάνιο. Καθίσαμε σε καρέκλες, στο χώρο που ήταν δικός του και συνομιλήσαμε στα αγγλικά. Στον ίδιο χώρο ήταν και το κρεβάτι του. Η συνέντευξη με τον συγκεκριμένο κύριο πραγματοποιήθηκε σε δύο στάδια, σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους. Το πρώτο στάδιο έλαβε χώρα το Δεκέμβριο 2019 και το δεύτερο τον Μάρτιο 2020.

- Ερ Πόσων χρονών είστε;
Συν Είμαι 25.
Ερ Πότε ήρθατε στην Ελλάδα;
Συν Τον Αύγουστο του 2018.
Ερ Που μένατε στη Συρία;
Συν Στη Ντέι Αλ Ζόρ. Είναι πόλη.
Ερ Με τους γονείς σας;
Συν Ναι.
Ερ Είστε παντρεμένος;
Συν Ήμουν. Η γυναίκα μου και ο γιος μου έχουν σκοτωθεί.
Ερ Έχετε αδέρφια;
Συν Έχω δύο αδερφούς και τρεις αδερφές.
Ερ Έχετε πάει σχολείο;
Συν Ναι. 14 χρόνια.
Ερ Δουλεύατε πριν τον πόλεμο;
Συν Ναι, σπούδαζα και δούλευα οδηγός.
Ερ Τι σπουδάζατε;
Συν Στο λύκειο.
Ερ Τα αδέρφια σας είναι στη Συρία;
Συν Είναι 2 έξω από τη χώρα και 2 μέσα στη χώρα.
Ερ Όταν ξεκίνησε ο πόλεμος τι συνέβη όσον αφορά τις σπουδές και τη δουλειά;
Συν Σταμάτησα.
Ερ Τι κάνατε μέχρι να φύγετε από τη Συρία; Κάποια άλλη δουλειά;
Συν Ήμουν στις φυλακές του isis και μου έκαναν βασανιστήρια.
Ερ Πότε έγινε αυτό;
Συν Έμεινα για δύο μήνες.
Ερ Αποδράσατε ή σας άφησαν;
Συν Το έσκασα.
Ερ Και πήγατε στην Τουρκία;
Συν Ναι. Εκεί έμεινα ένα μήνα.
Ερ Σε camp ή σε ξενοδοχείο;
Συν Σε σπίτι.
Ερ Δουλέψατε καθόλου στην Τουρκία;
Συν Όχι.
Ερ Στην Ελλάδα ήρθατε με πλοίο;
Συν Ναι.
Ερ Σε ποιο νησί;
Συν Στη Λέρο.
Ερ Πόσο καιρό μέيناτε στη Λέρο;
Συν 9 μήνες.
Ερ Σε camp;
Συν Ναι.
Ερ Οι γονείς σας σας βοήθησαν οικονομικά για το ταξίδι;
Συν Όχι, ο πατέρας μου δε μου έδωσε χρήματα. Τα είχα από τη δουλειά μου.
Ερ Ταξιδέψατε μόνος; Χωρίς φίλους ή συγγενείς;

Συν *Όχι ήμουν με την αδερφή μου.*
Ερ *Που είναι τώρα η αδερφή σας;*
Συν *Στην Ολλανδία.*
Ερ *Είναι μόνη της εκεί;*
Συν *Όχι είναι με τον άντρα της.*
Ερ *Τι γίνεται με την αίτησή σας για το άσυλο;*
Συν *Την έκανα. Περιμένω το διαβατήριο.*
Ερ *Τι σκέφτεστε για το μέλλον; Θα πάτε στην Ολλανδία;*
Συν *Θα πάω στη Γερμανία. Έχω τον αδερφό μου εκεί. Θα πάω να δουλέψω. Πρώτα να δουλέψω. Μετά θα πάω Γαλλία, Ολλανδία, Ιταλία, Ελλάδα όλα.*
Ερ *Ο αδερφός σας δουλεύει στη Γερμανία;*
Συν *Ναι.*
Ερ *Τι δουλειά κάνει;*
Συν *Είναι μηχανικός.*
Ερ *Σε εργοστάσιο;*
Συν *Ναι.*
Ερ *Τι δουλειά σκοπεύετε να κάνετε στη Γερμανία;*
Συν *Θα δουλέψω στο ράψιμο και στη σχεδίαση.*
Ερ *Έχετε καθόλου εμπειρία ή σκοπεύετε να το μάθετε;*
Συν *Ξέρω να ράβω ρούχα.*
Ερ *Σας έμαθε κάποιος να ράβετε;*
Συν *Ναι. Η γυναίκα μου πριν σκοτωθεί.*
Ερ *Τώρα, εδώ στους Αγ. Θεοδώρους εργάζεστε;*
Συν *Ναι.*
Ερ *Είναι κανονική δουλειά;*
Συν *Όχι. Κάνω κάποιες δουλειές εδώ για το ξενοδοχείο.*

11) Η συνέντευξη που ακολουθεί πραγματοποιήθηκε στο δωμάτιο που έμενε η κυρία με την οποία συνομίλησα, με τον σύζυγό της και τα παιδιά τους. Έγινε τον Δεκέμβριο του 2019. Με σύστησε ο κύριος, ο οποίος ήταν και ο ίδιος διαμένων στο ξενοδοχείο και με βοήθησε ως μεταφραστής. Πριν μπούμε στο δωμάτιο βγάλαμε και οι δύο τα παπούτσια μας και τα αφήσαμε έξω από την πόρτα. Το δωμάτιο στο οποίο διέμενε η συγκεκριμένη κυρία με το σύζυγό της και τα παιδιά τους είχε δύο χώρους, δύο κρεβατοκάμαρες δηλαδή, κουζίνα μικρή και μπάνιο. Στο καθιστικό όπου διεξήχθη η συνέντευξη δεν υπήρχαν καναπέδες. Παραμείναμε καθιστοί στο πάτωμα πάνω στη μοκέτα. Στη συνέντευξη ήταν παρόν ο σύζυγος της κυρίας. Εγώ καθόμουν δίπλα με τον Σύριο μεταφραστή, η κυρία απέναντί μου και διαγώνια πίσω της ο σύζυγός της. Ενώ ρωτούσα την ίδια, μέσω του μεταφραστή, απαντούσε ο σύζυγος για εκείνη.

- Ερ Πόσων χρονών είστε;
Συν 30.
Ερ Είστε παντρεμένη;
Συν Ναι.
Ερ Πόσα παιδιά έχετε;
Συν Τέσσερα.
Ερ Από ποια χώρα είστε;
Συν Από τη Συρία.
Ερ Ποια είναι η θρησκεία σας;
Συν Μουσουλμάνοι Σουνίτες.
Ερ Εργαζόσασταν στη Συρία;
Συν Ναι σε εταιρεία ηλεκτρισμού και η σύζυγος οικιακά.
Ερ Πότε ήρθατε από τη Συρία;
Συν Το Νοέμβριο του 2017.
Ερ Σε ποιο νησί ήσασταν πριν έρθετε εδώ;
Συν Στη Μυτιλήνη, στη Μόρια.
Ερ Πόσο χρόνο μείνατε στη Μόρια;
Συν Περίπου τρεις μήνες και δέκα ημέρες.
Ερ Πόσο χρόνο μείνατε στην Τουρκία;
Συν Μόνο δεκαπέντε ημέρες.
Ερ Από τη Μόρια ήρθατε απευθείας στην Ηλιόχαρη ή πήγατε σε κάποιο άλλο μέρος πρώτα;
Συν Πήγαμε στη Μαλακάσα.
Ερ Πόσο χρόνο μείνατε στη Μαλακάσα;
Συν Περίπου επτά μήνες.
Ερ Τώρα εργάζεστε;
Συν Όχι. Δεν εργάζομαι.
Ερ Περιμένετε τη συνέντευξη για το άσυλο;
Συν Όχι, έχουμε τελειώσει με τη συνέντευξη και τώρα περιμένουμε το διαβατήριο.
Ερ Τι σκέφτεστε να κάνετε; Σκέφτεστε να πάτε σε κάποια άλλη Ευρωπαϊκή χώρα;
Συν Ναι.
Ερ Έχετε συγγενείς σε κάποια χώρα;
Συν Ναι, στη Γερμανία. Δύο αδερφούς, ο γιος του αδερφού μου.
Ερ Που μένατε στη Συρία; Σε πόλη ή σε χωριό;
Συν Σε ένα χωριό στη νότια Συρία. Λέγεται Ζιβάρι (Al Zabari)
Ερ Που κοντά βρίσκεται αυτό το χωριό;
Συν Είναι κοντά σε μια πόλη που ονομάζεται Ντίρ αλ-Ζορ.
Ερ Έχετε συγγενείς στη Συρία ή έχουν φύγει;
Συν Ναι έχω συγγενείς στη Συρία.
Ερ Τι ηλικία έχουν τα παιδιά σας;
Συν 13, 11, 9 και 5.
Ερ Πηγαίνουν στο σχολείο εδώ;
Συν Όχι. Όλοι οι Έλληνες δεν έχουν διδάξει τα παιδιά ούτε ένα γράμμα!

Ερ Τι εννοείτε;

Συν Το πρόβλημα δεν είναι μόνο τα σχολεία. Ίσως και η οργάνωση φταίει. Πολλοί λόγοι. Για αυτούς τους λόγους οι γονείς δε στέλνουμε τα παιδιά στο σχολείο.

Μετ Οι γονείς δε στέλνουν τα παιδιά στο σχολείο λόγω της κακής οργάνωσης και επίσης λόγω του ίδιου του σχολείου. Δε θέλει να δεχθεί καθόλου ξένους.

Ερ Σκέφτεστε καθόλου το ενδεχόμενο να επιστρέψετε στη Συρία κάποια στιγμή;

Συν Ίσως αλλά αδύναμη πιθανότητα.

Ερ Λόγω του πολέμου;

Συν Ναι, αλλά όταν έχεις χάσει τα πάντα στη χώρα σου, είναι δύσκολο να γυρίσεις πίσω. Πρέπει να πας σε άλλη χώρα. Μπορεί να τελειώσει ο πόλεμος, αλλά οι άνθρωποι που μένουν στη χώρα αυτή τη στιγμή, είναι κακοί άνθρωποι. Χρησιμοποιούν όπλα και σκοτώνουν. Το να ζεις με αυτούς είναι πολύ δύσκολο για εμάς. Οπότε ξεκινάς σε άλλη χώρα τη ζωή σου. Και όταν έχεις κάνει μία νέα αρχή είναι πάλι δύσκολο να ξεκινήσεις από την αρχή στη χώρα σου.

Ερ Είναι ένας λόγος και τα παιδιά; Για ασφάλεια;

Συν Ναι ο πιο σημαντικός λόγος είναι τα παιδιά. Ο παππούς μου και ο πατέρας μου έζησαν την ίδια κατάσταση και τώρα και εμείς. Σε 50 χρόνια μπορεί να έχουμε πόλεμο. Η ιστορία μας διδάσκει. Έχουμε ανάγκη να ξεκινήσουμε μία νέα ζωή. Μία νέα ζωή για πάντα. Όχι να ξοδεύουμε τη ζωή μας μετακινούμενοι από εδώ εκεί.

Ερ Όσον αφορά τη θρησκεία σας, που προσεύχεστε; Εδώ στο δωμάτιο ή υπάρχει ένας συγκεκριμένος χώρος;

Συν Εδώ στο δωμάτιο.

Μετ Μπορείς να προσευχηθείς σε οποιοδήποτε μέρος. Πριν από 6-7 μήνες πήραν ένα δωμάτιο και είπαν ότι εκεί μπορούν να προσεύχονται αλλά μπορείς να προσευχηθείς σε οποιοδήποτε μέρος.

Ερ Θα ήθελα να μου πείτε εσείς κάτι σχετικά με τη ζωή σας εδώ, το μέλλον σας, τα προβλήματά σας.

Συν Για το μόνο που θα θέλαμε να μιλήσουμε είναι για την Ελλάδα. Ότι δε θέλουμε να μείνουμε άλλο εδώ επειδή η ελληνική κυβέρνηση και η οργάνωση δε μας δίνουν τίποτα από τα δικαιώματά μας. Για παράδειγμα το δικαίωμα να μάθουμε τη γλώσσα, να πάμε σχολείο, Πανεπιστήμιο, να δουλέψουμε. Δεν έχουμε τίποτα. Καθόμαστε μόνο στο δωμάτιό μας. Τρώμε, πίνουμε και καθόμαστε. Μόνο αυτό. Και επίσης τα χαρτιά. Αν πας σε άλλη χώρα μπορείς να πάρεις αυτά τα χαρτιά μέσα σε τρεις μήνες. Γιατί εδώ να περιμένω δύο χρόνια; Επομένως έχουμε πρόβλημα να ζούμε εδώ.

Ερ Άρα δεν σας αρέσει να ζείτε εδώ λόγω των καθυστερήσεων;

Συν Είναι πολύ μακριά τα ραντεβού και επίσης τίποτα από τις συνθήκες ζωής. Αθλήματα, δουλειά, σχολείο. Τίποτα. Είμαστε 6 άτομα. Δε μπορείς να μας βάζεις σε δύο δωμάτια.

Ερ Οπότε μαθαίνετε ότι οι συγγενείς σας ζουν καλύτερα στη Γερμανία γι' αυτό θέλετε να φύγετε;

Μετ Ναι. Όλοι πιστεύουμε το ίδιο. Ότι σε οποιοδήποτε μέρος εκτός της Ελλάδας, της Ισπανίας και της Ιταλίας θα ήταν καλύτερα.

Ερ Αυτές οι τρεις χώρες έχουν πολλά κοινά.

Μετ Ναι. Χώρες όπως η Γερμανία, η Ολλανδία, η Ελβετία, η Γαλλία είναι καλύτερες. Είναι γεγονός αυτό.

Ερ Πόσο καιρό είναι τα αδέρφια σας στη Γερμανία;

Συν Ο αδερφός της είναι πέντε χρόνια και ο αδερφός μου τρία χρόνια.

Μετ Και ο αδερφός μου είναι στη Γερμανία τρία χρόνια.

Ερ Όλοι πήγαν εκεί μετά την έναρξη του πολέμου;

Συν Ναι, με τον ίδιο τρόπο.

Ερ Δηλαδή μέσω Τουρκίας και ενός ελληνικού νησιού;

Συν Ναι, αλλά πιο παλιά ήταν πιο εύκολο. Παλιά μετά από δύο μέρες έκανες τα χαρτιά σου και ολοκληρωνόταν η διαδικασία.

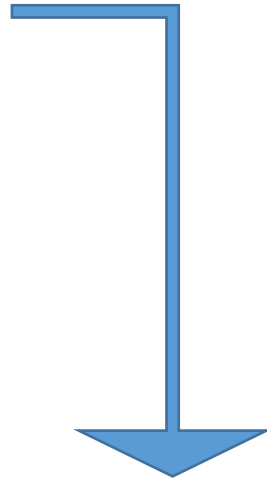
Ερ Οπότε τώρα περιμένετε τα χαρτιά;

Συν Ναι. Κάθε Παρασκευή περιμένουμε το ίδιο πράγμα. Το διαβατήριο. Μόλις το πάρουμε, φύγαμε. Απευθείας.

Παράρτημα II: Το ξενοδοχείο

Το ξενοδοχείο είναι αρκετά μεγάλο. Έχει περίπου 150 δωμάτια τα οποία βρίσκονται στο ισόγειο και στους δύο ορόφους του. Όταν λειτουργούσε σαν ξενοδοχειακή μονάδα ήταν σε χρήση και η πισίνα του, η οποία είναι επίσης αρκετά μεγάλη. Διαθέτει μεγάλους υπαίθριους χώρους με κήπους και βρίσκεται κοντά στην παραλία των Αγίων Θεοδώρων. Δεν βρίσκεται στο κέντρο του χωριού, ωστόσο είναι αρκετά κοντά. Με τα ποδιά φτάνει κανείς σε 10 λεπτά στο κέντρο των Αγίων Θεοδώρων. Το ξενοδοχείο είναι χωρισμένο σε τρεις πτέρυγες και οι πρόσφυγες έχουν τοποθετηθεί διάσπαρτα στα δωμάτια, χωρίς να έχει ακολουθηθεί κάποιος λογικός διαχωρισμός του τύπου οικογένεια ή άτομο, μέλη της οικογένειας, χώρα καταγωγής, θρησκεία κ.λ.π. Έχουν τοποθετηθεί ανάλογα με τη δυναμικότητα των δωματίων και τον αριθμό των διαμενόντων. Για παράδειγμα σε ένα τετράκλινο δωμάτιο διαμένει μία οικογένεια τεσσάρων ενηλίκων ή δύο ενήλικες, δύο ανήλικα παιδιά από τριών ετών και πάνω και πιθανόν ένα μωρό έως 2 ετών. Κάποιοι έχουν ζητήσει κατά καιρούς να μετακινηθούν σε μεγαλύτερα δωμάτια χωρίς όμως να έχει καταστεί αυτό δυνατόν πάντα. Όταν έγιναν οι πλημμύρες το χειμώνα του 2019 και το ξενοδοχείο βρέθηκε σε πολλή δύσκολη κατάσταση, μεταφέρθηκαν οι οικογένειες που ήταν στο ισόγειο σε ασφαλή δωμάτια. Η εικόνα που βλέπει κανείς καθώς περιηγείται στο χώρο είναι κουβέρτες και μαξιλάρια απλωμένα στα μπαλκόνια των δωματίων που βρίσκονται στην εσωτερική μεριά του κτιρίου, καθώς και ρούχα απλωμένα σε σχοινιά τα οποία έχουν τοποθετηθεί από τους διαμένοντες. Υπάρχει ένας χώρος γραφείων στο ισόγειο του κυρίως κτιρίου, όπου βρίσκονται και εργάζονται οι υπάλληλοι της ΔΟΜ και ένας άλλος χώρος γραφείων για τη διοίκηση του ξενοδοχείου, δίπλα στο χώρο που παλαιότερα βρισκόταν η υποδοχή. Οι εγκαταστάσεις της κουζίνας και του ξενοδοχείου δε χρησιμοποιούνται. Οι πρόσφυγες σιτίζονται από μία εταιρεία catering. Τους φέρνουν καθημερινά τρία γεύματα, πρωινό, μεσημεριανό και βραδινό. Ωστόσο, πολλοί δεν είναι ικανοποιημένοι από αυτή την επιλογή και μαγειρεύουν μόνοι τους. Κάποιοι μάλιστα συλλέγουν τα γεύματα που τους δίνονται και τα μεταπωλούν με σκοπό το κέρδος. Ενώ με πληροφόρησαν ότι όσοι το κάνουν αυτό, μεταφέρουν τα γεύματα στην Αθήνα, αυτό που είδα είναι ότι μία μέρα είχε σταθμεύσει έξω από το ξενοδοχείο ένας κύριος (Έλληνας) με το φορτηγάκι του τύπου Datsun και η κυρία που του μιλούσε κρατούσε τρεις σακούλες από αυτές που τους δίνουν τα γεύματα, την ώρα που ο κύριος άνοιγε την καρότσα του. Οι μόνοι άνθρωποι που συνάντησα το πρωί ήταν δυο-τρεις οι οποίοι κάνουν κάποια μικρομεροκάματα στην περιοχή ή προσπαθούν να βρουν δουλειά. Όλοι οι υπόλοιποι, οι περισσότεροι δηλαδή, κοιμούνται ως αργά. Η ζωή στο ξενοδοχείο ξεκινά μετά τις 12:00, ενώ όπως είναι λογικό, κοιμούνται αργά. Ο κύκλος της μέρας είναι διαφορετικός από αυτόν που οι περισσότεροι έχουμε κατά νου καθώς απουσιάζουν οι συνήθειες του σχολείου και της εργασίας.

Παράρτημα III: Χάρτες από το Google Map

Χάρτης 1: Οι πόλεις από τις οποίες έχουν έρθει οι πρόσφυγες

Χάρτης 2: Οι πόλεις προέλευσης και η πόλη προορισμού

Παράρτημα IV: Εικόνες των πόλεων προορισμού από το πρακτορείο Reuters

1) Χαλέπι

Πηγή: *REUTERS* / Abdalrhman Ismail

Μια γενική άποψη που λαμβάνεται με ένα drone και δείχνει την παλιά πόλη του Χαλέπι και την ιστορική ακρόπολη στο Χαλέπι, στη Συρία στις 12 Οκτωβρίου 2016.

<https://www.reuters.com/news/picture/aleppo-then-and-now-idUSRTSVEHV>

Πηγή: *REUTERS* / Khalil Ashawi

Μια γενική άποψη δείχνει την παλιά πόλη όπως φαίνεται από την ιστορική ακρόπολη στο Χαλέπι, στις 11 Δεκεμβρίου 2009

<https://www.reuters.com/news/picture/aleppo-then-and-now-idUSRTSVEHV>

Πηγή: REUTERS / Molhem Barakat

Μια γενική άποψη των ζημιών στο τζαμί Umayyad στο Χαλέπι, 15 Δεκεμβρίου 2013

<https://www.reuters.com/news/picture/aleppo-then-and-now-idUSRTSVEHV>

Πηγή: REUTERS / Khalil Ashawi

Επισκέπτες περπατούν μέσα στο τζαμί Umayyad του Χαλέπι, Συρία, 6 Οκτωβρίου 2010.

<https://www.reuters.com/news/picture/aleppo-then-and-now-idUSRTSVEHV>

2) Δαμασκός

Πηγή: *REUTERS / Omar Sanadiki*

Οι στρατιώτες περνούν από κατεστραμμένα κτίρια στο Παλαιστινιακό στρατόπεδο Yarmouk στη Δαμασκό της Συρίας, 22 Μαΐου 2018. Ο συριακός στρατός έχει αποκαταστήσει τον έλεγχο όλων των περιοχών που περιβάλλουν την πρωτεύουσα της Δαμασκού για πρώτη φορά από τις αρχές του επτάχρονου πολέμου.

<https://www.reuters.com/news/picture/syrian-army-takes-control-of-damascus-idUSRTS1SL7E>

Πηγή: *REUTERS / Bassam Khabieh*

Οι κάτοικοι περπατούν μέσα στα συντρίμια σε ένα κατεστραμμένο χώρο στον οποίο οι ακτιβιστές είπαν ότι βομβαρδίστηκε από δυνάμεις πιστές στον πρόεδρο της Συρίας Μπασάρ αλ Άσαντ στην πόλη Ντούμα, στην ανατολική Γκάτα στη Δαμασκό, Συρία στις 30 Δεκεμβρίου 2015.

<https://www.reuters.com/news/picture/shelling-in-damascus-idUSRTX20KM0>

Πηγή: *REUTERS* / Bassam Khabieh

Ένας άνδρας μεταφέρει ένα τραυματισμένο αγόρι μέσα σε ερείπια σε μια τοποθεσία που έχει καταστραφεί στον οποίο οι ακτιβιστές είπαν ότι βομβαρδίστηκε από δυνάμεις πιστές στον πρόεδρο της Συρίας Μπασάρ αλ Άσαντ στην πόλη Ντούμα, στην ανατολική Γκάτα στη Δαμασκό, Συρία στις 30 Δεκεμβρίου 2015.

<https://www.reuters.com/news/picture/shelling-in-damascus-idUSRTX20KM0>

3) Βαγδάτη

Πηγή: *REUTERS / Khalid al Mousily*

Καπνός που βγαίνει από ένα φλεγόμενο κτίριο στο σημείο μιας επίθεσης με βόμβα αυτοκινήτων στη Βαγδάτη αλ-Τζαντέντα, μια ανατολική συνοικία της ιρακινής πρωτεύουσας, στις 9 Ιουνίου 2016

<https://www.reuters.com/news/picture/baghdad-bombings-idUSRTSGQJO>

Πηγή: *REUTERS / Khalid al Mousily*

Άνθρωποι επιθεωρούν τον τόπο βομβιστικής επίθεσης με βόμβα στην Βαγδάτη al-Jadeeda, μια ανατολική συνοικία της Ιρακινής πρωτεύουσας, στις 9 Ιουνίου 2016.

<https://www.reuters.com/news/picture/baghdad-bombings-idUSRTSGQJO>

4) Ντέιρ αλ-Ζορ

Πηγή: *REUTERS / Khalil Ashawi*

Οι άνθρωποι επιθεωρούν τις κατεστραμμένες περιοχές στην πόλη Ντέι αλ-Ζορ, 3 Μαρτίου 2013.

<https://pictures.reuters.com/archive/SYRIA-CRISIS--GM1E9341EWG01.html>

Πηγή: *REUTERS / Khalil Ashawi*

Μια άποψη δείχνει κατεστραμμένα κτίρια στην πόλη Ντέι αλ-Ζορ, ανατολική Συρία 19 Φεβρουαρίου 2014

<https://pictures.reuters.com/archive/SYRIA-CRISIS--GM1EA2K1J7L01.html>

5) Σούχνα (περιφέρεια Χομς)

Πηγή: REUTERS / Stringer

Μια άποψη μέσα από το πεδίο ενός όπλου που ανήκει σε έναν ελεύθερο σκοπευτή και έναν αντάρτη μαχητή, που δείχνει ένα κτίριο όπου τοποθετούνται δυνάμεις πιστές στον πρόεδρο της Συρίας Μπασάρ αλ Άσαντ, όπως φαίνεται από μια περιοχή που ελέγχεται από τους αντάρτες στη βορειοδυτική συνοικία Χομς.

https://s4.reutersmedia.net/resources/r/?m=02&d=20150220&t=2&i=1026414093&w=347&fh=&fw=&ll=&pl=&sq=&r=2015-02-20T001504Z_31340_GM1EB2J1GDS01_RTRMADP_0_SYRIA-CRISIS

Πηγή: REUTERS / Stringer

Φλόγες από ένα κτίριο το οποίο έχει βομβαρδιστεί στη βορειοδυτική περιοχή Χομς, 10 Φεβρουαρίου 2015

https://s4.reutersmedia.net/resources/r/?m=02&d=20151211&t=2&i=1101481059&w=520&fh=&fw=&ll=&pl=&sq=&r=2015-12-11T034507Z_20196_GM1EB2B017401_RTRMADP_0_SYRIA-CRISIS

Παράρτημα V: Εικόνες από εργαζόμενους στην εμπόλεμη Συρία

Πηγή Reuters: Από το άρθρο με τίτλο **War zone work** (Πολεμική ζώνη εργασίας)
<https://www.reuters.com/news/picture/war-zone-work-idUSRTX1M0KU>

Ένα νεαρό αγόρι μεταφέρει μία οβίδα σε ένα εργοστάσιο όπλων του Ελεύθερου Συριακού Στρατού στο Χαλέπι, 7 Σεπτεμβρίου 2013.

Πηγή: *REUTERS / Hamid Khatib*

Γυναίκες εργαζόμενες σε εργοστάσιο ενδυμάτων στην πόλη Idlib, Συρία 26 Ιουλίου 2015.

Πηγή: *REUTERS / Ammar Abdullah*

Ένας χασάπης εργάζεται έξω από ένα κατάστημα καθώς οι άνθρωποι κάθονται κοντά του στην πόλη Ντέιρ αλ-Ζορ στην ανατολική Συρία στις 7 Δεκεμβρίου 2013.

Πηγή: REUTERS / Khalil Ashawi

Ο σαρανταδιάχρονος Abu Ali χτενίζει δέρματα προβάτων μέσα στο εργαστήριό του στην πόλη Maaret al-Naaman στην επαρχία Idlib στις 28 Φεβρουαρίου 2015. Ο Abu Ali κληρονόμησε το οικογενειακό επάγγελμα. Έχοντας χάσει τον εξοπλισμό του στην αναταραχή της χώρας, έπρεπε να επιστρέψει στη δουλειά με πρωτόγονους τρόπους για την παραγωγή του μαλλιού.

Πηγή: REUTERS / Khalil Ashawi

Ένας Σύριος υποδηματοποιός επισκευάζει μια στρατιωτική μπότα στο κατάστημά του στη Δαμασκό στις 9 Φεβρουαρίου 2014.

Πηγή:REUTERS / Khaled al-Hariri

Μια γυναίκα εργάζεται στον αγροτικό τομέα στο Χαλέπι στις 8 Νοεμβρίου 2014. Πηγή:REUTERS / Hosam Katan

Οι κάτοικοι εργάζονται σε ένα εργαστήριο για την παραγωγή ανεμιστήρων και ανεμογεννητριών με σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στην πολιορκημένη πόλη Hama στην ανατολική Γκάτα της Δαμασκού στις 13 Δεκεμβρίου 2014. *Πηγή:REUTERS / Yaseen Al-Bushy*

Τα μέλη της πολιτικής άμυνας βγάζουν μια φωτογραφία αφού τελείωσαν την ημέρα εργασίας τους σε μια κατεστραμμένη τοποθεσία που χτυπήθηκε από, όπως είπαν οι ακτιβιστές, τις δυνάμεις που είναι πιστές στον πρόεδρο της Συρίας Μπασάρ αλ-Άσαντ στο Χαλέπι στις 30 Απριλίου 2015. *Πηγή:REUTERS / Hosam Katan*

Ένας τεχνικός ιατρικού εργαστηρίου βλέπει δείγματα αίματος από ασθενείς που εμφανίζουν συμπτώματα λείσμανιάσης μέσω μικροσκοπίου σε νοσοκομείο στο Χαλέπι, 11 Φεβρουαρίου 2013.
Πηγή:REUTERS/ Muzaffar Salman

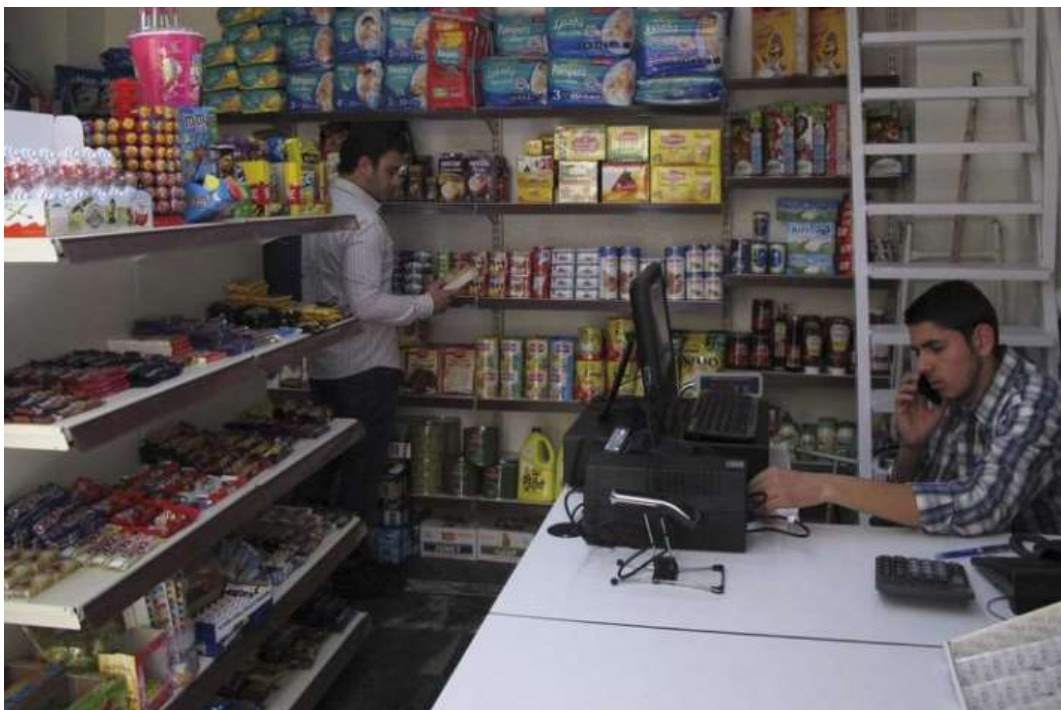

Οι εργαζόμενοι στην κεντρική τράπεζα της Συρίας στην κύρια επιχειρηματική περιοχή της Δαμασκού στις 23 Απριλίου 2013.
Πηγή:REUTERS /Khaled al-Hariri

Ένα αγόρι βοηθά τον πατέρα του, που είναι σιδηρουργός, στο εργαστήριό του στην παλιά πόλη του Χαλέπιου στις 2 Οκτωβρίου 2013.

Πηγή:REUTERS / Hamid Khatib

Ένας άντρας επιλέγει φαγητό σε ένα κατάστημα στη γειτονιά al-Rawda στη Δαμασκό στις 28 Απριλίου 2013.

Πηγή:REUTERS / Khaled al-Hariri

Μια γυναίκα μεταφέρει ένα παιδί καθώς περπατά μπροστά από ένα αγόρι που πουλά γιαούρτι κατά μήκος ενός δρόμου στην περιοχή Bab al-Hadeed του Χαλέπι, 10 Δεκεμβρίου 2014.

Πηγή:REUTERS / Mahmoud Hebbo

Ένας ανάπηρος άνδρας αγοράζει προϊόντα από ένα παντοπωλείο στο παλιό Χαλέπι στις 15 Ιανουαρίου 2015.

Πηγή:REUTERS / Hamid Khatib

Ένας άντρας εργάζεται σε ένα αρτοποιείο στο Χαλέπι στις 30 Δεκεμβρίου 2013. Πηγή:REUTERS / Jalal Alhalabi

Ένας άνθρωπος που εργάζεται με προσθετικά μέλη σε εργαστήριο στη γειτονιά της Δούμα στη Δαμασκό στις 24 Οκτωβρίου 2013. Το εργαστήριο παράγει προσθετικά μέλη από διαφορετικά υλικά, όπως απομεινάρια όπλων, πλαστικά μανεκέν και βαρέλια νερού, και τα προσφέρει σε σωματικά αναπήρους θύματα του πολέμου. Πηγή:REUTERS /Bassam Khabiehluding

Ένας άντρας εργάζεται στο κατάστημα κεμπάπ του στη γειτονιά Ain Terma, Δαμασκός, 23 Ιανουαρίου 2013.

Πηγή:REUTERS /Goran Tomasevic

Ένας άντρας εργάζεται σε ένα εργοστάσιο που κατασκευάζει ιατρική γάζα στην ελεγχόμενη από τους αντάρτες περιοχή Hamouriyeη στο προάστιο της Δαμασκού στις 8 Απριλίου 2015.

Πηγή:REUTERS /Mohammed Badra

Ένας ξυλουργός εργάζεται μέσα στο εργαστήριό του στην παλιά πόλη στο Χαλέπι στις 2 Οκτωβρίου 2013.

Πηγή:REUTERS / Hamid Khatib

Παράρτημα VI: Αντίγραφο άδειας εισόδου στο χώρο του ξενοδοχείου

